

Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencija

2005 m. birželio 30 d. Konvencija dėl susitarimų dėl teisingumo

Tekstas patvirtintas Dvidešimtojoje sesijoje

Aiškinamąjį pranešimą parengė

Trevor Hartley ir Masato Dogauchi

Redagavo Konferencijos Nuolatinis biuras
Churchillplein 6b, Haga, Nyderlandai

Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencija

2005 m. birželio 30 d. Konvencija dėl susitarimų dėl teisingumo

Tekstas patvirtintas Dvidešimtojoje sesijoje

Aiškinamąjį pranešimą parengė

Trevor Hartley ir Masato Dogauchi

Redagavo Konferencijos Nuolatinis biuras
Churchillplein 6b, Haga, Nyderlandai

Paskelbė

Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos

Nuolatinis biuras

Churchillplein 6b

2517 JW The Hague

Nyderlandai

Telefonas (+31) 70 363 3303

Faksas (+31) 70 360 4867

E. paštas secretariat@hcch.net

Interneto svetainė www.hcch.net

© Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencija, 2013 m.

Visos teisės saugomos. Be raštiško autorių teisių turėtojo sutikimo draudžiama bet kuriuo būdu ar priemonėmis atgaminti, saugoti paieškos sistemose ar platinti, taip pat kopijuoti ar įrašyti bet kokią šio leidinio informaciją.

Europos Komisijos Teisingumo generalinio direktorato dosnumo dėka aiškinamoji ataskaita dėl 2005 m. birželio 30 d. *Hagos konvencijos dėl susitarimų dėl teismingumo*, kurią parengė Trevoras Hartley ir Masato Dogauchi, buvo išversta į visas oficialias Europos Sąjungos kalbas, išskyrus anglų, prancūzų, ispanų ir vokiečių kalbas, nes šių kalbų redakcijos jau egzistavo. Šio leidinio vertimą į ispanų kalbą maloniai atliko Ispanijos užsienio reikalų ministerija, o vertimas į vokiečių kalbą buvo atliktas bendradarbiaujant Austrijos, Vokietijos ir Šveicarijos valdžios institucijoms. Leidinio vertimo į kitas kalbas (išskyrus ispanų) Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos Nuolatinis biuras netikrino.

Oficialias šio leidinio redakcijas anglų ir prancūzų kalbomis galima rasti Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos interneto svetainėje (www.hcch.net).

ISBN 978-92-79-58138-0

Spausdinta Belgijoje.

Ižanga

1. Šio leidinio turinys grindžiamas Dvidešimtosios sesijos svarstymų III tomu. Pastarajame leidinyje, be toliau skelbiamos aiškinamosios ataskaitos, pateikiami svarbiausi Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos Dvidešimtosios sesijos, skirtos Konvencijai dėl susitarimų dėl teisingumo, diskusijų dokumentai ir protokolai. Visą tomą galima užsisakyti iš leidėjo *Intersentia* arba iš specializuotų knygų parduotuvių. Su Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos leidiniais taip pat galima susipažinti konferencijos interneto svetainėje (< www.hcch.net >, skiltyje „Dokumentai“).
2. Trevoro Hartley ir Masato Dogauchi aiškinamoji ataskaita yra Dvidešimtosios sesijos priimtose konvencijose, išdėstytose 2005 m. birželio 30 d. baigiamajame akte, komentaras.

Haga, 2013 m. spalio mėn.

Konvencija

Dvidešimtosios sesijos
baigiamojo akto ištrauka,
pasirašyta 2005 m. birželio 30 d.

KONVENCIJA DĖL SUSITARIMŲ DĖL TEISMINGUMO

Valstybės, šios Konvencijos Šalys,

siekdamos skatinti tarptautinę prekybą ir investicijas ir tuo tikslu stiprindamos teismų bendradarbiavimą,

manydamos, kad tokį bendradarbiavimą gali sustiprinti vienodos taisyklės dėl jurisdikcijos ir užsienio teismo sprendimų civilinėse arba komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo,

manydamos, kad tokiam sustiprintam bendradarbiavimui visų pirma reikalingas tarptautinis teisinis režimas, kuris suteiktų saugumą ir užtikrintų komercinių sandorių šalių susitarimų dėl išimtinio teismo veiksmingumą, ir reglamentuotų pagal tokius susitarimus priimtų teismų sprendimų pripažinimą ir vykdymą,

nusprendė sudaryti šią Konvenciją ir susitarė dėl šių nuostatų:

I SKYRIUS. TAIKYMO SRITIS IR SĄVOKOS

1 straipsnis. Taikymo sritis

1. Ši Konvencija taikoma tarptautinėse bylose susitarimams dėl išimtinio teismo, sudarytiems civilinių arba komercinių santykių srityje.

2. II skyriaus tikslais byla laikoma tarptautine, išskyrus atvejus, kai šalys gyvena toje pačioje Susitariančiojoje Valstybėje, o šalių santykiai ir visi kiti su ginču susiję elementai, nepaisant pasirinkto teismo vietos, yra susiję tik su ta valstybe.

3. III skyriaus tikslais byla laikoma tarptautine, kai siekiama pripažinti arba įvykdyti užsienio teismo sprendimą.

2 straipsnis. Taikymo srities išimtys

1. Ši Konvencija netaikoma susitarimams dėl išimtinio teismo:

a) kurių šalis yra fizinis asmuo, veikiantis visų pirma asmeniniais, šeimos arba namų ūkio tikslais (vartotojas);

b) susijusiems su darbo sutartimis, įskaitant kolektyvines sutartis.

2. Ši Konvencija netaikoma šiems santykiams:

a) dėl fizinių asmenų statuso bei teisnumo ir veiksnumo;

b) dėl išlaikymo prievolių;

c) kitiems šeimos teisės santykiams, įskaitant sutuoktinių turto teisinį režimą ir kitas teises arba pareigas, kylančias iš santuokos arba analogiškų santykių;

d) dėl testamentų ir paveldėjimo;

e) dėl nemokumo, kompromisinio susitarimo su kreditoriais ir analogiškais santykiams;

f) dėl keleivių ir prekių vežimo;

g) dėl jūros taršos, atsakomybės pagal jūrinius reikalavimus ribojimo, bendrosios avarijos ir skubiu atveju vykdomos vilkimo operacijos ir laivo gelbėjimo;

h) antimonopoliniams (konkurencijos) santykiams;

i) dėl atsakomybės už branduolinę žalą;

j) ieškiniams dėl asmens fizinio sužalojimo ir moralinės žalos, kuriuos pareiškė fiziniai asmenys arba tai buvo padaryta jų vardu;

k) civilinės teisės pažeidimo arba deliktiniams ieškiniams dėl kilnojamajam turtui padarytos žalos, kuri nekyla iš sutartinių santykių;

l) dėl daiktinių teisių į nekilnojamąjį turtą ir nekilnojamojo turto nuomos;

m) dėl juridinių asmenų teisėtumo, pripažinimo neteisėtai įsteigtais arba likvidavimo ir jų organų priimtų sprendimų galiojimo;

n) dėl intelektinės nuosavybės teisių, išskyrus autorių ir gretutines teises, galiojimo;

o) dėl intelektinės nuosavybės teisių, išskyrus autorių ir gretutines teises, pažeidimo, išskyrus atvejus, kai bylos dėl pažeidimo yra iškeliomos dėl sutarties tarp šalių, susijusių su tokiomis teisėmis, pažeidimo arba galėjo būti iškeltos dėl tos sutarties pažeidimo;

p) dėl įrašų viešuosiuose registruose teisėtumo.

3. Nepaisant 2 dalies, ši Konvencija taikoma byloje, kai toje dalyje nurodyti santykiai yra prejudicinis klausimas, o ne bylos dalykas. Visų pirma, vien faktas, kad 2 dalyje nurodytais santykiais remiamasi ginantis, nereiškia, kad ši Konvencija nebus taikoma byloje, jeigu tie santykiai nėra bylos dalykas.

4. Ši Konvencija netaikoma arbitražui ir su juo susijusiems procesams.

5. Byla negali būti laikoma nepatenkančia į šios Konvencijos taikymo sritį tik dėl fakto, kad bylos šalis yra valstybė, įskaitant Vyriausybę, Vyriausybinių įstaigą arba valstybės vardu veikiančius asmenis.

6. Šios Konvencijos nuostatos nedaro poveikio valstybių arba tarptautinių organizacijų privilegijoms ir imunitetams, taikomiems jų ir jų nuosavybės atžvilgiu.

3 straipsnis. *Susitarimai dėl išimtinio teismo*

Šios Konvencijos tikslais:

a) susitarimas dėl išimtinio teismo – dviejų arba daugiau šalių susitarimas, atitinkantis c punkto reikalavimus, kuriame tam, kad būtų sprendžiami ginčai, iškilę ar galintys iškilti dėl tam tikro teisinio santykio, nurodomi vienos iš Susitariančiųjų Valstybių teismai arba vienas ar daugiau vienos iš Susitariančiųjų Valstybių konkrečių teismų, atmetant visų kitų teismų jurisdikciją;

b) susitarimas dėl teismo, kuriame nurodomi vienos iš Susitariančiųjų Valstybių teismai arba vienas ar daugiau vienos iš Susitariančiųjų Valstybių konkrečių teismų, yra laikomas susitarimu dėl išimtinio teismo, išskyrus atvejus, kai šalys aiškiai nurodo kitaip;

c) susitarimas dėl išimtinio teismo turi būti sudarytas arba patvirtintas:

i) raštu arba

ii) kitomis ryšio priemonėmis, kurias panaudojus informacija tampa prieinama taip, kad ją galima vėliau pasinaudoti;

d) susitarimas dėl išimtinio teismo, kuris yra sutarties dalis, turi būti laikomas susitarimu, nepriklausomu nuo kitų sutarties sąlygų. Susitarimo dėl išimtinio teismo galiojimas negali būti ginčijamas remiantis vien tuo, kad sutartis negalioja.

4 straipsnis. *Kitos apibrėžtys*

1. Šioje Konvencijoje „teismo sprendimas“ – teismo priimtas sprendimas dėl bylos esmės, nepaisant to, kaip jis vadinamas, įskaitant dekretą arba įsakymą, ir teismo (įskaitant teismo pareigūną) nurodymas dėl bylinėjimosi išlaidų nustatymo, jeigu nurodymas susijęs su sprendimu dėl bylos esmės, kurį pagal šią Konvenciją galima pripažinti arba vykdyti. Laikinoji apsaugos priemonė nėra teismo sprendimas.

2. Šios Konvencijos tikslais, subjekto arba asmens, išskyrus fizinį asmenį, buveinė yra valstybėje:

a) kurioje yra jo buveinės vieta, nurodyta steigimo dokumentuose;

b) pagal kurios teisę jis buvo įsteigtas ar suformuotas;

c) kurioje yra jo centrinė administracija arba

d) kurioje yra pagrindinė jo verslo vieta.

II SKYRIUS. JURISDIKCIJA

5 straipsnis. *Pasirinkto teismo jurisdikcija*

1. Susitariančiosios Valstybės teismai arba teismai, nurodyti susitarime dėl išimtinio teismo, turi jurisdikciją spręsti ginčą, kuriam taikomas susitarimas, išskyrus atvejus, kai susitarimas yra niekinis pagal tos valstybės teisę.

2. Pagal 1 dalį jurisdikciją turintis teismas negali atsisakyti įgyvendinti jurisdikcijos remdamasis tuo, kad ginčą turėtų spręsti kitos valstybės teismai.

3. Pirmiau nurodytos šio straipsnio dalys nedaro poveikio normoms:

a) dėl jurisdikcijos, susijusios su ieškinio dalyku arba suma;

b) dėl vidinio jurisdikcijos pasiskirstymo tarp Susitariančiosios Valstybės teismų. Tačiau kai pasirinktas teismas turi teisę priimti sprendimą dėl bylos perdavimo, reikia tinkamai atsižvelgti į šalių pasirinkimą.

6 straipsnis. *Teismo, kurio šalys nepasirinko, pareigos*

Susitariančiosios Valstybės teismas, kuris nėra pasirinktas teismas, sustabdo arba nutraukia bylą, kurioje taikomas susitarimas dėl išimtinio teismo, išskyrus atvejus, kai:

a) susitarimas pagal pasirinkto teismo valstybės teisę yra niekinis;

b) šalis pagal teismo, į kurį kreiptasi, valstybės teisę neturėjo veiksnio sudaryti susitarimą;

c) susitarimo įgyvendinimas akivaizdžiai prieštarautų teisingumui arba akivaizdžiai prieštarautų teismo, į kurį kreiptasi, valstybės viešajai tvarkai;

d) dėl išimtinio priežasčių, nepriklausančių nuo šalių valios, susitarimas negali būti protingai įvykdytas; arba

e) pasirinktas teismas nusprendė nenagrinėti bylos.

7 straipsnis. *Laikiniosios apsaugos priemonės*

Ši Konvencija netaikoma laikinosioms apsaugos priemonėms. Šioje Konvencijoje nereikalaujama, kad Susitariančiosios Valstybės teismas nustatytų, atsisakytų nustatyti arba panaikintų laikinasias apsaugos priemones, ir nepanaikinama galimybė tai daryti; ši Konvencija nedaro poveikio šalies galimybei prašyti nustatyti tokias priemones arba teismo pareigai jas nustatyti, atsisakyti jas nustatyti arba panaikinti.

III SKYRIUS. PRIPAŽINIMAS IR VYKDYMAS

8 straipsnis. *Pripažinimas ir vykdymas*

1. Susitariančiosios Valstybės teismo, nurodyto susitarime dėl išimtinio teismingumo, priimtas sprendimas kitose Susitariančiose Valstybėse pripažįstamas ir vykdomas pagal šio skyriaus nuostatas. Atsisakyti pripažinti arba vykdyti teismo sprendimą galima tik šioje Konvencijoje nurodytais pagrindais.

2. Nedarant poveikio peržiūrai, kuri būtina, kad būtų taikomos šio skyriaus nuostatos, kilmės valstybės teismo priimto sprendimo dėl bylos esmės peržiūrėti negalima. Teismas, į kurį kreipiamasi, privalo vadovautis faktinėmis aplinkybėmis, kurias nustatęs kilmės valstybės teismas grindė savo jurisdikciją, išskyrus atvejus, kai teismo sprendimas buvo priimtas procese nedalyvaujant atsakovui.

3. Teismo sprendimas pripažįstamas tik jei jis galioja kilmės valstybėje, ir vykdomas tik jei jis yra vykdytinas kilmės valstybėje.

4. Pripažinimas arba vykdymas gali būti atidėtas arba jo gali būti atsisakyta, jeigu kilmės valstybėje kreiptasi dėl teismo sprendimo peržiūros arba jeigu nepasibaigė terminas, per kurį galima kreiptis dėl įprastos peržiūros. Atsisakymas neužkerta kelio vėl pateikti prašymą pripažinti arba vykdyti teismo sprendimą.

5. Šis straipsnis taip pat taikomas sprendimui, kurį priėmė Susitariančiosios Valstybės teismas pagal toje Susitariančiojoje Valstybėje pasirinkto teismo perduotą bylą, kaip tai leidžiama 5 straipsnio 3 dalyje. Tačiau jei pasirinktas teismas turėjo teisę nuspręsti, ar perduoti bylą kitam teismui, tą teismo sprendimą galima atsisakyti pripažinti ar vykdyti tos šalies atžvilgiu, kuri kilmės valstybėje laiku prieštaravo bylos perdavimui.

9 straipsnis. *Atsisakymas pripažinti arba vykdyti*

Teismo sprendimą galima atsisakyti pripažinti arba vykdyti, jeigu:

a) susitarimas pagal pasirinkto teismo valstybės teisę yra niekinis, išskyrus atvejus, kai pasirinktas teismas nustato, kad susitarimas galioja;

b) šalis neturėjo veiksnio sudaryti susitarimą pagal prašomosios valstybės teisę;

c) apie procesą pradantį arba lygiavertį dokumentą, kuriame nurodyti esminiai ieškinio elementai:

i) atsakovui nebuvo pranešta laiku ir tokiu būdu, kad jis galėtų pasirengti gynybai, išskyrus atvejus, kai atsakovas kreipėsi į teismą ir išdėstė savo poziciją neginčydamas kilmės teismo pranešimo – jei kilmės valstybės teisė leidžia ginčyti pranešimą, arba

ii) atsakovui prašomojoje valstybėje buvo pranešta tokiu būdu, kuris nesuderinamas su prašomojoje valstybėje taikomais pagrindiniais dokumentų įteikimo principais;

d) teismo sprendimas buvo pasiektas apgaulės, susijusios su procesu, būdu;

e) pripažinimas arba vykdymas akivaizdžiai prieštarautų prašomosios valstybės viešajai tvarkai, įskaitant situacijas, kai specifinis procesas, kuriame priimtas teismo sprendimas, nesuderinamas su tos valstybės pagrindiniais teisingo proceso principais;

f) teismo sprendimas yra nesuderinamas su teismo sprendimu, priimtu prašomojoje valstybėje, išnagrinėjus ginčą tarp tų pačių šalių, arba

g) teismo sprendimas yra nesuderinamas su anksčiau priimtu teismo sprendimu kitoje valstybėje tarp tų pačių šalių tuo pačiu pagrindu, jeigu ankstesnis teismo sprendimas atitinka sąlygas, reikalingas jam pripažinti prašomojoje valstybėje.

10 straipsnis. *Prejudiciniai klausimai*

1. Jei 2 straipsnio 2 dalyje arba 21 straipsnyje nurodytas santykis keliamas kaip prejudicinis klausimas, sprendimas šiuo klausimu nėra pripažįstamas ar vykdomas pagal šią Konvenciją.

2. Teismo sprendimą galima atsisakyti pripažinti arba vykdyti, jeigu jis buvo pagrįstas sprendimu, priimtu dėl 2 straipsnio 2 dalyje nurodyto santykio, ir tik ta apimtimi.

3. Tačiau jei priimamas sprendimas dėl intelektinės nuosavybės teisės, išskyrus autorių arba gretutines teises, galiojimo, tai pagal šio straipsnio 2 dalį atsisakyti pripažinti arba vykdyti teismo sprendimą arba jį atidėti galima tik tuo atveju, kai:

a) tas sprendimas nesuderinamas su teismo sprendimu arba kompetentingos institucijos sprendimu tuo klausimu, priimtu valstybėje, pagal kurios teisę atsirado ta intelektinės nuosavybės teisė; arba

b) byla dėl intelektinės nuosavybės teisės galiojimo yra nagrinėjama toje valstybėje.

4. Teismo sprendimą galima atsisakyti pripažinti arba vykdyti, jeigu jis buvo pagrįstas sprendimu, priimtu dėl

santykio, dėl kurio prašomoji valstybė, pateikė deklaraciją pagal 21 straipsnį, ir tik ta apimtimi.

11 straipsnis. Nuostoliai

1. Teismo sprendimą galima atsisakyti pripažinti arba vykdyti, jeigu juo priteisiama atlyginti nuostolius, įskaitant atgrasomuosius arba baudinius nuostolius, kuriais šaliai nėra kompensuojami faktiškai patirti nuostoliai arba žala, ir tik tokia apimtimi.

2. Teismas, į kurį kreipiamasi, turi atsižvelgti į tai, ar kilmės teismo priteisti nuostoliai yra skirti bylinėjimosi išlaidoms padengti, ir kokia apimtimi.

12 straipsnis. Teisminiai susitarimai (transactions judiciaires)

Teisminiai susitarimai (*transactions judiciaires*), kuriuos patvirtina susitarime dėl išimtinio teismo sprendimo nurodytas Susitariančiosios Valstybės teismas, arba kurie sudaryti tame teisme bylos proceso metu, ir kurie vykdytini tokiu pat būdu, kaip teismo sprendimas kilmės valstybėje, pagal šią Konvenciją vykdomi tomis pačiomis sąlygomis kaip teismo sprendimas.

13 straipsnis. Pateiktini dokumentai

1. Šalis, siekianti pripažinimo arba besikreipianti dėl vykdymo, pateikia:

- a) patvirtintą viso teismo sprendimo kopiją;
- b) susitarimą dėl išimtinio teismo sprendimo, patvirtintą jo kopiją arba kitus jo buvimą patvirtinančius įrodymus;
- c) jeigu teismo sprendimas buvo priimtas procese nedalyvaujant atsakovui, originalą arba patvirtintą kopiją dokumento, įrodančio, kad nedalyvaujanti šalis buvo informuota apie procesą pradedantį arba lygiavertį dokumentą;
- d) visus dokumentus, reikalingus norint nustatyti, kad teismo sprendimas kilmės valstybėje galioja arba, reikiamais atvejais, kad joje yra vykdytinas;
- e) 12 straipsnyje nurodytu atveju – kilmės valstybės teismo pažymėjimą, patvirtinantį, kad teismo susitarimas arba jo dalis yra vykdytina tokiomis pačiomis sąlygomis, kaip ir teismo sprendimas kilmės valstybėje.

2. Jeigu teismas, į kurį buvo kreiptasi, iš teismo sprendimo turinio negali patikrinti, ar buvo laikomasi šio skyriaus sąlygų, tai tas teismas gali prašyti pateikti visus būtinus dokumentus.

3. Prie prašymo pripažinti arba vykdyti galima pridėti kilmės valstybės teismo (įskaitant teismo pareigūną) išduotą dokumentą pagal Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos rekomenduojamą ir paskelbtą formą.

4. Jeigu šiame straipsnyje nurodyti dokumentai yra parengti ne oficialia valstybės, į kurią kreipiamasi, kalba, tai prie jų turi būti pridedami patvirtinti vertimai į oficialią kalbą, išskyrus atvejus, kai prašomosios valstybės įstatymuose nustatyta kitaip.

14 straipsnis. Procedūra

Pripažinimo, paskelbimo vykdytinu arba vykdymo registravimo procedūra bei teismo sprendimo vykdymo procedūra reglamentuojama prašomosios valstybės teisės, išskyrus atvejus, kai šioje Konvencijoje nustatyta kitaip. Teismas, į kurį kreipiamasi, turi veikti skubiai.

15 straipsnis. Atskyrimas

Teismo sprendimo dalis, kurią galima atskirti, pripažįstama arba vykdoma, jei tos dalies pripažinimo arba vykdymo prašoma arba kai pagal šią Konvenciją galima pripažinti ar įvykdyti tik dalį teismo sprendimo.

IV SKYRIUS. BENDROSIOS SĄLYGOS

16 straipsnis. Pereinamojo laikotarpio nuostatos

1. Ši Konvencija taikoma susitarimams dėl išimtinio teismo sprendimo, sudarytiems po to, kai Konvencija įsigalioja pasirinkto teismo valstybės atžvilgiu.

2. Ši Konvencija netaikoma byloms, pradėtoms iki šios Konvencijos įsigaliojimo valstybės, į kurios teismą kreiptasi, atžvilgiu.

17 straipsnis. Draudimo ir perdraudimo sutartys

1. Bylos pagal draudimo arba perdraudimo sutartį negali būti eliminuotos iš šios Konvencijos taikymo srities remiantis tuo, kad draudimo arba perdraudimo sutartis yra dėl santykio, kuriam ši Konvencija netaikoma.

2. Teismo sprendimo dėl atsakomybės pagal draudimo arba perdraudimo sutarties sąlygas, pripažinimas arba vykdymas negali būti ribojamas arba negali būti atsisakoma jį pripažinti ir vykdyti remiantis tuo, kad atsakomybė pagal tą sutartį apima nuostolių apdraustajam arba perdraustajam kompensavimą:

- a) santykių, kurių atžvilgiu ši Konvencija netaikoma, arba
- b) sprendimo dėl nuostolių, kurio atžvilgiu galima taikyti 11 straipsnį, atveju.

18 straipsnis. Reikalavimo legalizuoti netaikymas

Pagal šią Konvenciją atsiųstiems arba pateiktiems dokumentams netaikomas reikalavimas juos legalizuoti ar atlikti kitus analogiškus formalumus, įskaitant apostilės reikalavimą.

19 straipsnis. Deklaracijos dėl jurisdikcijos ribojimo

Valstybė gali deklaruoti, kad jos teismai gali atsisakyti nagrinėti ginčus, kuriems taikomas susitarimas dėl išimtinio teismoingumo, jeigu tarp tos valstybės ir šalių arba ginčo nėra jokių sąsajų, išskyrus pasirinkto teismo vietą.

20 straipsnis. Deklaracijos dėl pripažinimo ir vykdymo ribojimo

Valstybė gali deklaruoti, kad jos teismai gali atsisakyti pripažinti arba vykdyti kitos Susitariančiosios Valstybės teismo priimtą sprendimą, jeigu šalių gyvenamosios vietos buvo prašomojoje valstybėje, ir šalių santykiai bei visi kiti su ginču susiję elementai, išskyrus pasirinkto teismo vietą, buvo susiję tik su prašomąja valstybe.

21 straipsnis. Deklaracijos dėl specifinių santykių

1. Kai valstybė yra labai suinteresuota netaikyti šios Konvencijos specifiniams santykiams, ji gali deklaruoti, kad tiems santykiams Konvencijos ji netaikys. Tokią deklaraciją pateikianti valstybė turi užtikrinti, kad deklaracija nebūtų platesnė nei būtina, ir kad tie specifiniai santykiai būtų aiškiai ir tiksliai apibrėžti.

2. Tų santykių atžvilgiu Konvencija netaikoma:

a) Susitariančiojoje Valstybėje, kuri pateikė pareiškimą;

b) kitose Susitariančiosiose Valstybėse, kai susitarime dėl išimtinio teismoingumo yra nurodyti deklaraciją pateikusios valstybės teismai arba vienas ar daugiau konkrečių jos teismų.

22 straipsnis. Abipusės deklaracijos dėl susitarimų dėl neišimtinio teismoingumo

1. Susitariančioji Valstybė gali deklaruoti, kad jos teismai pripažins ir vykdys sprendimus, priimtus kitos Susitariančiosios Valstybės teismų, nurodytų tarp dviejų ar daugiau šalių sudarytame susitarime dėl teismoingumo, kuris atitinka 3 straipsnio c punkto reikalavimus, ir kuriame nurodyta, kad ginčus, kurie iškilo arba gali iškilti dėl konkrečių teisinių santykių, nagrinės vienos ar daugiau Susitariančiųjų Valstybių teismas arba teismai (susitarimas dėl neišimtinio teismoingumo).

2. Jei tokią deklaraciją pateikusioje Susitariančiojoje Valstybėje priimtą teismo sprendimą siekiama pripažinti arba įvykdyti kitoje tokią deklaraciją pateikusioje Susitariančiojoje Valstybėje, tai teismo sprendimas pripažįstamas ir vykdomas pagal šią Konvenciją, jeigu:

a) kilmės teismas buvo nurodytas pagal susitarimą dėl neišimtinio teismoingumo;

b) nėra nei kito sprendimo, priimto kito teismo, kuriame buvo galima iškelti bylą pagal susitarimą dėl neišimtinio teismoingumo, nei jokiame kitame teisme nėra nagrinėjamos bylos tarp tų pačių šalių dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, ir

c) kilmės teismas buvo pirmasis teismas, į kurį buvo kreiptasi.

23 straipsnis. Vienodas aiškinimas

Aiškinant šią Konvenciją atsižvelgiama į jos tarptautinį pobūdį ir būtinybę skatinti vienodą jos taikymą.

24 straipsnis. Konvencijos taikymo peržiūra

Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos Generalinis sekretorius reguliariai rengia:

a) šios Konvencijos, įskaitant visas deklaracijas, taikymo peržiūrą; ir

b) svarstymus, ar šiai Konvencijai reikalingi pakeitimai.

25 straipsnis. Neunifikuotos teisinės sistemos

1. Jei Susitariančiojoje Valstybėje, kurioje taikomos dvi ar daugiau teisinių sistemų skirtinguose teritoriniuose vienetuose, tai į šios Konvencijos taikymo sritį patenkančių santykių atžvilgiu:

a) visos nuorodos į valstybės teisę arba procesą tinkamais atvejais laikomos nuorodomis į atitinkamame teritoriniame vienete galiojančią teisę arba procesą;

b) visos nuorodos į gyvenamąją vietą valstybėje tinkamais atvejais laikomos nuorodomis į gyvenamąją vietą atitinkamame teritoriniame vienete;

c) visos nuorodos į valstybės teismą arba teismus tinkamais atvejais laikomos nuorodomis į atitinkamo teritorinio vieneto teismą arba teismus;

d) visos nuorodos į ryšį su valstybe tinkamais atvejais laikomos nuorodomis į ryšį su atitinkamu teritoriniu vienetu.

2. Nepaisant šio straipsnio 1 dalies, Susitariančioji Valstybė, kurią sudaro du arba daugiau teritorinių vienetų, kuriuose taikomos skirtingos teisinės sistemos, neprivalo taikyti šios Konvencijos situacijoms, išimtinai susijusioms su tokiais skirtingais teritoriniais vienetais.

3. Susitariančiosios Valstybės, kurioje yra du arba daugiau teritorinių vienetų, kuriuose taikomos skirtingos teisinės sistemos, teritorinio vieneto teismas neprivalo pripažinti arba vykdyti kitoje Susitariančiojoje Valstybėje priimto teismo sprendimo vien dėl to, kad teismo sprendimas buvo pripažintas arba įvykdytas pagal šią Konvenciją kitame tos pačios Susitariančiosios Valstybės teritoriniame vienete.

4. Šis straipsnis netaikomas regioninei ekonominės integracijos organizacijai.

1. Šią Konvenciją reikia kiek įmanoma aiškinti taip, kad ji būtų suderinama su kitomis galiojančiomis Susitariančiųjų Valstybių sutartimis, sudarytomis prieš šios Konvencijos įsigaliojimą ar vėliau.

2. Ši Konvencija nedaro poveikio Susitariančiosios Valstybės sutarties, sudarytos prieš šios Konvencijos įsigaliojimą ar vėliau, taikymui, jei nė viena iš šalių negyvena Susitariančiojoje Valstybėje, kuri nėra sutarties šalis.

3. Ši Konvencija nedaro poveikio Susitariančiajai Valstybei taikyti sutartį, sudarytą prieš šiai Konvencijai įsigaliojant tos Susitariančiosios Valstybės atžvilgiu, jeigu šios Konvencijos taikymas būtų nesuderinamas su tos Susitariančiosios Valstybės pareigomis kitos valstybės, nesančios šios Konvencijos Susitariančiaja Valstybe, atžvilgiu. Ši dalis taip pat taikoma sutartims, kuriomis peržiūrima arba pakeičiama sutartis, sudaryta prieš įsigaliojant šiai Konvencijai tos Susitariančiosios Valstybės atžvilgiu, išskyrus jei dėl peržiūros arba pakeitimo atsiranda nauji prieštaravimai šiai Konvencijai.

4. Ši Konvencija nedaro poveikio Susitariančiajai Valstybei taikyti sutartį, sudarytą prieš įsigaliojant šiai Konvencijai ar vėliau, kai siekiama pripažinti ir vykdyti teismo sprendimą, priimtą Susitariančiosios Valstybės, kuri taip pat yra tos sutarties šalis, teismo. Tačiau teismo sprendimas negali būti pripažįstamas arba vykdomas mažesne apimtimi, nei numatyta pagal šią Konvenciją.

5. Ši Konvencija nedaro poveikio Susitariančiajai Valstybei taikyti sutartį, kurioje dėl specifinio santykio numatomos jurisdikcijos ar teismo sprendimų pripažinimo ar vykdymo taisyklės, net jeigu ji buvo sudaryta po šios Konvencijos įsigaliojimo, ir net jei visos susijusios valstybės yra šios Konvencijos Šalys. Ši dalis taikoma tik tuo atveju, jei Susitariančioji Valstybė pagal šią dalį pateikė deklaraciją dėl sutarties. Tokios deklaracijos atveju kitos Susitariančiosios Valstybės nėra įpareigosios taikyti šią Konvenciją to specifinio santykio atžvilgiu tokia apimtimi, kiek yra kokių nors prieštaravimų, jei susitarime dėl išimtinio teismingumo yra nurodytas deklaraciją pateikusių Susitariančiosios Valstybės teismas arba vienas ar daugiau konkrečių teismų.

6. Ši Konvencija nedaro poveikio regioninės ekonominės integracijos organizacijos, kuri yra šios Konvencijos Šalis, taisyklių taikymui, nepaisant to, ar jos buvo priimtos prieš įsigaliojant šiai Konvencijai ar vėliau:

a) jei nė viena iš šalių negyvena Susitariančiojoje Valstybėje, kuri nėra regioninės ekonominės integracijos organizacijos valstybė narė;

b) pripažįstant arba vykdam teismo sprendimus tarp regioninės ekonominės integracijos organizacijos valstybių narių.

27 straipsnis. *Pasirašymas, ratifikavimas, priėmimas, patvirtinimas arba prisijungimas*

1. Ši Konvencija atvira pasirašyti visoms valstybėms.

2. Pasirašiusiosios valstybės šią Konvenciją ratifikuoja, priima arba patvirtina.

3. Prie šios Konvencijos gali prisijungti visos valstybės.

4. Ratifikavimo, priėmimo, patvirtinimo arba prisijungimo dokumentai deponuojami Nyderlandų Karalystės užsienio reikalų ministerijoje, kuri yra Konvencijos depozitaras.

28 straipsnis. *Deklaracijos dėl neunifikuotų teisinių sistemų*

1. Jeigu valstybėje yra du arba daugiau teritorinių vienetų, kuriuose šios Konvencijos reglamentuojamiems santykiams taikomos skirtingos teisinės sistemos, tai ta valstybė pasirašydama, ratifikuodama, priimdama, patvirtindama šią Konvenciją arba prisijungdama prie jos gali deklaruoti, kad Konvencija taikoma visiems jos teritoriniams vienetams arba tik vienam arba daugiau iš jų, ir gali pakeisti tokią deklaraciją bet kuriuo metu pateikdama kitą deklaraciją.

2. Apie deklaraciją pranešama depozitarui ir joje aiškiai nurodomi teritoriniai vienetai, kuriems taikoma Konvencija.

3. Jeigu valstybė pagal šį straipsnį nepateikia jokios deklaracijos, Konvencija taikoma visiems tos valstybės teritoriniams vienetams.

4. Šis straipsnis netaikomas regioninei ekonominės integracijos organizacijai.

29 straipsnis. *Regioninės ekonominės integracijos organizacijos*

1. Regioninė ekonominės integracijos organizacija, kurią sudaro tik suverenos valstybės ir kuri turi kompetenciją kai kurių arba visų šios Konvencijos reglamentuojamų santykių atžvilgiu, taip pat gali pasirašyti, priimti, patvirtinti šią Konvenciją arba prisijungti prie jos. Tokiu atveju regioninė ekonominės integracijos organizacija turi Susitariančiosios Valstybės teises ir pareigas tokia apimtimi, kiek tokia organizacija turi kompetenciją šios Konvencijos reglamentuojamų santykių atžvilgiu.

2. Regioninė ekonominės integracijos organizacija pasirašydama, priimdama, patvirtindama arba prisijungdama raštu informuoja depozitarą apie šios Konvencijos reglamentuojamus santykius, kurių atžvilgiu kompetenciją tai organizacijai perdavė jos valstybės narės. Organizacija nedelsdama raštu informuoja depozitarą apie visus savo kompetencijos, nurodytos naujausiame pagal šią dalį pateiktame pranešime, pasikeitimus.

3. Šios Konvencijos įsigaliojimo tikslais neatsižvelgiama į jokių regioninės ekonominės integracijos organizacijos deponuotą dokumentą, kol regioninė ekonominės integracijos organizacija pagal 30 straipsnį nepateikia deklaracijos, kad jos valstybės narės nebus šios Konvencijos Šalimis.

4. Tinkamais atvejais, visos šios Konvencijos nuorodos į „Susitariančiąją Valstybę“ arba „Valstybę“ regioninei ekonominės integracijos organizacijai, kuri yra Konvencijos Šalis, taikomos vienodai.

30 straipsnis. Regioninės ekonominės integracijos organizacijos prisijungimas be savo valstybių narių

1. Pasirašydama, priimdama, patvirtindama arba prisijungdama regioninė ekonominės integracijos organizacija gali deklaruoti, kad ji įgyvendina kompetenciją visų šios Konvencijos reglamentuojamų santykių atžvilgiu, ir kad jos valstybės narės nebus šios Konvencijos šalys, tačiau privalo jos laikytis, nes organizacija pasirašė, priėmė ar patvirtino šią Konvenciją arba prie jos prisijungė.

2. Jeigu regioninė ekonominės integracijos organizacija pagal 1 dalį pateikia deklaraciją, tai tinkamais atvejais visos šios Konvencijos nuorodos į „Susitariančiąją Valstybę“ arba „Valstybę“ organizacijos valstybėms narėms taikomos vienodai.

31 straipsnis. Įsigaliojimas

1. Ši Konvencija įsigalioja pirmą dieną mėnesio, einančio pasibaigus trims mėnesiams po antrojo 27 straipsnyje nurodyto ratifikavimo, priėmimo, patvirtinimo arba prisijungimo dokumento deponavimo.

2. Po to ši Konvencija įsigalioja:

a) kiekvienai valstybei arba regioninei ekonominės integracijos organizacijai – ją ratifikavus, priėmus, patvirtinus arba prie jos prisijungus, pirmą dieną mėnesio, einančio pasibaigus trims mėnesiams po ratifikavimo, priėmimo, patvirtinimo arba prisijungimo dokumento deponavimo;

b) teritoriniams vienetams, kuriuose ši Konvencija taikoma pagal 28 straipsnio 1 dalį, – pirmą dieną mėnesio, einančio pasibaigus trims mėnesiams po pranešimo apie tame straipsnyje nurodytą deklaraciją.

32 straipsnis. Deklaracijos

1. 19, 20, 21, 22 ir 26 straipsniuose nurodytos deklaracijos gali būti teikiamos pasirašymo, ratifikavimo, priėmimo, patvirtinimo arba prisijungimo metu arba bet kuriuo kitu metu po to, ir jos gali būti bet kuriuo metu pakeistos ar atšauktos.

2. Apie deklaracijas, pakeitimus ir atšaukimus pranešama depozitarui.

3. Pasirašymo, ratifikavimo, priėmimo, patvirtinimo arba prisijungimo metu pateikta deklaracija tai valstybei

įsigalioja kartu su šia Konvencija.

4. Vėliau pateikta deklaracija ir bet koks deklaracijos pakeitimas ar atšaukimas įsigalioja pirmą dieną mėnesio, einančio pasibaigus trims mėnesiams po tos dienos, kai depozitaras gavo pranešimą.

5. Pagal 19, 20, 21 ir 26 straipsnius pateikta deklaracija netaikoma susitarimams dėl išimtinio teisingumo, sudarytiems prieš jos įsigaliojimą.

33 straipsnis. Denonsavimas

1. Ši Konvencija gali būti denonsuota raštu apie tai pranešant depozitarui. Denonsavimas gali būti taikomas tik tam tikriems neunifikuotos teisinės sistemos teritoriniams vienetams, kuriems taikoma ši Konvencija.

2. Denonsavimas įsigalioja pirmą mėnesio dieną praėjus dvylikai mėnesių nuo tos dienos, kai depozitaras gavo pranešimą. Jeigu pranešime nurodytas ilgesnis denonsavimo įsigaliojimo terminas, denonsavimas įsigalioja pasibaigus tokiam ilgesniui terminui po to, kai depozitaras gavo pranešimą.

34 straipsnis. Depozitaro pranešimai

Depozitaras Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos valstybėms narėms, kitoms valstybėms ir regioninėms ekonominės integracijos organizacijoms, kurios pasirašė, ratifikavo, priėmė, patvirtino Konvenciją arba prie jos prisijungė pagal 27, 29 ir 30 straipsnius, praneša apie:

a) 27, 29 ir 30 straipsniuose nurodytą pasirašymą, ratifikavimą, priėmimą, patvirtinimą ir prisijungimą;

b) šios Konvencijos įsigaliojimo pagal 31 straipsnį datą;

c) 19, 20, 21, 22, 26, 28, 29 ir 30 straipsniuose nurodytus pranešimus, deklaracijas, pakeitimus ir atšaukimus;

d) 33 straipsnyje nurodytą denonsavimą.

Tai patvirtindami, toliau nurodyti tinkamai įgalioti asmenys pasirašė šią Konvenciją.

Priimta 2005 m. birželio 30 d. Hagoje anglų ir prancūzų kalbomis, abiem tekstams esant vienodai autentiškiems, vienu egzemplioriumi, kuris deponuojamas Nyderlandų Karalystės Vyriausybės archyvuose ir kurio patvirtintos kopijos diplomatiniais kanalais siunčiamos kiekvienai Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos valstybei narei nuo jos Dvidešimtosios sesijos dienos ir kiekvienai valstybei, kuri dalyvavo toje sesijoje.

Dvidešimtoji sesija

rekomenduoja Valstybėms, *Konvencijos dėl susitarimų dėl teisingumo* Šalims, naudoti toliau pateiktą formą, kuria patvirtinamas kilmės valstybės teismo sprendimo priėmimo faktas ir turinys, siekiant, kad jis būtų pripažintas ir vykdomas pagal šią Konvenciją:

REKOMENDUOJAMA FORMA
PAGAL KONVENCIJĄ DĖL
SUSITARIMŲ DĖL TEISNINGUMO
(KONVENCIJA)

(Pavyzdinė forma, kuria patvirtinamas kilmės valstybės teismo sprendimo priėmimo faktas ir turinys, siekiant, kad jis būtų pripažintas ir vykdomas pagal šią Konvenciją)

1. (KILMĖS TEISMAS)

ADRESAS

TEL.

FAKS.

E. PAŠTAS.....

2. BYLOS / REGISTRACIJOS NUMERIS

3. (IEŠKOVAS)

PRIEŠ

..... (ATSAKOVAS)

4. (KILMĖS TEISMAS) (NURODYTI DATA) (NURODYTI MIESTĄ, VALSTYBĘ) priėmė sprendimą pirmiau nurodytu klausimu.

5. Šis teismas nurodytas išimtiniam susitarime dėl teisingumo, kaip ši sąvoka apibrėžta Konvencijos 3 straipsnyje:

TAIP ☐ NE ☐

NEGALIMA PATVIRTINTI ☐

6. Jeigu taip, susitarimas dėl išimtinio teisingumo buvo sudarytas arba patvirtintas dokumentuose, kaip aprašyta toliau:

7. Šis teismas priteisė šią pinigų sumą *(kai tinkama, nurodykite visas susijusias patirtų nuostolių kategorijas)*:

8. Šis teismas priteisė tokias palūkanas *(nurodykite palūkanų normą (-as), priteistos sumos dalį (-is), kuriai (-ioms) taikomos palūkanos, dieną, nuo kurios skaičiuojamos palūkanos, ir visą kitą papildomą su palūkanomis susijusią informaciją, kuri galėtų būti naudinga teismui, į kurį kreipiamasi)*:

9. Šis teismas savo sprendimu priteisė šias bylinėjimosi išlaidas *(nurodykite tokių priteistų sumų dydžius, įskaitant, kai tinkama, visas pinigines sumas, kurios buvo priteistos siekiant atlyginti bylinėjimosi išlaidas)*:

10. Teismas priteisė atlyginti šią neturtinę žalą *(aprašykite tokios žalos pobūdį)*:

11. Teismo sprendimas yra vykdytinas kilmės valstybėje:

TAIP ☐ NE ☐

NEGALIMA PATVIRTINTI ☐

12. Teismo sprendimas (arba jo dalis) šiuo metu peržiūrimas kilmės valstybėje:

TAIP ☐ NE ☐

NEGALIMA PATVIRTINTI ☐

Jeigu taip, nurodykite tokios peržiūros pobūdį ir būklę:

13. Visa kita svarbi informacija:

14. Prie šios formos pridedami toliau pateiktame sąrašė pažymėti dokumentai *(jeigu yra)*:

- ☐ patvirtinta viso teismo sprendimo kopija;
- ☐ susitarimas dėl išimtinio teisingumo, patvirtinta jo kopija arba kiti jo buvimą patvirtinantys įrodymai;
- ☐ jeigu teismo sprendimas buvo priimtas procese nedalyvaujant atsakovui, – dokumento, įrodančio, kad nedalyvaujančioji šalis buvo informuota apie procesą pradedantį arba lygiavertį dokumentą, originalas arba patvirtinta kopija;
- ☐ visi dokumentai, reikalingi norint nustatyti, kad teismo sprendimas kilmės valstybėje galioja arba, reikiama is atvejais, kad joje yra vykdytinas;

(pateikti sąrašą, jeigu taikoma)

- ☐ Konvencijos 12 straipsnyje nurodytu atveju – kilmės valstybės teismo pažymėjimas, patvirtinantis, kad teismo susitarimas arba jo dalis yra vykdytina tokiomis pačiomis sąlygomis, kaip ir teismo sprendimas kilmės valstybėje;
- ☐ kiti dokumentai:

15. Surašyta 20... d. (nurodyti vietą)

16. Teismo arba teismo pareigūno parašas ir (arba) antspaudas:

ASMUO RYŠIAMS:

TEL.

FAKS.

E. PAŠTAS

Pranešimas

Aiškinamąjį pranešimą parengė
Trevor Hartley ir Masato Dogauchi

Turinys

Puslapis

I DALIS. PRATARMĖ	18
Konvencijos priėmimas	18
Padėka	21
Terminai	21
II DALIS. APŽVALGA	21
III DALIS. ATSKIRŲ STRAIPSNIŲ KOMENTARAS	27
1 straipsnis. – Taikymo sritis	27
2 straipsnis. – Taikymo srities išimtys	28
3 straipsnis. – Susitarimai dėl išimtinio teismingumo	33
4 straipsnis. – Kitos apibrėžtys	36
5 straipsnis. – Pasirinkto teismo jurisdikcija	37
6 straipsnis. – Teismo, kurio šalys nepasirinko, pareigos	40
7 straipsnis. – Laikinosios apsaugos priemonės	42
8 straipsnis. – Pripažinimas ir vykdymas	43
9 straipsnis. – Atsisakymas pripažinti arba vykdyti	45
10 straipsnis. – Prejudiciniai klausimai	47
11 straipsnis. – Nuostoliai	49
12 straipsnis. – Teisminiai susitarimai (transactions judiciaires)	50
13 straipsnis. – Pateiktini dokumentai	51
14 straipsnis. – Procedūra	52
15 straipsnis. – Atskyrimas	52
16 straipsnis. – Pereinamojo laikotarpio nuostatos	52
17 straipsnis. – Draudimo ir perdraudimo sutartys	53
18 straipsnis. – Reikalavimo legalizuoti netaikymas	54
19 straipsnis. – Deklaracijos dėl jurisdikcijos ribojimo	54
20 straipsnis. – Deklaracijos dėl pripažinimo ir vykdymo ribojimo	54
21 straipsnis. – Deklaracijos dėl specifinių santykių	55
22 straipsnis. – Abipusės deklaracijos dėl susitarimų dėl neišimtinio teismingumo	55
23 straipsnis. – Vienodas aiškinimas	57

24 straipsnis. – Konvencijos taikymo peržiūra	57
25 straipsnis. – Neunifikuotos teisinės sistemos	58
26 straipsnis. – Ryšys su kitais tarptautinės teisės aktais	58
27 straipsnis. – Pasirašymas, ratifikavimas, priėmimas, patvirtinimas arba prisijungimas	65
28 straipsnis. – Deklaracijos dėl neunifikuotų teisinių sistemų	65
29 straipsnis. – Regioninės ekonominės integracijos organizacijos	65
30 straipsnis. – Regioninės ekonominės integracijos organizacijos prisijungimas be savo valstybių narių	65
31 straipsnis. – Įsigaliojimas	66
Išlygos	66
32 straipsnis. – Deklaracijos	66
33 straipsnis. – Denonsavimas	66
34 straipsnis. – Depozitaro pranešimai	66

I DALIS. PRATARMĖ

Konvencijos priėmimas

Galutinį Konvencijos tekstą parengė 2005 m. birželio 14–30 d. posėdžiavusi Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos Dvidešimtosios sesijos II komisija. 2005 m. birželio 30 d. plenarinėje sesijoje buvo patvirtintas baigiamasis aktas ir tą dieną Konvencija buvo pateikta pasirašyti.

Konvencijos ištakos

Intelektinių projekto, kurį užbaigus galiausiai buvo parengta Konvencija, ištakų galima rasti velionio Arthuro T. von Mehreno, dirbusio Harvardo teisės mokykloje, pateiktuose pasiūlymuose¹. Būtent jis pasiūlė, kad Jungtinės Amerikos Valstijos turėtų su valstybėmis, visų pirma Europos, sudaryti konvencijas dėl teismo sprendimų pripažinimo. Pasibaigus pradiniam diskusijų etapui buvo nuspręsta, kad šiam tikslui pasiekti labiausiai tinka Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos lygmens derybos dėl pasaulinės konvencijos dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų. Baigus 1994 m. pradėtus preliminarinius tyrimus, 1996 m. priimtas sprendimas pradėti projektą².

Pradinis projektas – mišri konvencija. Profesorius A. von Mehrenas iš pradžių siūlė, kad įgyvendintas projektas būtų mišri konvencija³. Tai tokia konvencija, kurioje

¹ Arthuras von Mehrenas mirė 2006 m. sausio mėn., tačiau spėjo pamatyti, kaip užbaigiamas projektas, į kurį įdėjo labai daug pastangų.

² Dėl istorinių Konvencijos ištakų žr. P. Nygho ir F. Pocaro pranešimą (11 išnaša), p. 25 ir toliau. Daugiau informacijos pateikiama F. Pocar ir C. Honorati (red.) „Preliminarus Hagos konvencijos dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų projektas“ (angl. *The Hague Preliminary Draft Convention on*

Jurisdiction and Judgments), CEDAM, Milan, Italija, 2005. Šiame leidinyje taip pat pateikiamas P. Nygho ir F. Pocaro pranešimas.

³ Žr. A. T. von Mehren „Užsienio teismo sprendimų pripažinimas ir vykdymas: naujas Hagos konferencijos požiūris?“ (angl. *Recognition and Enforcement of Foreign Judgments: New Approach for the Hague Conference?*), *Law & Contemporary Problems*, t. 57, 1994, p. 271; ten pat,

jurisdikcijos pagrindai būtų suskirstyti į tris kategorijas. Joje būtų nustatyti patvirtintų jurisdikcijos pagrindų ir draudžiamų jurisdikcijos pagrindų sąrašai. Visi kiti jurisdikcijos pagrindai patektų į vadinamąją pilkąją zoną. Pagal šią koncepciją teismas gali nagrinėti bylą, jeigu turi jurisdikciją patvirtintu pagrindu, o priimtas teismo sprendimas pagal Konvenciją būtų pripažįstamas ir vykdomas kitose Susitariančiosiose Valstybėse (jeigu būtų įvykdyti tam tikri kiti reikalavimai). Susitariančiosios Valstybės teismui neleidžiama priimti jurisdikcijos draudžiamais pagrindais. Teismams leidžiama priimti jurisdikciją „pilkajai zonai“ priskirtais pagrindais, tačiau Konvencijos nuostatos, susijusios su pripažinimu ir vykdymu, nebūtų taikomos priimtam teismo sprendimui⁴.

Nors pradinė projekto darbo grupė pritarė šiam požiūriui⁵, darbui įpusėjus paaiškėjo, kad per protingą terminą nebūtų įmanoma parengti tinkamo mišrios konvencijos teksto. Tokia išvada, be kita ko, buvo padaryta atsižvelgus į didelius įvairiose valstybėse galiojančių jurisdikcijos taisyklių skirtumus ir nenuspėjimą technologinės plėtros, įskaitant internetą, poveikį jurisdikcijos taisyklėms, kurios gali būti nustatytos Konvencijoje. Baigiantis Devynioliktosios sesijos pirmajam posėdžiui, surengtam 2001 m. birželio mėn., nuspręsta, kad sprendimas dėl to, ar reikėtų toliau dirbti rengiant preliminarų Konvencijos projektą, bus priimtas vėliau. Ieškodama kitų veikimo būdų, Hagos konferencijos Bendrųjų reikalų ir politikos komisija 2002 m. balandžio mėn. posėdyje nusprendė, kad Nuolatinis biuras, padedamas neoficialios darbo grupės, turėtų parengti tekstą, kurį pateiktų Specialiajai komisijai. Nuspręsta, kad šio proceso išeities pozicija turėtų būti tokios esminės sritys kaip susitarimais dėl teisingumo pagrįsta jurisdikcija įmonių bylose, bylos perdavimas teismui, atsakovo teismas, priešieškiniai, patika, civilinės teisės pažeidimai, susiję su fizinio asmens sužalojimu, ir tam tikri kiti galimi pagrindai.

Po trijų posėdžių neoficiali darbo grupė pasiūlė siekti ne tokio plataus užmojo tikslo, kuris būtų susijęs su konvencija dėl susitarimų dėl teisingumo komercinėse bylose. Apskritai valstybės narės manė, kad ši siūloma Konvencija padės siekti su tokiais susitarimais ir dėl jų priimtais sprendimais susijusių tikslų, kurių susitarimų dėl arbitražo ir dėl jų priimtų sprendimų srityje pasiekta priėmus 1958 m. Niujorko konvenciją dėl užsienio arbitražo sprendimų pripažinimo ir vykdymo. Sulaukus Hagos konferencijos valstybių narių teigiamų atsiliepimų, 2003 m. gruodžio mėn. buvo surengtas Specialiosios komisijos posėdis, skirtas neoficialios darbo grupės

parengtam projektui aptarti. Šiame Specialiosios komisijos posėdyje buvo parengtas projekto tekstas (2003 m. Konvencijos projektas), kuris paskelbtas kaip peržiūrėtas darbo dokumentas Nr. 49. 2004 m. balandžio mėn. buvo surengtas papildomas posėdis, kuriame šis dokumentas iš naujo persvarstytas ir aptarti likę klausimai. 2004 m. balandžio mėn. posėdyje buvo parengtas peržiūrėtas projektas (2004 m. Konvencijos projektas), kuris paskelbtas kaip peržiūrėtas darbo dokumentas Nr. 110. Abu šie projektai sudarė teksto, svarstyto 2005 m. birželio mėn. įvykusioje diplomatinėje konferencijoje, per kurią parengtas galutinis Konvencijos tekstas, pagrindą. Toliau nurodyti dokumentai atspindi svarbiausius Konvencijos rengimo proceso etapus:

1. specialiosios darbo grupės pasiūlymas, parengtas Konvencijos projekto forma (neoficialios darbo grupės projektas), paskelbtas kaip parengiamasis dokumentas Nr. 8 (2003 m. kovo mėn.)⁶;
2. 2003 m. parengtas Konvencijos projektas (2003 m. Konvencijos projektas), pagrįstas neoficialios darbo grupės projektu, kuris 2003 m. gruodžio mėn. paskelbtas kaip peržiūrėtas darbo dokumentas Nr. 49;
3. peržiūrėta ir užbaigta 2003 m. Konvencijos projekto redakcija, parengta 2004 m. (2004 m. Konvencijos projektas), kuri 2004 m. balandžio mėn. paskelbta kaip peržiūrėtas dokumentas Nr. 110, ir
4. 2005 m. parengtas galutinis tekstas.

Dėl ankstesnių – 2003 ir 2004 m. – Konvencijos projektų parengti du pranešimai.

Pareigūnai

Per pirmąjį etapą (1997–2001 m.) paskirti šie pareigūnai:

Pirmininkas T. Bradbrooke Smith (Kanada).

Pirmininko pavaduotojai:

Andreas Bucher (Šveicarija),

Masato Dogauchi (Japonija),

Jeffrey D. Kovar (Jungtinės Amerikos Valstijos),

José Luis Siqueiros (Meksika).

Pranešėjai: Peter Nygh (Australija)⁷,

„Mišrioje konvencijoje įtvirtintas požiūris į jurisdikciją nagrinėjant, pripažįstant ir vykdant užsienio teismo sprendimus“ (angl. *The Case for a Convention-mixed Approach to Jurisdiction to Adjudicate and Recognition and Enforcement of Foreign Judgments*), *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, t. 61, Nr. 1, 1997, p. 86.

⁴ Šioje srityje galiojantys Europos teisės aktai (reglamentas „Briuselis I“, Briuselio konvencija ir Lugano konvencija) yra pagrįsti šiek tiek kitokia koncepcija. Tais atvejais, kai atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta yra kitoje valstybėje, kurioje taikomas teisės aktas, „pilkosios zonos“ nėra: jurisdikcija gali būti įgyvendinama tik teisės akte nustatytais pagrindais. Tačiau jeigu atsakovas neturi nuolatinės gyvenamosios vietos tokioje valstybėje,

jurisdikcija, atsižvelgiant į tam tikras išimtis, gali būti įgyvendinama bet kuriuo nacionalinėje teisėje nustatytu pagrindu; priimtas teismo sprendimas vis tiek turi būti pripažįstamas ir vykdomas kitose valstybėse.

⁵ Žr. darbo grupės posėdžio dėl teismo sprendimų vykdymo išvadas, 1992 m. lapkričio mėn. parengiamasis dokumentas Nr. 19, Septynioliktosios sesijos protokolas, t. I, p. 257 ir toliau, 5 ir 6 dalys.

⁶ „Neoficialios teismo sprendimų projekto darbo grupės veiklos preliminarus rezultatas“, 2003 m. kovo mėn. parengiamasis dokumentas Nr. 8, skirtas Konferencijos Bendrųjų reikalų ir politikos specialiajai komisijai, kurios posėdis įvyko 2003 m. balandžio mėn.

⁷ Deja, 2002 m. birželio mėn. Peteris Nyghas mirė. Jo mirtis buvo didelė netektis.

Fausto Pocar (Italija).

Projektų rengimo komiteto pirmininkas Gustaf Möller (Suomija).

Keletą parengiamųjų dokumentų parengė Catherine Kessedjian (tuometinė generalinio sekretoriaus pavaduotoja).

Per antrąjį etapą (2002–2005 m.) paskirti šie pareigūnai:

Pirmininkas Allan Philip (Danija) (2003–2004 m.)⁸,
Andreas Bucher (Šveicarija) (2005 m.).

Pirmininko pavaduotojai:

David Goddard (Naujoji Zelandija),
Jeffrey D. Kovar (Jungtinės Amerikos Valstijos),
Alexander Matveev (Rusijos Federacija),
Kathryn Sabo (Kanada),
Jin Sun (Kinija).

Pranešėjai: Trevor C. Hartley (Jungtinė Karalystė),
Masato Dogauchi (Japonija).

Projektų rengimo komiteto pirmininkas Gottfried Musger (Austrija).

Keletą parengiamųjų dokumentų parengė ir kitą darbą atliko Andrea Schulz (pirmoji sekretorė).

Dokumentai

Toliau pateikiamas svarbiausių derybose paminėtų ir šiame pranešime cituojamų dokumentų sąrašas. Jie yra suskirstyti į dvi kategorijas: su pirmuoju projekto etapu susiję dokumentai ir su antruoju projekto etapu susiję

dokumentai. Nuorodos į juos pateikiamos naudojant toliau pateiktą sutrumpintą formą.

Antrojo etapo dokumentai yra tiesiogiai susiję su Konvencija: šie dokumentai – svarbiausia informacinė medžiaga. Su pirmuoju etapu susiję dokumentai yra svarbūs tik tiek, kiek ankstesnių Konvencijos redakcijų nuostatos buvo perkeltos į galutinį tekstą.

a) *Pirmasis etapas*

1999 m. preliminarus Konvencijos projektas. 1999 m. preliminarus Konvencijos dėl jurisdikcijos ir užsienio teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose projektas. Jį Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencija parengė 1999 m. Į šią Konvenciją iš esmės buvo perkeltas Briuselio⁹ ir Lugano konvencijų turinys¹⁰. Tačiau paaiškinėjus, kad tuo metu bus sudėtinga parengti pasaulinio lygio susitarimą, su Konvencija susijęs darbas buvo sustabdytas. Jos tekstą kartu su velionio Peterio Nygho ir Fausto Pocaro pranešimu 2000 m. rugpjūčio mėn. paskelbė Hagos konferencijos Nuolatinis biuras¹¹.

P. Nygho ir F. Pocaro pranešimas. Pranešimas dėl 1999 m. preliminarus Konvencijos projekto (žr. 11 išnašą).

2001 m. preliminarus tekstas. 2001 m. birželio 6–20 d. vykusios diplomatinės konferencijos pirmojo posėdžio II komisijos diskusijos išvadų santrauka¹². Tekste dažnai vartojami laužtiniai skliaustai reiškia, kad delegatai dėl daugybės klausimų negalėjo susitarti.

b) *Antrasis etapas*

Neoficialios darbo grupės projektas. Neoficialios darbo grupės parengtas Konvencijos projektas, paskelbtas kaip parengiamasis dokumentas Nr. 8, skirtas Konferencijos (2003 m. kovo mėn.) Bendrųjų reikalų ir politikos specialiajai komisijai¹³.

Pirmasis A. Schulz pranešimas. Andrea'os Schulz parengtas pranešimas dėl neoficialios darbo grupės projekto 2003 m. birželio mėn. paskelbtas kaip parengiamasis dokumentas Nr. 22¹⁴.

⁸ Allanas Philipas mirė 2004 m. rugsėjo mėn. Nuoširdžia užuojauta reiškia visi su Konvencija susiję asmenys.

⁹ Briuselio konvencija: 1968 m. rugsėjo 27 d. *Konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo*. Konsoliduotą tekstą galima rasti *Europos Bendrųjų oficialiajame leidinyje* (OL) (1998, t. 27, C serija, p. 1). 1999 m. ji iš esmės buvo pakeista reglamentu „Briuselis I“ (žr. 50 išnašą). Iki to laiko ji buvo taikoma Europos Sąjungos valstybėms narėms. Paulo Jenardo pranešimas dėl pradinės Briuselio konvencijos skelbiamas OL C 59, 1979, p. 1.

¹⁰ Lugano konvencija: 1988 m. rugsėjo 16 d. *Konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo* (OL L 319, 1988, p. 9). Joje išdėstytos nuostatos panašios į Briuselio konvencijos nuostatas, tačiau abi konvencijos nėra vienodos. Lugano konvencijos Susitariančiosios Valstybės yra 15 vadinamųjų senųjų ES valstybių narių ir kai kurios kitos Europos valstybės. Rengiant šį pranešimą tai buvo Islandija, Norvegija, Lenkija ir Šveicarija. Briuselio ir Lugano konvencijų skiriamoji riba nustatyta Lugano konvencijos 54B straipsnyje. Ji pagrįsta principu, pagal kurį Lugano konvencija nebus taikoma 15 vadinamųjų senųjų ES valstybių narių santykiams, tačiau

bus taikoma tais atvejais, kai ją taikant dalyvauja viena iš pirmiau paminėtų šalių (išskyrus Lenkiją). Oficialų pranešimą parengė Paulas Jenardas ir Gustafas Mölleris; šis pranešimas skelbiamas OL C 189, 1990, p. 57.

¹¹ „Specialiosios komisijos priimtas preliminarus Konvencijos dėl jurisdikcijos ir užsienio teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose projektas ir Peterio Nygho ir Fausto Pocaro pranešimas“, 2000 m. rugpjūčio mėn. parengiamasis dokumentas Nr. 11, skirtas 2001 m. birželio mėn. įvykusiai Devynioliktajai sesijai. Išskyrus atvejus, kai aiškiai nurodyta kitaip, visi šiame pranešime nurodyti parengiamieji dokumentai skelbiami svetainėje www.hcch.net (rubrika „Konvencijos“, skiltys „Nr. 37“ ir „Preliminarūs dokumentai“).

¹² Skelbiama svetainėje www.hcch.net.

¹³ Skelbiamas svetainėje www.hcch.net.

¹⁴ A. Schulz „Pranešimas apie neoficialios teismo sprendimų projekto darbo grupės darbą, visų pirma apie trečiajame darbo grupės posėdyje (2003 m. kovo 25–28 d.) parengtą preliminarų tekstą“, 2003 m. birželio mėn. parengiamasis dokumentas Nr. 22, skelbiamas svetainėje www.hcch.net.

2003 m. Konvencijos projektas. Konvencijos teksto projektas, kurį 2003 m. gruodžio mėn. parengė Specialioji užsienio teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo civilinėse ir komercinėse bylose komisija (peržiūrėtas darbo dokumentas Nr. 49). Jis buvo pagrįstas neoficialios darbo grupės parengtu projektu¹⁵.

Pirmasis pranešimas. Pranešimas dėl 2003 m. preliminarus Konvencijos projekto, kuris 2004 m. kovo mėn. buvo parengtas komentarų forma ir paskelbtas kaip parengiamasis dokumentas Nr. 25¹⁶.

2004 m. Konvencijos projektas. Preliminarus Konvencijos projektas, oficialiai vadinamas susitarimų dėl išimtinio teisingumo projektu. Tai buvo peržiūrėta 2003 m. Konvencijos projekto redakcija, parengta 2004 m. balandžio mėn. Šis projektas paskelbtas kaip peržiūrėtas darbo dokumentas Nr. 110¹⁷.

Antrasis pranešimas. Pranešimas dėl 2004 m. preliminarus Konvencijos projekto, kuris buvo parengtas komentarų forma 2004 m. gruodžio mėn. Šis projektas paskelbtas kaip peržiūrėtas darbo dokumentas Nr. 26¹⁸.

2005 m. balandžio mėn. projektas. Galimi 2004 m. Konvencijos projekto pakeitimai, kuriuos savo 2005 m. balandžio 18–20 d. posėdyje parengė Projektų rengimo komitetas. 2004 m. Konvencijos projekto tekstas, į kurį įtrauktas 2005 m. balandžio mėn. projektas, buvo paskelbtas kaip Konferencijos Dvidešimtosios sesijos darbo dokumentas Nr. 1.

Antrasis A. Schulz pranešimas. „Pranešimas dėl 2005 m. balandžio 18–20 d. Projektų rengimo komiteto posėdžio rezultatų rengiantis 2005 m. birželio mėn. įvyksiančiai Dvidešimtajai sesijai“. Šiame pranešime pateikiami komentarai dėl 2005 m. projekto, o pranešimas 2005 m. gegužės mėn. paskelbtas kaip parengiamasis dokumentas Nr. 28¹⁹.

Padėka

Dabartinio pranešimo autoriai norėtų padėkoti šių ankstesnių pranešimų autoriams už jų indėlį, visų pirma P. Nygho ir F. Pocaro pranešimo autoriams, t. y. velioniui Peteriui Nyghui ir Fausto Pocarui.

Šio pranešimo autoriai norėtų padėkoti nacionalinėms delegacijoms, teikusioms pastabas dėl ankstesnių pranešimo projektų. Šios pastabos buvo labai naudingos ir padėjo rengti galutinę pranešimo versiją.

Autoriai taip pat norėtų padėkoti už suteiktą pagalbą Nuolatinio biuro darbuotojai Andreai Schulz ir Projektų rengimo komiteto pirmininkui Gottfriedui Musgeriui. Šie du asmenys skyrė daug laiko pranešimo rengimui. Jie ištaisė daug klaidų ir pasiūlė įvairių patobulinimų. Be jų

pagalbos šis pranešimas turėtų didelių trūkumų. Nuoširdžiai dėkojame jiems.

Terminai

Konvencijoje vartojami šie terminai:

kilmės teismas – sprendimą priėmęs teismas;

kilmės valstybė – valstybė, kurioje yra kilmės teismas;

teismas, į kurį kreipiamasi – teismas, kurio prašoma pripažinti arba vykdyti teismo sprendimą;

prašomoji valstybė – valstybė, kurioje yra teismas, į kurį kreipiamasi²⁰.

Šiame pranešime:

Šalis (kai rašoma iš didžiosios Š) – Konvencijos Šalis arba atitinkamai valstybė, kuri pagal 30 straipsnį privalo laikytis Konvencijos;

šalis (kai rašoma iš mažosios š) – sutarties arba bylos šalis;

valstybė – valstybė tarptautine prasme;

valstija – federacinės valstybės teritorinis vienetas (pvz., Jungtinių Amerikos Valstijų valstija).

Pranešimo struktūra

Pranešimą be šios dalies (I dalis) sudaro dar dvi dalys. II dalies („Apžvalga“) paskirtis – paaiškinti Konvencijos struktūrą. Ypač daug dėmesio skiriama įvairių nuostatų veikimui ir jų tarpusavio sąveikai. III dalyje („Straipsnių komentarai“) atskirai nagrinėjamas kiekvienas straipsnis siekiant paaiškinti jo turinį.

Pavyzdžiai

Toliau pateiktuose pavyzdžiuose (išskyrus atvejus, kai nurodyta priešingai) tariama, kad Konvencija galioja ir kad nurodytos valstybės yra jos Šalys²¹.

II dalis. APŽVALGA²²

1. **Tikslas.** Jeigu Konvencija siekiama, kad susitarimai dėl teisingumo būtų sudaromi kuo veiksmingiau, ja turi būti užtikrinami trys dalykai. Pirmia, pasirinktas teismas privalo nagrinėti jame iškeltą bylą, antra, bet kuris kitas teismas, kuriame iškeliama byla, privalo atsisakyti ją nagrinėti ir, trečia, pasirinkto teismo sprendimas turi būti pripažįstamas ir vykdomas. Šios trys pareigos yra nustatytos Konvencijoje ir tai yra pagrindinės Konvencijos nuostatos. Tikimasi, kad Konvencija susitarimų dėl teisingumo srityje padės siekti tikslų,

¹⁵ Skelbiamas svetainėje www.hcch.net.

¹⁶ Skelbiamas svetainėje www.hcch.net.

¹⁷ Skelbiamas svetainėje www.hcch.net.

¹⁸ Skelbiamas svetainėje www.hcch.net.

¹⁹ Skelbiamas svetainėje www.hcch.net.

²⁰ 1999 m. preliminarus Konvencijos projekto versijoje vietoj šiamo pranešimo vartojamos sąvokos „prašomoji valstybė“ įtvirtinta sąvoka „valstybė, į kurią kreipiamasi“.

²¹ Terminas „Šalis“ prasmė paaiškinta pirmiau.

²² Šioje pranešimo dalyje pateikiamos apžvalgos paskirtis – padėti skaitytojams, kurie nėra susipažinę su Konvencija, susidaryti bendrą vaizdą apie šį teisės aktą. Apžvalga nėra išsamus Konvencijos nuostatų išaiškinimas. Dauguma straipsnių apskritai neminimi, kiti straipsniai aptariami tik iš dalies, o jų galiojimo sąlygos ir išimtys ne visada aptariamoms. Išsamų komentarą galima rasti pranešimo III dalyje.

kurių arbitražo susitarimų srityje pasiekta 1958 m. birželio 10 d. Niujorko *konvencija dėl užsienio arbitražo sprendimų pripažinimo ir vykdymo*²³.

2. **Išimties.** Tačiau šios pareigos, nors yra esminės, negali būti absoliučiai privalomos. Visuotinai sutariama, kad gali būti situacijų (paprastai išimtinio pobūdžio), kai kitos aplinkybės gali būti svarbesnės už ketinimus vykdyti susitarimą dėl teisingumo. Dėl šios priežasties Konvencijoje nustatytos kiekvienai iš trijų pagrindinių pareigų taikomos išimties. Tačiau jeigu tokios išimties būtų pernelyg plačios ir neaiškos, Konvencija nebūtų vertinga. Todėl vienas svarbiausių uždavinių, kuriuos turėjo išspręsti Konvenciją rengę diplomatinės sesijos nariai, buvo susijęs su tinkamu lankstumo ir užtikrintumo suderinimu.

3. **Pasirinktas teismas privalo nagrinėti bylą.** Pagal 5 straipsnį reikalaujama, kad išimtiniame susitarime dėl teisingumo nurodytas teismas bylą nagrinėtų, kai jam perduodamas ginčas²⁴. Jis negali atsisakyti nagrinėti bylos remdamasis tuo, kad ją geriau išnagrinėtų kitos valstybės teismas (*forum non conveniens*) arba kad į tokį teismą buvo kreiptasi pirmiausia (*lis pendens*). Pagal pagrindinę 5 straipsnio išimtį²⁵ pasirinktas teismas neprivalo nagrinėti bylos, jeigu susitarimas dėl teisingumo pagal to teismo teisę, įskaitant toje teisėje galiojančias kolizines normas, yra niekinis²⁶.

4. **Kitiems teismams neleidžiama nagrinėti bylos.** 6 straipsnyje nustatyta, kad Susitariančiosios Valstybės teismas, kuris nėra pasirinktas teismas, privalo sustabdyti arba nutraukti bylą, kuriai taikomas susitarimas dėl išimtinio teisingumo²⁷. Vis dėlto galioja penkios konkrečios 6 straipsnio a–e punktuose nustatytos išimties. Pirmą, a punkte nustatyta išimtis sutampa su 5 straipsnio išimtimi, t. y. susitarimas dėl teisingumo yra niekinis pagal pasirinkto teismo teisę, įskaitant toje teisėje galiojančias kolizines normas. Kalbant apie kitas 6 straipsnio išimtis, svarbiausia turbūt yra nustatyta c punkte, kuris taikomas tais atvejais, kai susitarimo galiojimas akivaizdžiai prieštarautų teisingumui arba valstybės, į kurios teismą kreiptasi, viešajai tvarkai²⁸. Svarbu įvertinti požiūrių, kuriais vadovaujama a ir c punktuose nustatant šias dvi išimtis, skirtumą. Pagal a punktą (nepasirinktas) teismas, kuriame iškeliama byla, privalo taikyti pasirinkto teismo valstybės teisę (įskaitant toje teisėje galiojančias kolizines normas); kita vertus, c punkte nustatyta, kad jis taikomas atsižvelgiant į jame vartojamas sąvokas „akivaizdžiai prieštarautų teisingumui“ ir „akivaizdžiai

prieštarautų viešajai tvarkai“. Šiuo atžvilgiu Konvencija skiriasi nuo 1958 m. Niujorko *konvencijos dėl užsienio arbitražo sprendimų pripažinimo ir vykdymo*, kurioje nenurodyta šiomis aplinkybėmis taikytina teisė.

5. **Pripažinimas ir vykdymas.** Susitarimo dėl teisingumo nauda būtų didesnė, jeigu priimtą teismo sprendimą pripažintų ir vykdytų²⁹ kuo daugiau valstybių. Šį uždavinį siekiama įgyvendinti 8 straipsnio 1 dalimi³⁰. Šiuo atveju taip pat galioja išimties, kurių didžioji dalis nustatyta 9 straipsnyje³¹. Kai kurios išimties yra panašios į nustatytąsias 6 straipsnyje, pvz., išimtis, kuri taikoma tais atvejais, kai susitarimas dėl teisingumo yra niekinis pagal pasirinkto teismo valstybės teisę, įskaitant toje teisėje galiojančias kolizines normas³². Teismo sprendimą pripažinti arba vykdyti taip pat galima atsisakyti, jeigu tai akivaizdžiai prieštarautų prašomosios valstybės viešajai tvarkai³³. Papildomos išimties yra susijusios su dokumento, kuriuo iškeliama byla, arba lygiavertio dokumento įteikimu³⁴ ir apgaule, susijusia su procesu³⁵.

6. **Vienas kitam prieštaraujantis teismo sprendimai.** 9 straipsnyje taip pat aptariama situacija, kai kitas teismas, išnagrinėjęs ginčą tarp tų pačių šalių, jau priėmė sprendimą (toliau – prieštaraujantis teismo sprendimas), kuris yra nesuderinamas su pasirinkto teismo sprendimu. Straipsnyje skirtingai vertinami atvejai, kai prieštaraujantis sprendimas yra priimtas *toje pačioje valstybėje*, pvz., kurioje iškeliama byla siekiant įvykdyti pasirinkto teismo sprendimą, ir atvejai, kai prieštaraujantis teismo sprendimas yra priimtas *kitoje valstybėje*. Pirmuoju atveju prieštaraujantis teismo sprendimas savaime laikomas pagrindu, kuriuo remiantis galima atsisakyti pripažinti pasirinkto teismo sprendimą. Antruoju atveju prieštaraujantis teismo sprendimas turėjo būti priimtas prieš pasirinktam teismui priimant sprendimą; jame taip pat turi būti nurodytas tas pats ieškinio pagrindas, be to, toks sprendimas turi atitikti jo pripažinimo prašomojoje valstybėje sąlygas. Tačiau abiem atvejais teismas yra *įpareigotas* pripažinti prieštaraujantį teismo sprendimą arba atsisakyti pripažinti pasirinkto teismo sprendimą.

7. **Nuostoliai.** 11 straipsnyje nustatyta papildoma išimtis. Pagal šią išimtį teismo sprendimą galima atsisakyti pripažinti ir vykdyti, jeigu juo priteisiama atlyginti nuostolius, įskaitant atgrasomuosius arba baudinius nuostolius, kuriais šaliai nėra kompensuojami faktiškai patirti nuostoliai arba žala, ir tik ta apimtimi³⁶.

²³ Žinoma, Konvencija įvairiais atžvilgiais, kurie bus aptarti komentuojant konkrečius straipsnius, yra daug išsamesnė nei Niujorko konvencija.

²⁴ Dėl išsamesnės šio klausimo analizės žr. 124 dalį ir toliau.

²⁵ Kita galima išimtis nustatyta 19 straipsnyje.

²⁶ 5 straipsnio 3 dalyje įtvirtintos specialios nuostatos, kuriomis pasirinktam teismui leidžiama taikyti savo dalykinės jurisdikcijos ir jurisdikcijos priskyrimo Susitariančiosios Valstybės teismams taisykles.

²⁷ Dėl išsamesnės šio klausimo analizės žr. 141 dalį ir toliau.

²⁸ Kitos išimties: b) šalis pagal teismo, į kurį kreiptasi, valstybės teisę neturėjo veiksnio sudaryti susitarimą; d) dėl išimtinių priežasčių, nepriklausančių nuo šalių valios, susitarimas negali būti protingai įvykdytas; ir e) pasirinktas teismas nusprendė nenagrinėti bylos.

²⁹ Konvencijoje sąvoka „pripažinimas“ reiškia pritarimą kilmės teismo nustatytoms teisėms ir pareigoms. Sąvoka

„vykdymas“ reiškia veiksmus, kuriais užtikrinama, kad teismo sprendime nurodytas skolininkas paklustų kilmės teismo sprendimui.

³⁰ Dėl išsamesnės šio klausimo analizės žr. 164 dalį ir toliau.

³¹ Kitos galimos išimties nustatytos 10 ir 20 straipsniuose.

³² 6 straipsnio a punktas atkartojamas 9 straipsnio a punkte; 6 straipsnio b punktas atkartojamas 9 straipsnio b punkte, o 6 straipsnio c punktas atkartojamas 9 straipsnio e punkte.

³³ 9 straipsnio e punktas.

³⁴ 9 straipsnio c punktas.

³⁵ 9 straipsnio d punktas. Apgaulei dėl ieškinio dalyko gali būti taikomos kitos nuostatos, pvz., susijusios su viešąja tvarka (išimtinėmis aplinkybėmis).

³⁶ Tačiau teismas, į kurį kreipiamasi, privalo atsižvelgti į tai, ar kilmės teismo priteisti nuostoliai yra skirti bylinėjimosi išlaidoms padengti ir kiek.

8. **Kitos nuostatos.** Pirmiau minėtos pagrindinės nuostatos yra Konvencijos esmė. Tačiau jų skaičius, palyginti su bendru straipsnių skaičiumi, yra gana nedidelis. Likusios nuostatos tam tikru požiūriu yra papildančios: kai kurios yra susijusios su Konvencijos taikymo sritimi; kitose nustatytos papildomos pagrindinių nuostatų išimtys ir galiojimo sąlygos, o dar kitose – viešosios tarptautinės teisės taisyklės, susijusios su Konvencijos veikimu. Šioje apžvalgoje aptarsime tik svarbiausias nuostatas.

9. **Kokiems susitarimams dėl teisingumo taikoma Konvencija?** 1 ir 3 straipsniuose paaiškinama Konvencijoje vartojamos sąvokos „susitarimas dėl išimtinio teisingumo“ prasmė. Konvencijos II skyrius taikomas tik šiose nuostatose aptartiems susitarimams dėl teisingumo³⁷.

10. **1 straipsnis.** 1 straipsnyje įtvirtintos trys pagrindinės nuostatos, kuriomis ribojama Konvencijos taikymo sritis. Pirmoje nuostatoje nurodyta, kad Konvencija taikoma tik tarptautinėms byloms. Tuomet nurodoma, kad ji taikoma tik susitarimams dėl *išimtinio* teisingumo. Tačiau šiam ribojimui taikomos dvi galiojimo sąlygos: pirmą, galioja 3 straipsnio b punkte nustatyta taisyklė, kad susitarimai dėl teisingumo, kuriuose nurodomi vienos Susitariančiosios Valstybės teismai arba vienas ar daugiau konkrečių Susitariančiosios Valstybės teismų, laikomi susitarimais dėl išimtinio teisingumo, išskyrus atvejus, kai šalys aiškiai susitarė kitaip; antra, 22 straipsnyje įtvirtinta pasirenkamoji nuostata, pagal kurią Konvencijos pripažinimo ir vykdymo nuostatų taikymo sritis taip pat apima teismo sprendimus, kuriuos priėmė susitarime dėl neišimtinio teisingumo nurodytas teismas. Pagal trečią 1 straipsnyje nustatytą ribojimą susitarimas dėl teisingumo turi būti sudarytas civilinėje arba komercinėje byloje. Tačiau 2 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad byla negali būti laikoma nepatenkančia į Konvencijos taikymo sritį tik dėl fakto, kad bylos šalis yra valstybė, įskaitant vyriausybę, vyriausybę įstaigą arba valstybės vardu veikiančius asmenis.

11. **Sąvokos „tarptautinis“ prasmė.** Kadangi Konvencija taikoma tik tarptautinėms byloms, būtina apibrėžti sąvoką „tarptautinis“. Ši apibrėžtis pateikta 1 straipsnio 2 ir 3 dalyse³⁸. 2 dalyje nustatyta, kad jurisdikcijos nustatymo tikslais byla laikoma tarptautine, išskyrus atvejus, kai šalys gyvena toje pačioje Susitariančiojoje Valstybėje, o šalių santykiai ir visi kiti su ginču susiję elementai, nepaisant pasirinkto teismo vietos, yra susiję tik su ta valstybe. Kitaip tariant, jeigu byla yra išimtinai vidaus pobūdžio, ji dėl pasirinkto užsienio teismo netampa tarptautine. Pripažinimo ir vykdymo tikslais taikoma kitokia apibrėžtis (3 dalis). Šiuo atveju pakanka, kad teismo sprendimą būtų priėmęs užsienio teismas. Tai reiškia, kad byla, kuri pradinio teismo sprendimo priėmimo momentu nebuvo tarptautinė, gali tapti tarptautine kilus

klausimui dėl teismo sprendimo pripažinimo arba vykdymo kitoje valstybėje. (Valstybė dėl šios nuostatos pagal 20 straipsnį gali pateikti deklaraciją, kurioje leidžiama nurodyti, kad jos teismai gali atsisakyti pripažinti arba vykdyti pasirinkto teismo priimtą sprendimą, jeigu byla, išskyrus pasirinkto teismo vietą, yra išimtinai vidinė valstybės, kurioje siekiama pripažinti ir vykdyti sprendimą, byla.)³⁹

12. **Susitarimo dėl išimtinio teisingumo apibrėžtis.** 3 straipsnyje įtvirtinta susitarimo dėl išimtinio teisingumo apibrėžtis. Šiame straipsnyje nustatyta, kad Konvencija taikoma tik Susitariančiosiose Valstybėse sudarytiems susitarimams dėl teisingumo. Susitarimas dėl teisingumo gali būti taikomas praityje kilusiems ir būsimiems ginčams. Jame gali būti pateikiama bendra nuoroda į Susitariančiosios Valstybės teismus („Prancūzijos teismai“); gali būti nurodomas konkretus Susitariančiosios Valstybės teismas („Niujorko Pietų apygardos federalinis teismas“) arba du ar daugiau konkrečių tos pačios Susitariančiosios Valstybės teismų („Tokijo arba Kobės apygardos teismas“). Visų kitų teismų jurisdikcija turi būti panaikinama; tačiau laikoma, kad ji yra panaikinta, nebent šalys aiškiai susitarė kitaip.

13. **Reikalavimai formai.** 3 straipsnio c punkte nustatyti oficialūs reikalavimai, kuriuos susitarimas dėl teisingumo turi atitikti, kad jam būtų taikoma Konvencija. Jis turi būti sudarytas arba patvirtintas i) raštu arba ii) kitomis ryšio priemonėmis, kurias panaudojus informacija tampa prieinama taip, kad ja galima vėliau pasinaudoti⁴⁰. Jeigu susitarimas neatitinka šių reikalavimų, Konvencija jam nebus taikoma. Tačiau Konvencija neužkerta kelio Susitariančiosioms Valstybėms vykdyti tokį susitarimą arba priimtą teismo sprendimą pagal savo teisę.

14. **Sąvokos „valstybė“ prasmė.** Daugumoje Konvencijos nuostatų pateikiama nuoroda į „valstybę“ arba „Susitariančiąją Valstybę“. Tačiau šių terminų prasmę ne taip lengva apibūdinti – tai matyti iš 25, 28, 29 ir 30 straipsnių.

15. **Neunifikuotos teisės sistemos.** Kai kurias valstybes sudaro du arba daugiau teritorinių vienetų, kurių kiekvienas turi savo teisės sistemą. Taip dažnai būna federacinėse valstybėse. Pavyzdžiui, Jungtinės Valstijos sudaro valstijos, o Kanadą – provincijos ir teritorijos. Tą patį galima pasakyti apie kai kurias nefederacines valstybes, pvz., Kiniją arba Jungtinę Karalystę. Pastarąją sudaro trys teritoriniai vienetai: Anglija ir Velsas (vienas teritorinis vienetas), Škotija ir Šiaurės Airija. 25 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad tais atvejais, kai kalbama apie tokias valstybes, Konvencijoje vartojamas terminas „valstybė“, kai tinkama, gali būti taikomas didesniajai teritorijos daliai, pvz., Jungtinei Karalystei arba mažesniai tos teritorijos vienetui, pvz., Škotijai⁴¹. Tai, kokią prasmę terminas turės konkrečiais atvejais, priklausys nuo įvairių veiksnių, įskaitant didesnio teritorinio subjekto ir jį sudarančių

³⁷ 22 straipsnyje nustatyta, kad Konvencijos III skyrius tam tikromis aplinkybėmis taip pat gali būti taikomas susitarimams dėl neišimtinio teisingumo.

³⁸ Taip pat žr. 25 straipsnio 2 dalį.

³⁹ Žr. 231–233 dalis.

⁴⁰ Šios nuostatos formuluotės šaltinis – JT tarptautinės prekybos teisės komisijos (UNCITRAL) 1996 m. taisyklių dėl elektroninės prekybos 6 straipsnio 1 dalis.

⁴¹ Tačiau 25 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad tokia valstybė neprivalo taikyti Konvencijos tokiems mažesniems teritoriniams vienetams.

mažesnių teritorinių vienetų santykius pagal atitinkamos valstybės teisės sistemą, taip pat nuo susitarimo dėl teisingumo sąlygų. Norėdami suprasti, kaip veikia 25 straipsnio 1 dalis, galime pasinaudoti 3 straipsnio pavyzdžiu, kuriame, *inter alia*, pateikiama nuoroda į susitarimą, kuriame nurodomi „Susitariančiosios Valstybės teismai“. Jeigu šalys pasirenka Albertos teismus, 3 straipsnio nuoroda į „Susitariančiąją Valstybę“ reikštų Albertą; taigi susitarimas dėl teisingumo patektų į Konvencijos taikymo sritį. Kita vertus, jeigu šalys nurodo Kanados teismus, 3 straipsnio nuoroda į „Susitariančiąją Valstybę“ reikštų Kanadą; taigi Konvencija taip pat būtų taikoma susitarimui dėl teisingumo.

16. Tik tam tikrų teritorinių vienetų ratifikavimas arba prisijungimas. 28 straipsnyje aptariamos ankstesnėje dalyje nurodytos valstybės. Tačiau jo paskirtis kitokia. Šiuo straipsniu valstybei leidžiama pateikti deklaraciją ir joje nurodyti, kad Konvencija bus taikoma tik tam tikriems jos teritoriniams vienetams. Pavyzdžiui, pagal šį straipsnį Kanada galėtų pateikti deklaraciją ir joje nurodyti, kad Konvencija bus taikoma tik Albertos provincijai. Tokiu atveju susitarimui dėl teisingumo, kuriame nurodomi kitos Kanados provincijos teismai, Konvencija nebūtų taikoma.

17. Regioninės ekonominės integracijos organizacijos. Regioninių ekonominės integracijos organizacijų, pvz., Europos bendrijos, padėtis aptariama 29 ir 30 straipsniuose⁴². 29 ir 30 straipsniuose tokioms organizacijoms suteikiama galimybė tam tikromis aplinkybėmis tapti Konvencijos Šalimis, be to, juose nustatyta, kad bet kokia Konvencijoje pateikiama nuoroda į „valstybę“ arba „Susitariančiąją Valstybę“, kai tinkama, lygiai taip pat taikoma regioninėms ekonominės integracijos organizacijoms, kurios yra Konvencijos Šalys⁴³. Tai reiškia, kad, atsižvelgiant į konkretų atvejį, terminas „valstybė“ Europos kontekste galėtų reikšti Europos bendriją, vieną iš jos valstybių narių (pvz., Jungtinę Karalystę) arba tokios valstybės narės teritorinį vienetą (pvz., Škotiją). Iš to galima daryti išvadą, kad susitarimui dėl teisingumo, kuriame nurodomi „Europos bendrijos teismai“ arba konkrečiai nurodomas „Europos Bendrijų Teisingumo Teismas (Pirmosios instancijos teismas)“⁴⁴, Konvencija būtų taikoma.

18. Taikymo srities išimtis. 2 straipsnyje aptariamos Konvencijos taikymo srities išimtis. Konvencijos paskirtis – taikyti ją komercinėje srityje, o daugybė išimčių padeda įgyvendinti šią politinę nuostatą, nors keletas

komercinių bylų neįtraukiamos į Konvencijos taikymo sritį tais atvejais, kai galioja specialios sąlygos. 2 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Konvencija netaikoma vartojimo sutartims arba darbo sutartims. 2 dalyje nustatyta, kad ji netaikoma įvairiems konkretiems santykiams, išvardytiems šešiolikoje punktų. Šiems santykiams priskiriami įvairūs šeimos teisės santykiai, pvz., išlaikymas ir sutuoktinių turto teisinis režimas, ir įvairių santykių grupė, susijusi tiek su atsakomybe už branduolinę žalą, tiek su įrašų viešuosiuose registruose teisėtumu. Kai kurie šie santykiai bus aptarti toliau, visų pirma nagrinėjant konkrečias teisės šakas.

19. Prejudiciniai sprendimai. 2 straipsnio 3 dalyje nustatytas svarbus principas, pagal kurį byla dėl klausimo, kuriam taikoma Konvencija, vis tiek patenka į jos taikymo sritį net jeigu teismas turi priimti prejudicinį sprendimą dėl santykio, kuriam Konvencija netaikoma. Tačiau 10 straipsnio 1 dalyje aiškiai nustatyta, kad prejudicinis sprendimas dėl santykio, kuriam netaikoma Konvencija, negali būti pagal ją atskirai pripažįstamas ir vykdomas. Be to, 10 straipsnio 2 dalyje teismui, į kurį kreipiamasi, leidžiama (bet nereikalaujama) atsisakyti pripažinti arba vykdyti patį teismo sprendimą tiek, kiek jis buvo pagrįstas prejudiciniu sprendimu. Tačiau šia teise nereikėtų naudotis tuo atveju, kai prejudicinis sprendimas, jeigu jį būtų priėmus prašomosios valstybės teismas, būtų buvęs toks pat.

20. Prejudiciniai sprendimai dėl intelektinės nuosavybės. Taikant 10 straipsnio 2 dalį, galioja svarbūs apribojimai, kai prejudicinis sprendimas yra susijęs su intelektinės nuosavybės teise (10 straipsnio 3 dalis). Tai paaiškinta kitoje dalyje, kurioje aptariama intelektinė nuosavybė.

21. Deklaracijos dėl specifinių santykių. 21 straipsnyje Susitariančiai Valstybei suteikiama teisė praplėsti klausimų, kuriems netaikoma Konvencija, sąrašą pateikiant deklaraciją, kurioje konkrečiai nurodoma, kokiems santykiams ji nori taikyti išimtį, jeigu Susitariančioji Valstybė aiškiai ir tiksliai apibūdina tokius santykius. Pateikus tokią deklaraciją, Konvencija nebus taikoma tiems santykiams deklaraciją pateikusioje valstybėje⁴⁵.

22. Skaidrumas ir negaliojimas atgaline data. 21 straipsnyje išimtinėmis aplinkybėmis Susitariančiai Valstybei leidžiama nurodyti tam tikrus santykius, kuriems ji Konvencijos netaikys. Tačiau pagal 22 straipsnį apie kiekvieną tokią deklaraciją būtina pranešti depozitarui

⁴² 29 ir 30 straipsnių skirtumas yra tas, kad 29 straipsnyje aptariama situacija, kai regioninė ekonominės integracijos organizacija Konvencijos Šalimi tampa *kartu* su savo valstybėmis narėmis, o 30 straipsnyje aptariama situacija, kai ji Šalimi tampa *be* savo valstybių narių. Kalbant apie Europos bendriją, tai priklausytų nuo to, ar Bendrija turi pasidalijamąją, ar išimtinę kompetenciją. Šiuo atžvilgiu žr. 2006 m. vasario 7 d. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo nuomonę dėl Bendrijos kompetencijos sudaryti naują Lugano konvenciją dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (Nuomonė 01/03), skelbiama svetainėje <http://curia.europa.eu/>.

⁴³ Tačiau tam tikruose straipsniuose, pvz., 28 straipsnyje, aiškiai nurodyta, kad jie netaikomi regioninėms ekonominės integracijos organizacijoms.

⁴⁴ Pagal *Europos bendrijos steigimo sutarties* (EB sutartis) 238 straipsnį Europos Bendrijų Teisingumo Teismas turi jurisdikciją priimti sprendimus pagal Bendrijos ar jos vardu sudarytos sutarties „arbitražinę išlygą“ (praktškai tai yra išlyga dėl teisingumo). Šią jurisdikciją įgyvendina Pirmosios instancijos teismas: EB sutarties 225 straipsnio 1 dalis. Todėl jeigu Europos Komisija sudaro komercinę sutartį su už Europos bendrijos ribų įsteigta įmone, tokioje sutartyje nustatytai išlygai dėl Europos Bendrijų Teisingumo Teismo (Pirmosios instancijos teismo) teisingumo Konvencija būtų taikoma.

⁴⁵ Tuo atveju, kai santykiai, kuriems pagal 21 straipsnį taikoma deklaracija, yra susiję su prejudiciniu klausimu, žr. 10 straipsnio 4 dalį.

(Nyderlandų užsienio reikalų ministerijai), kuris apie tai informuos kitas valstybes (skaidrumo principas). Jame taip pat numatyta, kad deklaracijos bus skelbiamos Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos svetainėje⁴⁶. Jeigu deklaracija pateikiama, kai Konvencija tai valstybei, kuri pateikia deklaraciją, yra įsigaliojusi, ji negalios mažiausiai tris mėnesius⁴⁷. Kadangi deklaracija nebus taikoma iki jos įsigaliojimo sudarytiems susitarimams dėl teisingumo (negaliojimo atgaline data principas)⁴⁸, šalys galės iš anksto žinoti, ar ji darys poveikį jų teisiniams santykiams.

23. **Abipusiškumas.** 21 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad tais atvejais, kai valstybė pateikia tokią deklaraciją, kitos valstybės neprivalės taikyti Konvencijos atitinkamiems santykiams, kai pasirinktas teismas yra deklaraciją pateikusioje valstybėje (abipusiškumo principas).

24. **Teisminiai susitarimai (*transactions judiciaires*).** Teisminių susitarimų vykdymui (pranc. *transactions judiciaires*) Konvencija taikoma, jeigu yra sudarytas susitarimas dėl teisingumo ir prie jo yra pridėtas kilmės valstybės teismo pažymėjimas⁴⁹. Šia prasme teisminiai susitarimai bendrojoje teisėje nėra žinomi. Šie susitarimai nėra tapatūs neteisminiems susitarimams; jie taip pat nėra prilyginami teismo sprendimams, priimtiems remiantis šalių susitarimu, nors ir atlieka tokią pat funkciją. Teismo sprendimams, priimtiems remiantis šalių susitarimu, Konvencija taikoma taip pat, kaip ir kitiems teismo sprendimams.

25. **Kolizija su kitomis konvencijomis.** Tai vienas sudėtingiausių Konvencijoje aptariamų klausimų. Visų pirma turi būti remiamasi įprastomis viešosios tarptautinės teisės normomis, kurios bendru sutarimu laikomos įtvirtintomis 1969 m. Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės 30 straipsnyje. Vienos konvencijos 30 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog tais atvejais, kai sutartyje nustatyta, kad jai taikoma kita sutartis (nepaisant to, ji sudaryta anksčiau ar vėliau), pirmenybė teikiama tai kitai sutarčiai. Hagos konvencijos 26 straipsnyje nustatytos keturios situacijos (26 straipsnio 2–5 dalys), kai viena konvencija yra viršesnė už kitą. 26 straipsnio 6 dalyje aptariamas šiek tiek kitoks klausimas: Konvencijos ir

regioninės ekonominės integracijos organizacijos, kuri yra Konvencijos Šalis, normų kolizija.

26. **Reglamentas „Briuselis I“⁵⁰.** 26 straipsnyje nustatytos taisyklės yra pernelyg sudėtingos, kad jas būtų galima aptarti šioje trumpoje apžvalgoje. Tačiau jų taikymą būtų naudinga apibendrinti atsižvelgiant į reglamentą „Briuselis I“. Kilus jurisdikcijos taisyklių kolizijai, reglamentas „Briuselis I“ bus viršesnis už Konvenciją, jeigu nė viena iš šalių negyvena Susitariančiojoje Valstybėje, kuri nėra Europos bendrijos valstybė narė. Jeigu nė viena iš šalių negyvena Susitariančiojoje Valstybėje, kuri nėra Europos bendrijos valstybė narė, viršesnė bus Konvencija⁵¹. Todėl, pvz.,⁵² jeigu Roterdamo apygardos teismą pasirenka Amerikos ir Vokietijos įmonės, viršesnė bus Konvencija; kita vertus, jeigu Roterdamo teismą pasirenka Belgijos ir Vokietijos įmonės, viršesnis bus reglamentas „Briuselis I“. Praktiškai tikėtina, kad dviejų teisės aktų jurisdikcinio pobūdžio kolizijų pasitaikys retai. Svarbiausia išimtis yra susijusi su *lis pendens* taisykle, kuri yra viršesnė už pagal reglamentą „Briuselis I“⁵³ sudarytą susitarimą dėl teisingumo, tačiau ji tokia nėra pagal Konvenciją.

27. Kalbant apie teismo sprendimų pripažinimą ir vykdymą, pažymėtina, kad reglamentas „Briuselis I“ bus viršesnis tais atvejais, kai sprendimą priėmęs teismas ir teismas, kuriame jį siekiama pripažinti, yra Europos bendrijoje. Tai reiškia, kad vietoj platesnių Konvencijos 9 straipsnyje nustatytų nepripažinimo pagrindų bus taikomi reglamento „Briuselis I“ 34 straipsnyje nustatyti siauresni pagrindai; visų pirma teismas, į kurį kreipiamasi, paprastai negali nagrinėti, ar kilmės teismas turėjo jurisdikciją. Dažniausiai tokia taisyklė turėtų palengvinti teismo sprendimo vykdymą.

28. **Susitarimai dėl neišimtinio teisingumo.** Paprastai Konvencija taikoma tik susitarimams dėl išimtinio teisingumo. Tačiau 22 straipsnyje nustatyta abipusių deklaracijų, kuriomis Konvencijos nuostatų, susijusių su pripažinimu ir vykdymu, taikymo sritis praplečiama susitarimams dėl neišimtinio teisingumo, sistema. Pagal tokius susitarimus priimti teismo sprendimai bus pripažįstami ir vykdomi, jeigu kilmės valstybė ir prašomoji valstybė pateikė tokią deklaraciją;

⁴⁶ Svetainė www.hcch.net.

⁴⁷ 32 straipsnio 4 dalis.

⁴⁸ 32 straipsnio 5 dalis.

⁴⁹ 12 straipsnis ir 13 straipsnio 1 dalies e punktas.

⁵⁰ 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 12, 2001, p. 1). Reglamentas taikomas visose ES valstybėse narėse, išskyrus Daniją, ir pakeičia valstybių, kuriose galioja, tarpusavio santykiams taikomą Briuselio konvenciją. Tos pačios nuostatos taikomos Danijai pagal Europos bendrijos ir Danijos Karalystės susitarimą dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 299, 2005, p. 61 ir 62). Susitarimas pasirašytas 2005 m. Briuselyje, o įsigaliojo 2007 m. liepos 1 d.

⁵¹ Konvencijos 4 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad įmonė yra įsisteigusi kiekvienoje valstybėje: kurioje yra jos buveinės vieta, nurodyta steigimo dokumentuose; pagal kurios teisę ji buvo įsteigta arba suformuota; kurioje yra jos centrinė

administracija ir kurioje yra pagrindinė jos verslo vieta. Iš šios nuostatos matyti, kad teoriškai įmonė galėtų būti įsteigta keturiose valstybėse. Jeigu viena iš šių valstybių yra Hagos konvencijos Šalis, tačiau nėra Europos bendrijos valstybė narė, Hagos konvencija bus viršesnė už reglamentą „Briuselis I“ tiek, kiek ji susijusi su jurisdikcijos taisyklėmis.

⁵² Būtina nepamiršti, jog visuose šiame pranešime pateiktuose pavyzdžiuose tariama, kad, išskyrus atvejus, kai aiškiai nurodyta kitaip, Konvencija galioja ir kad nurodytos valstybės yra jos Šalys; žr. pareiškimą, p. 20.

⁵³ Pagal reglamentą „Briuselis I“, jeigu į kitos Europos bendrijos valstybės narės teismą buvo kreiptasi anksčiau nei į pasirinktą teismą, pastarasis privalo sustabdyti bylos nagrinėjimą, iki pirmasis teismas atsisakys jurisdikcijos; *Gasser prieš MISAT*, byla C-116/02, Europos Bendrijų Teisingumo Teismas, 2003 m. Rink. p. I-14721, skelbiamas svetainėje <http://curia.europa.eu/>. Pagal Konvenciją laikomasi priešingos nuostatos. Žr. 295–301 dalis.

šiuo atveju būtina įvykdyti 22 straipsnio 2 dalyje nustatytas sąlygas.

29. **Konkrečios teisės šakos.** Šią apžvalgą būtų naudinga užbaigti aptariant Konvencijos poveikį tam tikroms konkrečioms teisės šakoms. Šiuo atveju bus aptariamoms tik kelios teisės šakos.

30. **Laivyba ir vežimas.** 2 straipsnio 2 dalies f punkte nustatyta, kad Konvencija netaikoma keleivių ir prekių vežimui. Tai apima vežimą jūra, sausuma ir oru. 2 straipsnio 2 dalies g punkte nustatyta, kad Konvencija netaikoma dėl jūros taršos, atsakomybės pagal jūrinius reikalavimus ribojimo, bendrosios avarijos ir skubių atveju vykdomos vilkimo operacijos ir laivo gelbėjimo atsiradusiems santykiams. Kitoms laivybos teisės sritims Konvencija taikoma⁵⁴.

31. **Draudimas.** Konvencija visapusiškai taikoma draudimui (įskaitant jūrų draudimą). Konvencijoje aiškiai nurodyta, kad draudimo (arba perdraudimo) sutartis patenka į Konvencijos taikymo sritį, net jeigu ji susijusi su santykiais, kuriems Konvencija netaikoma⁵⁵. Pavyzdžiui, nors prekių vežimas jūra nepatenka į Konvencijos taikymo sritį, sutarčiai dėl jūra vežamų prekių draudimo Konvencija taikoma. Taip pat aiškiai nustatyta⁵⁶, kad teismo sprendimo dėl atsakomybės pagal draudimo arba perdraudimo sutarties sąlygas pripažinimas arba vykdymas negali būti ribojamas arba negali būti atsisakoma jį pripažinti ir vykdyti remiantis tuo, kad atsakomybė pagal tą sutartį yra susijusi su santykiais, kuriems Konvencija netaikoma. Be to, jeigu draudikas sutinka atleisti apdraustąjį nuo pareigos atlyginti baudinius nuostolius, pagal draudimo sutartį priimto teismo sprendimo negalima atsisakyti vykdyti vien todėl, kad sprendimas dėl baudinių nuostolių priteisimo pats savaime negali būti vykdomas pagal 11 straipsnį.

32. **Bankai ir finansai.** Konvencija visapusiškai taikoma su bankais ir finansais susijusiems santykiams. Tačiau tarptautinėse paskolų sutartyse dažnai nustatoma išlyga dėl neišimtinio teisingumo. Tokiu atveju Konvencija nebūtų taikoma, išskyrus atvejus, kai suinteresuotosios valstybės padarė pareiškimą pagal 22 straipsnį. Susitarimas dėl asimetrinio teisingumo (susitarimas dėl teisingumo, pagal kurį viena šalis gali bylą iškelti tik konkrečiai nurodytame teisme, o kita šalis bylą gali iškelti ir kituose teismuose) Konvencijoje nėra laikomas susitarimu dėl išimtinio teisingumo.

33. **Intelektinė nuosavybė.** Per derybas buvo intensyviai diskutuojama dėl Konvencijos taikymo intelektinei nuosavybei. Galiausiai buvo sutarta atskirti, viena vertus, autorių ir gretutines teises ir, kita vertus, kitas intelektinės nuosavybės teises (pvz., patentus, prekių ženklus ir dizainus). Šias dvi klases aptarsime atskirai.

34. **Autorių ir gretutinės teisės.** Konvencija visapusiškai taikoma autorių ir gretutinėms teisėms. Taip yra net ir tuo atveju, kai kyla ginčų dėl jų galiojimo. Tačiau kadangi teismo sprendimas pagal Konvenciją yra vykdytinas tik asmenų, kurie privalo laikytis susitarimo dėl teisingumo, atžvilgiu, teismo sprendimas dėl galiojimo *pagal Konvenciją* niekada negali turėti *in rem*⁵⁷ poveikio; todėl teismo sprendimas, kuriuo autorių teisės pripažįstamos negaliojančiomis, pagal Konvenciją nėra privalomas trečiosioms šalims⁵⁸.

35. **Intelektinės nuosavybės teisės, išskyrus autorių ir gretutines teises.** 2 straipsnio 2 dalies n punkte nustatyta, kad intelektinės nuosavybės teisės, išskyrus autorių ir gretutines teises, nepatenka į Konvencijos taikymo sritį. Todėl Konvencija netaikoma byloms dėl panaikinimo arba paskelbimo negaliojančiomis.

36. **Licencijavimo sutartys.** Konvencija taikoma licencijavimo ir kitoms sutartims, susijusioms su intelektine nuosavybe. Jeigu susitarime įtvirtinta išlyga dėl teisingumo, pasirinkto teismo sprendimas, kuriuo priteisiama sumokėti autorinį atlyginimą, bus vykdomas pagal Konvenciją.

37. **Galiojimo ginčijimas kaip gynybos priemonė**⁵⁹. Jeigu licencijos išdavėjas iškelia bylą licencijos turėtojui dėl autorinio atlyginimo sumokėjimo, pastarasis gali gintis teigdamas, kad intelektinės nuosavybės teisė negalioja. Tai galėtų būti gynyba nuo pareikšto ieškinio, nebent licencijos sutartyje nustatyta išlyga, kad autorinis atlyginimas turi būti sumokamas nepaisant bet kokio pareiškimo, kad intelektinės nuosavybės teisė negalioja (laikantis prielaidos, kad tokia išlyga yra teisėta). Jeigu pareiga mokėti autorinį atlyginimą galioja tik jeigu galioja ir teisė, ieškinį dėl autorinio atlyginimo sumokėjimo nagrinėjantis teismas turės išspręsti galiojimo klausimą. Tai nereiškia, kad ieškiniui dėl autorinio atlyginimo sumokėjimo Konvencija nebetaikoma⁶⁰. Tačiau prejudicinis sprendimas dėl galiojimo negali būti pripažįstamas pagal Konvenciją⁶¹.

38. **Prejudiciniu sprendimu pagrįsto teismo sprendimo vykdymas.** Jeigu byla iškeliama siekiant įvykdyti teismo sprendimą dėl autorinio atlyginimo sumokėjimo ir jeigu tas teismo sprendimas buvo pagrįstas prejudiciniu sprendimu dėl intelektinės nuosavybės teisės galiojimo, teismas, į kurį kreipiamasi, gali atsisakyti vykdyti sprendimą, jeigu prejudicinis sprendimas yra nesuderinamas su teismo sprendimu⁶² dėl intelektinės nuosavybės teisės galiojimo, kurį priėmė valstybės, pagal kurios teisę atsirado intelektinės nuosavybės teisė, atitinkamas teismas (paprastai tai yra registracijos valstybė)⁶³. Be to, jeigu byla dėl teisės galiojimo dar nagrinėjama toje valstybėje, teismas, į kurį kreipiamasi, gali sustabdyti vykdymo bylą, iki bus priimtas sprendimas

⁵⁴ Žr. 59 dalį.

⁵⁵ 17 straipsnio 1 dalis.

⁵⁶ 17 straipsnio 2 dalis.

⁵⁷ *In rem* poveikis kartais vadinamas *erga omnes* poveikiu.

⁵⁸ Ši taisyklė taip pat taikoma kitoms turtinėms teisėms. Pavyzdžiui, teismo sprendimas dėl prekių nuosavybės pagal Konvenciją negali turėti *in rem* poveikio. Tačiau visais atvejais teismo sprendimas gali turėti *in rem* poveikį kai kuriais kitais pagrindais.

⁵⁹ Žr. 77 dalį.

⁶⁰ 2 straipsnio 3 dalis. Ta pati taisyklė galioja, jeigu licencijos turėtojas pareikštų priešiškinį dėl panaikinimo.

⁶¹ 10 straipsnio 1 dalis.

⁶² Tai apima patentų tarnybos arba kitos kompetentingos institucijos sprendimą.

⁶³ 10 straipsnio 3 dalies a punktas. Tačiau teismo sprendimą galima atsisakyti pripažinti ir vykdyti tik *tiesiogiai, kiek tas sprendimas yra pagrįstas nutartimi dėl galiojimo*. Tokia

byloje dėl galiojimo. Negalėdamas sustabdyti bylos, teismas gali ją nutraukti, jeigu išsprendus klausimą dėl galiojimo galima iškelti naują bylą⁶⁴.

39. **Bylos dėl pažeidimo.** 2 straipsnio 2 dalies o punkte nustatyta, kad byloms dėl intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo, išskyrus autorių ir gretutines teises, Konvencija netaikoma. Tačiau šiai taisyklei taikoma svarbi išimtis. Bylos dėl pažeidimo, kurios pradėdamos arba galėjo būti pradėtos dėl šalių sutarties pažeidimo, patenka į Konvencijos taikymo sritį. Ši taisyklė taikoma byloms, pradėtoms remiantis tariamu licencijavimo sutarties pažeidimu, nors ji nėra taikoma tik tokiems susitarimams. Jeigu pagal licencijavimo sutartį licencijos turėtojiui leidžiama naudotis teise tik tam tikru būdu, jis pažeis sutartį, jeigu naudosis teise draudžiamu būdu. Tačiau, kadangi jam nebūtų toliau taikoma licencijos apsauga, jis taip pat gali būti pripažintas kaltu dėl intelektinės nuosavybės teisės pažeidimo. 2 straipsnio 2 dalies o punkte nustatyta, kad toks ieškinys patenka į Konvencijos taikymo sritį. Ši taisyklė taikoma net ir tais atvejais, kai toks ieškinys pareiškiamas dėl civilinės teisės pažeidimo, o ne pagal sutartį; Konvencija taikoma ieškiniams dėl pažeidimo, net jeigu jie pareiškiami dėl civilinės teisės pažeidimo ir jeigu juos *buvo galima pareikšti* pagal sutartį.

III DALIS. ATSKIRŲ STRAIPSNIŲ

1 straipsnis. Taikymo sritis

40. **Trys ribojimai.** 1 straipsnio 1 dalyje aiškiai nustatyta, kad Konvencijos taikymo sritis ribojama trimis būdais, t. y. ji taikoma tik: tarptautinėse bylose, susitarimams dėl išimtinio teisingumo (nors šiems susitarimams gali būti taikomas 22 straipsnis) ir civilinėse arba komercinėse bylose.

41. **Sąvokos „tarptautinis“ apibrėžtis atsižvelgiant į jurisdikciją.** 1 straipsnio 2 dalyje, atsižvelgiant į jurisdikcijos taisykles (kurias galima rasti Konvencijos II skyriuje), apibrėžiama sąvoka „tarptautinis“. Pagal šią apibrėžtį byla laikoma tarptautine, išskyrus atvejus, kai tenkinamos dvi toliau nurodytos sąlygos: pirma, šalys gyvena⁶⁵ toje pačioje Susitariančiojoje Valstybėje ir, antra, šalių santykiai ir visi kiti su ginču susiję elementai (nepaisant pasirinkto teismo vietos) yra susiję tik su ta valstybe. Tai reiškia, kad Konvencijos jurisdikcijos taisyklės bus taikomos vienu iš dviejų atvejų, t. y. jeigu šalys negyvena toje pačioje valstybėje arba jeigu kiti su

ginču susiję elementai (nepaisant pasirinkto teismo vietos) yra susiję su kuria nors kita valstybe.

42. Šios taisyklės poveikis bus aiškesnis pateikus pavyzdį. Tarkime, kad abi sutarties šalys gyvena Portugalijoje⁶⁶. Sutartis sudaroma Portugalijoje, kurioje ji ir turi būti vykdoma. Šalys pasirenka Japonijos teismą. Nė vienas susijęs elementas (išskyrus pasirinkto teismo vietą) nėra susijęs su jokia kita valstybe, išskyrus Portugaliją. Tokia byla nebus laikoma tarptautine Konvencijoje nustatytų jurisdikcijos taisyklių taikymo tikslais. Todėl jeigu viena sutarties šalis iškelia bylą kitai šaliai Portugalijoje, pagal Konvenciją nebus reikalaujama, kad Portugalijos teismas (siekdamas nustatyti, ar galima pradėti nagrinėti bylą) taikytų 6 straipsnį. Jeigu byla iškeliama pasirinktame Japonijos teisme, Japonijos teismas nebus įpareigotas nagrinėti bylos pagal Konvenciją⁶⁷. (Žinoma, visai įmanoma, kad abu teismai, taikydami savo nacionalinius įstatymus, priimtų panašų sprendimą, kuris būtų priimtas taikant Konvenciją.)

43. Kita tos pačios taisyklės pasekmė yra susijusi su tuo, kad jeigu bylos, kuri yra susijusi tik su Portugalija, šalys būtų pasirinkusios Portugalijos teismą, o viena iš jų tuomet būtų iškėlusį bylą kitoje Susitariančiojoje Valstybėje, tos kitos valstybės teismai nebūtų įpareigoti pagal Konvenciją nutraukti bylą. Tačiau mažai tikėtina, kad tokia situacija atsirastų, nes neatrodo, kad kuris nors teismas, išskyrus Portugalijos teismą, turėtų jurisdikciją nagrinėti tokią bylą.

44. **Sąvokos „tarptautinis“ apibrėžtis atsižvelgiant į pripažinimą ir vykdymą.** 1 straipsnio 3 dalyje, atsižvelgiant į pripažinimo ir vykdymo nuostatas (kurias galima rasti Konvencijos III skyriuje), apibrėžiama sąvoka „tarptautinis“. Šioje apibrėžtyje paprasčiausiai nustatyta, kad byla laikoma tarptautine pripažinimo ir vykdymo tikslais, jeigu reikia pripažinti arba vykdyti užsienio teismo sprendimą. Todėl byla, kuri pagal 1 straipsnio 2 dalį nebuvo laikoma tarptautine tuo metu, kai buvo priimtas pradinis teismo sprendimas, tampa tarptautine, jeigu ji reikia pripažinti arba vykdyti kitoje Susitariančiojoje Valstybėje.

45. Todėl jeigu 42 dalyje pateiktame pavyzdyje pasirinkto teismo buveinė yra Portugalijoje, bet koks šio teismo sprendimas galės būti pripažįstamas ir vykdomas kitose Susitariančiosiose Valstybėse, net jeigu bylos aplinkybės yra susijusios tik su Portugalija. Šis požiūris į sąvokos „tarptautinis“ apibrėžtį gali pasirodyti esąs svarbus praktinėmis aplinkybėmis, nes atsakovas gali

išvadą galima daryti atsižvelgiant į tai, kad 10 straipsnio 3 dalyje nenustatytas atskiras nepripažinimo pagrindas, joje paprasčiausiai patikslinamos 10 straipsnio 2 dalyje nustatyto pagrindo taikymo sąlygos. Žr. 197 dalį ir toliau.

⁶⁴ 10 straipsnio 3 dalies b punktas. 10 straipsnio 3 dalies įžanginiame sakinyje pateikiama nuoroda į atsisakymą pripažinti arba vykdyti sprendimą ir sprendimo pripažinimo arba vykdymo atidėjimą. Atsisakymas paprastai būtu taikomas pagal a punktą, o atidėjimas – pagal b punktą.

⁶⁵ Subjekto arba asmens, išskyrus fizinį asmenį, buveinės nustatymo taisyklės įtvirtintos 4 straipsnio 2 dalyje.

⁶⁶ Visuose šiame pranešime pateiktuose pavyzdžiuose tariama, kad Konvencija galioja ir kad nurodytos valstybės yra jos šalys; žr. pareiškimą, p. 20.

⁶⁷ Kadangi Konvencija nebūtų taikoma bylai, nebūtina, kad Japonija būtų pateikusi deklaraciją pagal 19 straipsnį. Deklaraciją pagal 19 straipsnį reikėtų pateikti tik tuo atveju, jeigu byla turėtų užsienio elementą, susijusį ne tik su Portugalija, tačiau tas užsienio elementas nebūtų susijęs su Japonija (pvz., šalies gyvenamoji vieta yra Kinijoje). Tokiu atveju Konvencija būtų taikoma pagal 1 straipsnio 2 dalį; todėl Japonijos teismas būtų įpareigotas nagrinėti bylą. Japonija galėtų išvengti tokios pareigos, jeigu pateiktų deklaraciją pagal 19 straipsnį.

perkelti savo turtą už Portugalijos ribų. Taip siekta nustatyti dvi skirtingas sąvokas „tarptautinis“ apibrėžtis.

46. Tačiau taikant taisyklę atsiranda ir kitų pasekmių. Jeigu (tuo atveju, kai aplinkybės kitais atžvilgiais būtų susijusios tik su Portugalija) du Portugalijos gyventojai pasirenka Japonijos teismą ir vienas gyventojas iškelia bylą kitam ir teismas priima sprendimą, byla taps tarptautine, jeigu kitoje Susitariančiojoje Valstybėje bus iškelta byla siekiant įvykdyti teismo sprendimą. Portugalija pagal Konvenciją turės vykdyti Japonijos teismo sprendimą, išskyrus atvejus, kai Portugalijos teismas byloje tarp tų pačių šalių būtų priėmęs nesuderinamą sprendimą⁶⁸ arba Portugalija būtų pateikusi deklaraciją pagal 20 straipsnį⁶⁹.

47. **Susitarimai dėl išimtinio teismo kompetencijos.** Daug dėmesio Konvencijos taikymo susitarimams dėl išimtinio teismo kompetencijos ribojimams skirta siekiant išvengti problemų, kurių kitais atvejais kiltų dėl *lis pendens*.

48. 5 straipsnis (kuriame reikalaujama, kad pasirinktas teismas nagrinėtų bylą) pagal dabartinę formuluotę negalėtų būti taikomas susitarimams dėl neišimtinio teismo kompetencijos, nes kiti teismai, išskyrus pasirinktą teismą, gali būti pirmieji, į kuriuos bus kreipiamasi, todėl jie turėtų teisę nagrinėti bylą, jeigu susitarimas būtų ne dėl išimtinio teismo kompetencijos. Dėl šios priežasties kiltų su *lis pendens* ir *forum non conveniens* susijusių klausimų, kuriuos būtų sudėtinga išspręsti priimtiniu būdu. Be to, 6 straipsnis (kuriuo draudžiama kitiems teismams, išskyrus pasirinktą teismą, nagrinėti bylą) negalėtų būti taikomas, jeigu susitarimas yra ne dėl išimtinio teismo kompetencijos. Šie argumentai analogiškai netaikomi pripažinimo ir vykdymo etape. Todėl 22 straipsnyje Susitariančiosioms Valstybėms suteikiama galimybė sukurti abipusių deklaracijų, kuriomis praplečiama Konvencijos nuostatų, susijusių su pripažinimu ir vykdymu, taikymo sritis susitarimams dėl neišimtinio teismo kompetencijos, sistema, jeigu tenkinamos tam tikros sąlygos⁷⁰.

49. **Civilinės arba komercinės bylos.** Kaip ir kitos Konvencijoje vartojamos sąvokos, sąvoka „civilinės arba komercinės bylos“ turi savarankišką prasmę: ji nereiškia

nuorodos į nacionalinę teisę ar kitus teisės aktus. Konvencijos taikymo srities ribojimas civilinėmis arba komercinėmis bylomis yra būdingas šios rūšies tarptautinėms konvencijoms. Taip visų pirma siekiama taikyti išimtį viešajai ir baudžiamajai teisei⁷¹. Priežastis, dėl kurios vartojamos sąvokos „komercinės bylos“ ir „civilinės bylos“, yra susijusi su tuo, kad kai kuriose teisės sistemose sąvokos „civilinės bylos“ ir „komercinės bylos“ yra laikomos atskiromis ir tarpusavyje nesuderinamomis. Todėl vartoti abi sąvokas yra naudinga tokioms teisės sistemoms. Tai nedaro neigiamo poveikio sistemoms, kuriose komercinės bylos yra laikomos atskira civilinių bylų kategorija⁷². Tačiau tam tikroms byloms, kurios aiškiai priskiriamos civilinių arba komercinių bylų klasei, Konvencija vis tiek netaikoma pagal 2 straipsnį⁷³.

2 straipsnis. Taikymo srities išimtys

50. **Vartojimo sutartys.** 2 straipsnio 1 dalies a punkte nustatyta, kad Konvencija netaikoma susitarimams dėl teismo kompetencijos, kurių šalis yra fizinis asmuo, veikiantis visų pirma asmeniniais, šeimos arba namų ūkio tikslais (vartotojas). Ši išimtis taikoma vartotojo ir nevartotojo susitarimams, taip pat dviejų vartotojų susitarimams⁷⁴.

51. **Darbo sutartys.** 2 straipsnio 1 dalies b punkte nustatyta, kad Konvencija netaikoma susitarimams dėl teismo kompetencijos, susijusiems su individualiomis arba kolektyvinėmis darbo sutartimis. Individuali darbo sutartis yra darbdavio ir atskiro darbuotojo sutartis; kolektyvinė darbo sutartis yra darbdavio arba grupės darbdavių ir grupės darbuotojų arba jiems atstovaujančios organizacijos, pvz., profesinės sąjungos (darbuotojų sąjungos), sutartis. Išimtis taip pat taikoma ieškiniams dėl civilinės teisės pažeidimų, atsirandantiems iš darbo santykių, pvz., jeigu darbuotojas patiria fizinių sužalojimų darbe⁷⁵.

52. **Kiti santykiai, kuriems taikoma išimtis.** 2 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Konvencija netaikoma šios dalies a–p punktuose nurodytiems santykiams⁷⁶. Tačiau, kaip aiškiai matyti iš 2 straipsnio 3 dalies, ši išimtis

⁶⁸ 9 straipsnio f punktas. Portugalijos teismo sprendimo nereikia perduoti Japonijos teismams.

⁶⁹ Žr. 231 dalį ir toliau.

⁷⁰ Žr. 240 dalį ir toliau.

⁷¹ Tačiau byla negali būti laikoma nepatenkančia į Konvencijos taikymo sritį tik dėl fakto, kad valstybė, įskaitant vyriausybę, vyriausybę įstaigą arba valstybės vardu veikiančius asmenis, yra bylos šalis. 2 straipsnio 5 dalis, aptarta 85 ir 86 dalyse.

⁷² Dėl išsamesnės informacijos apie civilines ir komercines bylas žr. P. Nygho ir F. Pocaro pranešimą, p. 29–31 (11 išnaša).

⁷³ Žr. 50 dalį ir toliau. 1999 m. preliminarus Konvencijos projekto 1 straipsnio 1 dalyje buvo įtvirtinta papildoma nuostata, kurioje aiškiai nustatyta, kad Konvencija nebūtų taikoma su pajamomis, muitais ar administraciniais santykiais susijusioms byloms. Ši nuostata nebuvo įtraukta į vėliau rengtus projektus, nes buvo laikomasi nuomonės, kad ji nereikalinga; manyta, kad tokios bylos bet kuriuo atveju negali būti civilinio arba komercinio pobūdžio.

⁷⁴ Kai kuriems susitarimams, kurių šalis yra fizinis asmuo, pagal 2 straipsnio 1 dalies a punktą išimtis netaikoma, pvz., komerciniams susitarimams, kurių viena šalis yra pavienis prekiautojas (asmuo, kuris veikia kaip verslininkas). Kai susitarimą sudaro juridinis asmuo, nebūtina, kad jis veiktų

kaip verslininkas. 2 straipsnio 1 dalies a punktu nepanaikinama galimybė jį taikyti vyriausybės departamento arba labdaros organizacijos sudarytiems susitarimams dėl teismo kompetencijos.

⁷⁵ Tokioms byloms Konvencija taip pat nebūtų taikoma pagal 2 straipsnio 2 dalies j punktą. Pagal kai kurių valstybių teisę darbuotojui leidžiama darbdavio draudikui pareikšti tiesioginį ieškinį dėl su fiziniu sužalojimu susijusių reikalavimų, kai darbdavys yra nemokus. Tokiose valstybėse Konvencija taip pat nebūtų taikoma darbuotojo tiesioginiam ieškiniiui prieš darbdavio draudiką, net jeigu darbdavys ir darbuotojas buvo sudarę susitarimą dėl išimtinio teismo kompetencijos. Šiuo atveju 17 straipsnis nebūtų taikomas, nes byla nepatektų į draudimo sutarčių kategoriją. Tačiau 2 straipsnio 1 dalies b punktas ir 2 straipsnio 2 dalies j punktas neturėtų daryti jokio poveikio darbdavio ir draudiko santykiams; žr. 17 straipsnį.

⁷⁶ 1999 m. preliminariniame Konvencijos projekte kai kurie iš šių santykių minimi 12 straipsnyje; tačiau tame projekte jiems buvo taikoma ne Konvencijoje nustatyta išimtis, o išimtinės jurisdikcijos taisyklės. Vis dėlto kai kurie P. Nygho ir F. Pocaro pranešimo 12 straipsnio komentarai yra naudingi siekiant suprasti galutinį Konvencijos tekstą.

taikoma tik tais atvejais, kai 2 dalyje nurodyti santykiai yra⁷⁷ bylos objektas (bylos dalykas arba vienas iš dalykų)⁷⁸. Tai reiškia, kad Konvencija taikoma bylai, jeigu joje vieni nurodyti santykiai yra susiję su prejudiciniu klausimu, o kiti santykiai yra tos bylos objektas (dalykas)⁷⁹.

53. Konvencija 2 straipsnio 2 dalyje išvardytiems santykiams netaikoma dėl įvairių priežasčių. Kai kuriais atvejais jie yra susiję su viešuoju interesu arba trečiųjų šalių interesais, todėl šalis neturi teisės pačios susitarti dėl santykių sprendimo būdo. Tokiais atvejais konkretus teismas dažnai turės išimtinę jurisdikciją, kurios negalima pakeisti sudarant susitarimą dėl teisingumo. Kitais atvejais taikomi kiti daugiašaliai teisiniai režimai; todėl Konvencija nereikalinga, be to, kartais būna sudėtinga nuspręsti, kuris dokumentas yra viršesnis, jeigu Konvencija būtų taikoma tokiems santykiams⁸⁰.

54. **Statusas ir veiksnumas.** 2 straipsnio 2 dalies a punktas yra susijęs su fizinių asmenų statusu ir veiksnumu. Jis taikomas santuokos nutraukimo, santuokos pripažinimo negaliojančia arba vaiko kilmės byloms.

55. **Šeimos teisė ir paveldėjimas.** 2 straipsnio 2 dalies b–d punktai yra susiję su šeimos teise ir paveldėjimu⁸¹. 2 straipsnio 2 dalies b punkte minima sąvoka „išlaikymas“ taip pat reiškia vaiko išlaikymą. 2 straipsnio 2 dalies c punkte minima sąvoka „sutuoktinių turto teisinis režimas“ taip pat reiškia specialias sutuoktinio teises į šeimos būstą kai kuriose valstybėse, o sąvoka „analogiški santykiai“ taip pat reiškia nesusituokusių asmenų santykius tiek, kiek jie pripažįstami pagal teisę⁸².

56. **Nemokumas.** 2 straipsnio 2 dalies e punkte nustatyta, kad Konvencija netaikoma nemokumo, kompromisinio susitarimo su kreditoriais ir analogiškiems santykiams. Sąvoka „nemokumas“ taip pat reiškia fizinių asmenų bankrotą ir nemokių įmonių pabaigą arba likvidavimą, tačiau nereiškia įmonių pabaigos arba likvidavimo dėl kitų nei nemokumas priežasčių; šie santykiai nurodyti m punkte. Sąvoka „kompromisinis susitarimas su kreditoriais“ reiškia procedūras, per kurias skolininkas ir kreditoriai gali sudaryti susitarimus dėl skolų grąžinimo nutraukimo arba šių skolų panaikinimo. Sąvoka „analogiški santykiai“ reiškia įvairius kitus būdus, kuriais nemokiems asmenims arba subjektams gali būti sudaromos palankios sąlygos tapti mokiems ir tęsti prekybą, pvz.,

Jungtinių Valstijų federalinio bankroto kodekso 11 skyrius⁸³.

57. Bylos pagal e punktą nepatenka į Konvencijos taikymo sritį, jeigu jos yra tiesiogiai susijusios su nemokumu. Tarkime, kad, pvz., A (gyvenantis X valstybėje) ir B (gyvenantis Y valstybėje) sudaro sutartį, pagal kurią B privalo sumokėti A pinigų sumą⁸⁴. Sutartyje įtvirtintas susitarimas dėl bylų teisingumo Z valstybės teismams. Vėliau, išnagrinėjus bylą X valstybėje, paskelbiamas A bankrotas. Konvencija būtų taikoma bet kuriai prieš B iškeltai bylai siekiant išieškoti skolą, net jeigu ją iškėlė asmuo, kuris paskirtas A bankroto administratoriumi: jeigu administratoriaus paskyrimas pagal X valstybės bankroto įstatymus yra pripažįstamas Z valstybėje, tas asmuo veiktų kaip A ir būtų įpareigotas laikytis susitarimo dėl teisingumo. Tačiau Konvencija nebūtų taikoma klausimams, susijusiems su bankrutuojančio asmens turto administravimu, pvz., įvairių kreditorių eiliškumo nustatymu.

58. **Keleivių arba prekių vežimas.** 2 straipsnio 2 dalies f punkte nustatyta, kad Konvencija netaikoma sutartims dėl nacionalinio ir tarptautinio keleivių arba prekių vežimo⁸⁵. Tai apima vežimą jūra, sausuma ir oru arba šių trijų vežimo rūšių derinį. Tarptautiniam asmenų arba prekių vežimui taikomos įvairios kitos konvencijos, pvz., Hagos taisyklės dėl važtaraščių išrašymo⁸⁶. Pašalinant šias tris santykių rūšis iš Konvencijos taikymo srities, išvengiama galima konvencijų kolizija.

59. **Jūriniai santykiai.** 2 straipsnio 2 dalies g punkte nustatyta, kad Konvencija netaikoma penkioms jūrinių santykių rūšims: dėl jūros taršos, atsakomybės pagal jūrinius reikalavimus ribojimo, bendrosios avarijos, skubiu atveju vykdomos vilkimo operacijos ir dėl laivo gelbėjimo atsiradusiems santykiams. Susitarimų dėl teisingumo taikymas šiems santykiams kai kurioms valstybėms keltų problemų. Kiti jūriniai (laivybos) klausimai, pvz., jūrų draudimas, laivo vilkimo operacijos ir laivo gelbėjimas neskubiais atvejais, laivų statyba, laivų įkeitimas ir suvaržymai, taip pat patenka į Konvencijos taikymo sritį⁸⁷.

60. **Antimonopoliniai (konkurencijos) santykiai.** 2 straipsnio 2 dalies h punkte nustatyta, kad Konvencija netaikoma antimonopoliniams (konkurencijos) santykiams. Išimtis įvardijama kaip „antimonopoliniai (konkurencijos)“ santykiai, nes skirtingų šalių ir teisės sistemų taisyklėse, kuriomis reglamentuojamas panašus (nors nebūtinai tapatus) turinys, vartojami nevienodi

⁷⁷ Kaip ir tekste prancūzų kalba (pranc. *objet*), angliskame tekste vartojamas žodis *object* (liet. *objektas*), kuris anksčiau buvo vartojamas kai kuriose šios rūšies konvencijose (plg. su Briuselio konvencijos 16 straipsnio tekstu anglų kalba); vis dėlto lygiai taip pat galima vartoti žodį *subject* (liet. *dalykas*), kuris labiau įprastas bendrosios teisės sistemose. Tai reiškia santykius, su kuriais byla yra tiesiogiai susijusi.

⁷⁸ Pavyzdžiui, žr. 75 ir 77 dalis.

⁷⁹ Tačiau sprendimas dėl prejudicinio sprendimo pats savaime negali būti pripažįstamas arba vykdomas pagal Konvenciją; 10 straipsnio 1 dalis.

⁸⁰ Pavyzdžiui, žr. 58 ir 64 dalis.

⁸¹ Kai kurie iš šių santykių aptariami kitose Hagos konvencijose.

⁸² Šios nuostatos iš esmės perimtos iš 1999 m. preliminarus Konvencijos projekto 1 straipsnio 2 dalies a–

d punktų, o jų taikymo sritis išsamiau analizuojama P. Nygho ir F. Pocaro pranešime (p. 32–34).

⁸³ Tokia pat nuostata įtvirtinta 1999 m. preliminarus Konvencijos projekto 1 straipsnio 2 dalies e punkte, o jo taikymo sritis išsamiau analizuojama P. Nygho ir F. Pocaro pranešime (p. 34–35).

⁸⁴ Būtina nepamiršti, jog visuose šiame pranešime pateiktuose pavyzdžiuose tariama, kad, išskyrus atvejus, kai aiškiai nurodyta kitaip, Konvencija galioja ir kad nurodytos valstybės yra jos šalys; žr. pareiškimą, p. 20.

⁸⁵ Šiuo atveju prekės taip pat reiškia keleivių bagažą.

⁸⁶ Šios taisyklės patvirtintos 1924 m. ir iš dalies pakeistos 1968 m. Briuselio protokolu. Kartais jos vadinamos Hagos ir Visbio taisyklėmis.

⁸⁷ Žr. 30 dalį.

terminai. Jungtinėse Valstijose įprastas terminas yra „antimonopolinė teisė“, o Europoje – „konkurencijos teisė“. Todėl Konvencijoje vartojami abu terminai. 2 straipsnio 2 dalies h punktas netaikomas kartais vadinamai „nesąžiningai konkurencijai“ (pranc. *concurrency déloyale*), pvz., klaidinanti reklama arba konkurento prekių kopijavimas⁸⁸.

61. Baudžiamosios antimonopolinės (konkurencijos) bylos nėra laikomos civilinėmis ar komercinėmis bylomis, todėl jos pagal 1 straipsnio 1 dalį nepatenka į Konvencijos taikymo sritį⁸⁹.

62. Tačiau antimonopoliniai (konkurencijos) santykiai gali būti privatinės teisės bylos dalyku. Tokie ieškiniai gali būti pareiškiami remiantis sutartiniais santykiais, pvz., kai ieškovas, kuris yra antikonkurencinio susitarimo šalis, remiasi sutarties negaliojimu, arba kai pirkėjas siekia, kad pardavėjas grąžintų jam kainos permoką, atsižvelgiant į tai, kad pardavėjas buvo sudaręs kartelinį susitarimą dėl kainų arba piktnaudžiavo savo dominuojančia padėtimi⁹⁰. Ieškinys dėl civilinės teisės pažeidimo siekiant atlyginti žalą, padarytą pažeidus antimonopolinį (konkurencijos) įstatymą, kurį galima pareikšti Jungtinėse Valstijose ir Europos Sąjungoje, taip pat kai kuriose kitose šalyse, yra pagrindinis pavyzdys. Šiems ieškiniams, net jeigu jie pareikšti pagal susitarimą dėl teisingumo, taikoma išimtis pagal 2 straipsnio 2 dalies h punktą, nepaisant to, kad tokių ieškinių šalys yra privatūs asmenys.

63. Kita vertus, jeigu asmuo iškelia bylą kitam asmeniui pagal sutartį, o atsakovas teigia, kad sutartis yra niekinė, nes ją pažeidžiama antimonopolinė (konkurencijos) teisė, byla vis tiek patenka į Konvencijos taikymo sritį, nes antimonopoliniai (konkurencijos) santykiai nėra bylos objektas (dalykas), tačiau nagrinėjami paprasčiausiai kaip prejudicinis klausimas⁹¹. Bylos objektas (dalykas) yra reikalavimas pagal sutartį: pagrindinis teismo nagrinėjamas klausimas yra susijęs su tuo, ar atsakovo atžvilgiu reikėtų priimti sprendimą dėl to, kad jis pažeidė sutartį.

⁸⁸ Specialiosios jurisdikcijos ir užsienio teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo civilinėse ir komercinėse bylose komisijos (posėdžiavusios 2003 m. gruodžio 1–9 d.) protokolai, protokolai Nr. 13, p. 2 (Projektų rengimo komiteto pirmininko pareiškimas, kuriuo pristatomas 2003 m. darbo dokumentas Nr. 39, kurio 1 straipsnio 3 dalies g punktas buvo tapatus galutinio Konvencijos teksto 2 straipsnio 2 dalies h punktui); žr. papildomą protokolą Nr. 1, p. 9 (pirmasis sekretorius); p. 10 (Jungtinių Amerikos Valstijų ekspertas); protokolą Nr. 4, p. 1 (Naujosios Zelandijos ekspertas) ir p. 2 (Šveicarijos ekspertas). Todėl tekste anglų kalba siekta įtvirtinti tokią pat prasmę kaip ir tekste prancūzų kalba, kuriame vartojamas žodžių junginys *les entraves à la concurrence*, t. y. žodžių junginys, kuris nereiškia nesąžiningos konkurencijos.

⁸⁹ Ši nuostata taip pat taikoma kvazibaudžiamosioms byloms pagal *Europos bendrijos steigimo sutarties* (2002 m.) 81 ir 82 straipsnius.

⁹⁰ Žr. Radicati di Brozolo „Antimonopoliniai ieškiniai. Kodėl jiems neturėtų būti taikoma Hagos konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų?“ (angl. *Antitrust Claims: Why exclude them from the Hague Jurisdiction and Judgments Convention*), *European Competition Law Review* 2004, t. 25, Nr. 12, p. 780, 782 pastraipa.

⁹¹ Žr. 2 straipsnio 3 dalį.

⁹² 1960 m. Paryžiaus konvencija dėl atsakomybės prieš trečią šalį atominės energijos srityje ir jos 2004 m. pakeitimai;

64. **Atsakomybė už branduolinę žalą.** 2 straipsnio 2 dalies i punkte nustatyta, kad Konvencija netaikoma atsakomybei už branduolinę žalą. Šis klausimas aptariamas įvairiose tarptautinėse konvencijose, kuriose nustatyta, kad valstybė, kurioje įvyko branduolinė avarija, turi išimtinę jurisdikciją nagrinėti ieškinius dėl atsakomybės už žalą, kurią sukėlė tokia avarija⁹². Kai kuriais atvejais pagal 26 straipsnį pirmenybė gali būti teikiama ne šiai Konvencijai, o kitoms konvencijoms. Tačiau yra tam tikrų atominės elektrinės turinčių valstybių, kurios nėra kurios nors atsakomybė už branduolinę žalą reglamentuojančios konvencijos šalys⁹³. Tokios valstybės nenorės leisti, kad kitoje valstybėje pagal susitarimą dėl teisingumo būtų pradėtas teismo procesas, nes tais atvejais, kai atominė elektrinių operatorių atsakomybė pagal atitinkamos valstybės teisę yra ribota arba kai žalos atlyginimas mokamas iš viešųjų lėšų, siekiant vienodai išspręsti atsakomybės klausimą ir teisingai paskirstyti ribotas lėšas aukoms būtų reikalinga bendra kolektyvinė procedūra toje valstybėje pagal jos vidaus teisę.

65. **Asmens fizinis sužalojimas.** 2 straipsnio 2 dalies j punkte nustatyta, kad Konvencija netaikoma ieškiniams dėl asmens fizinio sužalojimo, kuriuos pareiškė fiziniai asmenys arba tai buvo padaryta jų vardu. Tikėtina, kad susitarimai dėl teisingumo tokiais atvejais bus retai sudaromi. Diplomatiniame sesijoje išreikštas požiūris, kad „asmens fizinis sužalojimas“ taip pat reiškia nervinį šoką (net jeigu dėl jo nepatiriami fiziniai sužalojimai), pvz., buvimą šeimos nario mirties liudininku, tačiau nereiškia pažeminimo arba įžeistų jausmų, pvz., dėl įsibrovimo į privatų gyvenimą arba šmeižto⁹⁴.

66. **Materialiajam turtui padaryta žala.** 2 straipsnio 2 dalies k punkte nustatyta, kad Konvencija netaikoma civilinės teisės pažeidimo arba deliktiniams ieškiniams⁹⁵ dėl materialiajam turtui padarytos žalos, kurie neįkyla iš sutartinių santykių. Ši išimtis (bet kuriuo atveju) netaikoma sutartiniais ieškiniams; ji taip pat netaikoma civilinės

1963 m. Paryžiaus konvenciją papildanti konvencija ir jos 2004 m. pakeitimai; 1963 m. Vienos konvencija dėl civilinės atsakomybės už branduolinę žalą ir jos 1997 m. pakeitimai; 1997 m. Konvencija dėl papildomos kompensacijos už branduolinę žalą; 1988 m. Bendras protokolai dėl Vienos konvencijos ir Paryžiaus konvencijos taikymo.

⁹³ Pavyzdžiui, Kanada, Kinija, Japonija, Korėja ir Jungtinės Amerikos Valstijos.

⁹⁴ Žr. Dvidešimtosios sesijos II komisijos protokolus: protokolas Nr. 20 3–7 dalis ir protokolas Nr. 24 16–18 dalis. Diplomatiniame sesijos dalyviai žinojo, kad tekste prancūzų kalba vartojamas žodžių junginys (*les dommages corporels et moraux y afférents*) galėtų atrodyti siauresnio turinio, nes apima tik tokių nervinį šoką, kurio metu patiriami fiziniai sužalojimai. Diplomatiniame sesijos dalyviams nepavyko rasti prancūziško termino, kuriuo būtų aiškiau išreiškiama, kad j punkte nustatyta išimtis taikoma tik tokiam nerviniam šokui, kuris yra vienintelis patiriamas sužalojimas, ir neapima įžeistų jausmų arba žalos asmens reputacijai (pvz., šmeižtas), o tokią prasmę turėtų vartojamas terminas *dommages moraux*. Todėl buvo prašoma pranešime aiškiai nurodyti sesijos dalyvių ketinimus, o ne išplėsti išimties prancūzų kalba turinį, kad jis apimtų ir tuos aspektus, kurių neapima angliškas terminas.

⁹⁵ Civilinės teisės sąvoka „deliktas“ yra analogiška civilinės teisės pažeidimo sąvokai pagal bendrosios teisės sistemas.

teisės pažeidimo ar deliktiniams ieškiniams, kylantiems iš sutartinių santykių. Todėl praktiškai ji turės ribotą poveikį.

67. **Nekilnojamasis turtas.** 2 straipsnio 2 dalies 1 punkte nustatyta, kad Konvencija netaikoma *in rem* (daiktinėms) teisėms į nekilnojamąjį turtą ir nekilnojamojo turto nuomai. Nuoroda į daiktines teises turėtų būti aiškinama kaip susijusi tik su bylomis dėl nekilnojamojo turto nuosavybės arba kitomis daiktinėmis teisėmis, o ne su bylomis dėl nekilnojamojo turto, kurių objektas (dalykas) nėra daiktinė teisė. Todėl ši išimtis nebūtų taikoma byloms dėl žalos nekilnojamajam turtui atlyginimo (nors tokioms byloms išimtis galėtų būti taikoma pagal 6 punktą), taip pat nebūtų taikoma ieškiniui dėl žalos atlyginimo pažeidus žemės pirkimo–pardavimo sutartį⁹⁶.

68. Išimtis nekilnojamojo turto nuomai taikoma dėl kelių priežasčių. Pirmą, kai kuriose šalyse joms taikomi specialūs teisės aktai, kuriais siekiama apsaugoti nuomininką. Atsižvelgiant į šių teisės aktų taikymą privačiam būstui, nuomininkas būtų laikomas vartotoju pagal 2 straipsnio 1 dalies a punktą, o susitarimui būtų taikoma išimtis pagal tą nuostatą. Tačiau teisės aktai gali būti taikomi ir kitais atvejais. Antra, diskutuojant per diplomatinę sesiją tapo akivaizdu, kad pagal kai kurias jurisdikcijos taisykles tam tikros nuomos sutartys laikomos daiktinėmis teisėmis, todėl jos nepatektų į Konvencijos taikymo sritį pagal 1 dalies l punktą. Laikytasi nuomonės, kad visos nuomos sutartys pagal Konvenciją turėtų būti vertinamos vienodai, nepaisant jų teisinio pobūdžio pagal vidaus teisę⁹⁷.

69. Byloms išimtis pagal Konvenciją nebūtų taikoma, jeigu jos būtų susijusios su nekilnojamuoju turtu tik netiesiogiai, pvz., bylos dėl pardavėjo ir pirkėjo teisių ir pareigų pagal įmonės pirkimo–pardavimo sutartį, net jeigu tokia sutartis yra susijusi su įsipareigojimu perleisti nuomą. Kita vertus, byloms tarp buto savininko ir nuomininko dėl nuomos sąlygų išimtis būtų taikoma.

70. **Juridiniai asmenys.** 2 straipsnio 2 dalies m punkte nustatyta, kad Konvencija netaikoma juridinių asmenų teisėtumui, pripažinimui neteisėtai įsteigtais arba likvidavimui ir jų organų priimtų sprendimų galiojimui⁹⁸. Laikytasi nuomonės, jog nepageidautina, kad tokie santykiai, kurie dažnai yra susiję su trečiųjų šalių teisėmis, būtų pašalinami iš tų teismų jurisdikcijos, kurie kitais atžvilgiais ją turėtų dėl tokių santykių, ypač todėl, kad tokia jurisdikcija dažnai yra išimtinė.

71. **Intelektinė nuosavybė.** 2 straipsnio 2 dalies n ir o punktai taikomi intelektinei nuosavybei. Abiejuose šiuose

punktuose daromas skirtumas tarp, viena vertus, autorių ir gretutinių teisių ir, kita vertus, intelektinės nuosavybės teisių. Šios teisės bus aptartos atskirai.

72. **Autorių ir gretutinės teisės.** Konvencija visapusiškai taikoma autorių ir gretutinėms teisėms. Tai taip pat reiškia, kad ji taikoma byloms dėl tokių teisių galiojimo arba pažeidimo. Tačiau, kadangi teismo sprendimas pagal Konvenciją gali būti pripažįstamas arba vykdomas tik asmenų, kurie privalo laikytis susitarimo dėl teisingumo, atžvilgiu, teismo sprendimas dėl galiojimo pagal Konvenciją negali turėti *in rem* poveikio⁹⁹.

73. **Gretutinės teisės.** Gretutinės teisės kartais vadinamos susijusiomis teisėmis. Gretutinių teisių pavyzdžiai¹⁰⁰: atlikėjų (pvz., aktorių ir dainininkų) teisės į atlikimą, garso įrašų gamintojų teisės į įrašus (pvz., garso kasečių ir kompaktinių diskų įrašai) ir transliavimo organizacijų teisės į savo radijo ir televizijos transliacijas¹⁰¹.

74. **Kitos intelektinės nuosavybės teisės**¹⁰². 2 straipsnio 2 dalies n ir o punktai taikomi tik intelektinės nuosavybės teisėms, išskyrus autorių ir gretutines teises. 2 straipsnio 2 dalies n punkte nustatyta, kad Konvencija netaikoma atsakomybei už tokių teisių galiojimą. 2 straipsnio 2 dalies o punktas netaikomas tokių teisių pažeidimui, nors jam taikoma svarbi išimtis. Šie du klausimai bus aptarti atskirai.

75. **Galiojimas.** Konvencija netaikoma byloms, susijusioms su intelektinės nuosavybės teisėmis, išskyrus autorių ir gretutines teises, galiojimu. Todėl bylos dėl tokios teisės panaikinimo arba paskelbimo, kad tokia teisė galioja arba negalioja, nepatenka į Konvencijos taikymo sritį. Tačiau 2 straipsnio 3 dalyje aiškiai nustatyta, kad byloms dėl santykių, kurios patenka į Konvencijos taikymo sritį, išimtis netaikoma vien todėl, kad intelektinės teisės galiojimas nagrinėjamas kaip prejudicinis klausimas. Todėl byloms dėl intelektinės nuosavybės teisės licencinės sutarties išimtis netaikoma vien todėl, kad atsakovas teisės negaliojimu remiasi kaip gynybos argumentu. Tačiau 10 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad prejudicinis sprendimas galiojimo klausimu negali būti atskirai pripažįstamas kitose Susitariančiose Valstybėse¹⁰³. Kita vertus, galutinis teismo nurodymas¹⁰⁴, priimtas byloje dėl licencinės sutarties, kuri nagrinėjama pagal susitarimą dėl teisingumo, pvz., prašoma sumokėti pinigų sumą, gali būti pripažįstamas ir vykdomas pagal Konvenciją¹⁰⁵.

76. **Intelektinės nuosavybės sutartys.** Konvencija taikoma sutartims, kuriomis reglamentuojamos intelektinės nuosavybės teisės, pvz., licencinėms sutartims,

⁹⁶ Tai, kad teismas gali turėti pareigą išspręsti prejudicinį klausimą dėl nuosavybės teisės į žemę, nedaro poveikio šiai išimčiai; žr. 2 straipsnio 3 dalį.

⁹⁷ Žr. Dvidešimtosios sesijos II komisijos protokolo Nr. 13 46–87 dalis, visų pirma 56, 76, 84 ir 86 dalis.

⁹⁸ Tas pats žodžių junginys (išskyrus tik žodinius skirtumus) įtvirtintas 1999 m. preliminarus Konvencijos projekto 12 straipsnio 2 dalyje. P. Nygho ir F. Pocarо pranešime komentaras šiuo klausimu pateikiamas p. 65 ir 66.

⁹⁹ *In rem* poveikis kartais vadinamas *erga omnes* poveikiu.

¹⁰⁰ Žr. 1994 m. *Sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba* (TRIPS), II dalies 1 skirsnį, taip pat 1996 m. PINO *atlikimo ir fonogramų sutartį* (WPPT);

Konvenciją dėl fonogramų gamintojų apsaugos nuo neteisėto jų fonogramų kopijavimo (1971 m., Ženeva) ir *Tarptautinę atlikėjų, garso įrašų gamintojų ir transliuotojų organizacijų apsaugos konvenciją* (1961 m., Roma).

¹⁰¹ Žr. TRIPS 14 straipsnį.

¹⁰² Kitose šio pranešimo dalyse aptariamos tik intelektinės nuosavybės teisės, išskyrus autorių ir gretutines teises.

¹⁰³ Žr. 194–196 dalis.

¹⁰⁴ Dėl „galutinio sprendimo“ ir sprendimų dėl prejudicinių klausimų skirtumo žr. 194 ir 195 dalis.

¹⁰⁵ Tačiau taip pat žr. 10 straipsnio 3 dalį, kuri aptarta 197–201 dalyse.

platinimo sutartims, bendrosios įmonės steigimo sutartims, atstovavimo sutartims ir sutartims dėl intelektualinės nuosavybės teisės plėtojimo. Pagal tokias sutartis iškeltos bylos, pvz., bylos dėl autorinio atlyginimo mokėjimo pagal licencijavimo sutartį, patenka į Konvencijos taikymo sritį.

77. **Negaliojimas kaip gynybos argumentas**¹⁰⁶. Pagal sutartį iškeltaje byloje atsakovas gali teigti, kad intelektualinės nuosavybės teisė negalioja. Jeigu sutartyje nustatyta ieškovo teisė, pvz., teisė gauti autorinį atlyginimą, priklauso nuo intelektualinės nuosavybės teisės galiojimo, teismas turės išspręsti prejudicinį galiojimo klausimą ir tik tuomet galės nagrinėti pagrindinį klausimą. Kaip jau paaiškinta, tai nereiškia, kad byla nebepatenka į Konvencijos taikymo sritį. 10 straipsnio 3 dalyje nustatytos specialios taisyklės, susijusios su teismo sprendimo pripažinimu ir vykdymu¹⁰⁷.

78. **Priešiškinis dėl panaikinimo**. Užuoat rėmėsis negaliojimu kaip gynybos argumentu, atsakovas gali pareikšti priešiškinį dėl intelektualinės nuosavybės teisės panaikinimo. Toks ieškinys nepatektų į Konvencijos taikymo sritį, nes jo objektas būtų susijęs su teisės galiojimu. Tačiau faktas, kad jis buvo pareikštas, nereiškia, kad ieškiniui pagal sutartį Konvencija nebūtų toliau taikoma.

79. **Pažeidimas**. Byloms dėl pažeidimo (dėl intelektualinės nuosavybės teisių, išskyrus autorių ir gretutines teises) taikoma išimtis, išskyrus atvejus, kai bylos dėl pažeidimo iškeltos dėl sutarties tarp šalių, susijusių su tokiomis teisėmis, pažeidimo arba galėjo būti iškeltos dėl tos sutarties pažeidimo¹⁰⁸. Tai reiškia, kad, visų pirma, šalys turi būti sudariusios sutartį dėl tos teisės. Paprastai toje sutartyje turėtų būti įtrauktas susitarimas dėl teismo sprendimo. Antra, byla turi būti susijusi su tos sutarties pažeidimu arba tai turi būti byla, kuri, net jeigu pradėdama pareiškiant ieškinį dėl civilinės teisės pažeidimo, galėjo būti pradėta dėl sutarties pažeidimo¹⁰⁹.

80. **Pavyzdys**. Geriausias pavyzdys yra susijęs su licencine sutartimi. Tarkime, kad sutartimi licenciatui intelektualinės nuosavybės teisę leidžiama naudoti tik konkrečiai nustatytais būdais ir ne kitaip. Jeigu licenciatas naudoja teisėmis sutartyje nustatytu draudžiamu būdu, jis bus kaltas dėl sutarties pažeidimo. Jeigu licenciaras iškelia bylą licenciatui dėl sutarties pažeidimo, byla pateks į Konvencijos taikymo sritį. Tačiau jeigu licenciaras pirmenybę teikia bylai dėl civilinės teisės pažeidimo, byla

taip pat pateks į Konvencijos taikymo sritį: ji galėjo būti iškelta dėl sutarties pažeidimo.

81. Ši taisyklė yra svarbi dėl įvairių priežasčių. Kai kuriose valstybėse reikalaujama, kad šalys tik nurodytų faktus, kuriuos teisiniu požiūriu įvertina teismas. Teismas sutartį arba civilinės teisės pažeidimą pasirenka atsižvelgdamas į tai, kurį faktą lengviau nustatyti. Kitose šalyse šalys pačios nusprendžia bylą iškelti pagal sutartį arba civilinės teisės pažeidimą. Priimdamos vieną ar kitą sprendimą, jos gali remtis pagrįstomis priežastimis (pvz., galimybė gauti didesnę kompensaciją už žalą). Ar byla taikoma Konvencija, neturėtų priklausyti nuo šių atsitiktinių aplinkybių.

82. **Viešieji registrai**. 2 straipsnio 2 dalies p punkte nustatyta, kad Konvencija netaikoma įrašų viešuosiuose registruose teisėtumui¹¹⁰. Kai kurie asmenys gali manyti, kad tai nėra civilinė ar komercinė byla. Tačiau, kadangi kai kuriuose tarptautinės teisės aktuose¹¹¹ nustatyta išimtinė jurisdikcija bylose, kurių objektas yra tokių įrašų teisėtumas, buvo manoma, kad geriau nustatyti aiškiai šiems santykiams taikomą išimtį ir taip išvengti bet kokių abejonių.

83. **Draudimas**. Draudimo (perdraudimo) sutartims Konvencija taikoma nepaisant to, kad jos yra susijusios su kuriais nors 2 dalyje nurodytais santykiais. Faktas, kad atitinkama rizika nepatenka į Konvencijos taikymo sritį, nereiškia, kad Konvencija netaikoma draudimo sutarčiai. Todėl jūra vežamo krovinio draudimui pagal 2 straipsnio 2 dalies f punktą išimtis netaikoma, o atsakomybės už branduolinę žalą draudimui išimtis netaikoma pagal 2 straipsnio 2 dalies i punktą. Ši nuostata aiškiai nurodyta 17 straipsnyje¹¹².

84. **Arbitražas**. 4 dalyje nustatyta arbitražui ir su juo susijusioms byloms taikoma išimtis¹¹³. Tai turėtų būti aiškinama plačiai ir apimti visas bylas, kuriose teismas teikia pagalbą arbitražo procese, pvz., nusprendžiant, ar galioja arbitražo susitarimas; įpareigojant šalis tęsti arbitražo procedūrą arba ją nutraukti; panaikinant, iš dalies keičiant, pripažįstant ar vykdamas arbitražo sprendimus; paskiriant arba atleidžiant arbitrus; nustatant arbitražo vietą arba pratęsiant arbitražo sprendimų priėmimo terminą. Šios nuostatos paskirtis – užtikrinti, kad dabartinė Konvencija nedarytų poveikio galiojantiems dokumentams, kuriais reglamentuojama arbitražo procedūra¹¹⁴.

¹⁰⁶ Taip pat žr. 37 dalį.

¹⁰⁷ Žr. 197 dalį ir toliau.

¹⁰⁸ Byla dėl pažeidimo, kaip ji apibrėžta 2 straipsnio 2 dalies o punkte, taip pat reiškia bylą dėl kompensacijos už veiksmus, atliktus laikotarpiu nuo paskelbimo apie taikomą intelektualinės nuosavybės teisę iki paskelbimo apie intelektualinės nuosavybės teisės registraciją, ieškinius dėl paskelbimo apie nepažeistą teisę, taip pat ieškinius, kurie pareiškiami siekiant nustatyti arba patvirtinti ankstesnio naudotojo teisę naudoti išradimą. Žr. Dvidešimtosios sesijos II komisijos protokolo Nr. 7 39 ir 40 dalis.

¹⁰⁹ Išskirtinės aplinkybės, kuriomis pagal o punktą santykiams, kurie kitais atžvilgiais patektų į Konvencijos taikymo sritį, išimtis taikoma, yra susijusios su atvejais, kai susitarimas dėl teismo sprendimo taikomas pažeidimui, kuris nelaikomas pažeidimu pagal sutartį, arba nėra nustatytas jokiaje kitoje tarp šalių sudarytoje sutartyje, arba kai šalys

sudarė susitarimą dėl teismo sprendimo, susijusį su pažeidimu, kuris jau buvo padarytas ir nebuvo susijęs su jokia tarp šalių sudaryta sutartimi. Tokie susitarimai pasitaiko retai.

¹¹⁰ Tas pats žodžių junginys (išskyrus tik žodinius skirtumus) įtvirtintas 1999 m. preliminarus Konvencijos projekto 12 straipsnio 3 dalyje. P. Nygho ir F. Pocaro pranešime komentaras šiuo klausimu pateikiamas p. 66.

¹¹¹ Pavyzdžiui, reglamento „Briuselis I“ 22 straipsnio 3 dalis.

¹¹² Žr. 221–227 dalis.

¹¹³ Tokia pat nuostata galima rasti 1999 m. preliminarus Konvencijos projekto 1 straipsnio 2 dalies g punkte. P. Nygho ir F. Pocaro pranešime komentaras šiuo klausimu pateikiamas p. 35.

¹¹⁴ Dėl kai kurių sutarčių, kuriomis reglamentuojama arbitražo procedūra, santykio aptarimo ir dėl Konvencijos dėl susitarimų dėl teismo sprendimo žr. A. Schulz „Būsimoji Hagos konvencija dėl susitarimų dėl išimtinio teismo sprendimo

85. **Vyriausybės.** 2 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad byla negali būti laikoma nepatenkančia į Konvencijos taikymo sritį vien dėl to, kad bylos šalis yra valstybė, įskaitant vyriausybę, vyriausybines įstaigas arba valstybės vardu veikiančius asmenis¹¹⁵. Tačiau byla nepateks į Konvencijos taikymo sritį, jeigu bus iškelta pagal susitarimą dėl teismingumo, sudarytą dėl necivilinio arba nekomercinio pobūdžio santykių¹¹⁶. Todėl valdžios institucija turi teisę naudotis Konvencijos teikiamais privalumais ir prisiima su ja susijusius įsipareigojimus, kai sudaro komercinius sandorius, tačiau ne tais atvejais, kai veikia pagal nacionalinius įgaliojimus¹¹⁷. Paprastai galima teigti, kad jeigu valdžios institucija daro tai, ką galėtų daryti paprastas pilietis, tuomet konkretus atvejis tikriausiai yra susijęs su civiliniais ar komerciniais santykiais. Kita vertus, jeigu ji naudojasi vyriausybės suteiktais įgaliojimais, kurie nėra suteikiami paprastiems piliečiams, konkretus atvejis tikriausiai nebus susijęs su civiliniais arba komerciniais santykiais.

86. Du pavyzdžiai padeda paaiškinti šią nuostatą. Jeigu vyriausybės departamentas (ministerija) paskelbia konkursą dėl popieriaus tiekimo dokumentams spausdinti, o sutartis (kurioje įtvirtintas susitarimas dėl teismingumo) skiriama užsienio įmonei, labai tikėtina, kad pagal tą sutartį iškeltai bylai Konvencija bus taikoma. Kita vertus, jeigu į šalį atvykstantis užsienietis pasirašo sutartį (kurioje įtvirtintas susitarimas dėl teismingumo), pagal kurią jis sutinka sumokėti bet kokias baudas (baudžiamąsias sankcijas), kurios jam gali būti skiriamos dėl jo veiklos šioje šalyje, labai tikėtina, kad pagal tą sutartį iškeltai bylai Konvencija nebus taikoma¹¹⁸.

87. **Valstybių imunitetai.** 2 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad Konvencijos nuostatos nedaro poveikio valstybių arba tarptautinių organizacijų privilegijoms ir imunitetams, kurie taikomi joms ir jų nuosavybei¹¹⁹. Priežastis, dėl kurios ši nuostata buvo įtraukta į Konvenciją, buvo susijusi su tuo, kad kai kurie delegatai manė, jog 2 straipsnio 5 dalis gali būti klaidingai aiškinama kaip daranti poveikį šiems santykiams. 2 straipsnio 6 dalies paskirtis – aiškiai nurodyti, kad taip nėra¹²⁰.

88. **Procesinė teisė.** Konvencija nebuvo siekiama daryti poveikio Susitariančiųjų Valstybių procesinei teisei, išskyrus konkrečiai nurodytus atvejus. Be šių išimčių, vidaus procesinė teisė taikoma kaip ir anksčiau, net jeigu byla patenka į Konvencijos taikymo sritį¹²¹. Kitose dalyse pateikiama pavyzdžių, tačiau jie nėra išsamūs.

ir arbitražo“ (angl. *The Future Hague Convention on Exclusive Choice of Court Agreements and Arbitration*), 2005 m. birželio mėn. parengiamasis dokumentas Nr. 32, skirtas 2005 m. birželio mėn. surengtai Dvidešimtajai sesijai.

¹¹⁵ Ši nuostata (išskyrus tik žodinius skirtumus) perimta iš 1999 m. preliminarus Konvencijos projekto 1 straipsnio 3 dalies. P. Nygho ir F. Pocaro pranešime komentaras šiuo klausimu pateikiamas p. 35 ir 36.

¹¹⁶ Žr. 1 straipsnio 1 dalį ir diskusiją 49 dalyje.

¹¹⁷ Žr. Dvidešimosios sesijos II komisijos protokolo Nr. 15 58 dalį.

¹¹⁸ Nagrinėjant tokius klausimus, būtina nepamiršti, kad Konvencijoje vartojama sąvoka „civilinės arba komercinės bylos“ yra savarankiška sąvoka, kuriai jos prasmė pagal nacionalinę teisę ar kitas konvencijas nedaro jokie poveikio.

89. Pagal Konvenciją nereikalaujama, kad Susitariančioji Valstybė leistų naudotis teisių gynimo priemone, kuri nėra prieinama pagal jos teisę, net jeigu jos prašoma vykdyti užsienio teismo sprendimą, kuriame tokia teisių gynimo priemonė buvo nustatyta. Susitariančiosios Valstybės neturi kurti naujų teisių gynimo priemonių tam, kad laikytųsi Konvencijos. Tačiau jos turėtų taikyti vidaus teisėje nustatytas vykdymo priemones, kad užtikrintų kuo geresnį užsienio teismo sprendimo vykdymą.

90. Konvencija nedaro jokio poveikio vidaus teisėje nustatytiems bylos iškėlimo arba kitų veiksmų atlikimo terminams. Pagal susitarimą dėl teismingumo iškelta byla arba byla dėl teismo sprendimo vykdymo pagal tokį susitarimą turi būti iškelta per vidaus teisėje nustatytus terminus. Ta pati taisyklė taikoma tiek materialinės, tiek procesinės teisės terminams.

91. Konvencija nedaro poveikio nacionalinėms taisyklėms dėl galėjimo būti ieškovu arba atsakovu teismo procese. Todėl jeigu pagal prašomosios valstybės teisę teisinio subjektiškumo neturintis subjektas negali bylinėtis, jis negali iškelti bylos pagal Konvenciją, kad įvykdytų teismo sprendimą, net jeigu sprendimą priėmęs teismas manė, kad jis būtų galėjęs iškelti tokią bylą.

92. Pagal nacionalinę teisę nusprendžiama, ar galima paduoti skundą ir pasinaudoti kitomis panašiomis teisių gynimo priemonėmis ir kokiomis aplinkybėmis tai turi būti daroma. Pavyzdžiui: skundai tos pačios valstybės aukštesnės instancijos teismui; prejudiciniai klausimai Europos Bendrijų Teisingumo Teismui prašant išaiškinti Bendrijos teisės, įskaitant konvencijas, kurių Šalis yra Bendrija, nuostatas; prejudiciniai klausimai specializuotam teismui prašant priimti sprendimą konstituciniais klausimais ir prejudiciniai klausimai patentų biurui arba kitai institucijai prašant priimti sprendimą dėl patento galiojimo. Šiuo atveju taikomos nacionalinės įrodinėjimo taisyklės, net ir tais atvejais, kai įrodinėjamas susitarimo dėl teismingumo sudarymo faktas ir tai, ar įvykdyti Konvencijoje nustatyti formos reikalavimai.

3 straipsnis. Susitarimai dėl išimtinio teismingumo

93. **Apibrėžtis: penki reikalavimai.** Išskyrus atvejus, kai valstybė kitaip nurodė pagal 22 straipsnį¹²² pateiktoje deklaracijoje, Konvencija taikoma tik susitarimams dėl išimtinio teismingumo. 3 straipsnio a punkte pateikiama šie reikalavimai: pirma, dvi ar daugiau šalių turi būti sudariusios susitarimą; antra, turi būti tenkinami c punkte

¹¹⁹ Ši nuostata perimta iš 1999 m. preliminarus Konvencijos projekto 1 straipsnio 4 dalies. P. Nygho ir F. Pocaro pranešime komentaras šiuo klausimu pateikiamas p. 36.

¹²⁰ *Ten pat.*

¹²¹ Dėl pripažinimo ir vykdymo ši nuostata aiškiai įtvirtinta 14 straipsnyje, kuriame nustatyta, kad byla dėl teismo sprendimo pripažinimo ir vykdymo nagrinėjama pagal prašomosios valstybės teisę.

¹²² Pagal 22 straipsnį deklaraciją pateikiantys valstybei leidžiama remiantis abipusės principu skyriaus dėl pripažinimo ir vykdymo taikymo sritį praplėsti, kad ji apimtų teismo sprendimus, kuriuos priėmė susitarime dėl neišimtinio teismingumo nurodytas teismas. Žr. 240 dalį ir toliau.

nustatyti formos reikalavimai; trečia, susitarime turi būti nurodyti vienos valstybės teismai, taip pašalinant galimybę kreiptis į visus kitus teismus; ketvirta, nurodytas teismas ar teismai turi būti Susitariančiojoje Valstybėje ir galiausiai nuoroda į teismą ar teismus turi būti pateikiama siekiant išspręsti kilusius arba galinčius kilti ginčus, susijusius su konkrečiais teisiniais santykiais¹²³.

94. **Pirmas reikalavimas.** Susitarimo dėl teismo teisingumo negalima sudaryti vienašališkai: tai turi būti bent dviejų šalių susitarimas. Susitarimo sudarymo faktas paprastai nustatomas pagal pasirinkto teismo valstybės teisę, įkaitant jos teismo teisingumo taisyklę¹²⁴, nors tam tikromis aplinkybėmis veiksnys nustatomas ir pagal kitas teisės sistemas¹²⁵.

95. Tačiau Konvencija iš esmės pradedama taikyti tik jeigu yra susitarimas dėl teismo teisingumo, o tai reiškia, kad yra pagrindiniai faktiniai reikalavimai dėl sutarimo. Jeigu, atsižvelgiant į visus įprastus standartus, taip nėra, teismas turėtų teisę daryti prielaidą, kad Konvencija nėra taikoma, ir šiuo atveju jis neprivalo nagrinėti užsienio teisės.

96. Toliau pateikiamas pavyzdys¹²⁶. X, kuris gyvena Panamoje, nusiunčia neprašytą e. laišką Meksikoje gyvenančiam Y, kuriame pateikia pasiūlymą Y ypač palankiomis sąlygomis. Pasiūlyme yra nustatyta išlyga dėl bylų teismo teisingumo Rauritanijos (įsivaizduojama valstybė) teismui ir nurodoma: „Jeigu neatsakysite į šį laišką per septynias dienas, bus laikoma, kad sutikote su pateiktu pasiūlymu.“ Y e. pašte naudojama brukalų naikinimo programinė įranga ištrina šį e. laišką ir jis jo neperskaito. Po septynių dienų X teigia, kad tarp jo ir Y yra sudarytas susitarimas dėl teismo teisingumo, ir iškelia bylą Rauritanijos teismuose. Jeigu, kitaip nei kiekvienos kitos pasaulio valstybės teisėje, Rauritanijos teisėje būtų nustatyta, kad sutartis buvo sudaryta, o susitarimas dėl teismo teisingumo galiojo, kitos valstybės, įskaitant Meksiką, vis tiek turėtų teisę pripažinti, kad susitarimas dėl teismo teisingumo nebuvo sudarytas.

97. Kai pradinės šalys sutinka sudaryti susitarimą dėl teismo teisingumo, jis gali būti privalomas trečiosioms šalims, kurios nedavė aiškaus sutikimo dėl tokio susitarimo, jeigu jų galimybės iškelti bylą priklauso nuo to, kad jos perėmė vienos iš pradinių šalių teises ir pareigas. Šis klausimas bus sprendžiamas pagal nacionalinę teisę¹²⁷.

98. **Antras reikalavimas.** Jis yra susijęs su susitarimo dėl teismo teisingumo forma. Atitinkamos taisyklės nustatytos c punkte, kuris aptariamas toliau.

99. **Trečias reikalavimas.** Pagal šį reikalavimą susitarimas turi būti išimtinis: susitarime dėl teismo teisingumo turi būti nurodyta¹²⁸, kad vienos valstybės teismai arba vienos valstybės vienas ar daugiau konkrečių teismų turi išimtinę jurisdikciją. Ši nuostata bus plačiau aptarta kartu su b punktu, pagal kurį susitarimas dėl teismo teisingumo laikomas susitarimu dėl išimtinio teismo teisingumo, nebent šalys aiškiai nustatė kitaip¹²⁹.

100. **Ketvirtas reikalavimas.** Konvencija taikoma tik susitarimams dėl bylų teismo teisingumo Susitariančiosios Valstybės teismams: susitarimams, kuriuose nurodomi ne Susitariančiosios Valstybės teismai (arba vienas ar daugiau konkrečių teismų), Konvencijai netaikoma. Pavyzdžiui¹³⁰, tarkime, kad Peru gyvenanti šalis ir Venesueloje gyvenanti šalis sudaro susitarimą dėl teismo teisingumo, kuriame nurodo X valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, teismus. Jeigu Peru pilietis iškelia Venesuelos piliečiui bylą Venesueloje, Venesuelos teismas neprivalės taikyti 6 straipsnio (pagal kurį gali būti reikalaujama sustabdyti arba nutraukti bylą)¹³¹. Jeigu byla iškeliama X valstybės pasirinktame teisme, Peru arba Venesuelos teismams neprivalės pagal Konvenciją pripažinti priimto sprendimo¹³².

101. **Penktas reikalavimas.** Pagal šį reikalavimą teismas turi būti nurodomas siekiant išspręsti kilusius arba galinčius kilti ginčus, susijusius su konkrečiais teisiniais santykiais. Iš šio reikalavimo aiškiai matyti, kad susitarimas dėl teismo teisingumo gali būti susijęs tik su kilusiais ginčais arba gali būti jiems taikomas. Jis taip pat gali būti taikomas būsimiems ginčams, jeigu jie yra susiję su konkrečiais teisiniais santykiais. Susitarimas dėl teismo teisingumo nebūtinai turi būti taikomas tik sutartiniams reikalavimams, bet, pvz., gali apimti su civilinės teisės pažeidimais susijusius reikalavimus, kylančius iš konkrečių santykių. Todėl išlyga dėl teismo teisingumo partnerystės susitarime galėtų būti taikoma partnerystės šalių tarpusavio ieškiniams dėl civilinės teisės pažeidimų. Tai, ar tokia išlyga galėtų konkrečiu atveju, priklauso nuo susitarimo sąlygų.

102. **Susitarimai dėl išimtinio teismo teisingumo.** 3 straipsnio b punkte nustatyta svarbi taisyklė (kurios užuomazgos įtvirtintos a punkto trečiame reikalavime), pagal kurią susitarimas dėl teismo teisingumo, kuriame nurodomi vienos iš Susitariančiųjų Valstybių teismai arba vienas ar daugiau vienos iš Susitariančiųjų Valstybių konkrečių teismų, bus laikomas susitarimu dėl išimtinio

¹²³ Žinoma, susitarimas dėl teismo teisingumo turi galioti ir būti taikomas atitinkamu momentu. Jeigu susitarimas nebegalioja, pvz., todėl, kad šalys susitarė jį nutraukti, toks susitarimas pagal Konvenciją nebelaikomas susitarimu dėl teismo teisingumo.

¹²⁴ 5 straipsnio 1 dalis, 6 straipsnio a punktas ir 9 straipsnio a punktas.

¹²⁵ 6 straipsnio b punkte pateikiama nuoroda į valstybės teismo, į kurį kreipiamasi, teisę, o 9 straipsnio b punkte – į prašomosios valstybės teisę. Todėl veiksniumi taikomos dviejų rūšių teisės sistemos, žr. 150 dalį.

¹²⁶ Būtina nepamiršti, jog visuose šiame pranešime pateiktuose pavyzdžiuose tariama, kad, išskyrus atvejus, kai aiškiai nurodyta kitaip, Konvencija galioja ir kad nurodytos valstybės yra jos šalys; žr. pareiškimą, p. 20.

¹²⁷ Žr. Dvidešimosios sesijos II komisijos protokolo Nr. 2 2–10 dalis. Žr. 142 dalį.

¹²⁸ Paprasčiausia gynyba iš esmės, neprieštaraujant jurisdikcijai, pati savaime nesuteiktų teismui jurisdikcijos pagal Konvenciją, nes tai nereikštų to teismo nurodymo pagal 3 straipsnio sąlygas.

¹²⁹ Žr. 102–104 dalis.

¹³⁰ Būtina nepamiršti, jog visuose šiame pranešime pateiktuose pavyzdžiuose tariama, kad, išskyrus atvejus, kai aiškiai nurodyta kitaip, Konvencija galioja ir kad nurodytos valstybės yra jos šalys; žr. pareiškimą, p. 20.

¹³¹ Tačiau jis gali sustabdyti arba nutraukti bylą pagal nacionalinę teisę.

¹³² Tačiau jos negali to padaryti pagal nacionalinę teisę.

teismo, išskyrus atvejus, kai šalys aiškiai nurodo kitaip¹³³.

103. Pirmasis šios taisyklės elementas yra susijęs su tuo, kad susitarime dėl teismo gali būti nurodomi apskritai Susitariančiosios Valstybės teismai arba vienas ar daugiau vienos Susitariančiosios Valstybės konkrečių teismų. Todėl susitarimas, kuriame nurodomi „Prancūzijos teismai“, laikomas susitarimu dėl išimtinio teismo pagal Konvenciją, net jeigu jame konkrečiai nenurodyta, *kuris* Prancūzijos teismas nagrinės bylą, ir net jeigu juo aiškiai nepanaikinama kitų valstybių teismų jurisdikcija. Tokiu atveju teismas arba teismai, kuriuose galima iškelti bylą, bus nustatomi pagal Prancūzijos teisę¹³⁴. Taikant bet kurią tokią taisyklę ieškovas gali pasirinkti bet kurį Prancūzijos teismą.

104. Susitarimas, kuriame nurodomas konkretus Prancūzijos teismas, pvz., Paryžiaus komercinis teismas, taip pat būtų laikomas susitarimu dėl išimtinio teismo¹³⁵. Tą patį galima pasakyti apie susitarimą, kuriame nurodomi du ar daugiau tos pačios Susitariančiosios Valstybės konkrečių teismų, pvz., Paryžiaus komercinis teismas arba Liono komercinis teismas. Šis susitarimas taip pat būtų laikomas susitarimu dėl išimtinio teismo. Susitarimas, kuriame nurodoma, kad A gali iškelti bylą B tik Paryžiaus komerciniame teisme ir kad B gali iškelti bylą tik Liono komerciniame teisme, pagal Konvenciją taip pat būtų laikomas susitarimu dėl išimtinio teismo, nes juo panaikinama galimybė kreiptis į visų kitų valstybių teismus. Tačiau susitarimas nebūtų laikomas susitarimu dėl išimtinio teismo pagal Konvenciją, jeigu abu teismai būtų skirtingose valstybėse.

105. **Asimetriniai susitarimai.** Kartais susitarimas dėl teismo gali būti išimtinio pobūdžio dėl vienos šalies galimybės iškelti bylą, bet ne dėl kitai šaliai suteikiamos tokios pat galimybės. Dažnai tokiu būdu parengiamos tarptautinės paskolos sutartys. Tokiame susitarime įtvirtintoje išlygoje dėl teismo gali būti nustatyta, kad „kreditore bylą skolininkui gali iškelti tik X valstybės teisme; skolininkas bylą kreditoriui gali iškelti X valstybės teismuose arba bet kurios valstybės, turinčios jurisdikciją pagal savo teisę, teismuose“.

106. Diplomatiniame sesijoje sutarta, jog tam, kad susitarimui būtų taikoma Konvencija, tai turi būti susitarimas dėl išimtinio teismo, nepaisant to, kuri šalis iškelia bylą. Todėl ankstesnėje dalyje nurodytos rūšies susitarimai pagal Konvenciją nėra laikomi susitarimais dėl išimtinio teismo¹³⁶. Tačiau jiems gali būti taikomos Konvencijos taisyklės dėl pripažinimo ir vykdymo, jeigu atitinkamos valstybės pateikė deklaracijas pagal 22 straipsnį¹³⁷.

¹³³ Dėl pirmos nuorodos į Konvenciją išnagrinėtoje byloje žr. *The Hongkong and Shanghai Banking Corporation Limited prieš Yusuf Suveike*, 392 F. 2 priedas, 489 (EDNY 2005).

¹³⁴ Žr. 5 straipsnio 3 dalies b punktą.

¹³⁵ Problemos, kylančios tais atvejais, kai pasirinktas teismas negali nagrinėti bylos pagal vidaus teisę, aptariamos toliau, žr. 135 dalį ir toliau.

¹³⁶ Žr. Dvidešimosios sesijos II komisijos protokolo Nr. 3 2–11 dalis.

107. **Sąvokos „valstybė“ prasmė neunifikuotos teisės sistemoje.** Kai kalbama apie Susitariančiąją Valstybę, kurios skirtinguose teritoriniuose vienetuose Konvencija reglamentuojamiems santykiams taikomos dvi ar daugiau teisės sistemų, žodis „valstybė“ turi įvairią prasmę, pvz., Kanadoje, Kinijoje, Jungtinėje Karalystėje arba Jungtinėse Valstijose. Pagal 25 straipsnį ši sąvoka, kai tinkama, gali reikšti visą valstybę, pvz., Kanadą, Kiniją, Jungtinę Karalystę arba Jungtines Valstijas, arba tos valstybės teritorinį vienetą, pvz., Ontariją, Honkongą, Škotiją arba Naująjį Džersį. Todėl išlyga, kurioje nurodomi Jungtinių Valstijų teismai, ir išlyga, kurioje nurodomi Naujojo Džersio teismai, pagal Konvenciją laikomi susitarimais dėl išimtinio teismo¹³⁸.

108. **Susitarimų dėl išimtinio teismo pavyzdžiai.** 3 straipsnio b punkte nustatyta, kad susitarimas, kuriame nurodomi vienos iš Susitariančiųjų Valstybių teismai arba vienas ar daugiau vienos iš Susitariančiųjų Valstybių konkrečių teismų, yra laikomas susitarimu dėl išimtinio teismo, išskyrus atvejus, kai šalys aiškiai nurodo kitaip. Todėl toliau nurodyti susitarimai turi būti laikomi susitarimais dėl išimtinio teismo¹³⁹:

- „Pagal šią sutartį jurisdikciją nagrinėti bylas turi X valstybės teismai.“
- „Bylos pagal šią sutartį iškeliomos X valstybės teismuose.“

109. **Susitarimų dėl neišimtinio teismo pavyzdžiai.** Toliau nurodyti susitarimai neturėtų būti laikomi susitarimais dėl išimtinio teismo¹⁴⁰:

- „Pagal šią sutartį neišimtinę jurisdikciją nagrinėti bylas turi X valstybės teismai.“
- „Bylos pagal šią sutartį gali būti iškeliomos X valstybės teismuose, tačiau ši nuostata neužkerta kelio pradėti bylą bet kurios kitos valstybės, kuri turi jurisdikciją pagal savo teisę, teismuose.“
- „Bylos pagal šią sutartį gali būti iškeliomos X valstybės A teisme arba Y valstybės B teisme, nesuteikiant galimybės kreiptis į visus kitus teismus.“
- „Byla A gali būti iškeliama tik A gyvenamosios vietos A valstybėje; byla B gali būti iškeliama tik B gyvenamosios vietos B valstybėje.“

110. **Formos reikalavimai.** 3 straipsnio c punkte nustatyti formos reikalavimai. Šie reikalavimai pagal Konvenciją yra būtini ir pakankami: susitarimui dėl

¹³⁷ Žr. 240 dalį ir toliau. Dėl kitų susitarimų, kurie pagal Konvenciją nebūtų laikomi susitarimais dėl išimtinio teismo, pavyzdžių žr. 109 dalį.

¹³⁸ Išlyga, kurioje nurodomi Naujojo Džersio valstijos teismai arba toje valstijoje esantys federaliniai teismai, taip pat būtų laikoma susitarimu dėl išimtinio teismo.

¹³⁹ Šis sąrašas nėra išsamus. Dėl susitarimų dėl neišimtinio teismo pavyzdžių žr. 104 dalį (paskutinį sakinį), 105–106 ir 109 dalis.

¹⁴⁰ Šis sąrašas nėra išsamus.

teisingumo Konvencija netaikoma, jeigu jis neatitinka šių reikalavimų¹⁴¹, tačiau jeigu reikalavimai tenkinami, nacionalinėje teisėje negali būti nustatyti kokie nors papildomi formos reikalavimai. Todėl, pvz., Susitariančiosios Valstybės teismas negali atsisakyti pripažinti galiojančiu susitarimą dėl teisingumo, jeigu:

- jis surašytas užsienio kalba¹⁴²;
- jis surašytas ne specialiu pusjuodžiu šriftu;
- jis surašytas mažu šriftu arba
- jo šalys nepasirašė atskirai nuo pagrindinio susitarimo¹⁴³.

111. 3 straipsnio c punkte nustatyta, kad susitarimas dėl teisingumo turi būti sudarytas arba patvirtintas i) „raštu“ arba ii) „kitomis ryšio priemonėmis, kurias panaudojus informacija tampa prieinama taip, kad ją galima vėliau pasinaudoti“.

112. Jeigu susitarimas yra rašytinis, jo galiojimas formos požiūriu nepriklauso nuo jo pasirašymo, nors dėl parašo nebuvimo gali būti sudėtingiau įrodyti susitarimo sudarymo faktą. Kitos galimos formos paskirtis – suteikti galimybę sudaryti susitarimą elektroninėmis duomenų perdavimo arba saugojimo priemonėmis. Tai yra visos įprastos priemonės, jeigu su duomenimis galima susipažinti taip, kad ateityje būtų galima jais remtis arba juos suprasti. Tai, pvz., yra e. paštas ir faksas¹⁴⁴.

113. Susitarimas turi būti sudarytas viena arba keliomis iš šių formų arba turi būti šiomis formomis patvirtintas. Konferencijoje angliško teksto žodžių junginys „patvirtinti rašytiniais įrodymais“ atmetas ir vietoj jo pavartotas žodžių junginys „patvirtintas raštu“, kadangi vartojant junginį „patvirtinti rašytiniais įrodymais“ gali susidaryti įspūdis, jog 3 straipsnio c punkte nustatyta įrodinėjimo taisyklė. Lygiai taip pat Konferencijoje atmetas prancūziško teksto žodžių junginys „confirmé par écrit“ ir vietoj jo pavartotas žodžių junginys „documenté par écrit“, kadangi vartojant junginį „confirmé par écrit“ gali susidaryti įspūdis, jog taisyklėje pateikiama nuoroda į su ketinimu susijusį elementą.

114. Jeigu susitarimas buvo žodinis ir viena šalis jį užrašė, visiškai nesvarbu, ar susitarimas buvo naudingas būtent tai šaliai, pvz., todėl, kad pasirinktas teismas buvo jos valstybėje. Tačiau visais atvejais sudarant pradinį žodinį susitarimą turi būti abiejų šalių sutikimas.

115. 3 straipsnio d punkte nustatyta, kad susitarimas dėl išimtinio teisingumo, kuris yra sutarties dalis, turi būti laikomas susitarimu, nepriklausomu nuo kitų sutarties sąlygų. Atitinkamai susitarimo dėl išimtinio teisingumo negalima ginčyti remiantis vien tuo, kad sutartis, kurios dalis yra susitarimas, negalioja: susitarimo dėl teisingumo galiojimas turi būti nustatomas atskirai pagal Konvencijoje išdėstytus kriterijus¹⁴⁵. Todėl nurodytas teismas gali nuspręsti, kad sutartis negalioja, tačiau nepanaikindamas susitarimo dėl teisingumo galiojimo. Žinoma, kita vertus, pagrindą, kuriuo remiantis sutartis laikoma negaliojančia, analogiškai galima taikyti susitarimui dėl teisingumo: visa tai priklauso nuo aplinkybių ir taikytinos teisės.

4 straipsnis. Kitos apibrėžtys

116. **Teismo sprendimas.** 4 straipsnyje įtvirtintos dvi papildomos apibrėžtys. Pirmą apibrėžtį – teismo sprendimas (4 straipsnio 1 dalis). Ši apibrėžtis gana plačiai apibrėžta, kad apimtų bet kokią sprendimą dėl bylos esmės, nepaisant to, kaip jis vadinamas, įskaitant teismo sprendimą už akių¹⁴⁶. Ji netaikoma procesinei nutarčiai, tačiau apima nutartį dėl žyminio mokesčio ar išlaidų apmokėjimo (net jeigu ją priėmė teismo pareigūnas, o ne teisėjas), jeigu ji susijusi su teismo sprendimu, kurį galima pripažinti arba vykdyti pagal Konvenciją. Ši apibrėžtis netaikoma sprendimui taikyti laikinąją priemonę (laikinasias ir apsaugos priemones), nes jis nėra susijęs su sprendimu dėl bylos esmės¹⁴⁷.

117. **Buveinė.** 4 straipsnio 2 dalyje pateikiama sąvokos „buveinė“ apibrėžtis, kai ji yra susijusi su subjektu arba asmeniu, išskyrus fizinį asmenį. Šią apibrėžtį visų pirma siekiama taikyti įmonėms ir ji bus aiškinama remiantis šiuo pagrindu¹⁴⁸.

118. Buveinės sąvoka yra svarbi taikant 1 straipsnio 2 dalį (sąvokos „tarptautinė“ byla apibrėžtis jurisdikcijai nustatyti), 20 straipsnį (tam tikros pripažinimo ir vykdymo išimtys) ir 26 straipsnį (ryšiai su kitais tarptautinės teisės aktais). Ji taip pat gali būti svarbi taikant 19 straipsnį.

119. Problema, su kuria susidurta diplomatinėje sesijoje apibrėžiant subjektą, išskyrus fizinius asmenis, buveinę, buvo susijusi su įvairių bendrosios teisės ir civilinės teisės šalyse, taip pat kitose civilinės teisės šalyse vartojamų sąvokų suderinimu¹⁴⁹.

¹⁴¹ Kai kurių Susitariančiųjų Valstybių teisėje gali būti nustatyti ne tokie griežti susitarimams dėl teisingumo taikomi formos reikalavimai. Joje gali būti apskritai nenustatyti jokie formos reikalavimai. Konvencija neužkertamas kelias tokios valstybės teismui pripažinti galiojančiais susitarimus dėl teisingumo, kurie galioja pagal jos teisę, net jeigu jie neatitinka 3 straipsnio c punkte nustatytų reikalavimų. Pavyzdžiui, jeigu susitarimas dėl teisingumo galioja pagal pasirinkto teismo nacionalinę teisę, tas teismas gali nagrinėti byla, net jeigu 3 straipsnio c punkte nustatyti formos reikalavimai nėra tenkinami. Tačiau kitų Susitariančiųjų Valstybių teismams neprivalėtų pagal Konvencijos 6 straipsnį atsisakyti nagrinėti byla, kuriai taikomas toks susitarimas dėl teisingumo, be to, jie taip pat nebūtų įpareigoti pagal Konvencijos 8 straipsnį pripažinti ir vykdyti teismo sprendimą.

¹⁴² Jeigu vis dar yra sutikimas.

¹⁴³ Kai kuriose teisės sistemose šie reikalavimai gali būti nustatyti vidaus teisėje.

¹⁴⁴ Šios nuostatos formuluotės šaltinis – JT tarptautinės prekybos teisės komisijos (UNCITRAL) 1996 m. taisyklių dėl elektroninės prekybos 6 straipsnio 1 dalis.

¹⁴⁵ Žr. 5 straipsnio 1 dalį, 6 ir 9 straipsnius.

¹⁴⁶ Tai reikštų patentų biuro, kuris vykdo kvaziteismines funkcijas, sprendimą.

¹⁴⁷ Dėl laikinųjų priemonių žr. 7 straipsnį.

¹⁴⁸ Valstybės arba valstybės įgaliojimų ribos apibūdinamos pasitelkiant tik tos valstybės teritorijos sąvoką.

¹⁴⁹ Dėl lyginamosios diskusijos šiais klausimais žr. S. Rammeloo „Įmonių statusas pagal tarptautinę privatinę teisę“ (angl. *Corporations in Private International Law*), Oxford University Press, 2001, 4 ir 5 skyrius.

120. Bendrojoje teisėje įmonės įsteigimo vietos teisė tradiciškai laikoma svarbia, sprendžiant su įmonės vidaus reikalais susijusius klausimus¹⁵⁰. Pagal šią teisės sistemą įmonė yra įsteigiama ir įgyja teisinį subjektiškumą. Tačiau nustatant jurisdikciją pagrindinė verslo vieta ir jos centrinės administracijos vieta taip pat yra svarbi¹⁵¹. Pastaroji yra susijusi su įmonės administraciniu centru, t. y. vieta, kurioje priimami svarbiausi sprendimai. Pagrindinė verslo vieta yra įmonės ekonominės veiklos centras. Nors paprastai tai yra ta pati vieta, jos gali būti skirtingos. Pavyzdžiui, kasybos įmonė, kurios buveinė (centrinė administracija) yra Londone, kasybos veiklą gali vykdyti Namibijoje (pagrindinėje verslo vietoje). Kadangi visos trys sąvokos bendrojoje teisėje yra svarbios, Konvencijoje nustatyta, kad įmonės buveinė yra visose trijose vietose.

121. Nors pagal kai kurias civilinės teisės sistemas įmonės įsteigimo vietos teisė laikoma įmonės, kaip juridinio asmens, teise¹⁵², pagal vyraujančią požiūrį pirmenybė teikiama „įmonės buveinės“ (*siège social*) teisei. Įmonės buveinės vieta taip pat laikoma įmonės nuolatine buveinės vieta. Tačiau nustatant įmonės buveinę vadovaujamosi dviem požiūriais. Pagal pirmą požiūrį nagrinėjamas įmonės steigimo teisinis dokumentas (įmonės *statut*). Jame bus nurodyta įmonės buveinės vieta. Tokiu būdu nustatoma įmonės buveinės vieta vadinama *siège statutaire*.

122. Tačiau *siège statutaire* nebūtinai gali būti faktinė įmonės buveinė. Pagal antrą požiūrį reikėtų išsiaiškinti faktinę vietą, kurioje yra įmonės centrinė administracija, kartais ji vadinama *siège réel*. Tai yra susiję su bendrojoje teisėje vartojama centrinės administracijos vietos samprata.

123. Todėl, siekiant aptarti visus aspektus, buvo būtina įtraukti sąvoką *siège statutaire*, kuri reiškia registruotą buveinę. Tačiau ši sąvoka reiškia ne įmonės buveinę, nustatytą kai kuriuose įstatymuose (teisės aktuose)¹⁵³, bet *statut* (dokumente, kuriame nustatyta įmonės struktūra, pvz., įstatuose) nustatytą buveinę. Bendrojoje teisėje panašiausia sąvoka yra „registruota buveinė“¹⁵⁴. Praktiškai valstybė, kurioje yra įmonės registruota buveinė, beveik

visada bus valstybė, pagal kurios teisę ji buvo įsteigta arba suformuota, o valstybė, kurioje yra jos centrinė administracija, paprastai bus ta, kurioje yra įmonės pagrindinė verslo vieta. Kita vertus, nėra neįprasta, kai įmonė yra įsteigta vienoje valstybėje, pvz., Panamoje, o jos centrinė administracija ir pagrindinė verslo vieta yra kitoje.

5 straipsnis. Pasirinkto teismo jurisdikcija

124. 5 straipsnis yra viena pagrindinių Konvencijos nuostatų. Susitarimas dėl teismoingumo nebūtų labai naudingas, jeigu pasirinktas teismas nenagrinėtų jame iškeltos bylos. Dėl šios priežasties 5 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad susitarime dėl išimtinio teismoingumo nurodytas teismas turi jurisdikciją spręsti ginčą, kuriam taikomas susitarimas dėl teismoingumo, išskyrus atvejus, kai susitarimas pagal nurodyto teismo valstybės teisę yra niekinis. 5 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad pasirinktas teismas negali atsisakyti įgyvendinti jurisdikcijos remdamasis tuo, kad ginčą turėtų spręsti kitos valstybės teismas^{155, 156}.

125. **Susitarimas yra niekinis.** Nuostata dėl niekinio susitarimo yra vienintelė visuotinai taikoma taisyklė, pagal kurią pasirinktas teismas privalo nagrinėti bylą, išimtis¹⁵⁷. Klausimą, ar susitarimas pagal pasirinkto teismo valstybės teisę yra niekinis, sprendžiamas pagal pasirinkto teismo valstybės teisę. Žodžių junginys „valstybės teisė“ taip pat reiškia tos valstybės teismoingumo taisyklę¹⁵⁸. Todėl jeigu pasirinktas teismas mano, kad pagal jam taikomas teismoingumo taisyklę turėtų būti taikoma kitos valstybės teisė, bus taikoma ta teisė. Taip, pvz., galėtų atsitikti tais atvejais, kai pagal pasirinkto teismo teismoingumo taisyklę susitarimo dėl teismoingumo galiojimo klausimas sprendžiamas pagal visai sutarčiai taikomą teisę, pvz., šalių išlygoje dėl teismoingumo nurodytą teisę.

126. Nuostata dėl niekinio susitarimo taikoma tik esminiams (o ne formos) negaliojimo pagrindams. Šia nuostata visų pirma siekiama pateikti nuorodas į visuotinai pripažintus pagrindus, pvz., apgaulę, suklydimą, neteisingą aiškinimą, prievartą ir neveiksmumą¹⁵⁹. Ji netaikoma 3

¹⁵⁰ Dėl Anglijos žr. A. Dicey, J. Morris ir L. Collins „Įstatymų kolizija“ (angl. *The Conflict of Laws*), 14 leid., parengė L. Collins ir specialistai redaktoriai, *Sweet and Maxwell*, Londonas, 2006, 160 taisyklės 1 dalis ir 161 taisyklė (p. 1335–1344); dėl Jungtinių Amerikos Valstijų žr. *First National City Bank prieš Banco Para El Comercio Exterior de Cuba*, 462 U.S. 611, 621; 103 S. Ct. 2591; 77, 2-as ribotas leidimas, 46 (1983).

¹⁵¹ Dėl Anglijos teisės žr. A. Dicey, J. Morris ir L. Collins „Įstatymų kolizija“ (angl. *The Conflict of Laws*), 14 leid., parengė L. Collins ir specialistai redaktoriai, *Sweet and Maxwell*, Londonas, 2006, 160 taisyklės 2 dalis (p. 1336).

¹⁵² Pavyzdžiui, Japonija ir Nyderlandai.

¹⁵³ Žodžio „statutas“ (angl. *statute*) atitikmuo prancūzų kalboje – *loi*.

¹⁵⁴ Dėl Jungtinės Karalystės ir Airijos žr. reglamento „Briuselis I“ 60 straipsnio 2 dalį.

¹⁵⁵ Reikalavimas nagrinėti bylą nebus pažeistas, jeigu teismas atsisakys jurisdikcijos remdamasis tuo, kad ginčą turėtų spręsti arbitras.

¹⁵⁶ Ankstesniuose Konvencijos projektuose, visų pirma tuose, kurie buvo naudojami darbe. 2005 m. dokumente Nr. 1 buvo nurodyta, kad tuometiniame 6 straipsnyje, jeigu tai buvo nustatyta vidaus teisėje, pasirinktam teismui buvo

leidžiama (tačiau jis nebuvo įpareigojamas) sustabdyti arba nutraukti nagrinėjamą bylą iki iš registracijos valstybės teismo bus gautas sprendimas dėl intelektinės nuosavybės teisės galiojimo. (Nuostata buvo daug sudėtingesnė nei dabartinė, be to, buvo parengtos įvairios jos redakcijos, tačiau šioje dalyje perteikiama šios nuostatos esmė.) Ši nuostata buvo išbraukta ne dėl pasikeitusių politinių aplinkybių, o todėl, kad manyta, jog ji nereikalinga. Diplomatinėje sesijoje šį klausimą prašyta paaiškinti aiškinamajame pranešime; Dvidešimtosios sesijos II komisijos protokolai: protokolo Nr. 20 29 ir 30 dalys ir protokolo Nr. 24 19, 20 ir kitos dalys.

¹⁵⁷ Dėl kitos išimties, kuri taikoma specialiais atvejais, žr. 19 straipsnį.

¹⁵⁸ Jeigu tokio tikslo nebūtų buvę, tekste būtų vartojamas žodžių junginys „valstybės vidaus teisė“.

¹⁵⁹ Veiksnumas taip pat gali reikšti viešųjų įstaigų galėjimą sudaryti susitarimus dėl teismoingumo. 6 straipsnio b punkte ir 9 straipsnio b punkte veiksnumo nebuvimas aptiriamas atskirai, nes buvo manoma, kad turėtų būti taikoma teismo, į kurį kreipiamasi, ir pasirinkto teismo teisė; žr. 150 dalį. Kita vertus, 5 straipsnyje nustatyta, kad pasirinktas teismas yra teismas, į kurį kreipiamasi; todėl šių aspektų nereikia nagrinėti atskirai.

straipsnio c punkte nustatytiems formos reikalavimams, kuriais apibūdinami susitarimai dėl teisingumo, kuriems taikoma Konvencija, ir nesusižvelnina jų, taip pat nepaliekama galimybės nacionalinėje teisėje nustatyti papildomų formos reikalavimų.

127. **Jurisdikcijos atsisakymas.** 5 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad pasirinktas teismas negali atsisakyti įgyvendinti jurisdikcijos remdamasis tuo, kad ginčą turėtų spręsti kitos valstybės teismas. Šia nuostata sugriežtinamas 5 straipsnio 1 dalyje nustatytas įpareigojimas. Tačiau 5 straipsnio 2 dalis taikoma tik kitos, o ne tos pačios valstybės teismui¹⁶⁰.

128. **Sąvokos „valstybė“ prasmė pagal 5 straipsnio 2 dalį.** Kokia yra sąvokos „valstybė“ prasmė šiomis aplinkybėmis? Jeigu valstybėje galioja viena teisės sistema, tuomet problemų nekyla. Kita vertus, jeigu valstybę (pvz., Jungtines Amerikos Valstijas, Kanadą arba Jungtinę Karalystę) sudaro įvairios teritorijos, kuriose galioja skirtingos teisės sistemos, tuomet atsakymas nėra toks aiškus. Pagal Konvencijos 25 straipsnio 1 dalies c punktą nuoroda į „valstybės teismą arba teismus“, kai tinkama, reiškia atitinkamo teritorinio vieneto teismą arba teismus¹⁶¹. Vadinas, galima daryti išvadą, kad 5 straipsnio 2 dalyje pateikiama nuoroda į „valstybės teismą arba teismus“, jeigu tai yra pagrįsta, gali būti suprantama kaip reiškianti kito teritorinio vieneto teismą.

129. Kada tinka nurodyti valstybės teritorinį vienetą? Tai galėtų priklausyti nuo įvairių veiksnių, įskaitant didesnio subjekto (pvz., Jungtinės Karalystės) ir mažesnių teritorinių vienetų (pvz., Anglijos ir Škotijos) santykių pagal atitinkamos valstybės teisę, tačiau, atsižvelgiant į 5 straipsnį, svarbiausias veiksnys tikriausiai yra susitarimas dėl teisingumo. Jeigu jame nurodomi Anglijos teismai, Anglija tikriausiai bus susijęs teritorinis vienetas, o 5 straipsnio 2 dalimi Anglijos teismams būtų uždrausta atsisakyti jurisdikcijos Škotijos teismų naudai: Škotija šiuo tikslu būtų laikoma kita valstybe. Kita vertus, jeigu susitarime dėl teisingumo nurodomi Jungtinės Karalystės teismai, „valstybė“ tikriausiai reikštų Jungtinę Karalystę, o

Anglijos teismui pagal 5 straipsnio 2 dalį nebūtų uždrausta atsisakyti jurisdikcijos Škotijos teismo naudai.

130. Jeigu kalbama apie Jungtines Amerikos Valstijas, požiūris galėtų priklausyti nuo to, ar pasirinktas teismas buvo valstijos¹⁶², ar federalinis teismas. Jeigu susitarime dėl teisingumo nurodyti Niujorko valstijos teismai, žodis „valstybė“ pagal 5 straipsnio 2 dalį tikriausiai reikštų Niujorko valstiją, o ne Jungtines Amerikos Valstijas, be to, tokiu atveju Niujorko teismui pagal 5 straipsnio 2 dalį būtų draudžiama atsisakyti jurisdikcijos kito, pvz., Naujojo Džersio, teismo naudai.

131. Jeigu susitarime buvo nurodyti Jungtinių Valstijų teismai, 5 straipsnio 2 dalimi nebūtų panaikinta galimybė perduoti bylą kitos Jungtinių Valstijų valstijos federaliniam teismui, nes sąvoka „valstybė“ tikriausiai reikštų Jungtines Amerikos Valstijas¹⁶³. Ta pati taisyklė būtų taikoma ir tais atvejais, jeigu būtų nurodytas konkretus federalinis teismas, pvz., Niujorko Pietų apygardos federalinis teismas. Šiuo atveju „valstybė“ taip pat reikštų Jungtines Amerikos Valstijas; todėl 5 straipsnio 2 dalimi nebūtų panaikinama galimybė perduoti bylą kitos Jungtinių Amerikos Valstijų valstijos teismui¹⁶⁴.

132. **Forum non conveniens.** Galioja dvi teisinės doktrinos, kuriomis remdamasis teismas gali manyti, kad ginčas turėtų būti nagrinėjamas kitoje valstybėje. Pirmoji doktrina – *forum non conveniens*¹⁶⁵. Šią doktriną iš esmės taiko bendrosios teisės šalys¹⁶⁶. Jos tikslus apibrėžimas įvairiose šalyse yra skirtingas, tačiau iš esmės galima teigti, kad pagal šią doktriną jurisdikciją turinčiam teismui leidžiama atsisakyti nagrinėti (sustabdyti) arba nutraukti bylą, jeigu jis mano, kad bylą geriau išnagrinėtų kitas teismas¹⁶⁷. Sprendimą atsisakyti nagrinėti bylą arba ją sustabdyti teismas priima savo nuožiūra, įvertinęs visas su konkrečia byla susijusias aplinkybes. Ši doktrina taikoma nepaisant to, ar byla buvo pradėta kitame teisme (nors tai yra aplinkybė, į kurią galima atsižvelgti).

133. **Lis pendens.** Antroji doktrina – *lis pendens*. Šią doktriną dažniausiai taiko civilinės teisės šalys. Pagal ją reikalaujama, kad teismas atsisakytų nagrinėti (sustabdytų)

¹⁶⁰ Dėl bylų perdavimo tos pačios valstybės teismams žr. 5 straipsnio 3 dalies b punktą, kuris aptartas 139 dalyje.

¹⁶¹ Dėl pozicijos regioninių ekonominės integracijos organizacijų, pvz., Europos bendrijos, atžvilgiu žr. 29 straipsnio 4 dalį.

¹⁶² Reikėtų nepamiršti, kad Konvencijoje ir šiame pranešime sąvoka „valstija“ reiškia federacinės valstybės teritorinį vienetą (pvz., Jungtinių Amerikos Valstijų valstiją); sąvoka „valstybė“ reiškia valstybę tarptautine prasme.

¹⁶³ Priimtas teismo sprendimas gali būti pripažįstamas ir vykdomas pagal Konvenciją, nes tai būtų susitarime dėl teisingumo nurodyto teismo priimtas sprendimas; žr. 8 straipsnio 1 dalį.

¹⁶⁴ Tačiau reikėtų „tinkamai atsižvelgti“ į šalių pasirinkimą, žr. 5 straipsnio 3 dalies b punktą. Dėl galimybės pripažinti priimtą teismo sprendimą pagal Konvenciją žr. 8 straipsnio 5 dalį.

¹⁶⁵ Žr. J. Fawcett (red.) „Jurisdikcijos atsisakymas pagal tarptautinę privatinę teisę“ (angl. *Declining Jurisdiction in Private International Law*), Clarendon Press, Oksfordas, 1995.

¹⁶⁶ Ji faktiškai atsirado Škotijoje, mišrioje bendrosios ir civilinės teisės šalyje. Ji šiandien vis dar taikoma Škotijoje ir galioja civilinės teisės teritorijose, pvz., Kvebeke. Dėl šios doktrinos ir kitų įstatyme nustatytų panašių doktrinų

taikymo išlygoms dėl teisingumo žr. A. Schulz „Bylų perdavimo federalinėse sistemose mechanizmai“ (angl. *Mechanisms for the Transfer of Cases within Federal Systems*), 2003 m. spalio mėn. parengiamasis dokumentas Nr. 23, skirtas 2003 m. gruodžio mėn. posėdžiavusiai Specialiajai komisijai.

¹⁶⁷ Dėl formulotės Anglijos teisėje žr. A. Dicey, J. Morris ir L. Collins „Įstatymų kolizija“ (angl. *The Conflict of Laws*), 14 leid., parengė L. Collins ir specialistai redaktoriai, Sweet and Maxwell, Londonas, 2006 m., 31 taisyklės 2 dalis (p. 461); dėl formulotės Jungtinės Amerikos Valstijose žr. Amerikos teisės institutas, „Antrasis teisės normų dėl įstatymų kolizijos sąvadas“ (angl. *Second Restatement on Conflict of Laws*), The American Law Institute Publishers, St Paul, Minnesota, 1971, 84 dalis. Dėl išsamesnės diskusijos dėl *forum non conveniens*, visų pirma atsižvelgiant į jos poveikį susitarimams dėl teisingumo, žr. R. Brand „Jurisdikcijos pasirinkimas ir panaikinimas JAV teismuose: vienas pasaulinės Konvencijos dėl teisingumo loginis pagrindas“ (angl. *Forum Selection and Forum Rejection in US Courts: One Rationale for a Global Choice of Court Convention*), J. Fawcett (red.), *Reform and Development of Private International Law: Essays in Honour of Sir Peter North*, Oxford University Press, 2002, p. 51.

arba nutrauktą bylą, jeigu kitame teisme pirmiau buvo iškelta byla tuo pačiu pagrindu ir tarp tų pačių šalių¹⁶⁸. Šio sprendimo teismas nepriima savo nuožiūra, jis nėra susijęs su svarbių aplinkybių įvertinimu siekiant nustatyti teismą, kuris geriau išnagrinėtų bylą, ir taikomas tik tais atvejais, kai byla buvo pradėta kitame teisme.

134. 5 straipsnio 2 dalimi panaikinama galimybė remtis bet kuria iš šių doktrinų, jeigu teismas, kurio naudai būtų atsisakyta nagrinėti bylą arba ją nutraukti, yra kitoje valstybėje, nes pagal abi šias doktrinas teismas turėtų atsisakyti įgyvendinti jurisdikciją „remdamasis tuo, kad ginčą turėtų spręsti kitos valstybės teismas“.

135. **Dalykinis teisingumas.** 5 straipsnio 3 dalies a punkte nustatyta, kad 5 straipsnis nedaro poveikio vidaus taisyklėms dėl dalykinio teisingumo arba ieškinio verte pagrįstoms jurisdikcijos taisyklėms. Žodžių junginys „dalykinis teisingumas“ gali turėti įvairias prasmes. Šiuo atveju ji reiškia jurisdikcijos padalijimą įvairiems tos pačios valstybės teismams remiantis ginčo dalyku. Ji yra susijusi ne su sprendimu, kurie valstybės teismai nagrinės bylą, bet su klausimu, kokios rūšies tos valstybės teismai ją nagrinės. Pavyzdžiui, bylas dėl santuokos nutraukimo, mokesčių arba patentų gali nagrinėti specializuoti teismai. Todėl specializuotas mokesčių teismas neturės dalykinio teisingumo nagrinėti bylą dėl sutarties pažeidimo. Taigi, net jeigu šalys sudarė susitarimą dėl išimtinio teisingumo, kuriame nurodė tokį teismą, jis pagal Konvenciją neturėtų pareigos nagrinėti bylą.

136. Kai kuriose federacinėse valstybėse, pvz., Australijoje, Kanadoje ir Jungtinėse Amerikos Valstijose, dalykinis teisingumas taip pat gali reikšti jurisdikcijos padalijimą valstijos ir federaliniams teismams¹⁶⁹. Paprastai galima teigti, kad valstijos teismai turi dalykinį teisingumą visose bylose, išskyrus atvejus, kai pagal specialią taisyklę tokia jų jurisdikcija panaikinama. Kita vertus, federaliniai teismai turi jurisdikciją tik jeigu jiems jurisdikcija suteikiama pagal specialią taisyklę. Šalys negali panaikinti šių taisyklių. Jeigu dalykinio teisingumo nėra, federalinis teismas negali nagrinėti bylos, net jeigu šalys perduoda ją nagrinėti tokiam teismui.

137. Kai kuriose šalyse tam tikri teismai turi jurisdikciją tik jeigu ieškinio suma yra didesnė arba mažesnė už konkrečią sumą. Kadangi ši taisyklė yra susijusi su jurisdikcijos paskirstymu konkrečioje valstybėje, laikoma, kad tai yra dalykinio teisingumo klausimas, kaip aprašyta

pirmiau. Tačiau kai kuriose valstybėse tokie terminai nevartojami; todėl 5 straipsnio 3 dalies a punkte pateikiama konkreti nuoroda į ieškinio verte pagrįstą jurisdikciją. Ankstesnėje dalyje pateikti komentarai dėl dalykinio teisingumo šiuo atveju taip pat taikomi.

138. **Vidaus procesinės taisyklės.** Kaip minėta pirmiau¹⁷⁰, Konvencija nesiekia daryti poveikio vidaus procesinėms taisyklėms (įskaitant teismo nustatytas taisykles), kurios nėra susijusios su tarptautine jurisdikcija arba užsienio teismo sprendimų pripažinimu arba vykdymu. Remiantis kai kuriomis iš šių taisyklių, teismui tam tikromis aplinkybėmis gali būti draudžiama nagrinėti bylas. Dalykinio teisingumo taisyklės yra tik vienas pavyzdys. Kiti pavyzdžiai: taisyklės, kuriomis tam tikroms šalims (pvz., priešojungininkams karo metu) neleidžiama iškelti bylų; taisyklės, kuriomis neleidžiama iškelti tam tikrų bylų tam tikroms šalims (pvz., taisyklės dėl valstybės / suvereno imuniteto¹⁷¹); taisyklės, kuriomis teismams neleidžiama nagrinėti tam tikrų ginčų (pvz., Jungtinėse Amerikos Valstijose taikoma valstybės akto doktrina); taisyklės, pagal kurias reikalaujama, kad bylos būtų iškeltos per tam tikrą terminą (nepaisant to, ar tai procesinės, ar materialinės teisės terminas), ir taisyklės dėl procesinio veiksnio (pvz., taisyklės, pagal kurias teisinio subjektiškumo neturintis subjektas negali pradėti teismo proceso). Kai kurie iš šių klausimų aiškiai minimi Konvencijoje¹⁷²; kiti klausimai neminimi. Tačiau net jeigu apie juos nėra aiškiai užsiminta (neįmanoma aptarti visų klausimų), tai nereiškia, kad 5 straipsnis turėtų daryti poveikį toms kitoms procesinėms taisyklėms.

139. **Vidinis jurisdikcijos pasiskirstymas.** 5 straipsnio 3 dalies b punkte nustatyta, kad 5 straipsnio 1 ir 2 dalys nedaro „poveikio taisyklėms dėl vidinio jurisdikcijos pasiskirstymo tarp Susitariančiosios Valstybės teismų“¹⁷³. Jeigu šalys nenurodo jokio konkretaus teismo, jeigu, pvz., susitarime dėl teisingumo paprasčiausiai nurodomi Nyderlandų teismai arba Naujojo Džersio valstijos teismai, nėra jokios priežasties, dėl kurios neturėtų būti taikomos įprastos taisyklės dėl vidinio jurisdikcijos pasiskirstymo¹⁷⁴.

140. **Konkretus teismas.** Net jeigu šalys nurodo konkretų teismą, pvz., Niujorko Pietų apygardos federalinį teismą¹⁷⁵ arba Tokijo apygardos teismą, nacionalinės taisyklės dėl vidinio jurisdikcijos pasiskirstymo vis tiek taikomos. Tačiau šiai taisyklei taikomas paskutinis b punkto sakiny, kuris yra svarbus tais atvejais, kai teismas turi diskreciją nuspręsti, ar turėtų perduoti bylą¹⁷⁶. Pagal tą

¹⁶⁸ Žr., pvz., reglamento „Briuselis I“ 27 straipsnį, kuriame reikalaujama, kad bet kuris teismas, išskyrus teismą, į kurį kreiptasi pirmiausia, atsisakytų nagrinėti bylą savo iniciatyva ir atsisakytų jurisdikcijos, jeigu nustatoma teismo, į kurį buvo kreiptasi pirmiausia, jurisdikcija.

¹⁶⁹ Dėl išsamios diskusijos apie federalinę ir valstijų jurisdikciją Australijoje, Kanadoje ir Jungtinėse Amerikos Valstijose žr. A. Schulz „Bylų perdavimo federalinėse sistemose mechanizmai“ (angl. *Mechanisms for the Transfer of Cases within Federal Systems*), 2003 m. spalio mėn. parengiamasis dokumentas Nr. 23.

¹⁷⁰ 88–92 dalys.

¹⁷¹ Žr. 2 straipsnio 6 dalį.

¹⁷² Žr., pvz., 2 straipsnio 6 dalį.

¹⁷³ Neabejotina, kad 5 straipsnio 3 dalies b punktas taip pat taikomas tais atvejais, kai byla perduodama iš vienoje vietoje posėdžiaujančio teismo į kitoje vietoje posėdžiaujančią tą patį

teismą. Taip gali būti tam tikrose šalyse, pvz., Kanadoje ir Australijoje.

¹⁷⁴ Dėl susitarimo dėl išimtinio teisingumo poveikio įvairių bylų, nagrinėjamų pagal Jungtinių Valstijų teisę iki Konvencijos įsigaliojimo, perdavimo iš valstijos teismo į federalinį teismą žr. *Dixon prieš TSE International Inc.*, 330 F., 3-ias leid., 396 (5-a teismo apygarda, 2003); *Roberts & Schaefer Co. prieš Merit Contracting, Inc.*, 99 F., 3-ias leid., 248 (7-a teismo apygarda, 1996).

¹⁷⁵ Žr. 136 dalį.

¹⁷⁶ 5 straipsnio 3 dalyje ir 8 straipsnio 5 dalyje vartojama sąvoka „bylos perdavimas“ turi vienodą prasmę: joje neatspindi kurioje nors nacionalinėje teisės sistemoje vartojami terminai. Ji taikoma tais atvejais, kai viename teisme pradėta byla perduodama kitam teismui. Taip gali atsitikti teismui, į kurį buvo kreiptasi pirmiausia, priėmus nutartį (pvz., sąvoka „bylos perdavimas“, vartojama

nuostatą reikalaujama, kad pasirinktas teismas tinkamai atsižvelgtų į šalių pasirinkimą: tais atvejais, kai šalys pasirinko konkretų teismą, teismas neturėtų taip paprastai panaikinti jų pasirinkimo¹⁷⁷.

6 straipsnis. Teismo, kurio šalys nepasirinko, pareigos

141. 6 straipsnis yra antroji pagrindinė Konvencijos nuostata. Kaip ir kitos nuostatos, ji taikoma tik tais atvejais, kai yra sudarytas susitarimas dėl išimtinio teismo ir tik jeigu pasirinktas teismas yra Susitariančiojoje Valstybėje¹⁷⁸. Ji skirta Susitariančiųjų Valstybių teismams, išskyrus pasirinktą teismą, ir pagal ją reikalaujama, kad tie teismai (išskyrus tam tikras konkrečias aplinkybes) nenagrinėtų bylos, t. y. sustabdytų arba nutrauktų bylą, net jeigu jie turi jurisdikciją pagal savo nacionalinę teisę. Ši pareiga yra esminė, jeigu turi būti paisoma išimtinio susitarimo dėl teismo pobūdžio.

142. 6 straipsnis taikomas tik jeigu bylos šalys privalo laikytis susitarimo dėl teismo. Paprastai jos turi būti pagrindinės sutarties šalys, nors, kaip buvo galima matyti ankstesnėje dalyje¹⁷⁹, esama aplinkybių, kuriomis asmuo, kuris nėra pagrindinės sutarties šalis, vis tiek privalės laikytis susitarimo dėl teismo.

143. Toliau pateiktame pavyzdyje¹⁸⁰ parodyta, kaip Konvencija gali būti taikoma byloje, kurioje yra daug šalių. Tarkime, kad A, kuris gyvena Vokietijoje, parduoda prekes B, kuris gyvena Kvebeke (Kanada). Sutartyje nustatyta išlyga dėl bylų teismo Vokietijos teismams. Prekės pristatomos Kvebeke ir B jas parduoda C, kuris taip pat gyvena Kvebeke. B ir C sutartyje nėra išlygos dėl teismo. Jeigu C teigia, kad prekės yra brokuotos, jis gali pareikšti ieškinį B Kvebeke. Jis taip pat galėtų iškelti bylą A (dėl civilinės teisės pažeidimo) Kvebeke (jeigu Kvebeko teismai turi jurisdikciją pagal savo teisę), nes susitarimas dėl teismo A ir C nebūtų privalomas. Tačiau jeigu C bylą Kvebeke iškelia tik B, o B tuomet nori, kad A įstotų kaip trečioji šalis, B negalės to padaryti: susitarimas dėl teismo A ir B yra privalomas. Pagal Konvencijos 6 straipsnį bus reikalaujama, kad Kvebeko teismas sustabdytų arba nutrauktų bet kokią bylą, kurią B iškelia A¹⁸¹. Todėl Konvencija nebūtų viršesnė už vidaus teisės nuostatas, pagal kurias nesant Konvencijos A būtų leidžiama įstoti į Kvebeke nagrinėjamą bylą, arba teismui būtų leidžiama įgyvendinti jurisdikciją A pareikšto ieškinio atžvilgiu.

144. Pagal 6 straipsnį reikalaujama, kad teismas sustabdytų arba nutrauktų „bylą, kurioje taikomas susitarimas dėl išimtinio teismo“. Siekdamas

nustatyti, ar byloje toks susitarimas taikomas, teismas turi jį išaiškinti. Pagal Konvencijos 3 straipsnio a punktą susitarimas taikomas ginčams, „iškilusiems ar galintiems iškilti dėl tam tikro teisinio santykio“. Aiškindamas susitarimą, teismas privalo nuspręsti, koks tai yra santykis ir kuriems ginčams taikomas susitarimas. Jis privalo nuspręsti, pvz., ar paskolos sutartyje nustatyta išlyga dėl teismo taikoma skolininkui iškeltai bylai dėl civilinės teisės pažeidimo dėl to, kad skolininkas ją tariamai pažeidė.

145. Jeigu byloje taikomas susitarimas dėl išimtinio teismo, teismas privalo ją sustabdyti arba nutraukti, išskyrus atvejus, kai taikoma viena iš išimčių.

146. **Penkios išimtys.** 6 straipsnyje nustatytos penkios taisyklės, pagal kurią byla turi būti sustabdyta arba nutraukta, išimtys. Kai taikoma viena iš išimčių, draudimas nagrinėti bylą panaikinamas. Tuomet pagal Konvenciją teismui neužkertamas kelias įgyvendinti tokią jurisdikciją, nes jis ją gali turėti pagal savo teisę. Tačiau pagal 6 straipsnį nereikalaujama nustatyti Konvencija pagrįstos jurisdikcijos ar *reikalauti*, kad teismas, į kurį kreipiamasi, įgyvendintų kurią nors pagal jo teisę galiojančią jurisdikciją: pagal teismo, į kurį kreipiamasi, teisę nustatoma, ar jis turi jurisdikciją¹⁸² ir ar gali įgyvendinti tą jurisdikciją¹⁸³.

147. 6 straipsnio a ir b punktai yra susiję su nuostata dėl „niekinio susitarimo“, kuri įtvirtinta 1958 m. Niujorko konvencijos dėl užsienio arbitražo teismų pripažinimo ir vykdymo II straipsnio 3 dalyje, o d ir e punktų taikymo sritis apima tą patį pagrindą, kaip ir Niujorko konvencijoje įtvirtinta nuostata „neteko galios arba negali būti įvykdytas“. 6 straipsnio c punktas buvo reikalingas, nes pagal Konvenciją teismas, į kurį kreipiamasi, tačiau kuris nėra pasirinktas teismas, paprastai negalės taikyti savo teisės, kad nustatytų, ar susitarimas dėl teismo galioja; todėl išimtį reikia taikyti byloje, kurioje susitarimo įgyvendinimas akivaizdžiai prieštarautų teisingumui arba akivaizdžiai prieštarautų teismo, į kurį kreipiamasi, valstybės viešajai tvarkai. Šios išimtys gali atrodyti šiek tiek sudėtingesnės nei nustatytosios Niujorko konvencijoje, tačiau atidžiau jas išnagrinėjus galima matyti, kad jos panašios į Niujorko konvencijoje nustatytas išimtis ir nėra už jas platesnės. Akivaizdu, kad diplomatinėje sesijoje buvo siekiama nustatyti šias išimtis. Nuostatos akivaizdžiai tapo sudėtingos dėl to, kad diplomatinėje sesijoje siekta didesnio aiškumo ir tikslumo, palyginti su abstrakčiomis Niujorko konvencijos II straipsnio 3 dalies nuostatomis. Vis dėlto aiškinant aptariamą Konvenciją būtų naudinga pasiremti su Niujorko konvencija susijusia teismų praktika.

Jungtinių Valstijų federaliniame procese) arba teismui, kuriam byla perduodama, priėmus nutartį (pvz., sąvoka „bylos atsisakymas“, vartojama Jungtinių Valstijų federaliniame procese).

¹⁷⁷ Bylos perdavimo poveikis taikant 6 ir 8 straipsnius aptariamas toliau; žr. 156–158 dalis ir 175–181 dalis.

¹⁷⁸ Ši išvada daroma atsižvelgiant į 3 straipsnio a punkte pateiktą susitarimo dėl išimtinio teismo sąvokos apibrėžtį.

¹⁷⁹ 97 dalis.

¹⁸⁰ Būtina nepamiršti, jog visuose šiame pranešime pateiktuose pavyzdžiuose tariama, kad, išskyrus atvejus,

kai aiškiai nurodyta kitaip, Konvencija galioja ir kad nurodytos valstybės yra jos šalys; žr. pareiškimą, p. 20.

¹⁸¹ Žr. Dvidešimtosios sesijos II komisijos protokolo Nr. 2 11 ir 12 dalis.

¹⁸² Jeigu teismas bet kuriuo atveju neturėtų jurisdikcijos pagal savo teisę, jis neturi pareigos nagrinėti, ar taikoma kuri nors 6 straipsnyje nustatyta išimtis.

¹⁸³ Pavyzdžiui, pagal teismo taikomą teisę teismui gali būti neleidžiama įgyvendinti jurisdikcijos dėl *lis pendens* taisyklės.

148. Pirmosios dvi išimties (nustatytos a ir b punktuose) yra gana standartinės, tačiau trečią ir ketvirtą išimtis (nustatytos c ir d punktuose) numatyta taikyti tik išskirtinėmis aplinkybėmis. Jeigu pastarųjų dviejų išimčių taikymo sritis būtų pernelyg plati, būtų pakenkta bendram Konvencijos tikslui.

149. **Pirma išimtis – susitarimas yra niekinis.** Pirmą išimtis yra susijusi su tais atvejais, kai susitarimas bet kuriuo pasirinkto valstybės teismo teisėje nustatytu pagrindu, įskaitant neveiknumą, yra niekinis¹⁸⁴. Ši išimtis yra panaši į 5 straipsnio 1 dalies nuostatą¹⁸⁵. Tačiau, nors pagal 5 straipsnio 1 dalį teismas, į kurį kreipiamasi, bus pasirinktas teismas pagal šalių susitarimą ir bus taikoma jo teisė, pagal 6 straipsnio a punktą teismas, į kurį kreipiamasi (bet ne pasirinktas teismas), netaikys savo teisės¹⁸⁶. Ši išimtis skiriasi nuo nustatytosios 1958 m. Niujorko konvencijoje, kurioje nenurodyta, kokia teisė turi būti taikoma siekiant nustatyti, ar galioja arbitražinis susitarimas¹⁸⁷. Konvencijos 6 straipsnio a punkte pateikiama nuoroda į konkrečią taikytiną teisę padeda užtikrinti, kad teismas, į kurį kreipiamasi, ir pasirinktas teismas priimtų suderinamus sprendimus dėl susitarimo dėl teisingumo galiojimo.

150. **Antra išimtis – neveiknumas.** Antra išimtis yra susijusi su tais atvejais, kai šalis pagal teismo, į kurį kreiptasi, valstybės teisę neturėjo veiksnio sudaryti susitarimą¹⁸⁸. Šiuo atveju „teisė“ taip pat reiškia tos valstybės teisingumo taisyklę¹⁸⁹. Nusprendami, ar susitarimas dėl teisingumo yra niekinis, visų Susitariančiųjų Valstybių teismai pagal 5, 6 ir 9 straipsnius turi taikyti pasirinkto teismo teisę. Tačiau aptariant veiksnio klausimus buvo manoma, kad per didelės užmojis būtų nustatyti visoms Susitariančiosioms Valstybėms taikomą bendrą taisyklę dėl teisingumo; todėl pagal 6 straipsnio b punktą teismas, į kurį kreipiamasi, sprendamas klausimą dėl veiksnio, be kita ko, taikys pagal savo teisingumo taisyklę nustatytą teisę¹⁹⁰. Kadangi veiksnio neturėjimas taip pat reikštų, kad susitarimas pagal 6 straipsnio a punktą yra niekinis, tai reiškia, kad veiksnumas nustatomas *tiesiogiai* pagal pasirinkto teismo teisę, *tiesiogiai* pagal teismo, į kurį kreipiamasi, teisę¹⁹¹. Jeigu pagal kurią nors teisę šalis neturėjo veiksnio sudaryti susitarimo, teismas, į kurį kreipiamasi, neturės pareigos sustabdyti arba nutraukti bylą.

151. **Trečia išimtis (pirmoji sąlyga) – akivaizdus prieštaravimas teisingumui.** Trečia išimtis yra susijusi su tais atvejais, kai susitarimo įgyvendinimas „akivaizdžiai prieštarautų teisingumui“ arba „akivaizdžiai prieštarautų teismo, į kurį kreiptasi, valstybės viešajai tvarkai“. Kai kuriose teisės sistemose gali būti taip, kad pirmasis žodžių junginys apima ir antrąjį. Tų sistemų teisininkai mano, kad

ir be įrodymų aišku, jog susitarimas, kuris akivaizdžiai prieštarauja teisingumui, būtinai prieštarauja ir viešajai tvarkai. Tokiose teisės sistemose pirmasis žodžių junginys gali būti perteklinis. Tačiau kitose teisės sistemose viešosios tvarkos sąvoka reiškia bendruosius interesus, t. y. visos visuomenės interesus, o ne konkretaus fizinio asmens, įskaitant šalį, interesus. Dėl šios priežasties abu žodžių junginiai yra reikalingi.

152. Žodžių junginys „akivaizdus prieštaravimas teisingumui“ galėtų reikšti išimtinį atvejį, kai viena iš šalių negalėtų užsienio valstybėje pasinaudoti teise į teisingą bylos nagrinėjimą galbūt dėl šališkumo arba korupcijos arba kai dėl kitų konkrečių su ta šalimi susijusių priežasčių ji negalėtų iškelti bylos pasirinktame teisme arba jame gintis. Tai taip pat gali būti susiję su konkrečiomis aplinkybėmis, kuriomis buvo sudarytas susitarimas, pvz., jis buvo sudarytas apgaule. Standartas yra gana aukštas: nuostata neleidžiama teismui nepaisyti susitarimo dėl teisingumo vien todėl, kad jis nebūtų privalomas pagal vidaus teisę.

153. **Trečia išimtis (antroji sąlyga) – viešoji tvarka.** Žodžių junginio „akivaizdžiai prieštarautų teismo, į kurį kreiptasi, valstybės viešajai tvarkai“ paskirtis – nustatyti aukštą ribą. Ji reiškia pagrindines tos valstybės normas arba principus; ja neleidžiama teismui, į kurį kreipiamasi, nagrinėti bylos vien todėl, kad pasirinktas teismas gali tam tikru techniniu būdu pažeisti teismo, į kurį kreipiamasi, valstybės privalomą taisyklę¹⁹². Kaip ir akivaizdaus prieštaravimo teisingumui atveju, laikomasi gana griežto standarto: nuostata neleidžiama teismui nepaisyti susitarimo dėl teisingumo vien todėl, kad jis nebūtų privalomas pagal vidaus teisę.

154. **Ketvirta išimtis – susitarimas negali būti įvykdytas.** Ketvirta išimtis yra susijusi su tais atvejais, kai dėl išimtinių priežasčių, nepriklausančių nuo šalių valios, susitarimas negali būti pagrįstai įvykdytas. Šią išimtį siekiama taikyti tais atvejais, kai pasirinktame teisme nebūtų įmanoma iškelti bylos. Susitarimo neturi būti visiškai neįmanoma įvykdyti, tačiau padėtis turi būti išskirtinė. Vienas pavyzdys būtų susijęs su karo padėtimi atitinkamoje valstybėje, kurioje teismai nevykdo savo funkcijų. Kitas pavyzdys būtų susijęs su tuo, kai pasirinktas teismas neveikia arba iš esmės pasikeitė tiek, kad jo nebegalima laikyti tuo pačiu teismu. Ši išimtis galėtų būti laikoma panaikinimo doktrina (arba panašiomis doktrinomis), pagal kurią laikoma, kad sutartis negalioja, jeigu ją sudarius dėl nenumatytų arba esminių aplinkybių pasikeitimo jos neįmanoma įvykdyti¹⁹³.

155. **Penkta išimtis – byla nenagrinėjama.** Penkta išimtis yra susijusi su tais atvejais, kai pasirinktas teismas

¹⁸⁴ Reikėtų nepamiršti, kad „pasirinkto teismo valstybės teisė“ taip pat reiškia tos valstybės teisingumo taisyklę.

¹⁸⁵ Aptarta 125 dalyje ir toliau.

¹⁸⁶ Žr. 159 išnašą.

¹⁸⁷ Žr. II straipsnio 3 dalį.

¹⁸⁸ 6 straipsnio b punkte ir 9 straipsnio b punkte „šalis“ reiškia vieną iš pradinių susitarimo dėl teisingumo šalių, o ne kurią nors kitą byloje dalyvaujantį asmenį.

¹⁸⁹ Žr. 125 dalį.

¹⁹⁰ Pripažinimo arba vykdymo byloje teismas, į kurį kreipiamasi, sprendamas klausimus dėl veiksnio pagal 9

straipsnio b punktą, taip pat taikys savo teisingumo taisyklę; žr. 184 dalį.

¹⁹¹ Žr. Dvidešimtosios sesijos II komisijos protokolo Nr. 8 50–59 dalis.

¹⁹² Šiuo atveju „viešoji tvarka“ reiškia atitinkamos valstybės tarptautinę viešąją tvarką; žr. Specialiosios jurisdikcijos ir užsienio teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo civilinėse ir komercinėse bylose komisijos (2004 m. balandžio 21–27 d.) protokolą Nr. 9, p. 1–3.

¹⁹³ Pavyzdžiui, pagal Vokietijos teisę sutarčiai gali būti taikoma *Wegfall der Geschäftsgrundlage* doktrina.

nusprendė nenagrinėti bylos. Galima būtų teigti, kad ši išimtis patenka į ketvirtos išimties taikymo sritį, tačiau ji pakankamai skiriasi, kad būtų vertinama atskirai. Jos paskirtis – išvengti atsisakymo vykdyti teisingumą: būtina, kad *kai kurie* teismai turėtų galimybę nagrinėti bylą.

156. **Bylos perdavimas.** Pirmiau paaiškinta¹⁹⁴, kad 5 straipsnis nedaro poveikio taisyklėms dėl vidinio jurisdikcijos pasiskirstymo tarp Susitariančiosios Valstybės teismų. Todėl pagal 5 straipsnio 3 dalies b punktą Susitariančiosios Valstybės teismai gali perduoti bylą iš teismo, kuriame ji buvo iškelta, kitam tos pačios Susitariančiosios Valstybės teismui. Jeigu susitarime dėl teisingumo pateikta bendra nuoroda į atitinkamos valstybės teismus (pvz., Švedijos teismai), bylos perdavimas kitam tos valstybės teismui nesukeltų jokių pasekmių, susijusių su 6 straipsniu. Sprendimą vis tiek priimtų pasirinktas teismas; todėl 6 straipsnio e punktas nebūtų taikomas. Kita vertus, jeigu susitarime dėl teisingumo nurodomas konkretus tos valstybės teismas (pvz., Stokholmo apygardos teismas), bylą perduodant kitam tos pačios valstybės teismui būtų taikomas 6 straipsnio e punktas, nes pasirinktas teismas (Stokholmo apygardos teismas) būtų nusprendęs nenagrinėti bylos.

157. **Pirmas pavyzdys.** Šis skirtumas taps aiškesnis pateikus du pavyzdžius¹⁹⁵. Pirmuoju atveju šalis pasirenka Švedijos teismus. Viena šalis iškelia bylą Stokholmo apygardos teisme, kuris bylą perduoda Geteborgo apygardos teismui. Kadangi pastarasis teismas taip pat yra Švedijoje, jis laikomas pasirinktu teismu. Todėl negalima teigti, kad pasirinktas teismas nusprendė nenagrinėti bylos. 6 straipsnio e punktas netaikomas. Todėl jeigu vėliau viena šalis tą pačią bylą iškelia Rusijos teisme, Rusijos teismas pagal 6 straipsnį turėtų pareigą sustabdyti arba nutraukti bylą.

158. **Antras pavyzdys.** Kita vertus, jeigu šalis pasirinko Stokholmo apygardos teismą, kuris jame iškeltą bylą perduoda Geteborgo apygardos teismui, tai reikštų, kad pasirinktas teismas nusprendė nenagrinėti bylos. Tokiu atveju būtų taikomas 6 straipsnio e punktas: Geteborgo apygardos teismas nebūtų laikomas pasirinktu teismu. Todėl jeigu viena iš šalių būtų pradėjusi bylą Rusijoje, Rusijos teismui nebūtų užkirtas kelias nagrinėti bylą pagal 6 straipsnį¹⁹⁶.

159. Jeigu teismas, kuriam buvo perduota byla, priėmė sprendimą, pagal 8 ir 9 straipsnius nustatoma, ar tas teismo sprendimas turi būti pripažįstamas ir vykdomas kitose Susitariančiosiose Valstybėse. Jeigu teismas pagal 8 straipsnio 5 dalies antrą sakinį turi teisę atsisakyti pripažinti arba vykdyti teismo, kuriam bylą perdavė pasirinktas teismas, sprendimą, jam pagal 6 straipsnį nebus atimta galimybė nagrinėti bylą, jeigu taikomas 6 straipsnio e punktas.

¹⁹⁴ Žr. 139 dalį ir toliau.

¹⁹⁵ Būtina nepamiršti, jog visuose šiame pranešime pateiktuose pavyzdžiuose tariama, kad, išskyrus atvejus, kai aiškiai nurodyta kitaip, Konvencija galioja ir kad nurodytos valstybės yra jos Šalys; žr. pareiškimą, p. 20.

¹⁹⁶ Jis gali nuspręsti, kad atsisakyti jurisdikcijos reikalaujama pagal jo paties teisę (*lis pendens* doktrina).

7 straipsnis. *Laikinosios apsaugos priemonės*

160. 7 straipsnyje nurodyta, kad laikinosioms apsaugos priemonėms Konvencija netaikoma. Pagal šį straipsnį Susitariančiosios Valstybės teismas neįpareigojamas ir jam nedraudžiama nustatyti tokių priemonių, jų atsisakyti arba jas panaikinti, be to, jis nedaro poveikio šalies teisei prašyti taikyti tokias priemones. Tai visų pirma reiškia laikinasias priemones, kuriomis siekiama apsaugoti vienos iš šalių padėtį, iki pasirinktas teismas priims sprendimą¹⁹⁷, tačiau tai taip pat galėtų reikšti priemones, kurios buvo nustatytos priėmus teismo sprendimą ir kuriomis siekiama palengvinti jo vykdymą. Nutartis dėl atsakovo turto arešto yra akivaizdus pavyzdys. Kitas pavyzdys – laikinas draudimas, kuriuo atsakovui draudžiama atlikti kokius nors veiksmus, kuriais būtų pažeidžiamos ieškovo teisės. Trečias pavyzdys – teismo nutartis dėl įrodymų pateikimo byloje, kurią nagrinėja pasirinktas teismas. Visomis šiomis priemonėmis siekiama užtikrinti didesnę susitarimo dėl teisingumo veiksmingumą. Todėl jos padeda siekti Konvencijos tikslo. Vis dėlto Konvencija joms netaikoma.

161. Laikinąją apsaugos priemonę taikantis teismas tai daro pagal savo teisę. Pagal Konvenciją nereikalaujama taikyti priemonę, tačiau teismui neatimama galimybė ją nustatyti. Kitų Susitariančiųjų Valstybių teismai neturi pareigos pripažinti arba vykdyti priemonę; tačiau jiems neatimama galimybė tai daryti. Visa tai priklauso nuo nacionalinės teisės.

162. Neabejotina, kad susitarime dėl teisingumo nurodytas teismas gali taikyti bet kurią laikinąją priemonę, kuri, jo manymu, yra tinkama. Jeigu to teismo nustatyta laikinoji priemonė, pvz., draudimas, vėliau taikoma nuolat, ji pagal Konvenciją bus vykdytina kitose Susitariančiosiose Valstybėse¹⁹⁸. Jeigu priemonė yra grynai laikino pobūdžio, ji nebus laikoma teismo sprendimu pagal 4 straipsnio 1 dalį¹⁹⁹. Tokiu atveju kitų Susitariančiųjų Valstybių teismai galėtų ją vykdyti pagal savo nacionalinę teisę, tačiau pagal Konvenciją jie tokios pareigos neturėtų.

163. Jeigu po to, kai pasirinktas teismas priėmė sprendimą²⁰⁰, iškeliama byla dėl to teismo sprendimo pripažinimo ir vykdymo Susitariančiojoje Valstybėje, kurioje buvo nustatyta laikinoji priemonė, prašomoji valstybė pagal 8 straipsnį turėtų pareigą panaikinti laikinasias priemones (jeigu jos vis dar galiotų) tiek, kiek jos buvo nesuderinamos su prašomosios valstybės pareigomis pagal Konvenciją. Pavyzdžiui, jeigu teismas, išskyrus pasirinktą teismą, priima nutartį dėl turto arešto, kad apsaugotų ieškovo ginamą teisę, tačiau pasirinktas teismas nusprendžia, kad ieškovas tokios teisės neturi, nutartį dėl turto arešto priėmęs teismas privalo ją panaikinti, jeigu pasirinkto teismo sprendimas yra

¹⁹⁷ Priemonė gali būti nustatyta prieš pasirinktam teismui pradendant nagrinėti bylą arba po to, kai ji buvo pradėta nagrinėti.

¹⁹⁸ 8 straipsnis.

¹⁹⁹ Žr. 116 dalį.

²⁰⁰ Būtina nepamiršti, kad pagal Konvencijos 4 straipsnio 1 dalį sąvoka „teismo sprendimas“ reiškia sprendimą dėl bylos esmės.

pripažįstamas pagal Konvenciją, o nutartį dėl turto arešto priėmusio teismo prašoma pripažinti sprendimą.

8 straipsnis. Pripažinimas ir vykdymas

164. 8 straipsnis yra trečia pagrindinė Konvencijos nuostata. Jame nurodyta, kad Susitariančiosios Valstybės teismo, nurodyto susitarime dėl išimtinio teismo, priimtas sprendimas turi būti pripažįstamas ir vykdomas kitose Susitariančiose Valstybėse²⁰¹. Todėl pirmoji ir pati svarbiausia pripažinimo ir vykdymo sąlyga – turi būti susitarimas dėl išimtinio teismo, kuriame nurodomas Susitariančiojoje Valstybėje esantis kilmės teismas²⁰². Nebūtina, kad teismas faktiškai grįstų savo jurisdikciją susitarimu. 8 straipsnis taip pat taikomas tais atvejais, kai kilmės teismas, nors ir nurodytas susitarime dėl išimtinio teismo, pagrindė savo jurisdikciją kuriuo nors kitu pagrindu, pvz., atsakovo nuolatine gyvenamąja vieta.

165. **Révision au fond.** 8 straipsnio 2 dalyje nustatytas draudimas peržiūrėti teismo sprendimą dėl bylos esmės (nors pagal šią dalį leidžiama atlikti tokią ribotą peržiūrą, jeigu to reikia taikant Konvencijos III skyriaus nuostatas). Tai yra standartinė tokios rūšies konvencijose randama nuostata. Be jos užsienio teismo sprendimus kai kuriose šalyse gali peržiūrėti teismas, į kurį kreipiamasi, tarsi tai būtų apeliacinis teismas, nagrinėjantis kilmės teismo skundą.

166. **Faktinės aplinkybės.** 8 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad teismas, į kurį kreipiamasi, privalo vadovautis faktinėmis aplinkybėmis, kurias nustatęs kilmės valstybės teismas pagrindė savo jurisdikciją, išskyrus atvejus, kai teismo sprendimas buvo priimtas procese nedalyvaujant atsakovui. Šioje nuostatoje „jurisdikcija“ reiškia jurisdikciją pagal Konvenciją; todėl 8 straipsnio 2 dalis netaikoma tais atvejais, kai kilmės teismas savo jurisdikciją grindė kuriuo nors kitu pagrindu, o ne susitarimu dėl teismo. Kita vertus, jeigu kilmės teismas savo jurisdikciją grindė susitarimu dėl teismo, nuostata taikoma faktinei aplinkybei, susijusiai su sutarties formos arba turinio galiojimu, įskaitant šalių veiksmų ją sudaryti. Todėl jeigu teismas, į kurį kreipiamasi, taiko, pvz., 8 straipsnio 1 dalį, ir turi nustatyti, ar kilmės teismas buvo nurodytas susitarime dėl išimtinio teismo, jis turės pripažinti kilmės teismo nustatytas faktines aplinkybes. Tačiau jis neturės sutikti su šių faktinių aplinkybių teisiniu vertinimu. Pavyzdžiui, jeigu kilmės teismas nustato, kad susitarimas dėl teismo buvo sudarytas elektroninėmis priemonėmis, kurios atitinka 3 straipsnio c punkto ii papunkčio reikalavimus, teismas, į kurį kreipiamasi, yra saistomas

fakto, kad susitarimas buvo sudarytas elektroninėmis priemonėmis. Tačiau jis vis tiek gali nuspręsti, kad 3 straipsnio c punkto ii papunkčio reikalavimai nebuvo įvykdyti, nes prieinamumo laipsnis nebuvo pakankamas, kad būtų tenkinami 3 straipsnio c punkto ii papunkčio reikalavimai. Ta pati taisyklė būtų taikoma veiksnio klausimui pagal 9 straipsnio b punktą: teismas, į kurį kreipiamasi, būtų saistomas kilmės teismo šiuo klausimu nustatytos faktinės aplinkybės, tačiau jis vertintų šias faktines aplinkybes pagal savo teisę²⁰³.

167. Situacija yra kitokia, kai kalbama apie 9 straipsnio c, d ir e punktuose nustatytus nepripažinimo pagrindus. Jie yra susiję ne su jurisdikcija pagal Konvenciją, bet su viešąja tvarka ir procesiniu teisingumu. Todėl teismas, į kurį kreipiamasi, remdamasis šiais punktais, turi sugebėti pats nuspręsti, ar atsakovui buvo pranešta, ar buvo apgaulė arba ar teismo procesas buvo sąžiningas: kilmės teisėjo išvada, kad jis, pvz., neėmė kyšio, negali būti privaloma teismui, į kurį kreipiamasi²⁰⁴.

168. Tą patį galima pasakyti apie procesinį teisingumą pagal e punktą. Tarkime, kad atsakovas prieštarauja pripažinimui ir vykdymui remdamasis tuo, kad byloje nebuvo laikomasi pagrindinių prašomosios valstybės procesinio teisingumo principų. Atsakovas teigia, kad jam kilmės valstybėje nebuvo suteikta galimybė ginti bylą, nes jam grėstų laisvės atėmimo bausmė dėl politinių priežasčių. Kilmės teismo išvada, kad tai nebuvo tiesa, negali būti privaloma teismui, į kurį kreipiamasi. Kai kalbama apie procesinį teisingumą, teismas, į kurį kreipiamasi, taip pat turi turėti galimybę pats priimti sprendimą.

169. Rezultatas yra toks: kilmės teismo sprendimų dėl bylos esmės teismas, į kurį kreipiamasi, negali peržiūrėti, nepaisant to, ar jie susiję su fakto, ar su teisės klausimu; kilmės teismo sprendimai dėl susitarimo dėl teismo, galiojimo ir taikymo srities negali būti peržiūrimi, jeigu jie yra susiję su fakto klausimais²⁰⁵, kilmės teismo sprendimai dėl c, d ir e punktuose nustatytų atsisakymo pagrindų nėra privalomi teismui, į kurį kreipiamasi, nepaisant to, ar jie susiję su fakto, ar su teisės klausimu.

170. **Pripažinimas ir vykdymas.** 8 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad teismo sprendimas bus pripažįstamas tik jeigu jis galioja kilmės valstybėje ir vykdomas tik jei jis vykdytinas kilmės valstybėje. Šiuo atveju kyla skirtumo tarp pripažinimo ir vykdymo skirtumo klausimas. Pripažinimas reiškia, kad teismas, į kurį kreipiamasi, pripažįsta kilmės teismo nustatytas teises ir pareigas. Pavyzdžiui, jeigu kilmės teismas nusprendė, kad ieškovas turėjo atitinkamą teisę arba jos neturėjo, teismas, į kurį

²⁰¹ Tačiau diplomatinės sesijos nariai manė, kad Susitariančioji Valstybė nėra įpareigota vykdyti teismo sprendimo dėl nepiniginės kompensacijos, jeigu tai neįmanoma pagal jos teisės sistemą. Vis dėlto pagal šį straipsnį užsienio teismo sprendimas, atsižvelgiant į Susitariančiosios Valstybės vidaus teisę, turėtų būti vykdomas kuo didesne apimtimi. Žr. 89 dalį.

²⁰² Atvejai, kai pasirinktas teismas perduoda bylą kitam tos pačios Susitariančiosios Valstybės teismui, aptariami 8 straipsnio 5 dalyje.

²⁰³ Tačiau taikydamas 9 straipsnio a punktą, teismas, į kurį kreipiamasi, būtų saistomas ne tik faktinės aplinkybės

pagal 8 straipsnio 2 dalį, bet ir kilmės teismo atlikto (pozityvaus) teisinio vertinimo, susijusio su susitarimo dėl teismo galiojimo, žr. 182 dalį.

²⁰⁴ Ta pati taisyklė taikoma apeliacinio teismo išvadai, kad pirmosios instancijos teismo teisėjas nebuvo pripažintas kaltu dėl korupcijos.

²⁰⁵ Tačiau, taikydamas 9 straipsnio a punktą, teismas, į kurį kreipiamasi, būtų saistomas ne tik faktinės aplinkybės pagal 8 straipsnio 2 dalį, bet ir kilmės teismo atlikto (pozityvaus) teisinio vertinimo, susijusio su susitarimo dėl teismo galiojimo, žr. 182 dalį.

kreipiamasi, patvirtina, kad taip yra²⁰⁶. Vykdytas reiškia teismo, į kurį kreipiamasi, teismo procedūros taikymą siekiant užtikrinti, kad atsakovas paklustų kilmės teismo priimtam sprendimui. Todėl jeigu kilmės teismas nusprendžia, kad atsakovas privalo ieškovui sumokėti 1 000 EUR, teismas, į kurį kreipiamasi, užtikrina, kad pinigai būtų perduoti ieškovui. Kadangi pinigų perdavimo nebūtų įmanoma teisiškai įvykdyti, jeigu atsakovas neturėtų mokėti 1 000 EUR ieškovui, sprendimas vykdyti teismo sprendimą logiškai turi būti priimamas anksčiau arba prie jo turi būti pridėdamas teismo sprendimo pripažinimo pažymėjimas. Priešingai, pripažinimas nereikšia, kad po to sprendimas turi būti vykdomas. Pavyzdžiui, jeigu kilmės teismas nusprendė, kad atsakovas neturėjo pareigos sumokėti pinigų ieškovui, teismas, į kurį kreipiamasi, gali paprasčiausiai pripažinti šią faktinę aplinkybę. Todėl jeigu ieškovas dar kartą iškelia atsakovui bylą dėl to paties reikalavimo teisme, į kurį kreipiamasi, užsienio teismo sprendimo pripažinimo pakaks šiai bylai išspręsti.

171. Atsižvelgiant į šį skirtumą, lengva pamatyti, kodėl 8 straipsnio 3 dalyje teigiama, kad teismo sprendimas bus pripažįstamas tik jeigu jis galios kilmės valstybėje. Galiojimas reiškia, kad jis teisiškai galioja ir yra vykdytinas. Jeigu jis neturi galios, tai reiškia, kad jame nėra nustatytos galiojančios šalių teisės ir pareigos. Todėl jeigu teismo sprendimas neturi galios kilmės valstybėje, jis pagal Konvenciją neturėtų būti pripažįstamas kurioje nors kitoje Susitariančiojoje Valstybėje. Be to, jeigu teismo sprendimas neturi galios kilmės valstybėje, jis pagal Konvenciją vėliau neturėtų būti pripažįstamas kitose Susitariančiosiose Valstybėse²⁰⁷.

172. Panašiai, jeigu teismo sprendimas nėra vykdytinas kilmės valstybėje, jis pagal Konvenciją neturi būti vykdomas kitose valstybėse. Žinoma, įmanoma, kad teismo sprendimas bus vykdomas kilmės valstybėje, nors jis joje nebūtų vykdytinas. Vykdytas gali būti sustabdytas nagrinėjant skundą (automatiškai arba dėl to, kad taip liepta teismui). Tokiu atveju vykdytas kitose Susitariančiosiose Valstybėse nebūtų įmanomas, iki

klausimas bus išspręstas kilmės valstybėje. Be to, jeigu teismo sprendimas nustoja būti vykdytinas kilmės valstybėje, jis pagal Konvenciją vėliau neturi būti vykdomas kitoje Susitariančiojoje Valstybėje²⁰⁸.

173. **Teismo sprendimai, kuriuos galima peržiūrėti.** 8 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad pripažinimas arba vykdytas gali būti atidėtas arba jo gali būti atsisakyta, jeigu kilmės valstybėje kreiptasi dėl teismo sprendimo peržiūros arba jeigu nepasibaigė terminas²⁰⁹, per kurį galima kreiptis dėl įprastos peržiūros²¹⁰. Tai reiškia, kad teismas, į kurį kreipiamasi, gali atidėti teismo sprendimo pripažinimą ar vykdytą arba atsisakyti tai daryti, jeigu teismo sprendimą panaikinti arba pakeisti gali kitas kilmės valstybės teismas, ir tik tiek, kiek jis tai gali. Tačiau jis neturi tokios pareigos²¹¹. Kai kurie teismai gali pirmenybę teikti sprendimo vykdymui²¹². Jeigu sprendimas vėliau kilmės valstybėje panaikinamas, teismas, į kurį kreipiamasi, nutrauks vykdymo veiksmus. Teismo sprendime nurodytam kreditoriui gali būti nustatyta pareiga pateikti užstatą siekiant užtikrinti, kad nenukentėtų teismo sprendime nurodytas skolininkas.

174. 8 straipsnio 4 dalimi teismui, į kurį kreipiamasi, suteikiama galimybė sustabdyti vykdymo procesą arba atsisakyti vykdyti teismo sprendimą. Tačiau jame taip pat nustatyta, kad jeigu teismas, į kurį kreipiamasi, pasirenka pastarąjį variantą, tai neužkerta kelio pateikti naują prašymą dėl vykdymo, kai paaiškinama kilmės valstybėje susidariusi situacija. Todėl šiuo atveju atsisakymas reiškia bylos nutraukimą nepažeidžiant šalies interesų.

175. **Perduotos bylos.** 8 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad teismo sprendimą turi priimti susitarime dėl išimtinio teismo nurodytas teismas. Būtina nepamiršti, kad pagal 5 straipsnio 3 dalies b punktą leidžiama bylą perduoti iš teismo, kuriame ji buvo iškelta, kitam tos pačios Susitariančiosios Valstybės teismui. Kaip paaiškinta pirmiau²¹³, dėl to nekyla jokių problemų, jeigu susitarime dėl teismo nurodyta pateikiama bendra nuoroda į Susitariančiosios Valstybės teismus (pvz., Švedijos teismai). Tačiau jeigu susitarime nurodytas konkretus teismas (pvz., Stokholmo apygardos teismas) ir tas teismas

²⁰⁶ Jeigu kilmės teismas priėmė deklaratyvaus pobūdžio sprendimą dėl konkretaus teisinio santykio tarp šalių buvimo arba nebuvimo, teismas, į kurį kreipiamasi, pripažįsta, kad tuo sprendimu buvo išspręsti jam pateikti klausimai.

²⁰⁷ Devynioliktoje diplomatinėje sesijoje, surengtoje 2001 m. birželio mėn., lauziniuose skliaustuose į 1999 m. preliminarų Konvencijos projekto 25 straipsnį buvo įtrauktas šis tekstas: „1 dalyje nurodytas teismo sprendimas pripažįstamas nuo to laiko ir tiek, kiek jis yra vykdytinas kilmės valstybėje.“ Dvidešimtojoje diplomatinėje sesijoje, surengtoje 2005 m. birželio mėn., nuspręsta, kad dabartinis tekstas turi tokią pat prasmę.

²⁰⁸ Devynioliktoje diplomatinėje sesijoje, surengtoje 2001 m. birželio mėn., lauziniuose skliaustuose į 1999 m. preliminarų Konvencijos projekto 25 straipsnį buvo įtrauktas šis tekstas: „Ankstesnėse dalyse nurodytas teismo sprendimas tampa vykdytinas nuo to laiko ir tiek, kiek jis yra vykdytinas kilmės valstybėje.“ Dvidešimtojoje diplomatinėje sesijoje, surengtoje 2005 m. birželio mėn., nuspręsta, kad dabartinis tekstas turi tokią pat prasmę.

²⁰⁹ „Įprasta peržiūra“ daugumoje bendrosios teisės sistemų nėra žinoma. Ji apima visas įprastas skundo formas. Išsamiau šis klausimas aptariamas Peterio Schlosserio pranešime dėl 1978 m. spalio 9 d. Konvencijos dėl Danijos

Karalystės, Airijos ir Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės prisijungimo prie Konvencijos dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų vykdymo civilinėse ir komercinėse bylose (OL C 59, 1979, p. 71), 195–204 dalys.

²¹⁰ Vykdyto bylose ši taisyklė bus taikoma tik jeigu teismo sprendimo vykdytas nebuvo sustabdytas kilmės valstybėje dėl paduoto skundo. Jeigu vykdytas sustabdytas, taikoma 8 straipsnio 3 dalyje nustatyta taisyklė; žr. 171 dalį. Dėl pripažinimo žr. 171 dalį.

²¹¹ Tai rodo 8 straipsnio 4 dalyje vartojamas žodis „gali“, o ne „turi“. Kai kuriose teisės sistemose teismams pakanka pasinaudoti savo diskrecija nusprendžiant, ar atidėti sprendimo pripažinimą, ar atsisakyti jį pripažinti. Teisės sistemose, kuriose neįmanoma to padaryti, gali būti priimti teisės aktai, kuriais teismams būtų leidžiama įgyvendinti savo diskreciją šiuo atžvilgiu. Pagal 8 straipsnio 4 dalį suteikiama diskrecija taip pat galėtų pasinaudoti teisės aktu leidėjas, o tokiu atveju pačiame teisės akte būtų nurodoma, ar teismai turėtų atidėti sprendimo pripažinimą arba atsisakyti jį pripažinti ir kokiomis aplinkybėmis turėtų tai daryti.

²¹² Tai reiškia, kad teismo sprendimas kilmės valstybėje vis dar yra vykdytinas.

²¹³ 156–158 dalys.

perduoda bylą kitam teismui (pvz., Geteborgo apygardos teismui), pastarojo teismo sprendimas nebus laikomas nurodyto teismo priimtu sprendimu: tai reikš, kad sprendimas nebuvo priimtas pagal 8 straipsnio 1 dalį.

176. Be to, 8 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad 8 straipsnis taip pat taikomas sprendimui, kurį Susitariančiosios Valstybės teismas priėmė perdavus bylą²¹⁴, kaip nustatyta 5 straipsnio 3 dalyje. Todėl 8 straipsnio taikymo sritis praplečiama ir tokiems atvejais. Tačiau 8 straipsnio 5 dalyje taip pat nustatyta, kad tais atvejais, kai pasirinktas teismas turėjo diskreciją perduoti bylą, teismo sprendimą galima atsisakyti pripažinti ar vykdyti tos šalies atžvilgiu, kuri kilmės valstybėje laiku prieštaravo bylos perdavimui. Kai galioja ši išlyga, praplėsta 8 straipsnio taikymo sritis nebegalioja.

177. Išlyga taikoma tik tais atvejais, kai pasirinktas teismas turi teisę perduoti bylą. Kai kuriose šalyse byla turi būti perduodama tam tikromis aplinkybėmis, o atitinkamas teismas neturi jokios diskrecijos teisės. Tokiais atvejais išlyga nebus taikoma. Tačiau kitose šalyse teismas, kuriame iškeliama byla, turi diskreciją nuspręsti, ar byla turėtų būti perduodama. Dažnai tai daroma šalių ir liudytojų patogumo dėlei, atsižvelgiant į teisingumo interesus²¹⁵. Tokiais atvejais šalys paprastai turi teisę prieštarauti bylos perdavimui, o kitų Susitariančiųjų Valstybių teismai neprivalo pripažinti arba vykdyti teismo sprendimo šalies, kuri tinkamu laiku jam prieštaravo, atžvilgiu²¹⁶. Žinoma, kita vertus, pagal Konvenciją nereikalaujama, kad kitos Susitariančiosios Valstybės atsisakytų pripažinti arba vykdyti teismo sprendimą.

178. **Pirmas pavyzdys.** Ieškovas iškelia bylą pasirinktame teisme, o atsakovas prašo ją perduoti nepasirinktam teismui. Ieškovas prieštarauja, tačiau byla perduodama. Teismas, kuriam perduodama byla, priima atsakovui palankų sprendimą ir įpareigoja ieškovą atlyginti bylos nagrinėjimo išlaidas. Toks sprendimas pagal Konvenciją neturi būti pripažįstamas arba vykdomas ieškovo atžvilgiu.

179. **Antras pavyzdys.** Ieškovas iškelia bylą pasirinktame teisme, o atsakovas prašo ją perduoti nepasirinktam teismui. Ieškovas prieštarauja, tačiau byla perduodama. Teismas, kuriam perduodama byla, priima

ieškovui palankų sprendimą ir priteisia jam nuostolių atlyginimą. Teismo sprendimas pripažįstamas ir vykdomas pagal Konvenciją.

180. **Trečias pavyzdys.** Ieškovas iškelia bylą pasirinktame teisme, o teismas savo iniciatyva nusprendžia ją perduoti nepasirinktam teismui. Atsakovas prieštarauja, o ieškovas ne. Teismas, kuriam perduodama byla, priima ieškovui palankų sprendimą ir priteisia jam nuostolių atlyginimą. Teismo sprendimas pagal Konvenciją neturi būti pripažįstamas arba vykdomas atsakovo atžvilgiu.

181. Galiausiai reikėtų pabrėžti, kad 8 straipsnio 5 dalyje nustatyta išlyga taikoma tik tais atvejais, kai teismo sprendimą priėmė nenurodytas teismas. Jeigu teismas, kuriam buvo perduota byla, taip pat yra nurodytas teismas, pvz., kai susitarime dėl teisingumo pateikiama bendra nuoroda į kilmės valstybės teismus (Švedijos teismai), nenurodant konkretaus teismo, 8 straipsnio 5 dalis nebus taikoma: bus laikoma, kad sprendimą priėmė nurodytas teismas, ir bylai bus taikoma 8 straipsnio 1 dalis. Tokiu atveju negali kilti jokių klausimų dėl teismo sprendimo nepripažinimo arba nevykdymo remiantis tuo, kad byla buvo perduota.

9 straipsnis. Atsisakymas pripažinti arba vykdyti

182. **Septynios išimtys.** 8 straipsnyje nustatytas pripažinimo ir vykdymo principas, o 9 straipsnyje nustatytos jo išimtys. 9 straipsnio a–f punktuose nustatytos septynios išimtys²¹⁷. Tais atvejais, kai jos taikomos, pagal Konvenciją nereikalaujama, kad teismas, į kurį kreipiamasi, pripažintų arba vykdytų teismo sprendimą, nors jam tokia galimybė neatimama²¹⁸.

183. **Pirma išimtis – susitarimas yra niekinis.** Pirmos dvi išimtys atspindi 6 straipsnio a ir b punktuose. 9 straipsnio a punkte nustatyta, kad atsisakyti pripažinti arba vykdyti sprendimą galima tik jeigu susitarimas buvo niekinis remiantis bet kuriuo pasirinkto teismo valstybės teisėje nustatytu pagrindu, įskaitant neveiksnumą²¹⁹. Tačiau jame taip pat nurodyta: „išskyrus atvejus, kai pasirinktas teismas nustato, kad susitarimas galioja“, taip nustatant, kad teismas, į kurį kreipiamasi, negali pakeisti

²¹⁴ 5 ir 8 straipsniuose vartojama sąvoka „bylos perdavimas“ yra bendro pobūdžio terminas, kuris nereiškia nuorodos į kurios nors nacionalinės teisės sistemos terminiją. Ji taikoma tais atvejais, kai viename teisme pradėta byla perduodama kitam teismui. Taip gali atsitikti teismui, į kurį buvo kreiptasi pirmiausia, priėmus nutartį (pvz., sąvoka „bylos perdavimas“, vartojama Jungtinių Valstijų federaliniame procese) arba teismui, kuriam byla perduodama, priėmus nutartį (pvz., sąvoka „bylos atsisakymas“, vartojama Jungtinių Valstijų federaliniame procese).

²¹⁵ Žr., pvz., nuostatą, pagal kurią Jungtinėse Valstijose leidžiama perduoti bylą iš vieno federalinio teismo į kitą: 28-ojo Jungtinių Valstijų kodekso 1404 straipsnio a dalis.

²¹⁶ Jeigu viena šalis prieštaravo, o kita – ne, teismo sprendimas neturėtų būti pripažįstamas ir vykdomas pirmosios šalies atžvilgiu, tačiau turėtų būti pripažįstamas ir vykdomas antrosios šalies atžvilgiu. Taigi, viskas gali priklausyti nuo to, ar prieštaravimą pareiškė byla laimėjusi, ar pralaimėjusi šalis. Diplomatiniame sesijoje buvo sutarta, kad jeigu pripažintino arba vykdytino sprendimo galiojimo negalima padalyti į dalį, galiojančią A šaliai (t. y. šalis, kuri

prieštarauja bylos perdavimui ir prašo pripažinti ir vykdyti sprendimą), ir dalį, galiojančią B šaliai (t. y. šalis, kuri neprieštarauja bylos perdavimui ir kurios atžvilgiu siekiama pripažinti ir vykdyti sprendimą), vadovaujantis kai kurių šalių įstatymais, teismo sprendimas iš esmės negali būti pripažįstamas ar vykdomas pagal 8 straipsnio 5 dalį.

²¹⁷ Dėl kitų išimčių žr. 8 straipsnio 5 dalį, 10 ir 11 straipsnius; taip pat žr. 20 straipsnį.

²¹⁸ Tai rodo 9 straipsnio įžanginėje dalyje vartojamas žodis „gali“, o ne „turi“. Kai kuriose teisės sistemose teismams pakanka pasinaudoti savo diskrecija nusprendžiant, ar atsisakyti pripažinti sprendimą. Priešingu atveju atitinkama valstybė gali priimti teisės aktą, kuriuo nustato taisyklės dėl to, ar tokie teismo sprendimai turėtų būti pripažįstami ir vykdomi ir kokiomis aplinkybėmis tai turėtų būti daroma, žinoma, atsižvelgiant į 9 straipsnyje nustatytas ribas. Aptariant 9 straipsnį reikėtų nepamiršti, kad šis pranešimas yra susijęs tik su pripažinimu ir vykdymu pagal Konvenciją, o ne su pripažinimu arba vykdymu pagal vidaus teisę.

²¹⁹ Pasirinkto teismo valstybės teisė taip pat reiškia tos valstybės teisingumo taisykles; žr. 125 dalį.

pasirinkto teismo sprendimo²²⁰. Taip siekiama išvengti įvairiose Susitariančiosiose Valstybėse galiojančių normų dėl susitarimo galiojimo kolizijos: reikalaujama, kad visos Susitariančiosios Valstybės taikytų pasirinkto teismo valstybės teisę, be to, jos privalo gerbti bet kokią to teismo sprendimą konkrečiu klausimu.

184. **Antra išimtis – neveiksnumas.** Antra išimtis, nustatyta b punkte, sutampa su 6 straipsnio b punkto formuluote. 9 straipsnio b punkte ir 6 straipsnio b punkte veiksnumas nustatomas pagal teismo vietos teisę (įskaitant šio teismo taikomas teismingumo taisykles). Tačiau teismo vieta dviem atvejais yra skirtinga: pagal 6 straipsnio b punktą tai yra teismas, kuriame byla iškeliama nesilaikant susitarimo; pagal 9 straipsnio b punktą tai yra teismas, kurio prašoma pripažinti arba vykdyti pasirinkto teismo sprendimą. Kaip minėta pirmiau, manyta, kad bandymas suvienodinti teismingumo taisykles dėl veiksnumo būtų pernelyg plataus užmojo tikslas. 150 dalyje pateiktas komentaras taip pat taikomas šiuo atveju: kadangi dėl neveiksnumo susitarimas pagal 9 straipsnio a punktą taip pat būtų niekinis, veiksnumas nustatomas pagal pasirinkto teismo teisę ir teismo, į kurį kreipiamasi, teisę: susitarimas dėl teismingumo yra niekinis, jeigu šalis²²¹ neturėjo veiksnumo pagal bet kurią teisę²²².

185. **Trečia išimtis – pranešimas.** Trečia išimtis, nustatyta c punkte, suteikia galimybę nepripažinti sprendimo, jeigu atsakovas nebuvo tinkamai informuotas²²³. Šiuo atveju galioja dvi taisyklės: pirmoji (nustatyta c punkto i papunktyje) yra susijusi su atsakovo interesais; antroji (nustatyta c punkto ii papunktyje) yra susijusi su pranešimo valstybės interesais²²⁴.

186. **Atsakovo apsauga.** 9 straipsnio c punkto i papunktyje nustatyta išimtinai faktinio pobūdžio aplinkybė²²⁵, kuria siekiama užtikrinti tinkamą atsakovo informavimą. Joje nurodyta, kad teismas, į kurį kreipiamasi, gali atsisakyti pripažinti arba vykdyti teismo sprendimą, jeigu apie procesą pradedantį arba lygiavertį dokumentą, kuriame nurodyti esminiai ieškinio elementai, atsakovui nebuvo pranešta laiku ir tokiu būdu, kad jis galėtų pasirengti gynybai. Tačiau dėl 9 straipsnio c punkto i papunkčio išlygos, kuri prasideda žodžiais „išskyrus

atvejus“, ši taisyklė netaikoma, jeigu atsakovas atvyko į teismo posėdį ir dalyvavo byloje neginčydamas pranešimo, net jeigu jis turėjo pakankamai laiko tinkamai pasirengti bylos nagrinėjimui. Šia taisykle siekiama užkirsti kelią atsakovui vykdymo etape kelti klausimus, kurie galėjo būti iškelti pradinėje byloje. Tokiu atveju akivaizdi teisių gynimo priemonė, kuria jis galėtų pasinaudoti, būtų bylos nagrinėjimo atidėjimas. Atsakovui to nepadarius, jam neturėtų būti suteikiama teisė, siekiant, kad teismo sprendimas nebūtų pripažintas, remtis tuo, kad jis nebuvo tinkamai informuotas²²⁶.

187. **Pranešimo valstybės apsauga.** Dauguma valstybių, įskaitant pagrindines bendrosios teisės šalis, neprieštarauja tam, kad jų teritorijoje nedalyvaujant jų institucijoms būtų įteikiami užsienio procesiniai dokumentai. Jos laikosi nuomonės, kad taip paprasčiausiai perduodama informacija. Todėl jeigu užsienio advokatas nori įteikti užsienio procesinį dokumentą Anglijoje, jis gali nuskristi į Londoną, sėsti į taksi, nuvykti į atsakovo namus, pasibelsti į duris ir jį įteikti. Jo veiksmai būtų visiškai teisėti. Kai kuriose šalyse laikomasi kitokio požiūrio. Jos mano, kad procesinio dokumento įteikimas yra suverenų (oficialus) veiksmas ir kad jų teritorijoje be leidimo įteikiant užsienio procesinį dokumentą yra pažeidžiamas jų suverenumas. Leidimas paprastai būtų duodamas pagal tarptautinį susitarimą, kuriame nustatoma tokiu atveju taikytina procedūra²²⁷. Tokios valstybės nenorėtų pripažinti užsienio teismo sprendimo, jeigu procesinis dokumentas būtų įteiktas tokiu būdu, kurį jos laiko savo suvereniteto pažeidimu. 9 straipsnio c punkto ii papunktyje atsižvelgiama į šį aspektą nustatant, kad teismas, į kurį kreipiamasi, gali atsisakyti pripažinti arba vykdyti teismo sprendimą, jeigu procesinis dokumentas atsakovui buvo įteiktas tokiu būdu, kuris nesuderinamas su pagrindiniais toje valstybėje galiojančiais dokumentų įteikimo principais. Kitaip nei kiti nepripažinimo pagrindai, c punkto ii papunktis taikomas tik sprendimo pripažinimui arba vykdymui valstybėje, kurioje buvo įteikti dokumentai.

188. **Ketvirta išimtis – apgaulė.** Ketvirta išimtis, nustatyta d punkte, yra susijusi su tuo, kad teismo sprendimas buvo pasiektas apgaulės, susijusios su procesu, būdu²²⁸. Apgaulė – tai tyčinis nesąžiningas veiksmas arba

²²⁰ Tai, kad kilmės teismas priėmė sprendimą, nebūtinai reiškia, jog jis nagrinėjo susitarimo dėl teismingumo galiojimo klausimą, – jis jurisdikciją galėjo priimti kurio nors kitu jo vidaus teisėje nustatytu pagrindu.

²²¹ 6 straipsnio b punkte ir 9 straipsnio b punkte „šalis“ reiškia vieną iš pradinių susitarimo dėl teismingumo šalių, o ne kurį nors kitą byloje dalyvaujantį asmenį.

²²² Žr. Dvidešimosios sesijos II komisijos protokolo Nr. 8 50–59 dalis.

²²³ 9 straipsnio c punkte vartojama sąvoka „pranešimas“ yra bendro, faktinio pobūdžio. Tai nėra techninė teisė sąvoka.

²²⁴ 9 straipsnio c punktas yra susijęs tik su tuo, ar teismas, į kurį kreipiamasi, gali atsisakyti pripažinti arba vykdyti teismo sprendimą. Kilmės teismas taikys savo procesinę teisę, įskaitant tarptautinę konvenciją dėl dokumentų įteikimo, kuri galioja atitinkamoje valstybėje ir yra taikytina faktinėms bylos aplinkybėms. Šioms taisyklėms, pagal kurias gali būti reikalaujama, kad dokumentai būtų įteikiami pagal valstybės, kurioje jie įteikiami, teisę, 9 straipsnio c punktas nedaro poveikio. Tačiau, išskyrus ribotą taikymo sritį, nustatytą 9 straipsnio c punkto ii papunktyje, teismas, į kurį kreipiamasi, negali atsisakyti pripažinti arba vykdyti teismo sprendimo remdamasis tuo,

kad dokumentai buvo įteikti nesilaikant jų įteikimo vietos valstybės teisės, kilmės valstybės teisės arba tarptautinių konvencijų dėl dokumentų įteikimo.

²²⁵ Žr. Dvidešimosios sesijos II komisijos protokolus: protokolo Nr. 9 98 dalį, protokolo Nr. 11 27 dalį ir protokolo Nr. 24 28 dalį.

²²⁶ Ši taisyklė netaikoma, jeigu pranešimo nebuvo įmanoma ginčyti kilmės teisme.

²²⁷ Svarbiausias pavyzdys – 1965 m. lapkričio 15 d. Hagos konvencija dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo užsienyje. Taip pat žr. 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos Reglamentą (EB) Nr. 1348/2000 dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo valstybėse narėse (OL L 160, 2000, p. 37).

²²⁸ Apgaulė, atsižvelgiant į jos turinį, gali patekti į 9 straipsnio e punktą nustatytos viešosios tvarkos taikymo sritį. Konvencijoje apgaulė, susijusi su procesu, vertinama kaip atskiras nepripažinimo pagrindas, nes kai kuriose teisės sistemose viešoji tvarka negali būti siejama su apgaule, susijusia su procesu.

tyčinis pažeidimas. Pavyzdžiui, ieškovas procesinį dokumentą tyčia įteikia neteisingu adresu arba nurodo neteisingą adresą, kuriuo jis turi būti įteiktas; ieškovas tyčia pateikia atsakovui neteisingą informaciją dėl bylos nagrinėjimo laiko ir vietos arba kuri nors šalis siekia paveikti teisėją, prisiekusįjį arba liudytoją, arba tyčia nuslepia pagrindinius įrodymus.

189. **Penkta išimtis – viešojo tvarka.** Penkta išimtis, nustatyta e punkte, yra susijusi su tuo, kad pripažinimas arba vykdymas akivaizdžiai prieštarautų prašomosios valstybės viešajai tvarkai, įskaitant situacijas, kai specifinis procesas, kuriame priimtas teismo sprendimas, yra nesuderinamas su tos valstybės pagrindiniais teisingo proceso principais. Šios nuostatos pirmos dalies paskirtis – atsižvelgiant į 6 straipsnio nuostatą, nustatyti griežtą standartą. Antra dalimi siekiama dėmesį sutelkti į rimtus procesinius pažeidimus konkrečioje nagrinėjamoje byloje²²⁹.

190. Vėliau bus galima pastebėti, kad paskutinės trys išimtys iš esmės sutampa, nes visos jos iš dalies arba visiškai yra susijusios su procesiniu teisingumu. Todėl, pvz., jeigu dėl ieškovo apgaulės procesinis dokumentas nebuvo įteiktas atsakovui ir jis nežinojo apie bylą, gali būti taikomos visos c, d ir e punktuose nustatytos išimtys. Priežastis, dėl kurios daug dėmesio skiriama procesiniam teisingumui, yra susijusi su tuo, kad kai kuriose valstybėse pagrindiniai procesinio teisingumo principai (taip pat vadinami teisinga procesine teise, prigimtiniu teisingumu arba teise į teisingą bylos nagrinėjimą) yra įtvirtinti konstitucijoje²³⁰. Tokiose valstybėse byloje, kurioje šie principai buvo iš esmės pažeisti, priimtas užsienio teismo sprendimas gali būti laikomas prieštaraujančiu konstitucijai.

191. **Šešta išimtis – nesuderinami teismo sprendimai.** 9 straipsnio f ir g punktuose aptariama situacija, kai teismo sprendimas, kurį siekiama pripažinti ir vykdyti pagal Konvenciją, prieštarauja kitam tarp tų pačių šalių priimtam teismo sprendimui. Minėti punktai taikomi, kai du teismo sprendimai yra nesuderinami. Tačiau f ir g punktai veikia skirtingai.

192. 9 straipsnio f punktas yra susijęs su byla, kurioje nesuderinamą sprendimą priėmė prašomosios valstybės teismas. Tokiu atveju pirmenybė teikiama tam teismo sprendimui, nepaisant to, ar jis buvo priimtas pirmiau: teismui, į kurį kreipiamasi, leidžiama pirmenybę teikti savo valstybės teismo sprendimui, net jeigu tas teismo sprendimas buvo priimtas vėliau nei teismo sprendimas pagal susitarimą dėl teismingumo. Kad ši nuostata būtų taikoma, būtina, kad byla būtų tarp tų pačių šalių, tačiau nebūtina, kad ieškinio dalykas būtų tas pats.

193. 9 straipsnio g punktas yra susijęs su situacija, kurioje abu teismo sprendimus priėmė užsienio teismai. Šiuo atveju pagal susitarimą dėl teismingumo priimtą teismo sprendimą galima atsakyti pripažinti ir vykdyti tik jeigu įvykdomi toliau nurodyti reikalavimai: pirma, teismo sprendimas pagal susitarimą dėl teismingumo turėjo būti priimtas vėliau nei prieštaraujantis teismo sprendimas; antra, bylos šalys turi būti tos pačios²³¹; trečia, ieškinio dalykas turi būti tas pats ir, ketvirta, prieštaraujantis teismo sprendimas turi atitikti sąlygas, kurių reikia tam, kad jį būtų galima pripažinti prašomojoje valstybėje.

10 straipsnis. Prejudiciniai klausimai

194. **Netinkamas pareigų vykdymas ir užsienio teismo sprendimai.** Dažnai teismas prieš priimdamas sprendimą dėl ieškovo reikalavimo turi išspręsti įvairius fakto ar teisės klausimus, kurie iškyla kaip prejudiciniai klausimai. Pavyzdžiui, byloje dėl patento licencijavimo sutarties teismui gali prireikti nuspręsti, ar patentas galioja. Tai yra sprendimas dėl prejudicinio klausimo. Jis sudaro sąlygas priimti galutinį teismo sprendimą, pagal kurį atsakovas turės pareigą atlyginti ieškovui nuostolius arba tokios pareigos neturės. Akivaizdu, kad teismas, į kurį kreipiamasi, turi pripažinti šį galutinį teismo sprendimą ir, jeigu nurodoma sumokėti pinigų sumą (pvz., sumokėti licencijavimo mokestį arba atlyginti nuostolius), jį vykdyti (tiek, kiek jis buvo priimtas pagal susitarimą dėl teismingumo, kuriam taikoma Konvencija); tačiau ar teismas turi pareigą pagal Konvenciją pripažinti sprendimą dėl prejudicinio klausimo?

195. Civilinės teisės valstybėse teismo sprendimas paprastai turi galią tik kai jis yra galutinis – *dispositif* Prancūzijoje ir jo atitikmenys kitose teisės sistemose, pvz., *Tenor* arba *Spruch* Vokietijoje ir Austrijoje. Kita vertus, pagal bendrosios teisės valstybėse įvairiai vadinamas doktrinas, susijusias su netinkamu pareigų vykdymu²³², abipusiu netinkamu pareigų vykdymu arba klausimo panaikinimu²³³, reikalaujama, kad teismas tam tikromis aplinkybėmis pripažintų ankstesniuose teismo sprendimuose priimtus sprendimus dėl prejudicinių klausimų. Ši taisyklė gali būti taikoma tais atvejais, kai pradinį teismo sprendimą priėmė tos pačios valstybės teismas ir kai jį priėmė kitos valstybės teismas²³⁴. Tačiau pagal Konvenciją niekada nereikalaujama pripažinti arba vykdyti tokius sprendimus, nors ja Susitariančiosioms Valstybėms nedraudžiama jų pripažinti pagal savo teisę.

196. **Sprendimai dėl prejudicinių klausimų.** 10 straipsnis yra susijęs su klausimais, kurie sprendžiami kaip

²²⁹ Antra dalimi nesiekama riboti pirmos dalies: viešojo tvarka, kaip ji suprantama pagal Konvenciją, nėra susijusi tik su procesiniais klausimais. Tačiau nagrinėjami klausimai turi būti labai svarbūs prašomajai valstybei.

²³⁰ Dėl Europos žr. Europos žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnį; dėl Jungtinių Amerikos Valstijų žr. Jungtinių Valstijų Konstitucijos V ir XIV pataisas. Daugumoje kitų valstybių galioja panašios nuostatos.

²³¹ Ši taisyklė taip pat taikoma pagal f punktą. Reikalavimas, kad šalys būtų vienodos, bus įvykdytas, kai šalys, kurios privalo laikytis teismo sprendimų, sutampa, net jeigu bylos

šalys yra skirtingos, pvz., kai vienas teismo sprendimas yra priimtas dėl konkretaus asmens, o kitas – dėl to asmens ipėdinio.

²³² Britų ir bendrosios teisės Tautų Sandraugos terminija.

²³³ Šie du žodžių junginiai vartojami Jungtinių Valstijų terminijoje.

²³⁴ Dėl pastarosios sąvokos žr. P. Barnett „Res judicata, Estoppel taisyklė ir užsienio teismo sprendimai“ (angl. *Res Judicata, Estoppel and Foreign Judgments*), Oxford University Press 2001.

prejudiciniai klausimai²³⁵. 1 dalyje nustatyta, kad tais atvejais, kai dėl 2 straipsnio 2 dalyje arba 21 straipsnyje nurodyto santykio kilo prejudicinis klausimas, sprendimas šiuo klausimu nebus pripažįstamas ar vykdomas pagal Konvenciją. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta ankstesnėje dalyje, ši nuostata gali būti nereikalinga; tačiau jeigu sprendimai priimami dėl santykių, kurie nepatenka į Konvencijos taikymo sritį, visų pirma dėl tam tikrų intelektinės nuosavybės teisių galiojimo, klausimas yra toks svarbus, kad buvo manoma, jog pageidautina turėti aiškią nuostatą. Todėl 10 straipsnio 1 dalis papildoma 2 straipsnio 3 dalį, kurioje nustatyta, kad Konvencija bylai nėra netaikoma vien todėl, kad teismas priima sprendimą dėl santykio, kuriam Konvencija netaikoma ir kuris byloje nagrinėjamas kaip prejudicinis klausimas.

197. Prejudiciniu klausimu pagrįsti teismo sprendimai. 10 straipsnio 2 dalis yra susijusi ne su sprendimų dėl prejudicinių klausimų nepripažinimu, bet su tam tikrų teismo sprendimų arba jų dalių, kurios yra pagrįstos tokiais sprendimais, nepripažinimu. Šioje dalyje, be 9 straipsnyje nustatytų nepripažinimo pagrindų, nustatomas kitas nepripažinimo pagrindas. Jame nustatyta, kad galima atsisakyti pripažinti arba vykdyti teismo sprendimą, jeigu jis buvo pagrįstas 2 straipsnio 2 dalyje nurodytu santykiu, *ir tik ta apimtimi*²³⁶. Žinoma, ši išimtis turėtų būti taikoma tik jeigu teismas, į kurį kreipiamasi, prejudicinį klausimą išspręstų kitaip. Net ir esant šiam apribojimui, atrodo, kad ši išimtis yra pernelyg bendra; tačiau intelektinės nuosavybės srityje, kurioje, labai tikėtina, ji bus taikoma, galioja svarbi 2 straipsnio 3 dalyje nustatyta šiai išimčiai taikoma sąlyga.

198. Prejudiciniai sprendimai dėl intelektinės nuosavybės teisių galiojimo. Be 10 straipsnio 3 dalyje nustatytų specialių taisyklių, 10 straipsnio 2 dalis būtų taikoma tik jeigu kilmės teismo sprendimas būtų pagrįstas prejudiciniu sprendimu dėl galiojimo. Tačiau gavus intelektinės nuosavybės suinteresuotųjų subjektų prašymą ir siekiant kuo didesnio aiškumo, taip pat dėl to, kad nesuderinamumo klausimas gali būti aiškiai išsprendžiamas remiantis intelektinės nuosavybės kriterijais, diplomatinėje sesijoje nuspręsta šį konkretų klausimą aptarti atskiroje dalyje. Todėl tais atvejais, kai teismo sprendimas yra pagrįstas preliminariniu sprendimu dėl intelektinės nuosavybės teisės, išskyrus autorių arba gretutines teises, galiojimo, 10 straipsnio 2 dalies taikymo sąlygos išsamiau apibūdinamos to paties straipsnio 3 dalyje. Be 9 ir 11 straipsniuose nustatytų pagrindų, tokį teismo sprendimą galima atsisakyti pripažinti arba vykdyti, arba atidėti jo pripažinimą arba vykdymą pagal 10

straipsnio 2 dalį tik tais atvejais, kai įvykdomos 10 straipsnio 3 dalyje nustatytos sąlygos.

199. 10 straipsnio 3 dalies a punktas. Pagal 10 straipsnio 3 dalies a punktą teismo sprendimą pripažinti ar vykdyti galima atsisakyti, jeigu sprendimas dėl intelektinės nuosavybės teisės galiojimo yra nesuderinamas su teismo sprendimu (arba kompetentingos institucijos, pvz., patentų biuro, sprendimu), priimtu valstybėje, pagal kurios teisę atsirado intelektinės nuosavybės teisė, ir tik tiek²³⁷. Šia nuostata pripažįstama tos valstybės, kuria gali būti prašoma valstybė arba trečioji valstybė, teismų (arba kitų institucijų) viršenybė. Tik jeigu kilmės teismo prejudicinis sprendimas prieštarauja tos valstybės teismo sprendimui arba nutarčiai, kitos valstybės turi teisę atsisakyti pripažinti arba vykdyti teismo sprendimą pagal 10 straipsnio 2 dalį.

200. 10 straipsnio 3 dalies a punkto veikimą bus lengviau suprasti pateikus pavyzdį²³⁸. Tarkime, kad A iškelia bylą B X valstybėje, siekdamas, kad B sumokėtų autorinį atlyginimą pagal patento licencinę sutartį, kurioje nustatyta išlyga dėl išimtinio teismo teismingumo, pagal kurią bylos yra teismingos X valstybės teismams. Gindamasis B teigia, kad patentas negalioja. Tarkime, kad A turi teisę reikalauti autorinio atlyginimo tik jeigu patentas galioja, B teiginys būtų tinkamas gynybos argumentas, jeigu B galėtų jį pagrįsti; todėl teismas privalo išspręsti prejudicinį klausimą dėl patento galiojimo. Tarkime, kad teismas šį klausimą išsprendžia ir nustato, jog patentas galioja. Jis priima sprendimą, kuriuo A naudai priteisia 1 mln. JAV dolerių. Tuomet A iškelia bylą pagal Konvenciją, kad įvykdytų šį teismo sprendimą Y valstybėje. Šiuo atveju, jeigu patento registracijos valstybėje (tai gali būti Y valstybė arba trečioji valstybė, Z valstybė) buvo priimtas teismo sprendimas, kuriuo pripažįstama, kad patentas negalioja, šis teismo sprendimas prieštarautų ne faktiniam teismo sprendimui, kuriam taikoma Konvencija (kuriame paprasčiausiai nurodyta, kad B privalo sumokėti A 1 mln. JAV dolerių), bet prejudiciniam sprendimui, kad patentas galioja. Tačiau kadangi šis prejudicinis sprendimas yra loginė prielaida, kuria remiantis buvo pagrįstas teismo sprendimas, abu teismo sprendimai būtų nesuderinami, nors šis nesuderinamumas būtų neesminio pobūdžio. 10 straipsnio 3 dalies paskirtis – leisti Y valstybės teismams (bet jų neįpareigoti) šiomis aplinkybėmis pagal Konvenciją atsisakyti pripažinti arba vykdyti teismo sprendimą.

201. 10 straipsnio 3 dalies b punktas. Pagal 10 straipsnio 3 dalies b punktą teismo sprendimo pripažinimą arba vykdymą galima atidėti²³⁹, jeigu byla dėl intelektinės nuosavybės teisės galiojimo yra nagrinėjama valstybėje, pagal kurios teisę atsirado intelektinės nuosavybės teisė²⁴⁰. Šia nuostata teismui, į kurį kreipiamasi, suteikiami

²³⁵ Prejudicinio klausimo reikšmė apibūdinama 194–195 dalyse; taip pat žr. 77 išnašą.

²³⁶ Dėl pozicijos, kai teismo sprendimas buvo pagrįstas santykiu, kuriam pagal 21 straipsnį taikoma išimtis, žr. 10 straipsnio 4 dalį ir šio pranešimo 202 dalį.

²³⁷ Jeigu teisė yra registruota, tai būtų registracijos valstybė arba valstybė, kurioje laikoma, kad teisė buvo įregistruota pagal tarptautinės konvencijos sąlygas.

²³⁸ Būtina nepamiršti, jog visuose šiame pranešime pateiktuose pavyzdžiuose tariama, kad, išskyrus atvejus, kai aiškiai nurodyta kitaip, Konvencija galioja ir kad nurodytos valstybės yra jos šalys; žr. pareiškima, p. 20.

²³⁹ 10 straipsnio 3 dalies įžanginiame sakinyje pateikiama nuoroda į atsisakymą ir atidėjimą. Atsisakymas paprastai būtų taikomas pagal a punktą, o atidėjimas pagal b punktą. Tačiau net pagal b punktą teismas, į kurį kreipiamasi, galėtų nutraukti bylą, jeigu neturėtų įgaliojimų jos sustabdyti, jeigu teismo sprendime nurodytas kreditorius galėtų iškelti naują bylą iš karto, kai išsprendžiamas galiojimo klausimas.

²⁴⁰ Ši byla gali būti nagrinėjama atitinkamame teisme, patentų biure arba panašioje institucijoje.

įgaliojimai sustabdyti bylą dėl pripažinimo arba vykdymo ir sulaukti bylos dėl galiojimo pabaigos. Jeigu teismo sprendimas dėl galiojimo yra suderinamas su kilmės teismo sprendimu, sprendimo negalima atsisakyti pripažinti arba vykdyti pagal 10 straipsnį; jeigu jis yra nesuderinamas, bus taikomas 10 straipsnio 3 dalies a punktas.

202. Prejudiciniai sprendimai dėl santykio, kuriam taikoma išimtis pagal 21 straipsnį. 4 dalis yra tokia pat, kaip ir 2 dalis, išskyrus tai, kad ji susijusi su teismo sprendimu, priimtu išnagrinėjus santykį, kuriam taikoma išimtis pagal deklaraciją, pagal 21 straipsnį pateiktą prašomosios valstybės. Tačiau jam netaikomos 3 dalyje nustatytos galiojimo sąlygos: specialios taisyklės dėl prejudicinių sprendimų, susijusių su intelektinės nuosavybės teisės galiojimu, nėra.

11 straipsnis. Nuostoliai

203. 11 straipsnis yra susijęs su nuostoliais. Pagal jį teismui, į kurį kreipiamasi, leidžiama atsisakyti pripažinti arba vykdyti teismo sprendimą, jeigu šaliai nėra kompensuojami faktiškai patirti nuostoliai arba žala, ir tik ta apimtimi. Analogiška nuostata 2004 m. Konvencijos projekte buvo įtvirtinta 15 straipsnyje, kuriame nustatyta išsamesnė ir sudėtingesnė formuluotė²⁴¹. 2005 m. surengtoje diplomatinėje sesijoje buvo sutarta išbraukti šią nuostatą ir pakeisti ją paprastesnėmis 11 straipsnio nuostatomis. Priežastys paaiškinamos toliau pateiktame pareiškime, dėl kurio susitarė jo projektą parengusi darbo grupė.

204. 11 straipsnyje minimi atgrasomieji ir baudiniai nuostoliai. Šie du terminai reiškia tą patį dalyką: jie reiškia nuostolius, kuriais siekiama nubausti atsakovą ir atgrasyti jį ir kitus asmenis nuo panašių veiksmų ateityje. Jie gali būti lyginami su kompensacinio pobūdžio nuostoliais, kuriais siekiama atlyginti ieškovo patirtus nuostolius, t. y. atkurti ieškovo padėtį, kuri būtų buvusi, jeigu pažeidimas nebūtų buvęs padarytas.

²⁴¹ 2004 m. Konvencijos projekto 15 straipsnis, į kurį nuoroda pateikiama 205 dalyje, suformuluotas taip:

„15 straipsnis. Nuostoliai

1. Teismo sprendimas, kuriuo priteisiami nekompensacinio pobūdžio nuostoliai, įskaitant atgrasomuosius arba baudinius nuostolius, pripažįstamas ir vykdomas tiek, kiek prašomosios valstybės teismas priteisė panašius arba palyginamus nuostolius. Jokiomis šios dalies nuostatomis nepanaikinama galimybė teismui, į kurį kreipiamasi, pripažinti ir vykdyti teismo sprendimą pagal savo teisę tiek, kad būtų visiškai atlyginti kilmės teismo priteisti nuostoliai.

2. a) Kai skolininkas, išnagrinėjus bylą, kurioje kreditorius turėjo galimybę būti išklausytas, įtikina teismą, į kurį kreipiamasi, kad tomis aplinkybėmis, įskaitant kilmės valstybėje susidariusias aplinkybes, buvo priteisti akivaizdžiai per dideli nuostoliai, sprendimas gali būti pripažįstamas

205. 2005 m. diplomatinėje sesijoje darbo grupės, suformulavusios 11 straipsnį, nariai sutarė dėl toliau nurodyto pareiškimo, kuris buvo patvirtintas sesijoje²⁴²:

„a) Tarkime, kad išeities pozicija yra *pagrindinis ir niekada neginčijamas principas*: teismo sprendimai, kuriais priteisiami nuostoliai, patenka į Konvencijos taikymo sritį. Taigi, susitarime dėl išimtinio teismingumo nurodyto teismo priimtas sprendimas, kuriuo visiškai arba iš dalies nuostoliai priteisiami ieškovui, pagal Konvenciją bus pripažįstamas ir vykdomas visose Susitariančiosiose Valstybėse. Kadangi tokie teismo sprendimai nesiskiria nuo kitų sprendimų, kurie patenka į Konvencijos taikymo sritį, 8 straipsnis taikomas be apribojimų. Tai reiškia pareigą pripažinti ir vykdyti, ir visus atsisakymo pagrindus.

b) Derybų metu tapo akivaizdu, kad kai kurioms delegacijoms kilo problemų dėl teismo sprendimų, kuriais *ieškovui priteisiami daug didesni nuostoliai, palyginti su faktiškai patirtais nuostoliais*. Baudiniai arba atgrasomieji nuostoliai yra svarbus pavyzdys. Kai kurių delegacijų atstovai manė, kad 9 straipsnio e punkte nustatyta viešosios tvarkos išimtis galėtų padėti išspręsti šias problemas, tačiau kiti aiškiai nurodė, kad tai buvo neįmanoma atsižvelgiant į ribotą jų viešosios tvarkos sampratos turinį. Todėl buvo sutarta, kad turėtų būti nustatytas *papildomas nuostoliais pagrįstas atsisakymo vykdyti teismo sprendimus pagrindas*. Tai yra *naujas 11 straipsnis*. Kaip ir visų kitų atsisakymo pagrindų atveju, ši nuostata turėtų būti aiškinama ir taikoma kuo siauriau.

c) 11 straipsnis yra pagrįstas *neginčijama pagrindine nuostolių atlyginimo funkcija*:

ir vykdomas dėl mažesnės sumos.

b) Teismas, į kurį kreipiamasi, jokių atvejų negali pripažinti arba vykdyti teismo sprendimo dėl mažesnės sumos, palyginti su ta, kuri galėjo būti priteista prašomojoje valstybėje tokiomis pat aplinkybėmis, įskaitant kilmės valstybėje susidariusias aplinkybes.

3. Teismas, į kurį kreipiamasi, turi atsižvelgti į tai, ar kilmės teismo priteisti nuostoliai yra skirti bylinėjimosi išlaidoms padengti ir kiek.

²⁴² Žr. Dvidešimtosios sesijos II komisijos protokolo Nr. 19 13 ir 14 dalis. Darbo grupės nariai buvo toliau nurodytu valstybių delegatai ir atstovai: Australija, Austrija, Kanada, Kinija, Europos bendrija, Vokietija, Japonija, Naujoji Zelandija, Rusijos Federacija, Šveicarija, Jungtinė Karalystė ir Jungtinės Amerikos Valstijos. Darbo grupei pirmininkavo Gottfriedas Musgeris (Austrija). Toliau pateiktame tekste nuorodos į atskirus straipsnius (kurie buvo pagrįsti 2004 m. Konvencijos projektu) buvo pakeistos taip, kad atitiktų galutinio patvirtinto teksto numeraciją.

jais turėtų būti kompensuojami faktiniai nuostoliai. Todėl naujoje 11 straipsnio 1 dalyje teigiama, kad teismo sprendimą galima atsisakyti pripažinti ir vykdyti, jeigu *šaliai kompensuojant neatlyginami faktiniai nuostoliai arba žala*, ir tik ta apimtimi. Reikėtų paminėti, kad angliškas žodis *actual* (liet. *faktinis*) turi kitokią prasmę nei prancūziškas žodis *actuel* (kuris nevartojamas tekste prancūzų kalba); todėl nuostata taip pat taikoma būsimiems nuostoliams.

- d) Tai *nereiškia*, kad teismui, į kurį kreipiamasi, leidžiama nagrinėti, ar jis būtų priteisęs tokią pat nuostolių sumą. *Riba yra daug aukštesnė*. 11 straipsnis taikomas tik tais atvejais, kai iš teismo sprendimo *aiškiai* matyti, kad priteista daug daugiau nuostolių nei faktiškai patirti nuostoliai ar žala. Visų pirma tai taikoma baudiniams arba atgrasomiesiems nuostoliams. Todėl šių rūšių nuostoliai yra aiškiai nurodyti. Tačiau išimtiniais atvejais nuostoliai, kuriuos kilmės teismas apibūdina kaip kompensuojamuosius, taip pat gali patekti į šios nuostatos taikymo sritį.
- e) Pagal šią nuostatą taip pat laikoma, kad žala, kuri priteisiama remiantis šalies susitarimu (sutartiniai nuostoliai) arba įstatymu (nuostolių atlyginimas pagal įstatymą), taip pat laikoma faktinių nuostolių arba žalos kompensacija. Atsižvelgdamas į tokius nuostolius, teismas, į kurį kreipiamasi, gali atsisakyti pripažinti ir vykdyti sprendimą tik jeigu tais nuostoliais siekiama nubausti atsakovą, o ne tiksliai įvertinti tinkamą kompensacijos lygį, ir tik ta apimtimi.
- f) Būtų klaidinga klausti, ar teismas, į kurį kreipiamasi, turi taikyti kilmės valstybės teisę, ar prašomosios valstybės teisę. 11 straipsnyje nustatyta savarankiška sąvoka. Žinoma, teismas, į kurį kreipiamasi, taiko šią nuostatą, tačiau jos taikymas *nereiškia*, kad turi būti taikomos prašomosios valstybės teisės nuostatos, kuriomis reglamentuojamas nuostolių atlyginimas.
- g) Sprendimą galima atsisakyti pripažinti ir vykdyti tik *tiesiogiai*, kiek tuo teismo sprendimu priteisiama daugiau faktinių nuostolių ar padarytos žalos. Dauguma delegacijų sutiko, kad tokia padėtis jau galėtų būti laikoma logine šioje nuostatoje įtvirtinto riboto tikslo pasekme. Tačiau naudinga šį faktą aiškiai įvardyti. Tai padeda išvengti galimo „viskas arba nieko požiūrio“ taikymo viešajai tvarkai kai kuriose teisės sistemose.
- h) Senojo 15 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatytos labai *sudėtingos taisyklės*, kuriomis reglamentuojama, kiek nuostolių, kuriuos priteisė kilmės teismas, turi būti

pripažįstama ir vykdoma *bet kuriuo atveju*. Darbo grupė manė, kad šios nuostatos pagrindinė mintis gali būti suprantama klaidingai. 11 straipsnyje tik nustatyta galimybė peržiūrėti, ar teismo sprendimu priteistais nuostoliais nekompensuojami faktiniai nuostoliai; tai nereiškia, kad gali būti atliekama kokia nors kita peržiūra dėl bylos esmės. Kaip ir visi kiti atsisakymo pagrindai, ši nuostata bus taikoma tik išimtiniais atvejais. Bet koks performulavimas atsižvelgiant į tas bylas suteiktų joms per daug politinio svorio.

- i) 11 straipsniu teismas *neįpareigojamas* atsisakyti pripažinti ir vykdyti sprendimo. Tai aiškiai matyti iš jo formuluotės – teismas *gali atsisakyti* – ir ji yra suderinama su 9 straipsnyje įtvirtintu bendru požiūriu. Taigi nuostata jokiais būdais neribojamas pagal nacionalinę teisę arba kitus tarptautinius dokumentus priimto sprendimo dėl nuostolių atlyginimo pripažinimas ir vykdymas ir ja leidžiama (bet nereikalaujama) pripažinti ir vykdyti sprendimą pagal Konvenciją. Ir šiuo atveju darbo grupė manė, kad aiški nuostata būtų pernelyg išsami ir suteiktų per daug reikšmės nuostolių klausimui.
- j) 11 straipsnio 2 dalis atitinka senojo 15 straipsnio 3 dalį. Remiantis 11 straipsnio 1 dalimi, būtų galima teigti, kad nuostoliais siekiama padengti bylos nagrinėjimo išlaidas, o ne kompensuoti faktinius nuostolius. Žinoma, lyginamuoju požiūriu tai būtų klaidinga prielaida. Tačiau vis dėlto būtų pagrįsta pateikti aiškią nuorodą į šią problemą pačioje nuostatoje. Šioje nuorodoje nėra griežtos taisyklės; tai, kad nuostoliais ketinama padengti išlaidas, yra aplinkybė, į kurią reikia atsižvelgti.
- k) Apibendrinimas: naujasis 11 straipsnis yra trumpesnis nei senasis 15 straipsnis, jis labiau atitinka bendrą Konvencijos teksto formuluotę ir juo sprendžiami realūs klausimai nenustatant įvairialypių ir sudėtingų taisyklių, kurios gali būti suprantamos klaidingai. Todėl darbo grupė siūlo pritarti šiai nuostatai.“

12 straipsnis. Teisminiai susitarimai (transactions judiciaires)

206. 12 straipsnyje nustatyta, kad susitarimai, kuriuos patvirtina susitarime dėl išimtinio teismo nurodytas Susitariančiosios Valstybės teismas arba kurie sudaryti tame teisme bylos proceso metu ir kurie vykdytini tokiu pat būdu, kaip teismo sprendimas toje valstybėje, pagal šią Konvenciją vykdomi tomis pačiomis sąlygomis, kaip ir

teismo sprendimas²⁴³. Vykdyto bylą iškeliantis asmuo privalo pateikti dokumentus, iš kurių reikia nustatyti, kad teisminis susitarimas yra vykdytinas kilmės valstybėje tokiu pat būdu, kaip ir teismo sprendimas²⁴⁴.

207. Toks susitarimas kartais vadinamas „teisiniu susitarimu“ (pranc. *transaction judiciaire*). Šiame pranešime vartojama prasme teisminiai susitarimai bendrosios teisės šalyse nėra žinomi²⁴⁵. Prancūzijoje ir kitose civilinės teisės šalyse tai yra teisėjo akivaizdoje sudarytos sutartys, kuriomis šalys baigia bylinėjimosi procesą, paprastai padarydamos abipuses nuolaidas. Šalys pateikia savo susitarimą teisėjui, kuris jį įformina kaip oficialų dokumentą. Tokių susitarimų pasekmės paprastai būna šiek tiek panašios į tas, kurias sukelia galutinis teismo sprendimas, o kartais net visai vienodos. Teisminis susitarimas skiriasi nuo pritiriamosios nutarties bendrosios teisės prasme (nutarties, kurią teismas priima abiejų šalių sutikimu), nes pritariamoji nutartis yra teismo sprendimas ir gali būti pripažįstama ir vykdoma pagal Konvencijos 8 straipsnį. Kita vertus, teisminis susitarimas skiriasi nuo neteismo susitarimo, nes jis sudaromas teisėjo akivaizdoje, juo užbaigiama byla ir jis paprastai yra vykdytinas taip pat, kaip ir teismo sprendimas. Dėl šių priežasčių Konvencijoje šiam klausimui skiriama speciali nuostata.

208. 12 straipsnyje numatyta galimybė tik vykdyti teisinius susitarimus, bet ne pripažinti juos²⁴⁶. Šios nuostatos svarbą paaiškinsime pateikdami pavyzdį²⁴⁷. Tarkime, kad A ir B sudaro sutartį, kurioje nustatyta išlyga dėl išimtinio bylų teismo X valstybės teismams. Vėliau A iškelia bylą B toje valstybėje dėl 1 000 EUR, t. y. sumos, kurią jis reikalauja sumokėti pagal sutartį. Tuomet šalys sudaro teisminį susitarimą, pagal kurį B sutinka sumokėti 800 EUR, be to, numatoma, kad šis susitarimas gali būti vykdomas X valstybėje.

209. Jeigu B nesumoka, A gali iškelti bylą, siekdamas Y valstybėje, kuri yra kita Susitariančioji Valstybė, įvykdyti susitarimą. Tokiai bylai bus taikomas Konvencijos 12 straipsnis. Vis dėlto tarkime, kad B sumoka nustatytą sumą laikydamasis susitarimo, ir tokiu atveju nereikia pradėti vykdyto procedūros. Jeigu A vis tiek iškelia naują bylą dėl likusių 200 EUR Y valstybės teismuose, B negali prašyti pripažinti susitarimo pagal Konvenciją kaip procesinės ieškinio gynimo priemonės (dėl to ieškinys kai kuriose teisės sistemose būtų nepriimtinas). Konvencijoje tokia galimybė iš esmės nenustatyta todėl, kad susitarimų padariniai įvairiose teisės sistemose yra labai skirtingi. Tačiau Konvencijoje nedraudžiama teismui vertinti susitarimo kaip sutartinės ieškinio iš esmės gynybos priemonės.

13 straipsnis. Pateiktini dokumentai

210. 13 straipsnio 1 dalyje nurodyti dokumentai, kuriuos turi pateikti šalis, siekianti, kad teismo sprendimas būtų pripažintas arba įvykdytas pagal Konvenciją²⁴⁸. Tai, kad pripažinimas minimas 13 straipsnio įžanginiame sakinyje, nereiškia, kad turi būti taikoma kokia nors konkreti procedūra²⁴⁹. Tačiau net ir teisinėse sistemose, kuriose nėra jokios konkrečios procedūros, šalis, kuri prašo pripažinti sprendimą, privalo pateikti pagal 13 straipsnį reikalaujamus dokumentus, jeigu kita šalis ginčija teismo sprendimą dėl pripažinimo.

211. Pagal 13 straipsnio 1 dalies a punktą reikalaujama pateikti patvirtintą viso teismo sprendimo kopiją. Tai reiškia, kad kalbama apie visą teismo sprendimą (įskaitant, kai tinkama, teismo motyvuojamąją dalį), o ne tik galutinį sprendimą (*dispositif*). Pagal 13 straipsnio 1 dalies b punktą reikalaujama pateikti susitarimą dėl išimtinio teismo, patvirtintą jo kopiją arba kitus jo buvimą patvirtinančius įrodymus. Žodžiai „arba kitus jo buvimą patvirtinančius įrodymus“ buvo įterpti iš esmės siekiant, kad minėta nuostata būtų taikoma elektroniniu būdu sudarytiems susitarimams. Sudarius tokius susitarimus, paprastai nėra galimybių pateikti patį susitarimą. Pagal 13 straipsnio 1 dalies c punktą reikalaujama pateikti dokumentinius įrodymus, kad atsakovas buvo informuotas, tačiau šis reikalavimas taikomas tik jeigu teismo sprendimas buvo priimtas už akių. Kitais atvejais daroma prielaida, kad atsakovas buvo informuotas, išskyrus atvejus, kai jis pateikia priešingus įrodymus. Pagal prašomosios valstybės teisę nustatomos pareigos pateikti reikalaujamus dokumentus nesilaikymo pasekmės. Tačiau reikėtų vengti perteklinių formalumų: jeigu teismo sprendime nurodyto skolininko teisės nebuvo pažeistos, teismo sprendime nurodytam kreditoriui turėtų būti leista ištaisyti trūkumus.

212. 13 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad teismas, į kurį kreipiamasi, gali reikalauti pateikti papildomus dokumentus tiek, kiek jie būtini siekiant patikrinti, ar įvykdyti Konvencijos III skyriaus reikalavimai. Tai reiškia, kad 1 dalyje pateiktas sąrašas nėra išsamus. Tačiau reikėtų vengti nereikalingos naštos šalims.

213. Pagal 13 straipsnio 3 dalį asmeniui, kuris siekia pripažinti arba vykdyti teismo sprendimą pagal Konvenciją, leidžiama naudoti Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos rekomenduojamą paskelbtą formą. Forma nustatyta Konvencijos priede. Ją gali pakeisti Hagos konferencijos Specialioji komisija²⁵⁰. Forma nėra privaloma. Teismas, į kurį kreipiamasi, formoje pateikta informacija gali remtis, jeigu tarp šalių nėra ginčo. Tačiau net jeigu ginčo nėra, informacija nėra

²⁴³ Analogiška nuostata įtvirtinta 1999 m. preliminarus Konvencijos projekto 36 straipsnyje. P. Nygho ir F. Pocaro pranešime komentaras šiuo klausimu pateikiamas p. 116 ir 117. Taip pat žr. 1971 m. vasario 1 d. Hagos konvencijos dėl užsienio teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo 19 straipsnį.

²⁴⁴ 13 straipsnio 1 dalies e punktas.

²⁴⁵ 12 straipsnyje vartojama sąvoka „susitarimas“ nereiškia susitarimo bendrosios teisės prasme.

²⁴⁶ Dėl pripažinimo ir vykdyto skirtumo žr. 170 dalį.

²⁴⁷ Būtina nepamiršti, jog visuose šiame pranešime pateiktuose pavyzdžiuose tariama, kad, išskyrus atvejus, kai aiškiai nurodyta kitaip, Konvencija galioja ir kad nurodytos valstybės yra jos šalys; žr. pareiškimą, p. 20.

²⁴⁸ Ši nuostata yra panaši į 1999 m. preliminarus Konvencijos projekto 29 straipsnio 2 dalies a–c punktus. P. Nygho ir F. Pocaro pranešime komentaras šiuo klausimu pateikiamas p. 109 ir 110.

²⁴⁹ Žr. 215 dalį.

²⁵⁰ Taip pat žr. 24 straipsnį ir 257 dalies komentarus.

galutinė: teismas, į kurį kreipiamasi, gali klausimą spręsti atsižvelgdamas į visus jam pateiktus įrodymus.

214. 13 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad jeigu 13 straipsnyje nurodyti dokumentai yra parengti ne oficialia valstybės, į kurią kreipiamasi, kalba, prie jų turi būti pridedami patvirtinti vertimai į oficialią kalbą, išskyrus atvejus, kai prašomosios valstybės įstatymuose nustatyta kitaip. Todėl valstybės savo įgyvendinimo teisės aktuose arba procesinėje teisėje gali nustatyti, kad vertimai apskritai nereikalingi arba kad pakanka neoficialaus vertimo, net jeigu jis nėra patvirtintas.

14 straipsnis. *Procedūra*²⁵¹

215. 14 straipsnyje nustatyta, kad pripažinimo, paskelbimo vykdytinu arba vykdymo registravimo procedūra bei teismo sprendimo vykdymo procedūra reglamentuojama pagal prašomosios valstybės teisę, išskyrus atvejus, kai Konvencijoje nustatyta kitaip²⁵². Kai pagal prašomosios valstybės teisę nėra jokio skirtumo tarp kokios nors specialios užsienio teismo sprendimo pripažinimo procedūros (kuri skiriasi nuo vykdymo), teismo sprendimas bus pripažįstamas automatiškai taikant teisę pagal Konvencijos 8 straipsnį. Žinoma, nacionalinėje procesinėje teisėje nenustatyti pagrindai, kuriais galima atsisakyti pripažinti arba vykdyti sprendimą. Jie išimtinai reglamentuojami Konvencijoje: žr. 8 straipsnio 1 dalį (antras sakiny).

216. Visose bylose, kurioms taikomas 14 straipsnis, teismas, į kurį kreipiamasi, turi veikti greitai. Tai reiškia, kad teismas privalo taikyti greičiausią jam prieinamą procedūrą. Susitariančiosios Valstybės turėtų apsvarstyti būdus, kuriais būtų galima įtvirtinti nuostatą, padedančią užtikrinti, kad būtų išvengta nereikalingų vėlavimų.

15 straipsnis. *Atskyrimas*

217. 15 straipsnyje nustatyta galimybė pripažinti ir vykdyti atskirą teismo sprendimo dalį, kai to prašoma, arba kai pagal Konvenciją pripažinti arba vykdyti galima tik dalį teismo sprendimo²⁵³. Pavyzdžiui, baudinių nuostolių negalima išieškoti dėl to, kad taikomas 11 straipsnis, likusi teismo sprendimo dalis turi būti vykdoma, jeigu ji tenkina 8 straipsnyje nustatytus reikalavimus. Kad būtų atskiriama, atitinkama dalis turi būti savarankiška: tai paprastai priklausytų nuo to, ar tik tos teismo sprendimo dalies vykdymas iš esmės pakeistų šalių pareigas²⁵⁴. Jeigu tai priklauso nuo įstatymo viršenybės, turi būti taikoma teismo, į kurį kreipiamasi, teisė²⁵⁵.

16 straipsnis. *Pereinamojo laikotarpio nuostatos*

218. **Pagrindinė taisyklė.** 16 straipsnyje įtvirtintos pereinamojo laikotarpio nuostatos²⁵⁶. Pagrindinė 16 straipsnio 1 dalyje nustatyta taisyklė yra ta, kad Konvencija

taikoma susitarimams dėl išimtinio teisingumo, sudarytiems po to, kai Konvencija įsigaliojo pasirinkto teismo valstybėje. Pagal šią taisyklę bylos iškėlimo diena neturi reikšmės.

219. **Papildoma taisyklė.** Kai byla nagrinėjama pasirinkto teismo valstybėje, 16 straipsnio 1 dalyje nustatyta pagrindinė taisyklė yra vienintelė, kuri taikoma tokiais atvejais. Tačiau tais atvejais, kai kitoje valstybėje nagrinėjama panaši byla (pagal 6 straipsnį arba III skyriaus nuostatas dėl pripažinimo ir vykdymo), taip pat turi būti įvykdomi 16 straipsnio 2 dalyje nustatytos papildomos taisyklės reikalavimai. Pagal šią taisyklę Konvencija vis tiek nebus taikoma, jeigu byla buvo iškelta prieš Konvencijai įsigaliojant teismo, į kurį kreipiamasi, valstybėje. Tai reiškia, kad tais atvejais, kai byla iškeliama kitame teisme, išskyrus pasirinktą teismą, Konvencija nebus taikoma, nebent: a) susitarimas dėl teisingumo buvo sudarytas po to, kai Konvencija įsigaliojo pasirinkto teismo valstybėje, ir b) byla buvo iškelta po to, kai Konvencija įsigaliojo bylos iškėlimo valstybėje.

220. Šių dviejų taisyklių poveikį galima pavaizduoti šiais pavyzdžiais. Šiuose pavyzdžiuose tariama, kad Konvencija P valstybėje įsigaliojo 2008 m. sausio 1 d., o R valstybėje – 2008 m. liepos 1 d. X ir Y sudaro susitarimą dėl išimtinio teisingumo, kuriame nurodomi P valstybės teismai.

- **1 pavyzdys.** Susitarimas dėl teisingumo sudaromas 2007 m. gruodžio 1 d., o X bylą P valstybės teismuose iškelia 2008 m. liepos 1 d. Konvencija nebus taikoma, nes susitarimas dėl teisingumo buvo sudarytas iki Konvencijos įsigaliojimo P valstybėje, t. y. pasirinkto teismo valstybėje, net jeigu byla buvo pradėta po tos datos. P valstybės teismai pagal 5 straipsnį nebūtų įpareigoti nagrinėti bylos.
- **2 pavyzdys.** Susitarimas dėl teisingumo sudaromas 2008 m. sausio 15 d. 2008 m. kovo 1 d. Y iškelia bylą, kuriai taikoma sutartis, P valstybės teismuose. 2008 m. balandžio 1 d. teismas priima sprendimą už akių, kuris tampa vykdytinas P valstybėje. 2008 m. rugpjūčio 1 d. Y pradeda vykdymo bylą R valstybėje. Kadangi susitarimas dėl teisingumo buvo sudarytas po to, kai Konvencija įsigaliojo P valstybėje (pasirinkto teismo valstybė), o Konvencija R valstybėje (prašomoji valstybė) galioja tuo metu, kai pradėdama vykdymo bylą, Konvencija byloje bus taikoma.
- **3 pavyzdys.** Susitarimas dėl teisingumo sudaromas 2008 m. sausio 15 d. 2008 m. birželio 1 d. Y iškelia bylą, kuriai taikomas

²⁵¹ Dėl kitų procesinių klausimų žr. 88–92 dalis ir 138 dalį.

²⁵² Išskyrus išimtinai žodinius pakeitimus, tai yra toks pat kaip ir 1999 m. preliminarus Konvencijos projekto 30 straipsnis. P. Nygho ir F. Pocaro pranešime komentaras dėl šio straipsnio pateikiamas p. 100.

²⁵³ Analogiška nuostata įtvirtinta 1999 m. preliminarus Konvencijos projekto 34 straipsnyje. P. Nygho ir F. Pocaro

pranešime komentaras dėl šios nuostatos pateikiamas p. 115.

²⁵⁴ P. Nygho ir F. Pocaro pranešimas, p. 115.

²⁵⁵ *Ten pat.*

²⁵⁶ 16 straipsnio taisyklės netaikomos pagal 22 straipsnį pateiktoms deklaracijoms dėl susitarimų dėl neišimtinio teisingumo: žr. 253 ir 254 dalis.

susitarimas, R valstybės teismuose. Net jeigu Konvencija R valstybėje įsigaliojo 2008 m. liepos 1 d., Konvencijos 6 straipsniu nepanaikinama galimybė R valstybės teismams nagrinėti bylą, nes byla buvo iškelta prieš Konvencijai įsigaliojant R valstybėje, net jeigu susitarimas buvo sudarytas po to, kai Konvencija įsigaliojo P valstybėje, t. y. pasirinktoje valstybėje.

*17 straipsnis. Draudimo ir perdraudimo sutartys*²⁵⁷

221. Draudimo santykiai nėra ta santykių rūšis, kuriems Konvencija netaikoma pagal 2 straipsnį: Konvencija draudimui taikoma visapusiškai²⁵⁸. Taip yra net ir tuo atveju, jeigu apdrausta rizika yra susijusi su santykiu, kuris pats savaime nepatenka į Konvencijos taikymo sritį dėl to, kad jam taikoma išimtis pagal 2 straipsnį arba dėl jo pateikta deklaracija pagal 21 straipsnį. 17 straipsnio 1 dalyje tai aiškiai nurodyta. Joje nustatyta, kad bylos pagal draudimo arba perdraudimo sutartį negali būti pašalintos iš Konvencijos taikymo srities vien todėl, kad draudimo arba perdraudimo sutartis yra dėl santykio, kuriam Konvencija netaikoma²⁵⁹. Todėl, pvz., net jeigu prekių vežimas jūra nepatenka į Konvencijos taikymo sritį²⁶⁰, sutarčiai dėl prekių, kurios turi būti vežamos jūra, draudimo Konvencija bus taikoma.

222. **Pavyzdys**²⁶¹. Tarkime, kad Prancūzijoje įsisteigusi draudimo bendrovė sudaro draudimo sutartį su Y, t. y. įmone, kurios buveinė yra Kanadoje, pagal kurią draudimo bendrovė atlygins bet kokią žalą Y prekėms, kuri gali atsirasti prekes vežant iš Roterdamo į Niujorką. Draudimo sutartyje nustatyta išlyga dėl bylų išimtinio teismingumo Prancūzijos teismams. Vežant prekes joms padaroma žala; tačiau draudimo bendrovė atsisako kompensuoti nuostolius. Bet kokia byla, kurią Y (apdraustasis) iškėlė draudimo bendrovei pagal draudimo sutartį, priklausys išimtinai Prancūzijos teismų jurisdikcijai. Nors prekių vežimas pagal 2 straipsnio 2 dalies f punktą nepatenka į Konvencijos taikymo sritį, pagal tokių prekių draudimo sutartį pradėtoms byloms išimtis netaikoma (17 straipsnio 1 dalis).

223. 17 straipsnio 2 dalis yra susijusi su teismo sprendimų, kuriais nustatoma atsakomybė arba jeigu atsakomybės nėra, pagal draudimo ar perdraudimo sutartis priimtų teismo sprendimų pripažinimu ir vykdymu. Joje nustatyta, kad sprendimo dėl atsakomybės pagal draudimo arba perdraudimo sutarties sąlygas pripažinimas arba vykdymas negali būti ribojamas arba negali būti atsisakoma jį pripažinti ir vykdyti remiantis tuo, kad

atsakomybė pagal tą sutartį apima nuostolių apdraustajam arba perdraustajam kompensavimą a) santykio, kuriam Konvencija netaikoma, atžvilgiu arba b) sprendimo dėl nuostolių, kuriam galima taikyti 11 straipsnį, atžvilgiu.

224. 17 straipsnio 2 dalies a punktas būtų taikomas tais atvejais, kai draudimo sutartis yra susijusi su rizika, kuri pati savaime nepatenka į Konvencijos taikymo sritį dėl to, kad jai taikoma išimtis pagal 2 straipsnį arba dėl jos pateikta deklaracija pagal 21 straipsnį. Todėl joje daugiau ar mažiau atkartojama 1 dalyje nustatyta taisyklė.

225. 17 straipsnio 2 dalies b punktas yra susijęs su teismo sprendimais dėl draudimo bendrovės prievolės atlyginti apdraustajam arba perdraustajam priteistus nuostolius, kuriems gali būti taikomas 11 straipsnis. Kaip paaiškinta pirmiau²⁶², 11 straipsnis yra susijęs su teismo sprendimo dėl nekompensacinio pobūdžio nuostolių pripažinimu arba vykdymu; juo leidžiama teismui, į kurį kreipiamasi, tam tikromis aplinkybėmis atsisakyti pripažinti arba išieškoti dalį arba visą bet kurios nekompensacinio pobūdžio sumos, priteistos tokiu teismo sprendimu. Toks teismo sprendimas turi būti atskiriamas nuo teismo sprendimo, susijusio su draudimo sutartimi, pagal kurią draudimo bendrovė įsipareigoja atlyginti apdraustajam nekompensacinio pobūdžio nuostolius. Tai, kad teismo sprendimas dėl nuostolių, kuris buvo priimtas byloje tarp trečiosios šalies ir apdraustojo, gali būti nevykdomas (visiškai arba iš dalies) pagal 11 straipsnį (todėl, kad nuostoliai yra nekompensacinio pobūdžio), nereiškia, kad galima atsisakyti vykdyti teismo sprendimą, priimtą byloje tarp apdraustojo ir jo draudimo bendrovės, kurioje draudimo bendrovė turi pareigą kompensuoti apdraustajam tokius nuostolius.

226. **Pavyzdys**²⁶³. Tarkime, kad Kanadoje įsisteigusi draudimo bendrovė sudaro su Anglijoje gyvenančiu asmeniu (apdraustuoju) draudimo sutartį, kurioje nustatyta, kad draudimo bendrovė atlygins apdraustajam trečiosios šalies sukulto fizinio sužalojimo nuostolius, įskaitant pareigą sumokėti baudinius nuostolius²⁶⁴. Sutartyje nustatyta išlyga dėl bylų teismingumo Anglijos teismams. Tuomet trečioji šalis iškelia bylą apdraustajam dėl asmens fizinio sužalojimo Anglijoje, o teismas priteisia trečiajai šaliai 1 mln. svarų sterlingų kompensacinių nuostolių ir 1 mln. svarų sterlingų baudinių nuostolių. Draudimo bendrovė atsisako išmokėti kompensaciją apdraustajam. Apdraustasis, remdamasis išlyga dėl teismingumo, Anglijoje iškelia bylą draudimo bendrovei. Teismas priima sprendimą draudimo bendrovės atžvilgiu dėl 2 mln. svarų sterlingų. Apdraustasis turi teisę Kanadoje vykdyti šį teismo sprendimą draudimo bendrovės atžvilgiu dėl visos sumos. Šiuo atveju nesvarbu, kad pagal 2 straipsnio 2

²⁵⁷ 221–227 dalyse nuorodos į draudimą taip pat reiškia perdraudimą.

²⁵⁸ Dėl nedidelių išimčių žr. 75 išnašą (fizinius sužalojimus patyrusio darbuotojo tiesioginis ieškinys darbdavio draudikui).

²⁵⁹ Kita vertus, Konvencija nebūtų taikoma pagal draudimo sutartį iškeltoms byloms, jeigu atitinkama valstybė pagal 21 straipsnį pateiktose deklaracijose nurodytų, kad ji Konvencijos netaiko „draudimo santykiams“.

²⁶⁰ 2 straipsnio 2 dalies f punktas.

²⁶¹ Būtina nepamiršti, jog visuose šiame pranešime pateiktuose pavyzdžiuose tariama, kad, išskyrus atvejus,

kai aiškiai nurodyta kitaip, Konvencija galioja ir kad nurodytos valstybės yra jos Šalys; žr. pareiškimą, p. 20.

²⁶² Žr. 203–205 dalis.

²⁶³ Būtina nepamiršti, jog visuose šiame pranešime pateiktuose pavyzdžiuose tariama, kad, išskyrus atvejus, kai aiškiai nurodyta kitaip, Konvencija galioja ir kad nurodytos valstybės yra jos Šalys; žr. pareiškimą, p. 20.

²⁶⁴ Tai, ar draudimo liudijimas apima tokius nuostolius, priklauso nuo jo sąlygų, kaip išaiškinta pagal jam taikomą teisę.

dalies j punktą ieškiniui dėl asmens fizinio sužalojimo, kuriuos pareiškė fiziniai asmenys arba jie buvo pareikšti jų vardu, nepatenka į Konvencijos taikymo sritį (17 straipsnio 2 dalies a punktas) arba kad pagal 11 straipsnį Kanados teismas gali būti nepareigotas vykdyti teismo sprendimo, priimto išsprendus trečiosios šalies ir apdraustojo ginčą, dalies, kurioje nustatytos sankcijos (jeigu teismas prisiėmė jurisdikciją pagal susitarimą) (17 straipsnio 2 dalies b punktas).

227. **Draudikui priteisti baudiniai nuostoliai.** Tačiau jeigu byloje Anglijoje tarp apdraustojo ir draudimo bendrovės, kaip nurodyta pirmiau pateiktame pavyzdyje, teismas ne tik įpareigojo draudimo bendrovę sumokėti 2 mln. svarų sterlingų, bet ir priteisė apdraustajam papildomą 1 mln. svarų sterlingų baudinių nuostolių (nes draudimo bendrovė be pagrįstos priežasties nesumokėjo apdraustajam jo reikalaujamos sumos), šiai papildomai 1 mln. svarų sterlingų sumai 17 straipsnio 2 dalies b punktas nebus taikomas. Jeigu 11 straipsnio reikalavimai įvykdomi, Kanados teismai nebūtų įpareigoti išieškoti papildomos priteistos dalies pagal Konvenciją.

18 straipsnis. *Reikalavimo legalizuoti netaikymas*

228. 18 straipsnyje nustatyta, kad visiems pagal Konvenciją atsiųstiems arba pateiktiems dokumentams netaikomas reikalavimas juos legalizuoti ar atlikti kitus analogiškus formalumus, įskaitant apostilės reikalavimą²⁶⁵.

19 straipsnis. *Deklaracijos dėl jurisdikcijos ribojimo*

229. Konvencijoje laikomasi politikos į jos taikymo sritį neįtraukti išimtinai vidaus situacijų. Ši politinė nuostata įtvirtinta 1 straipsnyje. 19 straipsnyje laikomasi priešingos politikos: pagal ją valstybei leidžiama pateikti deklaraciją, pagal kurią jos teismai netaikys Konvencijos 5 straipsnio išimtinai užsienio elementą turinčioms byloms. Jame nustatyta, jog valstybė gali deklaruoti, kad jos teismai gali atsisakyti nagrinėti ginčus, kuriems taikomas susitarimas dėl išimtinio teismoingumo, jeigu tarp tos valstybės ir šalių arba ginčo nėra jokių sąsajų, išskyrus pasirinkto teismo vietą²⁶⁶.

²⁶⁵ Ši nuostata yra analogiška 1999 m. preliminarus Konvencijos projekto 29 straipsnio 2 daliai. P. Nygho ir F. Pocaro pranešime komentaras dėl šios nuostatos pateikiamas p. 110 ir jame nurodyta, kad ši praktika yra nusistovėjusi Hagos konvencijų taikymo praktika.

²⁶⁶ Kadangi Konvencijoje vartojami žodžiai „gali atsisakyti“, tokią deklaraciją pateikusios valstybės teismai turėtų diskreciją nuspręsti, ar įgyvendinti jurisdikciją. Tai nesukels jokių sunkumų teisės sistemose, kuriose teismai paprastai naudojasi tam tikra diskrecija nusprenddami, ar įgyvendinti jurisdikciją. Teisės sistemose, kuriose to neįmanoma padaryti, gali būti priimti teisės aktai, kuriais teismams būtų leidžiama įgyvendinti savo diskreciją pagal 19 straipsnį. Pagal 19 straipsnį suteikiama diskrecija taip pat galėtų pasinaudoti teisės aktų leidėjas, o tokiu atveju pačiame teisės akte būtų nurodoma, kokiomis aplinkybėmis teismai turėtų nagrinėti bylą.

²⁶⁷ Pavyzdžiui, Anglijos teismai daugybę metų noriai nagrinėjo tokias bylas, o 1984 m. Niujorko valstijoje buvo

230. Praktikoje šalys kartais pasirenka valstybės, su kuria nėra viena bylos faktinė aplinkybė nėra susijusi, teismus. Priežastis yra ta, kad nėra viena šalis nenori kreiptis į kitos šalies valstybės teismus; taigi jos susitaria pasirinkti neutralios valstybės teismus. Vienos šalys tai vertina palankiai²⁶⁷. Kitos mano, kad tokia praktika sukelia jų teismų sistemoms nepagrįstą naštą. 19 straipsnio paskirtis – padėti prisitaikyti pastarosios valstybės.

20 straipsnis. *Deklaracijos dėl pripažinimo ir vykdymo ribojimo*

231. 20 straipsnyje valstybei suteikiama galimybė pateikti deklaraciją nurodant, kad jos teismai gali atsisakyti pripažinti arba vykdyti kitos Susitariančiosios Valstybės teismo priimtą sprendimą, jeigu šalių gyvenamosios vietos buvo prašomojoje valstybėje ir šalių santykiai bei visi kiti su ginču susiję elementai, išskyrus pasirinkto teismo vietą, buvo susiję tik su prašomąja valstybe²⁶⁸. Šia nuostata siekiama įgyvendinti pirmiau aptartą politiką, susijusią su Konvencijos netaikymu išimtinai vidaus situacijoms.

232. Siekiant suprasti 20 straipsnio paskirtį, būtina nepamiršti, kad Konvencija taikoma tik tarptautinėse bylose²⁶⁹. Tačiau sąvoka „tarptautinis“ šiuo tikslu turi nevienodą prasmę – ji priklauso nuo to, ar kalbama apie jurisdikciją²⁷⁰, ar apie teismo sprendimo pripažinimą ir vykdymą²⁷¹. Kai kalbama apie jurisdikciją, byla nelaikoma tarptautine, jeigu šalys gyvena toje pačioje Susitariančiojoje Valstybėje ir jeigu visi kiti su ginču susiję elementai, nepaisant pasirinkto teismo vietos, yra susiję tik su ta valstybe. Tačiau pripažinimo ir vykdymo atveju byla visada laikoma tarptautine, jeigu teismo sprendimą priėmė valstybės, išskyrus valstybę, kurioje siekiama pripažinti ar vykdyti teismo sprendimą, teismas. Tai reiškia, kad nagrinėjama vidaus byla tampa tarptautine, jeigu ji iškeliama siekiant įvykdyti teismo sprendimą kitoje valstybėje. 20 straipsnio paskirtis – leisti Susitariančiajai Valstybei pareikšti, kad ji nepripažins arba nevykdys tokio teismo sprendimo, jeigu byla būtų išimtinai vidaus pobūdžio arba jeigu pradinė byla būtų iškelta jos teismuose.

233. **Pavyzdys**²⁷². Tarkime, kad šalys gyvena A valstybėje, o visi kiti susiję elementai turi ryšį tik su ta valstybe. Jos susitaria, kad B valstybės teismas turės išimtinę jurisdikciją. Jeigu viena iš jų iškelia bylą A

priimtos specialios nuostatos, kuriomis palengvinamas tokių bylų nagrinėjimas, kai sandorio vertė yra ne mažiau kaip 1 mln. JAV dolerių; žr. Niujorko civilinio proceso įstatymą ir taisykles, 327 taisyklės b punktą ir Niujorko bendrųjų prievolių įstatymo 5 skyriaus 1402 straipsnį.

²⁶⁸ Kadangi Konvencijoje vartojami žodžiai „gali atsisakyti“, tokią deklaraciją pateikusios valstybės teismai turėtų diskreciją nuspręsti, ar pagal Konvenciją pripažinti ir vykdyti tokius teismo sprendimus. Tačiau įgyvendinimo teisės aktuose galėtų būti nustatyta pareiga užsienio teismo sprendimų tokiais aplinkybėmis nepripažinti arba nevykdyti.

²⁶⁹ 1 straipsnio 1 dalis.

²⁷⁰ 1 straipsnio 2 dalis.

²⁷¹ 1 straipsnio 3 dalis.

²⁷² Būtina nepamiršti, jog visuose šiame pranešime pateiktuose pavyzdžiuose tariama, kad, išskyrus atvejus, kai aiškiai nurodyta kitaip, Konvencija galioja ir kad nurodytos valstybės yra jos šalys; žr. pareiškimą, p. 20.

valstybėje, tas teismas nebūtų įpareigotas atsisakyti jurisdikcijos pagal 6 straipsnį: Konvencija nebūtų taikoma, nes byla pagal 1 straipsnio 2 dalį nebūtų laikoma tarptautine. Tačiau jeigu byla būtų iškelta B valstybėje, pagal 8 straipsnį būtų reikalaujama, kad A valstybė pripažintų priimtą teismo sprendimą: byla pagal 1 straipsnio 3 dalies sąlygas taptų tarptautine. Pagal 20 straipsnį valstybėms suteikta galimybė pakeisti šią nuostatą pateikiant atitinkamą deklaraciją. Tokiu atveju A valstybė nebūtų įpareigota pripažinti teismo sprendimo.

21 straipsnis. *Deklaracijos dėl specifinių santykių*

234. Būtina nepamiršti, kad pagal 2 straipsnio 2 dalį Konvencija tam tikriems santykiams netaikoma. Pagal 21 straipsnį pavienėms Susitariančiosioms Valstybėms leidžiama praplėsti šį sąrašą pateikiant deklaraciją. Jame nustatyta, kad tais atvejais, kai valstybė yra labai suinteresuota netaikyti Konvencijos konkretiems santykiams, ji gali pareikšti, kad tiems santykiams ji Konvencijos netaikys²⁷³. Tokią deklaraciją pateikianti valstybė privalo užtikrinti, kad deklaracija nebūtų platesnė nei būtina ir kad tie konkretūs santykiai būtų aiškiai ir tiksliai apibrėžti²⁷⁴. Pateikus tokią deklaraciją, Konvencija nebus taikoma tiems santykiams, dėl kurių Susitariančioji Valstybė pateikė deklaraciją.

235. Diplomatinėje sesijoje siekta, kad ši nuostata galėtų tik atskiroms teisės sritims, kurioms išimtis taikoma pagal 2 straipsnio 2 dalį. Deklaracijoje negali būti naudojamas koks nors kitas kriterijus, išskyrus dalyką. Joje, pvz., išimtis gali būti taikoma „jūros draudimo sutartims“, bet ne „jūros draudimo sutartims, kuriose pasirinktas teismas yra kitoje valstybėje“.

236. **Apsaugos priemonės.** Jeigu nebūtų tokių pasirinkimo galimybių, kai kurios valstybės negalėtų tapti Konvencijos šalinėmis. Tačiau valstybė neturėtų pateikti deklaracijos be pagrįstų priežasčių. Taip pat būtina užtikrinti šalių interesus. Siekiant šių tikslų, taikomi trys Konvencijoje nustatyti principai: skaidrumas, negaliojimas atgaline data ir abipusiškumas.

237. **Skaidrumas ir negaliojimas atgaline data.** 22 straipsnyje nustatyta, kad apie kiekvieną pagal 21 straipsnį pateiktą deklaraciją būtina pranešti depozitarui (Nyderlandų užsienio reikalų ministerijai), kuris informuos kitas valstybes. Taip užtikrinamas skaidrumas. Minėtame straipsnyje taip pat nustatyta, kad deklaracijos bus skelbiamos Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos svetainėje²⁷⁵. Jeigu deklaracija pateikiama įsigaliojus Konvencijai toje valstybėje, kuri pateikia deklaraciją, ji negalios mažiausiai tris mėnesius²⁷⁶. Kadangi ji negalios atgaline data sutartims, sudarytoms iki jos įsigaliojimo²⁷⁷, šalys sutarties sudarymo momentu turės

galimybę žinoti, ar deklaracija turės poveikį jų sutarčiai. Taip užtikrinamas teisinis saugumas.

238. **Abipusiškumas.** 21 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad tais atvejais, kai valstybė pateikia tokią deklaraciją, kitos valstybės neprivalės taikyti Konvencijos atitinkamam santykiui, kai pasirinktas teismas yra deklaraciją pateikiančioje valstybėje. Tai reiškia, kad jeigu Susitariančioji Valstybė nėra pasirengusi leisti naudotis Konvencijos privalumais kitoms Susitariančiosioms Valstybėms, ji pati negali tikėtis naudotis Konvencijos suteikiamais privalumais.

239. **Deklaracijų peržiūra.** Numatyta, kad deklaracijų taikymas pagal 21 straipsnį ilgainiui gali būti svarstomas rengiant peržiūros posėdžius, kuriuos pagal 24 straipsnį sušaukia Hagos konferencijos generalinis sekretorius, arba, kai tinkama, Konferencijos bendrųjų reikalų ir politikos posėdžiuose²⁷⁸.

22 straipsnis. *Abipusės deklaracijos dėl susitarimų dėl neišimtinio teismoingumo*

240. Pagal 1 straipsnio 1 dalį Konvencija taikoma tik susitarimams dėl išimtinio teismoingumo. Tačiau susitarimai dėl neišimtinio teismoingumo pasitaiko gana dažnai, ypač tarptautinės bankininkystės srityje. Todėl 22 straipsniu Susitariančiosioms Valstybėms suteikiama galimybė praplėsti Konvencijos taikymo sritį, kad ji apimtų tokius susitarimus. Tačiau ši taisyklė taikoma tik Konvencijos III skyriaus nuostatomis, susijusioms su teismo sprendimų pripažinimu ir vykdymu (8–15 straipsniai)²⁷⁹. Kitos nuostatos, visų pirma 5 ir 6 straipsniai, tokiems susitarimams netaikomi.

241. Kad 22 straipsnis būtų taikomas, kilmės valstybė ir valstybė, kurioje siekiama pripažinti ir vykdyti sprendimą, turi būti Susitariančiosiomis Valstybėmis ir abi turi būti pateikusios deklaracijas pagal 22 straipsnį. Be to, turi būti įvykdyti toliau nurodyti reikalavimai:

- susitarime dėl neišimtinio teismoingumo turėjo būti nurodytas kilmės teismas;
- tarp tų pačių šalių ir tuo pačiu pagrindu negali būti jokio teismo sprendimo, priimto kitame teisme prieš tai, kai byla buvo galima iškelti pagal susitarimą dėl neišimtinio teismoingumo²⁸⁰;
- tarp tų pačių šalių ir tuo pačiu pagrindu negali būti nagrinėjama jokia kita byla kitame tokiaame teisme;
- kilmės teismas turėjo būti pirmasis teismas, į kurį buvo kreiptasi.

²⁷³ Tokia deklaracija gali būti pateikiama net dėl santykių, kuriems netaikomos 2 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos išimtinės nuostatos, pvz., „ autorių ir gretutinės teisės“, nurodytos 2 straipsnio 2 dalies n punkte.

²⁷⁴ Jeigu deklaraciją pateikianti Susitariančioji Valstybė to pageidavo, deklaracijos projektas pirmiausia gali būti nusiunčiamas Hagos konferencijos generaliniam sekretoriui, kad jis šį projektą išsiųstų kitoms Susitariančiosioms Valstybėms pastaboms pateikti.

²⁷⁵ Svetainė www.hcch.net.

²⁷⁶ 32 straipsnio 4 dalis.

²⁷⁷ 32 straipsnio 5 dalis.

²⁷⁸ Žr. 257 dalį.

²⁷⁹ Tai apima pagrindus, kuriais remiantis galima atsisakyti pripažinti arba vykdyti sprendimą, pvz., pagal 9 straipsnį.

²⁸⁰ Tai galėtų būti bet kuris teismas, kuris neatmetamas pagal susitarimą; žr. 245 dalį ir toliau.

242. Kad susitarimas dėl neišimtinio teismo būto laikomas tokiu pagal 22 straipsnį, jis turi atitikti toliau nurodytas sąlygas²⁸¹:

- jis turi būti sudarytas 3 straipsnio c punkte nustatyta forma²⁸²;
- šalys turi būti davusios savo sutikimą sudaryti susitarimą²⁸³;
- pasirinktas teismas turi būti nurodomas siekiant išspręsti kilusius arba galinčius kilti ginčus, susijusius su konkrečiu teisiniu santykiu²⁸⁴;
- susitarime turi būti nurodytas vienos ar daugiau Susitariančiųjų Valstybių teismas arba teismai.

243. **Taikymo sritis.** Išskyrus tai, kad 22 straipsnis taikomas susitarimams dėl neišimtinio teismo būto, jo taikymo sritis yra tokia pat, kaip ir visos Konvencijos: išskyrus šią vieną išimtį, jis netaikomas jokiam susitarimui dėl teismo būto, kuriam nebūtų taikomos kitos Konvencijos nuostatos. Todėl 2 ir 21 straipsniuose nustatyti ribojimai būtų taikomi ir pagal 22 straipsnį.

244. Išskyrus tai, kiek tokiais ribojimais užtikrinamas abipusiškumas, deklaracija pagal 22 straipsnį negali daryti poveikio kitai valstybei, išskyrus tą, kuri pateikia deklaraciją.

245. **22 straipsnio 2 dalies b punktas.** 22 straipsnio 2 dalies b punktu pakeičiamas reikalavimas pripažinti ir vykdyti teismo sprendimą nurodant, kad toks pripažinimas arba vykdymas nėra privalomas, kai galioja sprendimas, priimtas kitame teisme, kuriame bylos buvo galima iškelti pagal susitarimą dėl neišimtinio teismo būto, arba kai byla tarp tų pačių šalių ir tuo pačiu pagrindu nagrinėjama kitame tokiaame teisme, nepaisant to, ar ji pradėta prieš iškeltą minėtas bylas pasirinktame teisme, ar jas iškėlus, ir ar teismo sprendimas buvo priimtas anksčiau, ar vėliau nei pasirinkto teismo sprendimas. Siekiant suprasti šios nuostatos veikimą, būtina išnagrinėti, kada byla pagal susitarimą dėl neišimtinio teismo būto galima iškelti kitame teisme, išskyrus pasirinktą teismą. Tai priklauso nuo to, ar susitarime dėl neišimtinio teismo būto yra nustatyti apribojimai, ar nėra.

246. **Susitarimai dėl neišimtinio teismo būto be apribojimų**²⁸⁵. Jeigu susitarime dėl neišimtinio teismo būto nėra apribojimų, jame negalioja jokie ribojimai, susiję su teismais, kuriuose gali būti iškeltos bylos. Jame paprasčiausiai nurodomas neišimtinis bylų teismo būto vienos ar daugiau Susitariančiųjų Valstybių teismui ar teismams, pvz., „bylos pagal šią sutartį gali būti iškeltos Korėjos teismuose, tačiau tai neužkerta kelio iškelti bylą bet kuriame kitame teisme, kuris turi

jurisdikciją pagal Valstybės, kurioje yra jo buveinė, teisę“. Kai susitarimas dėl teismo būto sudaromas šia forma, byla *bet kuriame* teisme, net jeigu tai nėra Korėjos teismas, atitiktų susitarimą dėl teismo būto ir todėl būtų pagrindas pagal 22 straipsnio 2 dalies b punktą nepripažinti Korėjos teismo sprendimo pagal Konvenciją.

247. **Susitarimai dėl neišimtinio teismo būto, kuriuose nustatyti apribojimai**²⁸⁶. Situacija yra skirtinga, kai sudaromas susitarimas dėl neišimtinio teismo būto, kuriame nustatomi apribojimai. Tokia susitarime nustatyti apribojimai teismams, kuriuose galima iškelti bylas, tačiau tai nėra susitarimas dėl išimtinio teismo būto, kaip nustatyta Konvencijos 3 straipsnyje. Viena forma būtų susitarimas, kuriame nurodomas dviejų ar daugiau Susitariančiųjų Valstybių teismas arba teismai, *o visi kiti teismai pašalinami*, pvz., „bylos pagal šią sutartį gali būti iškeltos tik Korėjos arba Kinijos teismuose“ arba „bylos pagal šią sutartį gali būti iškeltos tik Seulo apygardos teisme arba Pekino apygardos teisme“. Abiejose šios formos susitarimuose jurisdikcija suteikiama konkrečiai nurodytiems teismams, o kitiems teismams draudžiama suteikti jurisdikciją: toks susitarimas pagal Konvencijos 3 straipsnį būtų laikomas susitarimu dėl išimtinio teismo būto, jeigu ne ta aplinkybė, kad nurodyti teismai yra skirtingose Susitariančiose Valstybėse. Jeigu A šiuo metu iškelia bylą B Seule, kuriame priimamas teismo sprendimas, bet kokia byla tuo pačiu pagrindu, kurią B iškeltų Pekine (arba Pekine gautas teismo sprendimas), būtų kliūtis pripažinti ir vykdyti Seule priimtą teismo sprendimą, kaip nustatyta 22 straipsnio 2 dalies b punkte.

248. Kitame pavyzdyje²⁸⁷ teismai, į kuriuos gali kreiptis šalys, yra dar tiksliau nurodyti, tačiau toks teismų nurodymas sukeltų tokias pat pasekmes: jeigu A ir B sudarė susitarimą, pagal kurį A gali iškelti bylą B tik Seulo apygardos teisme, o B gali iškelti bylą A tik Pekino apygardos teisme, kiekviena šalis gali kreiptis tik į vieną teismą, o ne į du, kaip nurodyta pirmiau pateiktame pavyzdyje. Jeigu A šiuo metu iškelia bylą B Seule, kuriame priimamas teismo sprendimas, bet kokia byla tuo pačiu pagrindu, kurią B iškeltų Pekine (arba Pekine priimtas teismo sprendimas), būtų kliūtis pripažinti ir vykdyti Seule priimtą teismo sprendimą pagal Konvenciją, kaip nustatyta 22 straipsnio 2 dalies b punkte²⁸⁸.

249. **Asimetriniai susitarimai.** Asimetriniai susitarimai aptarti pirmiau²⁸⁹. Tai yra susitarimai, pagal kuriuos viena šalis gali iškelti bylą tik pasirinktame teisme, o kita šalis bylą gali iškelti ir kituose teismuose. Taikant Konvenciją tokie susitarimai laikomi susitarimais dėl neišimtinio teismo būto, nes jais panaikinama tik vienos iš šalių galimybė pradėti bylą kituose teismuose.

²⁸¹ Iš esmės turi būti tenkinami visi 3 straipsnyje nustatyti reikalavimai, išskyrus išimtinį pobūdį. Šie reikalavimai išvardyti 93 dalyje.

²⁸² Žr. 110–114 dalis.

²⁸³ Žr. 94–97 dalis.

²⁸⁴ Žr. 101 dalį.

²⁸⁵ Šioje dalyje daroma prielaida, kad visos paminėtos valstybės yra Konvencijos Šalys ir kad jos visos pateikė deklaracijas pagal 22 straipsnį.

²⁸⁶ Šioje dalyje tariama, kad visos nurodytos valstybės yra Konvencijos Šalys ir kad jos visos pateikė deklaracijas pagal 22 straipsnį.

²⁸⁷ Šioje dalyje tariama, kad visos nurodytos valstybės yra Konvencijos Šalys ir kad jos visos pateikė deklaracijas pagal 22 straipsnį.

²⁸⁸ Žr. 104 dalį.

²⁸⁹ Žr. 105 dalį.

250. **Pavyzdys**²⁹⁰. Tarkime, kad skolintojas ir skolininkas sudaro paskolos sutartį. Sutartyje įtvirtinta išlyga dėl teismingumo, kurioje nustatyta, kad „skolininkas skolintojui bylą gali iškelti tik Seulo apygardos teisme, tačiau skolininkas skolintojui bylą gali iškelti minėtame teisme arba bet kuriame kitame teisme, kuris turi jurisdikciją pagal valstybės, kurioje yra jo buveinė, teisę“. Seulo apygardos teismas priima sprendimą, o byla dėl jo vykdymo pradedama Kinijoje, be to, abi valstybės pateikė deklaracijas pagal 22 straipsnį. Byla pagal paskolos sutartį taip pat nagrinėjama Australijos teisme. Jeigu pastarąją bylą skolininkui iškėlė skolintojas, dėl jos Korėjos teismo sprendimas negalėtų būti vykdomas Kinijoje pagal 22 straipsnį, nes ji atitinka susitarimą dėl neišimtinio teismingumo²⁹¹. Jeigu, kita vertus, bylą skolintojui iškėlė skolininkas, ši taisyklė negalioja; todėl galimybė vykdyti Korėjos teismo sprendimą Kinijoje nebūtų panaikinta²⁹².

251. **22 straipsnio 2 dalies c punktas.** Šią nuostatą buvo siekiama taikyti tais atvejais, kai byla nagrinėjama kitame teisme, tačiau joje nepriimtas galutinis sprendimas ir ji nėra dar nagrinėjama, pvz., kai byla buvo nutraukta pagal *forum non conveniens doktriną*. Jeigu byla baigiama priimant galutinį teismo sprendimą arba jeigu ji vis dar nagrinėjama, būtų taikomas 22 straipsnio 2 dalies b punktas. Priešingu atveju pagal 22 straipsnio 2 dalies c punktą reikalaujama, kad pirmiausia būtų kreipiamasi į kilmės teismą. Jeigu byla tarp tų pačių šalių ir tuo pačiu pagrindu pirmiausia buvo perduota kitam teismui, į kurį pagal susitarimą dėl teismingumo neuždrausta kreiptis, teismo sprendimas pagal Konvenciją negali būti pripažįstamas arba vykdomas²⁹³.

252. Diplomatiniame sesijoje siekta nustatyti, kad 22 straipsnio 2 dalies c punktas nebūtų taikomas tais atvejais, kai teismas, į kurį kreipiamasi pirmiausia, prisiėmė jurisdikciją pažeisdamas susitarimo dėl teismingumo sąlygas. Kitaip tariant, 22 straipsnio 2 dalies c punktui šiuo atžvilgiu taikomas toks pat ribojimas, kaip ir 22 straipsnio 2 dalies b punktui, ir tai, kad teismas, kuris nenurodytas susitarime, į kurį buvo kreiptasi pirmiausia, pagal deklaracijų sistemą nepanaikins pripažinimo ir vykdymo.

253. **Įsigaliojimas.** Pagal 22 straipsnį pateiktų deklaracijų įsigaliojimas reglamentuojamas 32 straipsnio 3 ir 4 dalyse. Įsigaliojimo klausimas taip pat bus svarbus, kai deklaracija pateikiama pagal 22 straipsnyje nustatytas sąlygas. Neįsigaliojusi deklaracija negali sukelti teisinių pasekmių.

254. 16 straipsnyje nustatytos pereinamosios nuostatos netaikomos pagal 22 straipsnį pateiktoms deklaracijoms. Diplomatiniame sesijoje laikytasi nuomonės, kad Susitariančioji Valstybė, pateikianti deklaraciją, gali joje konkrečiai nurodyti, kokia apimtimi (jeigu tai nustatyta) deklaracija galios atgaline data²⁹⁴. Todėl deklaraciją pateikianti valstybė gali nustatyti, ar ji taikoma

sudarytiems susitarimams dėl teismingumo, pradėtoms byloms arba kilmės valstybėje iki deklaracijos įsigaliojimo prašomojoje valstybėje priimtiems teismo sprendimams. Jeigu tokio pareiškimo nėra, bylą dėl teismo sprendimo pripažinimo arba vykdymo galima iškelti prašomojoje valstybėje iš karto, kai deklaracija įsigalioja tai valstybei. Tuomet sprendimas gali būti pripažįstamas arba vykdomas pagal 22 straipsnį net jeigu susitarimas dėl teismingumo buvo sudarytas, byla pradėta kilmės teisme arba iki tos datos buvo priimtas pradinis teismo sprendimas.

255. **Abipusiškumas.** Net jeigu pripažinimo valstybėje galioja deklaracija, kuri taikoma atitinkamam teismo sprendimui, deklaracija taip pat turi galioti kilmės valstybėje. Abi deklaracijos turi galioti tuo metu, kai siekiama pripažinti sprendimą; priešingu atveju abipusiškumo nėra. 22 arba 23 straipsnyje nėra aiškaus pareiškimo dėl to, ar kilmės valstybėje galiojanti deklaracija turi būti tokia, kad ji būtų taikoma pripažinimo valstybės teismo sprendimui, priimtam tą pačią dieną kaip ir atitinkamas teismo sprendimas. Siekiant užtikrinti aiškumą šiuo klausimu, deklaraciją pagal 22 straipsnį pateikianti valstybė galėtų aiškiai nurodyti, ar šiuo atveju pagal 22 straipsnį taip pat turėtų būti vadinamasis abipusiškumas laiko atžvilgiu.

23 straipsnis. Vienodas aiškinimas

256. 23 straipsnyje nustatyta, kad aiškinant Konvenciją būtina atsižvelgti į jos tarptautinį pobūdį ir poreikį skatinti vienodą jos taikymą. Ši nuostata skirta Konvenciją taikantiems teismams. Pagal ją reikalaujama Konvenciją aiškinti remiantis tarptautiniais principais, kad būtų skatinamas vienodas jos taikymas. Todėl pagrįstais atvejais, kai tai yra įmanoma, reikėtų atsižvelgti į užsienio sprendimus ir rašytinius dokumentus. Taip pat reikėtų atsižvelgti į tai, kad vienoje teisės sistemoje savaime suprantamomis laikomos sąvokos ir principai gali būti nežinomi arba nepripažįstami kitoje teisės sistemoje. Konvencijos tikslus galima pasiekti tik jeigu visi teismai ją taikys atvirai²⁹⁵.

24 straipsnis. Konvencijos taikymo peržiūra

257. 24 straipsnyje reikalaujama, kad Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos generalinis sekretorius reguliariai surengtų Konvencijos taikymo, įskaitant visas pagal ją pateiktas deklaracijas, peržiūrą ir išnagrinėtų, ar reikėtų kokių nors Konvencijos pakeitimų. Vienas pagrindinių tokios peržiūros tikslų būtų išnagrinėti pagal 21 straipsnį pateiktų deklaracijų taikymą ir apsvarstyti, ar kiekviena deklaracija vis dar reikalinga.

²⁹⁰ Šioje dalyje tariama, kad visos nurodytos valstybės yra Konvencijos Šalys ir kad jos visos pateikė deklaracijas pagal 22 straipsnį.

²⁹¹ Taip būtų net ir tuo atveju, jeigu byla būtų pradėta iškėlus bylą Korėjoje ir Kinijoje.

²⁹² Tačiau jeigu Australijos teismo sprendimas būtų priimtas pirmiau, Kinijos teismas turėtų teisę atsisakyti vykdyti Korėjos teismo sprendimą pagal 9 straipsnio g punktą.

²⁹³ Konvencijoje nepanaikinama galimybė ji pripažinti arba vykdyti pagal nacionalinę teisę.

²⁹⁴ Žr. Dvidešimtosios sesijos II komisijos protokolus: protokolo Nr. 24 56–63 dalis ir protokolo Nr. 22 74–97 dalis.

²⁹⁵ Analogiška nuostata įtvirtinta 1999 m. preliminarus Konvencijos projekto 38 straipsnio 1 dalyje. P. Nygho ir F. Pocaro pranešime komentaras šiuo klausimu pateikiamas p. 118 ir 119.

258. 25 straipsnis susijęs su problemomis, atsirandančiomis dėl to, kad kai kurias valstybes sudaro du arba daugiau teritorinių vienetų, turinčių savo atskirą teismų sistemą. Dažniausiai tokia santvarka galioja federacinėse valstybėse, pvz., Kanadoje arba Jungtinėse Amerikos Valstijose, ir kitose valstybėse, pvz., Kinijoje arba Jungtinėje Karalystėje. Dėl šios priežasties gali kilti problemų, nes konkrečiu atveju reikia išsiaiškinti, ar nuoroda į valstybę reiškia visą valstybę (valstybę tarptautine prasme), ar konkretų jos teritorinį vienetą.

259. 25 straipsnio 1 dalyje ši problema sprendžiama nustatant, kad tais atvejais, kai teritoriniuose vienetuose konkrečiam Konvencijoje nustatytam santykiui taikomos skirtingos teisės sistemos²⁹⁶, Konvencija turi būti aiškinama kaip taikoma valstybei tarptautine prasme arba atitinkamam teritoriniam vienetui, atsižvelgiant į tai, kuris aiškinimas yra tinkamesnis.

260. Svarbiausios situacijos, kuriose kyla klausimas, yra susijusios su susitarimo dėl išimtinio teismo sprendimo (3 straipsnis) apibrėžtimi ir pasirinkto teismo pareiga nagrinėti bylą (5 straipsnis). 25 straipsnio taikymo būdas šiose situacijose jau aptartas²⁹⁷.

261. 25 straipsnio 2 dalyje aiškiau paaiškinama politinė nuostata dėl Konvencijos netaikymo išimtinai vidaus situacijoms. Joje nurodyta, kad, nepaisant 25 straipsnio 1 dalies nuostatų, Susitariančioji Valstybė, kurią sudaro du arba daugiau teritorinių vienetų, kuriuose taikomos skirtingos teisės sistemos, neprivalo taikyti Konvencijos situacijoms, išimtinai susijusioms su tokiais skirtingais teritoriniais vienetais. Kad ši nuostata būtų taikoma, pasirinktas teismas taip pat turi būti atitinkamoje valstybėje; jeigu jis yra kitoje Susitariančiojoje Valstybėje, bus taikomas 20 straipsnis (jeigu pateikta atitinkama deklaracija).

262. 25 straipsnio 2 dalis reiškia, kad, pvz., pasirinktas teismas yra Anglijoje, o situacija visais atžvilgiais yra susijusi su Jungtine Karalyste, tuomet Jungtinė Karalystė neprivalo taikyti Konvencijos dėl to, kad viena iš šalių gyvena Škotijoje.

²⁹⁶ Tai, kad kai kuriuose arba visuose atitinkamuose Susitariančiosios Valstybės teritoriniuose vienetuose taikoma bendroji teisė, nebūtinai reiškia, kad juose netaikomos skirtingos teisės sistemos. Taip bus daroma, jeigu teritoriniuose vienetuose, pvz., Australijos valstijose arba Kanados provincijose, kuriose galioja bendroji teisė, yra priimti skirtingi teisės aktai.

²⁹⁷ Žr. 107 ir 128–131 dalis.

²⁹⁸ Žinoma, jis gali pripažinti jį pagal savo vidaus teisę.

²⁹⁹ Regioninių ekonominės integracijos organizacijų padėtis reglamentuojama 29 straipsnyje.

³⁰⁰ 1968 m. rugsėjo 27 d. *Konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo* (OL C 27, 1968, p. 1) (žr. 9 išnašą).

³⁰¹ 1988 m. rugsėjo 16 d. *Konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo* (OL L 319, 1988, p. 9) (žr. 10 išnašą).

³⁰² 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 12, 2001, p. 1) (žr. 50 išnašą).

³⁰³ 1993 m. Minsko konvencija dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose

263. 25 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad Susitariančiosios Valstybės teritorinio vieneto teismas nėra įpareigotas pripažinti arba vykdyti kitos Susitariančiosios Valstybės teismo sprendimo vien todėl, kad teismo sprendimas buvo pripažintas arba vykdomas pagal Konvenciją teismo, esančio kitame pirmosios Susitariančiosios Valstybės teritoriniame vienetė. Tai reiškia, pvz., kad Pekino teismas nėra įpareigotas pagal Konvenciją pripažinti Japonijos teismo sprendimo vien todėl, kad taip padarė Honkongo teismas²⁹⁸. Pekino teismas privalo pats nuspręsti, ar įvykdytos Konvencijoje nustatytos pripažinimo ir vykdymo sąlygos.

264. 25 straipsnio 4 dalyje aiškiai nurodyta, kad 25 straipsnis netaikomas regioninėms ekonominės integracijos organizacijoms. Kitaip tariant, jis yra susijęs tik su valstybėmis (tarptautine prasme) ir valstybės, kurioje taikomos skirtingos teisės sistemos, teritoriniais vienetais²⁹⁹.

26 straipsnis. *Ryšys su kitais tarptautinės teisės aktais*

265. 26 straipsnyje aptariamas Konvencijos ir kitų tarptautinės teisės aktų, susijusių su jurisdikcija ir teismo sprendimų pripažinimu ir vykdymu, ryšys. Šios rūšies teisės aktams priskiriama Briuselio konvencija³⁰⁰, Lugano konvencija³⁰¹, reglamentas „Briuselis I“³⁰², Minsko konvencija³⁰³ ir įvairūs Šiaurės ir Pietų Amerikos teisės aktai³⁰⁴.

266. 26 straipsnio 1–5 dalys yra susijusios su Konvencijos ir kitų tarptautinių susitarimų kolizijomis; 6 dalyje aptariama Konvencijos ir regioninės ekonominės integracijos organizacijos taisyklės. Visų pirma išnagrinėsime pirmąjį klausimą.

267. Sutarčių kolizijos problema kyla tik jeigu įvykdomos dvi sąlygos. Pirmoji sąlyga – dvi sutartys turi būti faktiškai nesuderinamos. Kitaip tariant, taikant dvi sutartis konkreti situacija turi būti vertinama skirtingai. Jeigu taip nėra, abi sutartis galima taikyti. Kai kuriais atvejais akivaizdus nesuderinamumas gali būti pašalinamas aiškinant sutartis. Jeigu tai įmanoma,

bylose. Dabartinę redakciją, iš dalies pakeistą 1997 m. kovo 28 d., galima rasti II priedo vertimuose į anglų ir prancūzų kalbas, parengiamasis dokumentas Nr. 27, „Teismo sprendimų projekto ir tam tikrų regioninių teisės aktų, galiojančių Nepriklausomų valstybių sandraugoje, ryšys“ (angl. *The Relationship between the Judgments Project and certain Regional Instruments in the Arena of the Commonwealth of Independent States*), parengė E. Gerasimchuk, Nuolatinis biuras, skelbiamas svetainėje www.hcch.net.

³⁰⁴ Žr. A. Schulz, A. Muriá Tuñón ir R. Villanueva Meza „Amerikos tarptautinės privatinės teisės srityje galiojantys teisės aktai. Dokumentas dėl jų santykio su būsima Hagos konvencija dėl susitarimų dėl išimtinio teismo sprendimo“ (angl. *The American instruments on private international law. A paper on their relation to a future Hague Convention on Exclusive Choice of Court Agreements*), 2005 m. birželio mėn. parengiamasis dokumentas Nr. 31, skirtas 2001 m. birželio mėn. surengtai Devynioliktajai sesijai, skelbiama svetainėje www.hcch.net.

problema galima išspręsti. Kaip matysime, šis sprendimo būdas pateikiamas 26 straipsnio 1 dalyje.

268. Antroji sąlyga – teismo, į kurį kreipiamasi, valstybė turi būti abiejų sutarčių Šalis. Jeigu ta valstybė yra tik vienos sutarties Šalis, jos teismai paprasčiausiai taikys tą vieną sutartį. Todėl 26 straipsnis yra skirtas valstybėms, kurios yra tiek Konvencijos, tiek kitos sutarties, kuri jai prieštarauja, Šalys.

269. **Vienos konvencija.** 1969 m. *Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės* 30 ir 41 straipsniuose kodifikuojamos viešosios tarptautinės privatinės teisės taisyklės, susijusios su sutartimis, kurių dalykas yra vienodas³⁰⁵. Konvencijos 26 straipsnyje nustatytos taisyklės turi būti vertinamos atsižvelgiant į šias aplinkybes³⁰⁶. Konvencijoje negali būti nustatyta, kad ji už kitus teisės aktus yra viršesnė didesne apimtimi, nei tai leidžiama pagal tarptautinę teisę. Tačiau tarptautinėje teisėje leidžiama, kad sutartyje būtų nustatyta jos viršenybė prieš kitą sutartį. Todėl 26 straipsnio paskirtis – nustatyti, kad konkrečiai nurodytais atvejais pagal Konvenciją pirmenybė suteikiama kitam teisės aktui tiek, kiek jie tarpusavyje prieštarauja. Kai netaikoma nė viena iš šių „pirmumo“ taisyklių, Konvencija galioja visa apimtimi, kuri jai suteikiama pagal tarptautinę teisę.

270. **Aiškinimas.** 26 straipsnio 1 dalyje nustatyta aiškinimo taisyklė. Joje nurodyta, kad Konvencija turi būti aiškinama kaip įmanoma atsižvelgiant į kitas sutartis, kurių privalo laikytis Susitariančiosios Šalys. Ši taisyklė taikoma nepaisant to, ar kita sutartis buvo sudaryta iki Konvencijos įsigaliojimo, ar vėliau. Todėl jeigu galima pagrįstai manyti, kad Konvencijos nuostata gali turėti dvi prasmes, pirmenybė turėtų būti teikiama labiausiai su kita sutartimi suderinamai prasmei. Tačiau tai nereiškia, kad, siekiant užtikrinti suderinamumą, reikėtų laikytis priverstinio aiškinimo praktikos.

271. **Pirma pirmumo taisyklė.** 26 straipsnio 2 dalyje nustatyta pirmą pirmumo taisyklę. Ji taikoma nepaisant to, ar sutartis buvo sudaryta iki Konvencijos įsigaliojimo, ar vėliau. Joje nustatyta, kad prieštaraujanti sutartis bus viršesnė tais atvejais, kai nė viena iš šalių negyvena Susitariančiojoje Valstybėje, kuri nėra prieštaraujančios sutarties Šalis. Taisyklė nebus taikoma, jeigu kuri nors šalis gyvena valstybėje, kuri yra Konvencijos Šalis, bet ne prieštaraujančios sutarties šalis.

272. Kai šalies buveinė yra daugiau nei vienoje valstybėje (žr. 4 straipsnio 2 dalį), pagal Konvenciją pirmenybė bus teikiama kitai sutarčiai (tiek, kiek ji nesuderinama su Konvencija), jeigu visos šalys gyvena tik

valstybėse, kurios yra prieštaraujančios sutarties Šalys, arba ne Susitariančiosiose Valstybėse.

273. Šios taisyklės idėjinis pagrindas yra susijęs su tuo, kad Konvencija atitinkamoje byloje neturėtų būti viršesnė, jeigu nė viena iš valstybių, kuri yra Šalis, „nėra suinteresuota“³⁰⁷ jos viršenybe. Taria, kad jeigu valstybė yra Konvencijos ir sutarties Šalis, ji neprieštaraus, jeigu pirmenybė bus teikiama sutarčiai. Jeigu valstybė nėra Konvencijos Šalis, ji nėra suinteresuota, kad Konvencijai būtų teikiama pirmenybė. Todėl 26 straipsnio 2 dalyje tariama, kad tik tos valstybės, kurios yra Konvencijos, o ne sutarties Šalys, yra suinteresuotos Konvencijos viršenybe. Jeigu tokios valstybės atitinkamoje byloje nėra, nėra priežasties, dėl kurios Konvencija toje byloje turėtų būti viršesnė.

274. Kitas klausimas yra: *kada* valstybė yra suinteresuota byla? Atsakymas pateikiamas Konvencijoje: valstybė yra suinteresuota, jeigu ir tik jeigu viena iš šalių gyvena jos teritorijoje. Jeigu šalies buveinė yra jos teritorijoje ir kitos valstybės teritorijoje, pvz., įmonė yra įsteigta vienoje valstybėje, o jos pagrindinė verslo vieta yra kitoje, ji vis tiek yra suinteresuota. Būtent dėl šios priežasties taisyklė taikoma tik jeigu visos šalys gyvena tik valstybėse, kurios yra prieštaraujančios sutarties Šalys, arba ne Susitariančiosiose Valstybėse.

275. **Šalys.** Kokia yra sąvokos „šalys“ prasmė pagal šią taisyklę? Kadangi taisyklės paskirtis – nustatyti atvejus, kada valstybė yra suinteresuota byla, sąvoka „šalis“ turi reikšti asmenį, kuris yra susitarimo dėl teisingumo šalis, arba asmenį, kuris privalo laikytis tokio susitarimo arba juo remtis³⁰⁸. Tik tokie asmenys yra suinteresuoti Konvencijos taikymu ir tik tokių asmenų atžvilgiu valstybė yra suinteresuota byla. Be to, asmuo turi būti bylos šalis, nes bylos šalimi nesantis subjektas nėra suinteresuotas tuo, ar jam taikoma Konvencija. Todėl sąvoka „šalis“ reiškia bylos šalį, kuri privalo laikytis susitarimo dėl teisingumo arba gali juo remtis. Kita vertus, nesvarbu, ar toks asmuo buvo viena iš pradinių bylos šalių, ar jis prisijungė vėliau.

276. Šioje vietoje pateiksime keletą pavyzdžių. Lugano konvenciją panaudosime kaip pavyzdį, nors tikėtina, kad praktikoje konfliktai pasitaikys retai, nes ji ir Konvencija yra nesuderinamos tik keliais aspektais. Svarbiausios išimties yra susijusios su *lis pendens* taisykle ir draudimu³⁰⁹. Minėtąją taisyklę pasiremsime teikdami pavyzdį³¹⁰. Lugano konvencijoje nustatyta taisyklė, kad pasirinktam teismui neleidžiama nagrinėti bylos, jeigu į kitos Susitariančiosios Valstybės teismą buvo kreiptasi

³⁰⁵ 30 ir 41 straipsniai paprastai laikomi nurodančiais paprotinės tarptautinės teisės taisykles šiuo klausimu; todėl net tos valstybės, kurios nėra Vienos konvencijos Šalys, pripažįsta, kad jose tiksliai nustatoma teisinė pozicija.

³⁰⁶ Dėl išsamios diskusijos žr. A. Schulz „Teismo sprendimų projekto ir tam tikrų regioninių teisės aktų, galiojančių Nepriklausomų valstybių sandraugoje, ryšys“ (angl. *The Relationship between the Judgments Project and certain Regional Instruments in the Arena of the Commonwealth of Independent States*), 2003 m. gruodžio mėn. parengiamasis dokumentas Nr. 24, skirtas 2003 m. gruodžio mėn. posėdžiavusiai Specialiajai komisijai, skelbiamas svetainėje www.hcch.net.

³⁰⁷ Šiame pranešime žodis „interesas“ nereiškia jokios vidaus teisės sąvokos, pvz., „valstybės interesai“ arba „vyriausybės interesai“, tačiau jis reiškia pagrįstus valstybės šalies lūkesčius, kad Konvencija atitinkamoje faktinėje situacijoje bus viršesnė. Kaip paaiškinta 274 dalyje, sprendžiant šį klausimą, Konvencijoje naudojamas veiksnys yra susijęs su šalių gyvenamąja vieta.

³⁰⁸ Dėl klausimo, kada asmuo, kuris nėra susitarimo dėl teisingumo šalis, vis tiek privalo jo laikytis, žr. 97 dalį.

³⁰⁹ Kita išimtis yra susijusi su tuo, kad, kaip dabar nustatyta 1988 m. Lugano konvencijos versijoje, joje nenumatyta elektroninė susitarimo forma.

³¹⁰ Draudimo klausimai aptariami 302–304 dalyse, kuriose kalbama apie reglamentą „Briuselis I“.

pirmiau³¹¹. Kita vertus pagal Konvenciją pasirinktas teismas privalo nagrinėti bylą, net jeigu į kitą teismą buvo kreiptasi pirmiau³¹².

277. **Pirmas pavyzdys.** Įmonė, kurios buveinė yra Norvegijoje, sudaro sutartį su įmone, kurios buveinė yra Šveicarijoje, o Norvegija ir Šveicarija yra Lugano konvencijos ir Hagos konvencijos šalys. Sutartyje nustatyta išlyga dėl bylų teisingumo Šveicarijos teismams. Norvegijos įmonė Norvegijoje iškelia bylą Šveicarijos įmonei. Vėliau Šveicarijos įmonė Šveicarijoje iškelia bylą Norvegijos įmonei. Šveicarijos ir Norvegijos teismas turės nuspręsti, ar taikyti Hagos konvenciją, ar Lugano konvenciją. Kadangi nėra viena iš šalių negyvena Susitariančiojoje Valstybėje, kuri nėra Lugano konvencijos Šalis, pirmenybė teikiama Lugano konvencijai. Šveicarijos teismas negali nagrinėti bylos tol, kol Norvegijos teismas nenuspręs, kad jis neturi jurisdikcijos.

278. **Antras pavyzdys.** Kanados įmonė sudaro sutartį su Norvegijos įmone. Sutartyje nustatyta išlyga dėl bylų teisingumo Šveicarijos teismams. Norvegijos įmonė Norvegijoje iškelia bylą Kanados įmonei. Vėliau Kanados įmonė Šveicarijoje iškelia bylą Norvegijos įmonei. Šiuo atveju Šveicarijos ir Norvegijos teismas taip pat turės nuspręsti, ar taikyti Hagos konvenciją, ar Lugano konvenciją. Kadangi vienos iš šalių (Kanados įmonės) buveinė yra valstybėje, kuri yra Hagos konvencijos Šalis, bet nėra Lugano konvencijos Šalis, Lugano konvencija nėra viršesnė pagal 26 straipsnio 2 dalį³¹³. Tai reiškia, kad bylą turi nagrinėti Šveicarijos teismas (5 straipsnis); jis neturi galimybės laukti Norvegijos teismo sprendimo dėl jo kompetencijos (kurio būtų privaloma laukti pagal Lugano konvencijos 21 straipsnį).

279. **Antra pirmumo taisyklė.** Antra pirmumo taisyklė nustatyta 26 straipsnio 3 dalyje. Šia taisykle siekiama padėti valstybėms, kurios yra Konvencijos ir nesuderinamos sutarties, Šalys, kai ne visos tokios sutarties šalys prisijungia prie Konvencijos. Joje nustatyta, kad Konvencija nedarys poveikio Susitariančiosios Valstybės taikomai sutarčiai, sudarytai³¹⁴ prieš šiai Konvencijai įsigaliojant tai Susitariančiajai Valstybei, jeigu Konvencijos taikymas būtų nesuderinamas su tos Susitariančiosios Valstybės pareigomis kitos valstybės, nesantčios Konvencijos Susitariančiaja Valstybe, atžvilgiu. Jeigu šios taisyklės nebūtų, kai kurios valstybės negalėtų tapti Konvencijos Šalimis.

280. Antra pirmumo taisyklė taikoma tik tiek, kiek Konvencijos taikymas būtų nesuderinamas su atitinkamos valstybės įsipareigojimais ne Susitariančiajai Valstybei. Tai reiškia, kad turi būti bent viena valstybė, kuri yra kitos sutarties, bet ne Konvencijos Šalis. Be to, pagal Konvenciją pirmenybė tai kitai sutarčiai teikiama tik jeigu atitinkama valstybė priešingu atveju būtų įpareigota pažeisti savo įsipareigojimus tokios valstybės atžvilgiu.

281. Pirmoje pirmumo taisyklėje įtvirtinta sąlyga, pagal kurią nustatoma, kada valstybė yra suinteresuota byla, kad turėtų teisę reikalauti taikyti kitą sutartį. Antroje pirmumo taisyklėje tokios sąlygos nėra. Todėl nėra lengva pasakyti, kada Konvencijos taikymas būtų nesuderinamas su Susitariančiosios Valstybės įsipareigojimais valstybei, kuri yra kitos sutarties, bet ne Konvencijos Šalis. Tai priklausytų nuo kitos sutarties ir tarptautinės teisės sąlygų.

282. **Pavyzdys.** Tarkime, kad Rauritanija (įsivaizduojama valstybė) yra Lugano konvencijos Šalis, tačiau nėra Hagos konvencijos Šalis. Šveicarija yra Lugano konvencijos Šalis ir tampa Hagos konvencijos Šalimi. Kanada yra Hagos konvencijos Šalis. Kanados įmonė sudaro sutartį su Rauritanijos įmone. Sutartyje nustatyta išlyga dėl bylų teisingumo Šveicarijos teismams. Rauritanijos įmonė Rauritanijoje iškelia bylą Kanados įmonei. Vėliau Kanados įmonė Šveicarijoje iškelia bylą Rauritanijos įmonei. Kadangi vienos iš šalių (Kanados įmonės) buveinė yra valstybėje, kuri yra Hagos konvencijos Šalis, bet nėra Lugano konvencijos Šalis, 26 straipsnio 2 dalis nebūtų taikoma. Todėl pagal Konvenciją Lugano konvencijai Šveicarijoje nebūtų teikiama pirmenybė. Tai reikštų, kad Šveicarijos teismas neturėtų taikyti Hagos konvencijos; todėl jis neturėtų galimybės laukti, kol Rauritanijos teismas priims sprendimą remdamasis savo kompetencija. Tačiau Šveicarijos teismas būtų įpareigotas taip elgtis pagal Lugano konvencijos 21 straipsnį. Siekiant išspręsti šią problemą, 26 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad pagal Konvenciją pirmenybė bus teikiama ankstesniam Šveicarijos įsipareigojimui pagal sutartį Rauritanijai.

283. **Ankstesnės sutartys.** Ši antra pirmumo taisyklė taikoma tik kolizijai su ankstesne sutartimi. Klausimas, kada viena sutartis yra ankstesnė už kitą, sukelia didelių problemų tarptautinėje teisėje. Laikomasi bendro požiūrio, kad lemiamas veiksnys yra atitinkamų sutarčių sudarymo laikas, o ne jų įsigaliojimo data³¹⁵. Tačiau pagal Konvencijos 26 straipsnio 3 dalį taikoma kitokia taisyklė, kurioje derinami šie du požiūriai: antroji pirmumo taisyklė taikoma, jeigu kita sutartis buvo sudaryta³¹⁶ prieš

³¹¹ Tokią išvadą galima daryti atsižvelgiant į Europos Bendrijų Teisingumo Teismo pateiktą Briuselio konvencijos 17 straipsnio išaiškinimą byloje *Gasser v. MISAT*, C-116/02, 2003 m., Rink. p. I-14721 (skelbiamas svetainėje <http://curia.europa.eu/>); šis išaiškinimas be jokių abejonių taip pat turėtų būti taikomas Lugano konvencijai.

³¹² 5 straipsnis.

³¹³ Jeigu Kanada, Norvegija ir Šveicarija būtų Konvencijos Šalimis, atrodytų, kad nėra jokio pagrindo, kuriuo remiantis pirmenybė būtų teikiama Lugano konvencijai.

³¹⁴ Žr. 283–285 dalis.

³¹⁵ I. Sinclair „Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės“ (angl. *The Vienna Convention on the Law of Treaties*), 2-as leid., Manchester University Press 1984, p. 98; A. Aust „Šiuolaikinė sutarčių teisė ir praktika“ (angl. *Modern Treaty*

Law and Practice), Cambridge University Press 2000, p. 183; J. B. Mus „Tarptautinės teisės sutarčių kolizijos“ (angl. *Conflicts Between Treaties in International Law*), 45 *Netherlands International Law Review* 1998, p. 208, p. 220–222. Kitokio požiūrio laikomasi E. W. Vierdag „Laikas sudaryti daugiašalę sutartį: Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės 30 straipsnis ir susijusios nuostatos“ (angl. *The Time of the 'Conclusion' of a Multilateral Treaty: Article 30 of the Vienna Convention on the Law of Treaties and Related Provisions*), 59 *British Yearbook of International Law* 1988, p. 75, tačiau šis požiūris atrodo neteisingas dėl J. B. Muso nurodytų priežasčių, žr. pirmiau.

³¹⁶ Išskyrus atvejus, kai nurodytas kitaip, dvišalė sutartis paprastai laikoma sudaryta jos pasirašymo momentu; daugiašalė sutartis paprastai laikoma sudaryta pasirašius

Konvencijai įsigaliojant atitinkamoje valstybėje. Be to, jeigu kitoje sutartyje laikomasi šios taisyklės, antra pirmumo taisyklė taip pat bus taikoma naujai sutarčiai, kuria peržiūrima arba pakeičiama pirmoji, išskyrus tai, kiek dėl tokios peržiūros arba pakeitimo atsiranda naujų prieštaravimų Konvencijai.

284. **Pirmas pavyzdys.** Tarkime, kad grupė valstybių (iš kurių ne visos yra Konvencijos Šalys) po to, kai buvo sudaryta Konvencija, sudaro sutartį kitu tuo pačiu klausimu. Tuomet Rauritanija ratifikuoja Konvenciją ir pastaroji joje įsigalioja. Po to Rauritanija ratifikuoja kitą sutartį, kuri taip pat joje įsigalioja. Kadangi kita sutartis buvo sudaryta prieš Konvencijai įsigaliojant Rauritanijoje, pagal Konvenciją pirmenybė bus teikiama kitai sutarčiai tiek, kiek Konvencijos taikymas prieštarautų Rauritanijos įsipareigojimams valstybės, kuri yra kitos sutarties, bet ne Konvencijos Šalis, atžvilgiu.

285. **Antras pavyzdys.** Tarkime, kad Rauritanija yra Lugano konvencijos Šalis, tačiau nėra Konvencijos Šalis. Norvegija ir Šveicarija yra abiejų konvencijų Šalys. Konvencija šiose valstybėse įsigalioja sudarius Lugano konvenciją. Tarkime, kad šiose valstybėse įsigaliojus Konvencijai Lugano konvenciją pakeičia nauja konvencija³¹⁷. Tai naujai konvencijai būtų taikoma 26 straipsnio 3 dalis tiek, kiek ji vienodai prieštarauja Konvencijai ir Lugano konvencijai, tačiau ji nebūtų taikoma jokioms naujoms prieštaraujančioms nuostatomis.

286. **Trečia pirmumo taisyklė.** Trečia pirmumo taisyklė (nustatyta 26 straipsnio 4 dalyje) yra susijusi tik su sutartimis dėl teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo. Ji taikoma tokioms sutartims nepaisant to, ar jos buvo sudarytos iki Konvencijos įsigaliojimo, ar vėliau. Kai valstybės, kuri yra tokios sutarties Šalis, teismo priimtą sprendimą siekiama pripažinti arba įvykdyti kitoje tokioje valstybėje, Konvencija neturės poveikio sutarties taikymui, jeigu tas teismo sprendimas nepripažįstamas ar nevykdomas mažesne apimtimi nei pagal Konvenciją.

287. Ši taisyklė yra svarbi tik tais atvejais, kai abi atitinkamos valstybės yra tiek Konvencijos, tiek kitos sutarties Šalys: Konvencija nebūtų taikoma, išskyrus atvejus, kai abi valstybės buvo jos Šalys, o kita sutartis nebūtų taikoma, išskyrus atvejus, kai abi valstybės buvo

jos Šalys. Šios taisyklės paskirtis – skatinti pripažinti ir vykdyti teismo sprendimus. Jeigu pagal kitą sutartį sprendimai pripažįstami ir vykdomi veiksmingiau arba didesne apimtimi, būtų geriau leisti taikyti tą sutartį. Konvencija turėtų būti taikoma tik tais atvejais, kai teismo sprendimas būtų pripažįstamas arba vykdomas mažesne apimtimi pagal kitą sutartį. Išskyrus atvejus, kai prašomosios valstybės teisėje nustatyta kitaip, teismo sprendime nurodytas kreditorius gali nuspręsti teismo sprendimą vykdyti pagal Konvenciją arba pagal kitą sutartį.

288. **Ketvirta pirmumo taisyklė.** Ketvirta pirmumo taisyklė (nustatyta 26 straipsnio 5 dalyje) yra susijusi su sutartimis dėl jurisdikcijos arba teismo sprendimo pripažinimu arba vykdymu, tačiau tik dėl „specifinio santykio“. „Specifinis santykis“ reiškia konkrečią teisės sritį, nurodytą 2 straipsnio 2 dalyje arba 21 straipsnyje. Specifinių santykių pavyzdžiams būtų priskiriamas komercinis atstovavimas, jūrų draudimas arba patento licencijavimas. Pagal Konvenciją pirmenybė tokioms sutartims teikiama tiek, kiek jos prieštarauja Konvencijai, nepaisant to, ar buvo sudarytos iki Konvencijos įsigaliojimo, ar vėliau, ir nepaisant to, ar visos sutarties Šalys taip pat yra Konvencijos Šalys.

289. **Deklaracija.** Tačiau galioja viena sąlyga. Kad ši taisyklė būtų taikoma, atitinkama Susitariančioji Valstybė turi pateikti deklaraciją dėl sutarties pagal 26 straipsnio 5 dalį³¹⁸. Kai tokia deklaracija pateikiama, kitos Susitariančiosios Valstybės neįpareigojamos taikyti Konvencijos tiek, kiek ji prieštarauja, atsižvelgiant į deklaracijoje nurodytą santykį, jeigu pasirinktas teismas yra deklaraciją pateikusiaje valstybėje. Tai reiškia, kad jeigu dėl pateiktos deklaracijos ją pateikiančios valstybės nebeprivalo laikytis abipusiškumo įsipareigojimų pagal Konvenciją, kitos Susitariančiosios Valstybės nėra įpareigojamos taikyti Konvenciją, kai pasirinktas teismas yra deklaraciją pateikusiaje valstybėje³¹⁹. Tačiau ši taisyklė taikoma tik „tiek, kiek yra kokių nors prieštaravimų“; kitaip tariant, ji taikoma tik tomis aplinkybėmis, kuriomis nebūtų užtikrinamas abipusiškumas³²⁰.

290. **Pavyzdys.** Tarkime, kad valstybių, kurios tapo Konvencijos Šalimis (jūrų hipotekos valstybės), grupė

baigiamąjį aktą (arba ją patvirtinus kitu būdu) arba kai ji pateikiama pasirašyti (t. y. žiūrima, kuris veiksmas įvyksta vėliau). Zr. A. Aust „Šiuolaikinė sutarčių teisė ir praktika“ (angl. *Modern Treaty Law and Practice*), Cambridge University Press 2000, p. 74. Šiomis aplinkybėmis verta paminėti, kad ši Konvencija turėjo įtakos Hagos konferencijai: iki šiol buvo tariama, kad Hagos konvencija buvo sudaryta pirmojo pasirašymo dieną, o ne jos priėmimo dieną (kai diplomatinės sesijos baigiamojoje ceremonijoje buvo pasirašytas baigiamasis aktas), arba jos pateikimo pasirašyti dieną (kuri paprastai buvo tą pačią dieną). Iki pirmojo parašo buvo pateikiama nuoroda tik į „Konvencijos projektą“, nenurodant datos. 2005 m. birželio 30 d. Konvencija dėl susitarimų dėl teismingumo yra pirmoji Hagos konvencija, kuriai taikoma nauja taisyklė, pagal kurią laikoma, kad ji buvo sudaryta jos priėmimo metu, t. y. pasirašius baigiamąjį aktą ir pateikus Konvenciją pasirašyti, nepaisant to, ar tą dieną Konvenciją pasirašo kuri nors konkreči valstybė.

³¹⁷ Rengiant šį pranešimą, buvo atliekamas darbas, siekiant sudaryti peržiūrėtą Lugano konvenciją, kurioje jos turinys

suderinamas su reglamentu „Briuselis I“. Susitariančiosios Šalys bus Europos bendrija, Islandija, Norvegija ir Šveicarija.

³¹⁸ Tokiai deklaracijai bus taikomas 32 straipsnis.

³¹⁹ Tai reiškia, kad jeigu pavyzdyje dėl jūrų hipotekos (290 dalis) pasirinktas teismas yra „jūrų hipotekos“ valstybėje (t. y. valstybėje, kuri yra sutarties dėl jūrų hipotekos Šalis) „ne jūrų hipotekos“ valstybių (t. y. valstybių, kurios nėra sutarties dėl jūrų hipotekos Šalys) teismai nebūtų įpareigoti sustabdyti arba nutraukti bylos pagal 6 straipsnį arba pripažinti ar vykdyti teismo sprendimus pagal 8 straipsnį.

³²⁰ Pagal 26 straipsnio 5 dalį pateikta deklaracija skiriasi nuo pagal 21 straipsnį pateiktos deklaracijos, nes pagal pastarąją Konvencija nebūtų taikoma jokiai bylai, susijusiai su nagrinėjamu klausimu; kita vertus, pagal 26 straipsnio 5 dalį Konvencija toliau taikoma tais atvejais, kai nėra prieštaravimo, kitaip tariant, tais atvejais, kai šios Konvencijoje nustatytos pareigos, kurios vis dar taikomos deklaraciją pateikusioms valstybėms (dėl to, kad jos neprieštarauja sutarčiai), užtikrina abipusiškumą.

vėliau sudarė sutartį dėl jūrų hipotekos (klausimo, kuriam taip pat taikoma Konvencija), kurioje įtvirtintos nuostatos dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo. Jeigu jos pateikia tinkamą deklaraciją, jų teismai turės teisę naują sutartį, o ne Konvenciją, taikyti tiek, kiek ji prieštarauja Konvencijai. Tarkime, kad sutartyje dėl jūrų hipotekos nustatyta, kad susitarimai dėl teisingumo negalioja A kategorijos įkeitimams; kad jie galioja B kategorijos įkeitimams tik jeigu įkeitimo faktas patvirtinamas notaro akivaizdoje; kad jie galios C kategorijos įkeitimams tik jeigu pasirinktas teismas yra laivo registracijos valstybėje ir kad susitarimai galioja D kategorijos įkeitimams tik jeigu pasirinktas teismas yra „jūrų hipotekos“ valstybėje. Jeigu šiomis aplinkybėmis pasirinktas teismas yra „jūrų hipotekos“ valstybėje, „ne jūrų hipotekos“ valstybės³²¹ nebūtų įpareigosios taikyti Konvencijos visose bylose, susijusiose su A arba D kategorijos įkeitimu; jos nebūtų įpareigosios taikyti jos bylose, susijusiose su B kategorijos įkeitimais, jeigu susitarimas dėl teisingumo nebuvo sudarytas notaro akivaizdoje; ir jos nebūtų įpareigosios taikyti jos bylose, susijusiose su C kategorijos įkeitimais, jeigu pasirinktas teismas nėra registracijos valstybėje.

291. Regioninės ekonominės integracijos organizacijos. 26 straipsnio 6 dalyje reglamentuojama situacija, kai regioninė ekonominės integracijos organizacija tampa Konvencijos Šalimi. Tokiu atveju įmanoma, kad regioninės ekonominės integracijos organizacijos priimtose taisyklės (teisės aktai) galėtų prieštarauti Konvencijai. 26 straipsnio 6 dalyje nustatytos dvi pirmumo taisyklės, kurios taikomos tokiu atveju. Jos taikomos nepaisant to, ar regioninė ekonominės integracijos organizacija taisyklę priėmė iki Konvencijos priėmimo, ar vėliau. Pagal pagrindinį principą tais atvejais, kai byla yra išimtinai regioninė, atsižvelgiant į šalių gyvenamąją vietą, pagal Konvenciją pirmenybė suteikiama regioniniam teisės aktui.

292. Pirmą regioninei ekonominės integracijos organizacijai taikoma pirmumo taisyklė. Pirmą pirmumo taisyklę dėl regioninės ekonominės integracijos organizacijos reglamentuojančių teisės aktų kolizijos atspindi pirmą pirmumo taisyklę, taikomą viena kitai prieštaraujančioms sutartims. Ji įtvirtinta 26 straipsnio 6 dalies a punkte ir joje nustatyta, kad tais atvejais, kai nėra viena iš šalių negyvena Susitariančiojoje Valstybėje, kuri nėra regioninės ekonominės integracijos organizacijos valstybė narė, pagal Konvenciją pirmenybė bus teikiama regioninės ekonominės integracijos organizacijos teisės aktams.

³²¹ „Ne jūrų hipotekos“ valstybės reiškia Susitariančiąsias Valstybes, kurios nėra sutarties dėl jūrų hipotekos Šalys.

³²² Ši nuostata grindžiama 273 ir 274 dalyse pateiktais paaiškinimais.

³²³ Dėl klausimo, kada asmuo, kuris nėra susitarimo dėl teisingumo šalis, vis tiek privalo jo laikytis, žr. 97 dalį.

³²⁴ *Gasser prieš MISAT*, byla C-116/02, 2003 m., Rink. p. I-14721 (skelbiamas svetainėje <http://curia.europa.eu/>) (Europos Bendrijų Teisingumo Teismas). Šioje byloje buvo nagrinėjamas klausimas dėl Briuselio konvencijoje įtvirtintos lygiavertės nuostatos, kuri taip pat turėtų būti taikoma pagal reglamentą „Briuselis I“.

293. Kai šalis gyvena daugiau nei vienoje valstybėje (žr. 4 straipsnio 2 dalį), pagal Konvenciją pirmenybė bus teikiama regioninės ekonominės integracijos organizacijos teisės aktams (tiek, kiek jie prieštarauja Konvencijai), jeigu visos šalys gyvena *tik* regioninės ekonominės integracijos organizacijos valstybėse narėse arba ne Susitariančiosiose Valstybėse³²².

294. Šalys. Sąvoka „šalis“ pagal 26 straipsnio 6 dalį suprantama taip pat, kaip ir pagal ankstesnes dalis: ji reiškia asmenį, kuris yra susitarimo dėl teisingumo šalis, arba asmenį, kuris privalo tokio susitarimo laikytis arba juo remtis³²³. Be to, asmuo taip pat turi būti bylos šalis. Todėl sąvoka „šalis“ reiškia bylos šalį, kuri privalo laikytis susitarimo dėl teisingumo arba gali juo remtis.

295. Europos bendrija. Šioje vietoje pateiksime keletą pavyzdžių. Europos bendrija yra regioninė ekonominės integracijos organizacija. Reglamentas „Briuselis I“ yra Europos bendrijos teisės aktas, kuris iš esmės taikomas tokiems pat santykiams, kaip ir Konvencija. Pagrindinės kolizijos, kurios tikėtina, kils tarp reglamento „Briuselis I“ ir Konvencijos, bus susijusios su *lis pendens* taisykle ir draudimu. Šiais skirtumais remsimės pateikdami 26 straipsnio 6 dalies taikymo pavyzdžius.

296. Lis pendens. Pagal reglamentą „Briuselis I“ Europos bendrijos valstybės narės teismas negali nagrinėti bylos, jeigu kitos valstybės narės teismui byla tuo pačiu pagrindu ir tarp tų pačių šalių buvo perduota pirmiau (išskyrus atvejus ir iki to laiko, kai kitas teismas atsisako jurisdikcijos). Ši taisyklė taikoma net ir tais atvejais, kai teismas, į kurį kreipiamasi vėliau, buvo nurodytas susitarime dėl išimtinio teisingumo³²⁴. Pirmoji pavyzdžių grupė bus pagrįsta šiuo aspektu.

297. Pirmas pavyzdys³²⁵. Įmonė, kurios buveinė yra Austrijoje, sudaro sutartį su įmone, kurios buveinė yra Suomijoje. Sutartyje nustatyta išlyga dėl bylų teisingumo Nyderlandų Roterdamo apygardos teismui. Austrijos įmonė pradeda bylą Austrijoje. Tuomet Suomijos įmonė iškelia bylą Roterdame. Roterdamo teismas negali nagrinėti bylos tol, kol Austrijos teismas neatsisakys bylos³²⁶. Taip yra todėl, kad abiejų šalių buveinė nėra Susitariančiojoje Valstybėje, kuri nėra Europos bendrijos valstybė narė; todėl pagal 26 straipsnio 6 dalies a punktą Konvencija nedaro poveikio Europos bendrijos taisyklėms.

298. Antras pavyzdys³²⁷. Įmonė, kurios buveinė yra Austrijoje, sudaro sutartį su įmone, kurios buveinė yra X valstybėje, kuri nėra Konvencijos Šalis. Sutartyje nustatyta išlyga dėl bylų teisingumo Roterdamo apygardos teismui. Austrijos įmonė pradeda bylą Austrijoje. Tuomet X valstybės įmonė iškelia bylą Roterdamo teisme³²⁸.

³²⁵ Būtina nepamiršti, jog visuose šiame pranešime pateiktuose pavyzdžiuose tariama, kad, išskyrus atvejus, kai aiškiai nurodyta kitaip, Konvencija galioja ir kad nurodytos valstybės yra jos Šalys; žr. pareiškimą, p. 20.

³²⁶ Reglamento „Briuselis I“ 27 straipsnis.

³²⁷ Būtina nepamiršti, jog visuose šiame pranešime pateiktuose pavyzdžiuose tariama, kad, išskyrus atvejus, kai aiškiai nurodyta kitaip, Konvencija galioja ir kad nurodytos valstybės yra jos Šalys; žr. pareiškimą, p. 20.

³²⁸ Reglamento „Briuselis I“ 23 straipsnis (reglamente nustatyta taisyklė dėl susitarimų dėl teisingumo) taip pat

Roterdamo teismas negali nagrinėti bylos tol, kol Austrijos teismas neatsisakys bylos³²⁹. Taip yra todėl, kad abiejų šalių buveinė nėra Susitariančiojoje Valstybėje, kuri nėra Europos bendrijos valstybė narė; todėl pagal 26 straipsnio 6 dalies a punktą Konvencija nedaro poveikio Europos bendrijos taisyklėms.

299. **Trečias pavyzdys**³³⁰. Įmonės, kurių buveinės yra atitinkamai Austrijoje ir Brazilijoje sudaro sutartį. Sutartyje nustatyta išlyga dėl bylų teisingumo, kurioje nurodomas Roterdamo apygardos teismas. Austrijos įmonė Austrijoje iškelia bylą Brazilijos įmonei. Reaguodama Brazilijos įmonė iškelia bylą Austrijos įmonei Roterdamo teisme. Roterdamo teismas privalo nagrinėti bylą pagal Konvencijos 5 straipsnį, nes vienos iš šalių (Brazilijos įmonės) buveinė yra Susitariančiojoje Valstybėje, kuri nėra Europos bendrijos valstybė narė; todėl pagal 26 straipsnio 6 dalies a punktą Konvencija gali daryti poveikį Bendrijos taisyklėms. Todėl Roterdamo teismui neleidžiama taikyti reglamento „Briuselis I“ 27 straipsnyje nustatytos *lis pendens* taisyklės. Kita vertus, Austrijos teismas būtų įpareigotas nutraukti bylą tiek pagal reglamento „Briuselis I“ 23 straipsnį, tiek pagal Konvencijos 6 straipsnį.

300. **Ketvirtas pavyzdys**³³¹. Vienoje iš ankstesnėje dalyje nurodytų faktinių aplinkybių daroma prielaida, kad Austrijos teismas nėra įpareigotas nutraukti bylos pagal Konvencijos 6 straipsnį, nes taikoma viena iš tos nuostatos išimčių. Tačiau tarkime, kad pareiga laikytis susitarimo dėl teisingumo pagal reglamento „Briuselis I“ 23 straipsnį, t. y. pareiga nutraukti bylą, vis dar galioja. Tokiu atveju Austrijos teismas būtų įpareigotas nutraukti bylą pagal reglamento „Briuselis I“ 23 straipsnį. Konvencijos 26 straipsnio 6 dalis nebūtų taikoma todėl, kad tokiu atveju kiltų Konvencijos ir reglamento nesuderinamumo problema: pagal Konvencijos 6 straipsnyje nustatytas išimtis Austrijos teismui tik *leidžiama* nagrinėti bylą; jomis teismas *neįpareigojamas* nagrinėti bylos. Palyginus trečią ir ketvirtą pavyzdžius, tampa aišku, kad nėra jokio skirtumo, ar taikomas kuris nors 6 straipsnio a–e punktuose nurodytas pagrindas; teismas, į kurį kreipiamasi ir kuris nėra pasirinktas teismas (į kurį buvo kreiptasi pirmiausia),

visada turėtų nutraukti bylą pagal reglamento „Briuselis I“ 23 straipsnį.

301. **Penktas pavyzdys**³³². Įmonės, kurių buveinės yra atitinkamai Austrijoje ir Brazilijoje, sudaro sutartį. Sutartyje nustatyta išlyga dėl bylų teisingumo, kurioje nurodomas Roterdamo apygardos teismas. Kilus ginčui, pirmiausia kreipiamasi į Roterdamo teismą. Vėliau Austrijos įmonė Austrijos teisme iškelia bylą Brazilijos įmonei. Austrijos teismas turėtų pareigą sustabdyti arba nutraukti³³³ bylą pagal reglamento „Briuselis I“ 27 straipsnį (*lis pendens*)³³⁴. Teismas neturėtų pareigos nagrinėti, ar taikoma kuri nors Konvencijos 6 straipsnyje nustatyta išimtis, nes jeigu ji ir būtų taikoma, pagal 6 straipsnį nebūtų *reikalaujama*, kad Austrijos teismas nagrinėtų bylą³³⁵. Todėl Konvencijos 26 straipsnio 6 dalies a punktas nedarytų poveikio Austrijos teismo taikomam reglamentui „Briuselis I“.

302. **Draudimas**. Reglamento „Briuselis I“ 8–14 straipsniuose nustatytos su draudimo bylomis susijusios jurisdikcijos taisyklės. 13 straipsnyje draudžiama sudaryti susitarimus dėl teisingumo, kuriais nukrypstama nuo šių taisyklių, išskyrus tam tikras konkrečias situacijas³³⁶. Tačiau draudimas sudaryti susitarimus dėl teisingumo netaikomas įvairių rūšių jūrų ir oro draudimui³³⁷, be to, jis taip pat netaikomas Bendrijos teisėje apibūdintoms „didelės rizikos“ rūšims³³⁸. Be šių išimčių, susitarimas dėl teisingumo, kuriuo nukrypstama nuo draudimo jurisdikcijos taisyklių, pagal reglamentą negalioja. Kita vertus, Konvencija taikoma visų rūšių draudimo sutartims, išskyrus sutartis, kurių šalis yra asmuo, veikiantis visų pirma siekdamas patenkinti asmeninius, šeimos arba namų ūkio poreikius (vartotojas)³³⁹. Be šių dviejų išimčių, yra įvairios draudimo sutartys, kurioms Konvencija taikoma, tačiau kurioms taip pat galioja reglamente nustatytas draudimas sudaryti susitarimus dėl teisingumo. Būtent šiais atvejais gali kilti kolizija.

303. **Pirmas pavyzdys**³⁴⁰. Nyderlandų draudimo bendrovė sudaro komercinio draudimo sutartį su X įmone, kurios buveinė yra Ispanijoje. Sutartyje nustatyta išlyga dėl bylų teisingumo Roterdamo apygardos teismui. Sutarčiai

taikomas tais atvejais, kai tik vienos iš šalių nuolatinė gyvenamoji vieta yra Europos bendrijos valstybėje narėje.

³²⁹ Reglamento „Briuselis I“ 27 straipsnis.

³³⁰ Būtina nepamiršti, jog visuose šiame pranešime pateiktuose pavyzdžiuose tariama, kad, išskyrus atvejus, kai aiškiai nurodyta kitaip, Konvencija galioja ir kad nurodytos valstybės yra jos Šalys; žr. pareiškima, p. 20.

³³¹ Būtina nepamiršti, jog visuose šiame pranešime pateiktuose pavyzdžiuose tariama, kad, išskyrus atvejus, kai aiškiai nurodyta kitaip, Konvencija galioja ir kad nurodytos valstybės yra jos Šalys; žr. pareiškima, p. 20.

³³² Būtina nepamiršti, jog visuose šiame pranešime pateiktuose pavyzdžiuose tariama, kad, išskyrus atvejus, kai aiškiai nurodyta kitaip, Konvencija galioja ir kad nurodytos valstybės yra jos Šalys; žr. pareiškima, p. 20.

³³³ Pagal 27 straipsnio 1 dalį būtų reikalaujama sustabdyti bylą iki to laiko, kai būtų nustatyta Roterdamo teismo jurisdikcija; tuomet teismas turėtų nutraukti bylą pagal 27 straipsnio 2 dalį.

³³⁴ Teismas taip pat turėtų nutraukti bylą pagal reglamento „Briuselis I“ 23 straipsnį (susitarimai dėl teisingumo), išskyrus atvejus, kai susitarimas dėl teisingumo neatitinka tos nuostatos 1 dalies.

³³⁵ Žr. 145 dalį.

³³⁶ Leidžiama sudaryti tik toliau nurodytus susitarimus dėl teisingumo, kurie: 1) sudaromi kilus ginčui; 2) leidžia draudėjui, apdraustajam arba naudos gavėjui (bet ne draudikui) kelti bylą kituose teismuose, nei nurodyti reglamente; 3) sudaromi tarp draudėjo ir draudimo, kurių abiejų nuolatinė gyvenamoji arba gyvenamoji vieta yra toje pačioje valstybėje narėje, ir kuriais tos valstybės narės teismams suteikia jurisdikciją; 4) sudaromi tarp valstybėje narėje nuolat negyvenančio draudėjo (išskyrus privalomąjį arba su nekilnojamojo turto valstybėje narėje susijusį draudimą); 5) yra susiję su draudimo sutartimi, sudaryta dėl vienos ar daugiau reglamento 14 straipsnyje nustatytų rizikos rūšių.

³³⁷ Reglamento 13 straipsnio 5 dalis ir 14 straipsnio 1–4 daly.

³³⁸ Reglamento 14 straipsnio 5 dalis ir Direktyvos Nr. 88/357 5 straipsnis (OL L 172, 1988, p. 1), kuriuo iš dalies keičiamas Direktyvos Nr. 73/239 5 straipsnis (OL L 228, 1973, p. 3).

³³⁹ Konvencijos 2 straipsnio 1 dalies a punktas.

³⁴⁰ Būtina nepamiršti, jog visuose šiame pranešime pateiktuose pavyzdžiuose tariama, kad, išskyrus atvejus, kai aiškiai nurodyta kitaip, Konvencija galioja ir kad nurodytos valstybės yra jos Šalys; žr. pareiškima, p. 20.

taikomas reglamento 13 straipsnyje nustatytas draudimas sudaryti susitarimus dėl teisingumo. Draudimo bendrovė iškelia bylą X pasirinktame teisme. Pasirinktas teismas negali nagrinėti bylos: reglamentas „Briuselis I“ pagal Konvencijos 26 straipsnio 6 dalies a punktą yra viršesnis už Konvenciją.

304. **Antras pavyzdys**³⁴¹. Kanados draudimo bendrovė įsteigia filialą (kuris nėra savarankiškas asmuo) Ispanijoje³⁴². Jis sudaro komercinio draudimo sutartį su X įmone, kurios buveinė yra Ispanijoje. Sutartyje nustatyta išlyga dėl bylų teisingumo Roterdamo apygardos teismui. Sutarčiai taikomas reglamento 13 straipsnyje nustatytas draudimas sudaryti susitarimus dėl teisingumo. Draudimo bendrovė iškelia bylą X pasirinktame teisme. 26 straipsnio 6 dalies a punktas nebūtų taikomas, nes vienos iš šalių buveinė yra Susitariančiojoje Valstybėje, kuri nėra Europos bendrijos valstybė narė (Kanada). Bylą privalo nagrinėti Roterdamo teismas.

305. **Antra regioninei ekonominės integracijos organizacijai taikoma pirmumo taisyklė**. Antra pirmumo taisyklė dėl regioninės ekonominės integracijos organizacijas reglamentuojančių teisės aktų kolizijos yra panaši į trečią pirmumo taisyklę, taikomą viena kitai prieštaraujančioms sutartims. Ši taisyklė įtvirtinta 26 straipsnio 6 dalies b punkte ir joje nustatyta, kad Konvencija nedaro poveikio regioninės ekonominės integracijos organizacijos taisyklėms dėl šios organizacijos valstybėse narėse priimtų sprendimų vykdymo arba pripažinimo. Tačiau šiuo atveju reikia atkreipti dėmesį į vieną svarbų skirtumą: nėra jokios nuostatos, pagal kurią teismo sprendimas negali būti pripažįstamas arba vykdomas mažesne apimtimi, palyginti su Konvencija.

306. **Reglamentas „Briuselis I“**. Apskritai reglamente „Briuselis I“, kitaip nei Konvencijoje, nustatytas *didesnis* sprendimų pripažinimo ir vykdymo laipsnis. Iš esmės pagal reglamentą sprendimai pripažįstami ir vykdomi automatiškai. Reglamento 33–37 straipsniuose nustatyti atsisakymo pagrindai yra siauresni nei nustatyti Konvencijos 9 straipsnyje. Todėl nuostatos, pagal kurią teismo sprendimas negali būti pripažįstamas arba vykdomas mažesne apimtimi, palyginti su Konvencija, nebuvimas nėra labai svarbus reglamento „Briuselis I“ taikymo požįriui. Tačiau draudimui taikoma išimtis.

307. **Draudimas**. Reglamento 35 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad teismo sprendimas nebus pripažįstamas,

jeigu jis prieštarauja II skyriaus 3 skirsnii. Šį skirsnį sudaro 8–14 straipsniai, kuriuose (kaip matėme³⁴³) nustatytos su draudimo bylomis susijusios jurisdikcijos taisyklės. Reglamento 13 straipsniu draudžiama sudaryti susitarimus dėl teisingumo, kuriais nukrypstama nuo šių taisyklių, išskyrus tam tikrus konkrečius atvejus³⁴⁴. Be šių ribotų išimčių, susitarimas dėl teisingumo, kuriuo nukrypstama nuo draudimo jurisdikcijos taisyklių, pagal reglamentą negalioja³⁴⁵. Tai reiškia, kad tais atvejais, kai reglamento 8–14 straipsniai yra viršesni už Konvenciją atsižvelgiant į pirmą regioninės ekonominės integracijos organizacijos pirmumo taisyklę (Konvencijos 26 straipsnio 6 dalies a punktas), teismo sprendimas, kurį Europos bendrijos valstybės narės teismas priėmė pažeisdamas šias nuostatas, neturėtų būti pripažįstamas arba vykdomas kurioje nors kitoje Europos bendrijos valstybėje narėje. Šiuo vieninteliu išimtinu atveju reglamentas „Briuselis I“, kitaip nei Konvencija, yra mažiau palankus pripažinimui ir vykdymui.

308. Kita vertus, tais atvejais, kai Konvencija yra viršesnė už reglamentą (todėl, kad šalys gyvena ne Europos bendrijos Susitariančiojoje Šalyje), reglamento 8–14 straipsniai nebus taikomi; todėl netaikoma reglamento 35 straipsnio 1 dalyje nustatyta taisyklė. Vadinasi, teismo sprendimas turėtų būti pripažįstamas ir vykdomas pagal reglamentą³⁴⁶.

309. **Pirmas pavyzdys**³⁴⁷. Nyderlandų draudimo bendrovė sudaro komercinio draudimo sutartį su X įmone, kurios buveinė yra Ispanijoje. Sutartyje nustatyta išlyga dėl bylų teisingumo Roterdamo apygardos teismui. Sutarčiai taikomas reglamento 13 straipsnyje nustatytas draudimas sudaryti susitarimus dėl teisingumo. Draudimo bendrovė iškelia bylą X pasirinktame teisme. Pasirinktas teismas negali nagrinėti bylos: reglamentas „Briuselis I“ yra viršesnis už Konvenciją pagal Konvencijos 26 straipsnio 6 dalies a punktą. Jeigu Roterdamo teismas vis tiek nagrinėja bylą, jo sprendimas Ispanijoje negalės būti pripažįstamas ar vykdomas pagal Konvenciją. Pagal Konvencijos 26 straipsnio 6 dalies b punktą reglamento „Briuselis I“ nuostatos yra viršesnės už Konvencijos nuostatas, o pagal reglamento 35 straipsnio 1 dalį teismo sprendimas nebus pripažįstamas, nes jis prieštarauja reglamento II skyriaus 3 skirsnio 13 straipsniui.

310. **Antras pavyzdys**³⁴⁸. Kanados draudimo bendrovė įsteigia filialą (kuris nėra atskirai inkorporuotas) Ispanijoje³⁴⁹. Jis sudaro komercinio draudimo sutartį su X

kuris būtų pripažįstamas ir vykdomas kitose Europos bendrijos valstybėse narėse. Tuomet Europos bendrijai nepriklausantys draudikai, siekdami, kad priimtas teismo sprendimas būtų pripažintas Europos bendrijoje, būtų priversti nurodyti už Europos bendrijos ribų esantį teismą.

³⁴⁷ Būtina nepamiršti, jog visuose šiame pranešime pateiktuose pavyzdžiuose tariama, kad, išskyrus atvejus, kai aiškiai nurodyta kitaip, Konvencija galioja ir kad nurodytos valstybės yra jos Šalys; žr. pareiškima, p. 20.

³⁴⁸ Būtina nepamiršti, jog visuose šiame pranešime pateiktuose pavyzdžiuose tariama, kad, išskyrus atvejus, kai aiškiai nurodyta kitaip, Konvencija galioja ir kad nurodytos valstybės yra jos Šalys; žr. pareiškima, p. 20.

³⁴⁹ Pagal reglamento „Briuselis I“ 9 straipsnio 2 dalį būtų laikoma, kad draudimo bendrovės buveinė yra Ispanijoje. Tačiau pagal Konvenciją būtų laikoma, kad jos buveinė yra Kanadoje.

³⁴¹ Būtina nepamiršti, jog visuose šiame pranešime pateiktuose pavyzdžiuose tariama, kad, išskyrus atvejus, kai aiškiai nurodyta kitaip, Konvencija galioja ir kad nurodytos valstybės yra jos Šalys; žr. pareiškima, p. 20.

³⁴² Pagal reglamento „Briuselis I“ 9 straipsnio 2 dalį būtų laikoma, kad draudimo bendrovės buveinė yra Ispanijoje. Tačiau pagal Konvenciją būtų laikoma, kad jos buveinė yra Kanadoje.

³⁴³ 302 dalis.

³⁴⁴ Žr. 336 išnašą.

³⁴⁵ Žr. 302 dalį.

³⁴⁶ Bet kuris kitas sprendimas būtų absurdiškas, nes pasirinktas teismas turėtų teisę ir privalėtų nagrinėti bylą, tačiau jo sprendimas nebūtų pripažįstamas arba vykdomas. Kadangi nėra vienas teismas, išskyrus pasirinktą teismą, negalėtų nagrinėti bylos, būtų neįmanoma gauti teismo sprendimo iš Europos bendrijos valstybės narės teismo,

įmone, kurios buveinė yra Ispanijoje. Sutartyje nustatyta išlyga dėl teisingumo, kurioje nurodoma, kad bylos yra teisingos Roterdamo apygardos teismui. Sutarčiai taikomas reglamento 13 straipsnyje nustatytas draudimas sudaryti susitarimus dėl teisingumo. Draudimo bendrovė iškelia bylą X pasirinktame teisme. 26 straipsnio 6 dalies a punktas nebūtų taikomas, nes vienos iš šalių buveinė yra Susitariančiojoje Valstybėje, kuri nėra Europos bendrijos valstybė narė (Kanada). Bylą privalo nagrinėti Roterdamo teismas. Jo sprendimas bus pripažįstamas ir vykdomas Ispanijoje pagal reglamentą „Briuselis I“. Reglamento 35 straipsnio 1 dalis nebus taikoma, nes nuostatos, kuriomis draudžiama sudaryti susitarimus dėl teisingumo draudimo sutartyse, nustatytose reglamento 13 straipsnyje, byloje nebūtų taikomos.

27 straipsnis. Pasirašymas, ratifikavimas, priėmimas, patvirtinimas arba prisijungimas

311. 27 straipsnis yra susijęs su būdais, kuriais valstybė gali tapti Konvencijos Šalimi. Valstybė gali tapti Šalimi pasirašydama Konvenciją ir po to ją ratifikuodama, priimdama arba patvirtindama, arba prie jos prisijungdama. (Kai kuriose kitose Hagos konvencijose prisijungianti valstybė yra mažiau palankioje padėtyje nei ratifikuojanti valstybė, nes prisijungiant prie tų konvencijų reikia sudaryti susitarimus su valstybėmis, kurios jau yra konvencijos Šalys. Dabartinei Konvencijai ši nuostata netaikoma.). Nepaisant to, koku būdu valstybė tampa Šalimi, galutinis jos statusas yra vienodas. Siekiant palengvinti kuo platesnį prisijungimą prie Konvencijos, valstybės pačios gali pasirinkti joms patogiausią tapimo Konvencijos Šalimi būdą. Atitinkami teisės aktai deponuojami Nyderlandų užsienio reikalų ministerijoje, kuri veikia kaip Konvencijos depozitarė.

28 straipsnis. Deklaracijos dėl neunifikuotų teisinių sistemų

312. 28 straipsnis yra susijęs su valstybėmis, kurias sudaro du ar daugiau teritorinių vienetų³⁵⁰. Šiuo straipsniu valstybei leidžiama deklaruoti, kad Konvencijos taikymo sritis bus praplėsta tik tam tikruose jos teritoriniuose vienetuose. Todėl Jungtinėje Karalystėje Konvenciją pasirašyti, ratifikuoti arba prie jos prisijungti galėtų tik Anglija, o Kinijoje – tik Honkongas. Tokia deklaracija gali būti bet kuriuo metu pakeista. Ši nuostata ypač svarbi valstybėms, kuriose teisės aktus, kuriais užtikrinamas Konvencijos galiojimas, turi priimti teritorinių vienetų teisės aktų leidėjai (pvz., Kanados provincijų ir teritorijų teisės aktų leidėjai).

³⁵⁰ Šis straipsnis netaikomas regioninėms ekonominės integracijos organizacijoms.

³⁵¹ Diplomatinėje sesijoje sutarta, kad „regioninė ekonominės integracijos organizacija“ turėtų turėti savarankišką prasmę (kuri nepriklausytų nuo kurios nors valstybės teisės) ir ji turėtų būti aiškinama lanksčiai, kad apimtų subregionines ir transregionines organizacijas, taip pat organizacijas, kurių įgaliojimai nėra susiję tik su

29 straipsnis. Regioninės ekonominės integracijos organizacijos

313. 29 ir 30 straipsniuose nustatyta, kad regioninė ekonominės integracijos organizacija gali tapti Konvencijos Šalimi³⁵¹. Yra dvi galimybės. Pirmąją yra susijusi su tais atvejais, kai Šalimis tampa regioninė ekonominės integracijos organizacija ir jos valstybės narės. Taip gali atsitikti, jeigu jos naudojasi vienoda išorės kompetencija, susijusia su Konvencijos dalyku (bendra kompetencija), arba jeigu kai kurie klausimai patenka į regioninės ekonominės integracijos organizacijos išorės kompetencijos sritį, o kiti – į valstybių narių išorės kompetencijos sritį (pastaruoju atveju visai Konvencijai būtų taikoma pasidalijamoji, arba mišrioji, kompetencija). Antra galimybė yra susijusi su tais atvejais, kai regioninė ekonominės integracijos organizacija tampa Šalimi. Taip gali atsitikti tais atvejais, kai tokia organizacija turi išimtinę išorės kompetenciją dėl Konvencijos dalyko. Tokiu atveju valstybės narės būtų įpareigosotos laikytis Konvencijos pagal regioninės ekonominės integracijos organizacijos susitarimą.

314. 29 straipsnis yra susijęs su pirmąja galimybe. Pagal jį leidžiama regioninėms ekonominės integracijos organizacijoms, kurias sudaro tik suverenios valstybės, tapti Konvencijos Šalimis, jeigu jos turi išorės kompetenciją tam tikrais arba visais joje reglamentuojamais klausimais. Atsižvelgiant į tokios išorės kompetencijos ribas, regioninė ekonominės integracijos organizacija turi tokias pat teises ir pareigas, kaip ir Susitariančioji Valstybė. Tokiu atveju ji privalo informuoti depozitarą visais klausimais, kuriais turi išorės kompetenciją, ir apie visus su tuo susijusius pakeitimus³⁵².

30 straipsnis. Regioninės ekonominės integracijos organizacijos prisijungimas be savo valstybių narių

315. 30 straipsnis yra susijęs su antrąja galimybe tais atvejais, kai regioninė ekonominės integracijos organizacija tampa Šalimi. Tokiu atveju regioninė ekonominės integracijos organizacija gali pateikti deklaraciją, kurioje nurodo, kad jos valstybės narės privalo laikytis Konvencijos³⁵³.

316. **Sąvokos „valstybė“ prasmė.** Kai regioninė ekonominės integracijos organizacija tampa Konvencijos Šalimi (nepaisant to, ar Šalimi ji tampa pagal 29, ar pagal 30 straipsnį), bet kokia Konvencijoje pateikiama nuoroda į „Susitariančiąją Valstybę“ arba „valstybę“, kai tinkama, analogiškai taikoma ekonominės integracijos organizacijoms. Ši nuostata sutampa su 25 straipsnio regioninėms 1 dalimi. Jos poveikis jau aptartas³⁵⁴. Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad 26 straipsnio 6 dalis yra 29 ir 30 straipsnių *lex specialis* tiek, kiek ji susijusi su regioninės ekonominės integracijos organizacijos teisiniais

ekonominiais klausimais; žr. Dvidešimtosios sesijos II komisijos protokolo Nr. 21 49–61 dalis.

³⁵² 29 straipsnio 2 dalis.

³⁵³ 29 straipsnio 4 dalis. Taip būtų, pavyzdžiui, pagal *Europos bendrijos steigimo sutarties* 300 straipsnio 7 dalį.

³⁵⁴ Žr. 258–260, 17, 107 ir 128–131 dalis.

dokumentais. Kai pagal Konvencijos 26 straipsnio 6 dalį tokio dokumento neleidžiama taikyti, remiantis 29 arba 30 straipsniu negalima pagrįsti tokio dokumento, o ne Konvencijos taikymo.

31 straipsnis. *Įsigaliojimas*

317. 31 straipsnyje nustatyta konkreti Konvencijos įsigaliojimo data. Ji įsigalioja pirmą dieną mėnesio, einančio pasibaigus trims mėnesiams po antrojo ratifikavimo, priėmimo, patvirtinimo arba prisijungimo dokumento deponavimo. Panašios taisyklės nustatytos ir tiems atvejams, kai Konvencija įsigalioja atitinkamoje valstybėje arba regioninės ekonominės integracijos organizacijos, kuri vėliau tampa jos Šalimi³⁵⁵ atžvilgiu, ir teritorinio vieneto, kuriam Konvencijos taikymo sritis praplėsta pagal 28 straipsnio 1 dalį, atžvilgiu³⁵⁶.

Išlygos

318. Konvencijoje nėra jokios nuostatos, kuria būtų draudžiama daryti išlygas. Tai reiškia, kad išlygas galima daryti, tačiau joms taikomos įprastos paprotinės tarptautinės teisės normos (kaip nurodyta 1969 m. *Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės* 2 straipsnio 1 dalies d punkte ir 19–23 straipsniuose).

319. Tačiau diplomatinėje sesijoje padarytas toliau nurodytas pareiškimas:

„Ši Komisija mano, kad jokiais būdais neturėtų būti skatinama daryti išlygų, o tais atvejais, kai valstybė nori padaryti išlygą, ji turėtų būti daroma tik jeigu valstybė yra pagrįstai suinteresuota tai daryti; išlyga neturėtų būti platesnė nei tai yra būtina, be to, ji turėtų būti aiškiai ir tiksliai apibrėžta; ji neturėtų būti susijusi su konkrečiu klausimu, kuris gali būti deklaracijos dalyku; ji taip pat neturėtų pakenkti Konvencijos dalykui, tikslui ir nuoseklumui.

Ši Komisijos išreikšta pozicija galioja tik šiai Konvencijai ir ji jokiais atvejais negali būti laikoma susijusia su būsima Hagos konferencijos Konvencija.“³⁵⁷

32 straipsnis. *Deklaracijos*

320. 19, 20, 21, 22 ir 26 straipsniuose nurodytos deklaracijos gali būti teikiamos pasirašymo, ratifikavimo, priėmimo, patvirtinimo arba prisijungimo metu arba bet kuriuo kitu metu po to, ir jos gali būti bet kuriuo metu pakeistos ar atšauktos. Jie teikiami depozitarui (Nyderlandų užsienio reikalų ministerijai).

321. Pasirašymo, ratifikavimo, priėmimo, patvirtinimo arba prisijungimo metu pateikta deklaracija tai valstybei įsigalioja kartu su Konvencija. Vėliau pateikta deklaracija ir bet koks deklaracijos pakeitimas ar atšaukimas įsigalioja pirmą dieną mėnesio, einančio pasibaigus trims mėnesiams po tos dienos, kai depozitaras gavo pranešimą. Pagal 19,

20, 21 ir 26 straipsnius pateikta deklaracija netaikoma susitarimams dėl išimtinio teisingumo, sudarytiems prieš jos įsigaliojimą³⁵⁸.

33 straipsnis. *Denonsavimas*

322. 33 straipsnyje nustatyta, kad Susitariančioji Valstybė gali denonsuoti Konvenciją apie tai raštu pranešdama depozitarui. Denonsavimas gali būti taikomas tik tam tikriems neunifikuotos teisinės sistemos teritoriniams vienetams, kuriems taikoma Konvencija. Denonsavimas įsigalioja pirmą mėnesio dieną praėjus dvylikai mėnesių nuo tos dienos, kurią depozitaras gavo pranešimą. Jeigu pranešime nurodytas ilgesnis denonsavimo įsigaliojimo terminas, denonsavimas įsigalioja pasibaigus tokiam ilgesniam terminui po to, kai depozitaras gavo pranešimą.

34 straipsnis. *Depozitaro pranešimai*

323. Pagal 34 straipsnį reikalaujama, kad depozitaras teiktų Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos nariams ir kitoms valstybėms ir regioninėms ekonominės integracijos organizacijoms, kurios pasirašė, ratifikavo, priėmė, patvirtino Konvenciją arba prie jos prisijungė, informaciją įvairiais klausimais, susijusiais su Konvencija, pavyzdžiui, pasirašymo, ratifikavimo, įsigaliojimo dokumentais, deklaracijomis ir denonsavimo dokumentais.

³⁵⁵ 31 straipsnio 2 dalies a punktas.

³⁵⁶ 31 straipsnio 2 dalies b punktas.

³⁵⁷ Žr. Dvidešimtosios sesijos II komisijos protokolo Nr. 23 1–31 dalis, visų pirma 29–31 dalis.

³⁵⁸ Čia neminimas 22 straipsnis; todėl pagal 22 straipsnį pateikta deklaracija taip pat gali būti taikoma iki dienos, kurią deklaracija įsigaliojo pagal 32 straipsnio 3 arba 4 dalį sudarytiems susitarimams dėl teisingumo; žr. 253 dalį ir toliau.

Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos

Nuolatinis biuras

Churchillplein 6b

2517 JW Haga

Nyderlandai

Telefonas (+31) 70 363 3303

Faksas (+31) 70 360 4867

E. paštas secretariat@hcch.net

Interneto svetainė www.hcch.net

DS-02-16-367-LT-N

ISBN 978-92-79-58138-0

doi : 10.2838/414865